

Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду
Универзитет Привредна академија у Новом Саду

УСЛОВНА ОСУДА У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

-докторска дисертација-

Ментор:

Проф. др Жељко Бјелајац

Кандидат:

Мср. Јоко Драгојловић

Нови Сад, 2016. година

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ
ПРАВНИ ФАКУЛТЕТ ЗА ПРИВРЕДУ И ПРАВОСУЂЕ
У НОВОМ САДУ

КЉУЧНИ ПОДАЦИ О ЗАВРШНОМ РАДУ

Врста рада:	Докторска дисертација
Име и презиме аутора:	Јоко Драгојловић
Ментор (титула, име, презиме, звање, институција)	проф. др Жељко Бјелајац, редовни професор, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду
Наслов рада:	Условна осуда у кривичном законодавству Републике Србије
Језик публикације (писмо):	Српски, ћирилица
Физички опис рада:	Унети број: Страница: 256 Поглавља: 7 Референци: 197 Табела: 19 Слика: 0 Графикона: 13 Прилога: 1
Научна област:	Кривичноправна ужа научна област
Предметна одредница,	Условна осуда, заштитни надзор, период проверавања, опозивање условне осуде, мере савремене политике

кључне речи:	сузбијања криминалитета
Извод (апстракт или резиме) на језику завршног рада:	<p>Докторска дисертација се бави питањем адекватности условне осуде и условне осуде са заштитним надзором као мера криминалне политике. У том смислу, у савременој политици сузбијања криминалитета све више се настоји подићи ниво хуманости, а смањити ниво репресивности према учиниоцима кривичних дела. У данашње време се све више примењују кривичне санкције којима се не ограничава слобода учиниоцу кривичног дела, односно, настоји се што је могуће више смањити примена казне затвора, посебно оних краткотрајних, када се сврха кажњавања може постићи и изрицањем неке од алтернативних кривичних санкција.</p> <p>У том смислу, условна осуда је кривична санкција која се јавила пре свега као замена за краткотрајне казне затвора, јер је друштво спознало да се сврха кажњавања некада може постићи и само претњом да ће одређена казна бити и извршена. Сврха мера упозорења а самим тим и условне осуде јесте да се без ограничавања права и слобода, учинилац одврати од даљег вршења кривичних дела. Условна осуда је настала као одраз тежње да се казна прилагоди личности учиниоца кривичног дела тако да њено извршење буде одраз потребе за поправљањем делинквента.</p> <p>Дакле, условна осуда је кривична санкција која је производ савремене криминалне политике где се пре свега кажњавањем настоји постићи специјална превенција, односно васпитање и преваспитање делинквента, а не одмазда и испаштање. Условна осуда представља веома ефикасну кривичну санкцију у случајевима када је до</p>

извршења кривичног дела дошло из нехата или је пак реч о багателном криминалитету. У овим случајевима посматрано са криминално-политичког аспекта много је боље изрећи условну осуду, јер се и њоме може постићи сврха кажњавања, него ли неко лице послати на извршење краткотрајне казне затвора, где ће нужно доћи у контакт са затворском средином и осталим затвореницима, приликом чега ће доћи и до стигматизације, а шта на њега може деловати штетно и шта у крајњем случају може да има за резултат стварање нових криминогених фактора.

Према томе, условна осуда је кривична санкција чији је основни циљ да замени краткотрајне казне затвора у оним ситуацијама у којима се сматра да ће се сврха кажњавања постићи и самом претњом да ће бити примењена казна у случају да учинилац настави да врши кривична дела.

Предмет овог истраживања представља анализа условне осуде, као посебне кривичне санкције, оправданост њеног изрицања и њена улога у превенцији криминалитета. Како је условна осуда најчешће изрицана кривична санкција, сматрамо да постоји нарочита потреба за истраживањем ове теме. Односно с обзиром да условна осуда представља најчешће изрицану кривичну санкцију, неопходно је утврдити да ли она испуњава очекиване резултате, односно да ли се условном осудом постиже сврха кажњавања.

Сходно томе, у овом раду условну осуду смо анализирали са теоријског аспекта, аспекта њеног легислативног регулисања у кривичном законодавству, како у Србији тако и у упоредном законодавству, као и са аспекта њене примене у судској пракси. Разматрање

питања условне осуде као предмета овог рада систематизовано је у седам глава, поред увода и закључка.

С обзиром на изнесено, у првом делу рада направили смо општи приступ условној осуди где смо обрадити појам и карактеристике условне осуде, правну природу као и сврху условне осуде. У другој глави обрадили смо историјски развој условне осуде где смо посебно анализирали настанак условне осуде у свету, различите системе условне осуде, као и њен настанак и развој у Србији. У трећој глави анализирали смо условну осуду у упоредном законодавству и то како у англосаксонском правном систему тако и у европскоконтиненталном правном систему. У четвртој глави направили смо анализу условне осуде са аспекта кривичног материјалног права. У овој глави детаљније смо анализирали услове за изрицање условне осуде, разлоге за опозивање условне осуде и рокове у којима се условна осуда може опозвати. Такође, у овој глави анализирали смо и условну осуду са заштитним надзором, услове за одређивање заштитног надзора као и садржину заштитног надзора. У петој глави обрадили смо условну осуду са кривично процесног аспекта. У овој глави обрадили смо и анализирали поступак за опозивање условне осуде, начин покретања поступка, претходна испитивања, одређивање и ток рочишта као и одлуке којима се рочиште окончава. У шестој глави обрадили смо поступак извршења условне осуде и условне осуде са заштитним надзором. У седмој глави рада направили смо истраживање које се односи на условну осуду. Први део истраживања односио се на испитивање ставова грађана о условној осуди и условној осуди са заштитним надзором. Као инструмент за прикупљање података коришћен је

	<p>упитник. Циљ овог истраживања је било долажење до података и информација о ставовима грађана у вези са условном осудом.</p> <p>Други део истраживања се односио на анализу судске праксе по питању политике изрицања условне осуде и условне осуде са заштитним надзором. Наиме, анализиран је број изречених условних осуда у односу на остале врсте кривичних санкција, број изречених условних осуда у односу на кривична дела, број изречених условних осуда у односу на пол осуђеника, као и број опозваних условних осуда.</p>
<p>Датум одбране: (Попуњава накнадно одговарајућа служба)</p>	
<p>Чланови комисије: (титула, име, презиме, звање, институција)</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. проф. др Божидар Бановић, редовни професор Факултета безбедности Универзитета у Београду - <i>председник Комисије</i> 2. проф. др Жељко Бјелајац, редовни професор Правног факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитета Привредна академија у Новом Саду – <i>ментор</i> 3. проф. др Зоран Павловић, ванредни професор Правног факултета за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитета Привредна академија у Новом Саду – <i>члан Комисије</i>
<p>Напомена:</p>	
<p>УДК број:</p>	<p>343.281:343.265 (497.11)(043)</p>

UNIVERSITY BUSINESS ACADEMY IN NOVI SAD
FACULTY OF LAW FOR COMMERCE AND JUDICIARY
IN NOVI SAD

KEY WORD DOCUMENTATION

Document type:	Doctoral dissertation
Author:	Joko Dragojlović
Menthor (title, first name, last name, position, institution)	Phd. Željko Bjelajac, full professor, Faculty of Commerce and Justice in Novi Sad, University Business Academy in Novi Sad
Title:	A suspended sentence in the criminal legislation of Republic of Serbia
Language of text (script):	Serbian language
Physical description:	Number of: Pages: 256 Chapters: 7 References: 197 Tables: 19 Illustrations: 0 Graphs: 13 Appendices: 1
Scientific field:	Law (Specific field of science: <i>Criminal Law</i>)
Subject, Key words:	suspended sentence, the protective supervision, the period of probation, revocation of a suspended sentence, a measure of contemporary policies of combating crime

<p>Abstract (or resume) in the language of the text:</p>	<p>The doctoral dissertation deals with the issue of adequacy of a suspended sentence and a suspended sentence with supervision as a measure of criminal policy. In this sense, the contemporary politics of combating crime, increasingly seeks to raise the level of humanity, a to reduced the level of repression towards the offenders. Nowadays are increasingly applicable criminal sanctions which does not limit the freedom of the offender, respectively seeking to reduce the use of imprisonment if possible, especially short-term, when the purpose of punishment can be achieved by imposing some of the alternative criminal sanctions.</p> <p>In this regard, the suspended sentence is a criminal sanction which occurred primarily as a replacement for short-term prison sentences, because the society recognized that the purpose of punishment can sometimes be achieved through the threat that a particular sentence will be carried out. The purpose of warning measures and therefore the suspended sentence is that there are no restriction of rights and liberties, and to deter the perpetrator from further commission of other offenses. A suspended sentence is a result of the aspirations that the sentence can adjust a personality of the offender so that its execution of the sentence is a reflection of the need for correcting the offender.</p> <p>Thus, the suspended sentence is a criminal sanction which is a product of modern criminal policy which is primarily seeking to achieve special prevention through punishment, and education and re-education of the offender, rather than retribution and penance. A suspended sentence is a very effective criminal sanction in cases where the offense has occurred by negligence or in the cases of minor offenses. In these cases,</p>
--	--

viewed from the criminal-political aspect, is much better to impose a suspended sentence, because it can achieve the purpose of punishment rather than to send a person to the execution of short-term prison sentences, where they will necessarily come into contact with the prison environment and with the prisoners, which will lead to the stigmatization, that can have negative effects on him, and what ultimately may have resulted in the creation of new criminal factors.

Because of that, the suspended sentence is a criminal sanction whose primary objective is to replace short-term prison sentences in those situations in which it is considered that it will achieve the purpose of punishment through the threat of punishment which will be applied in the event that the offender continues to commit criminal acts.

The subject of this research is the analysis of the suspended sentence, as well as the specific criminal sanctions, justification for its imposition and her role in crime prevention. As the suspended sentence is usually imposed criminal sanctions, we believe that there is a particular need for research of this topic.

Considering that the suspended sentence is the most frequently criminal proposed sanction, it is necessary to determine whether it meets the expected results, or whether the suspended sentence accomplishes the purpose of punishment.

Accordingly, in this study we analyzed the suspended sentence from a theoretical point of view, the aspect of its legislative regulation in the criminal law, both in Serbia and in comparative law, as well as in terms of its application in judicial practice. Discussing the issue of the suspended sentence as a subject of this work has been classified in the seven chapters, in addition to the introduction and conclusion.

	<p>Considering what we already mentioned above, in the first chapter of the research we made a general approach to the suspended sentence, where we examined the concept and characteristics of the suspended sentence, the legal nature and purpose of the suspended sentence. In the second chapter we dealt with the historical development of of the suspended sentence, where we specifically analyzed the emergence of the suspended sentence in the world, different systems of the suspended sentence, as well as its origin and development in Serbia. In the third chapter, we analyzed a suspended sentence in comparative law, both in Anglo-Saxon legal system and the Euro-continental legal system. In the fourth chapter we have made analysis of suspended sentence with aspects of material criminal law. In this chapter we have analyzed in detail the conditions for imposing the suspended sentence, the reasons for the revocation of the suspended sentence and the terms in which the suspended sentence may be revoked. Also in this chapter we have analyzed the suspended sentence with supervision, the conditions for determining protective supervision and the content of protective supervision. In the fifth chapter we dealt with a suspended sentence with criminal procedural aspect. In this chapter, we have processed and analyzed the proceedings for the revocation of a suspended sentence, the method of initiation of proceedings, preliminary tests, the determination of the current hearings and decisions which can end a hearing. In the sixth chapter we covered the procedure for execution of the suspended sentence and a suspended sentence with supervision. In the seventh chapter of the study we did a research regarding the suspended sentence. The first part of the research was to study the views of citizens about the suspended sentence and suspended sentence with supervision. As an instrument for data</p>
--	--

	<p>collection a questionnaire was used. The aim of this study was to determinate information and data about the views of citizens in connection with a suspended sentence.</p> <p>The second part of the research is dedicated to the analysis of case law regarding the policy of imposing a suspended sentence and a suspended sentence with supervision. Specifically, we analyzed the number of suspended sentences imposed in relation to other types of criminal sanctions, the number of suspended sentences imposed in relation to the offenses, the number of suspended sentences imposed in relation to the gender of convicts and the number of revoked suspended sentences.</p>
Defended: (The faculty service fills later.)	
Thesis Defend Board: (title, first name, last name, position, institution)	<ol style="list-style-type: none"> 1. Phd. Božidar Banović, full professor of the Faculty of Security, University of Belgrade - President of the Commission 2. Phd. Željko Bjelajac, full professor, Faculty of Commerce and Justice in Novi Sad, University Business Academy in Novi Sad – mentor 3. Phd. Zoran Pavlović, associate professor, Faculty of Commerce and Justice in Novi Sad, University Business Academy in Novi Sad – member of the Commission
Note:	
UDK number:	343.281:343.265 (497.11)(043)

*Сину Милошу и супруги Маријани,
за време које сам им ускратио пишући ову дисертацију*

САДРЖАЈ:

УВОД	17
1. Предмет и циљ истраживања.....	23
2. Програмске фазе истраживања.....	23
3. Методе истраживања	25
4. Хипотезе истраживања.....	26
I глава ОПШТИ ПРИСТУП УСЛОВНОЈ ОСУДИ	27
1. Појам и карактеристике условне осуде	28
2. Правна природа условне осуде.....	36
2.1. Краћи приказ различитих схватања правне природе условне осуде током историје.....	36
2.2. Правна природа условне осуде у важећем кривичном законодавству	44
3. Сврха условне осуде	45
II глава ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ УСЛОВНЕ ОСУДЕ	49
1. Настанак условне осуде у свету	49
1.2. Системи условне осуде.....	56
1.2.1. Англо-амерички систем условне осуде.....	57
1.2.2. Француско-белгијски систем условне осуде.....	58
1.2.3. Сличности, разлике, предности и недостаци англо-америчког и француско-белгијског система условне осуде.....	59
1.2.4. Мешовити системи условне осуде.....	61
2. Настанак и развој условне осуде у Србији.....	62
2.1. Први покушаји озакоњења условне осуде у Србији.....	63
2.2. Условна осуда за време Краљевине Срба Хрвата и Словенаца	65
2.3. Условна осуда за време Краљевине Југославије	65
2.4. Условна осуда у Србији за време Народно ослободилачког рата.....	67
2.5. Условна осуда за време Федеративне Народне Републике Југославије.....	70
2.6. Условна осуда за време Социјалистичке Федеративне Републике Југославије.....	75
2.7. Условна осуда за време Савезне Републике Југославије.....	78

2.8. Условна осуда за време Државне заједнице Србије и Црне Горе.....	79
III глава УСЛОВНА ОСУДА У УПОРЕДНОМ ПРАВУ	80
1. Англосаксонски правни системи.....	80
1.1. Сједињене Америчке Државе	80
1.2. Енглеска	84
2. Европскоконтинентални правни системи.....	87
2.1. Немачка.....	87
2.2. Француска.....	90
2.3. Италија	94
2.4. Русија	96
2.5. Државе бивше СФРЈ	98
2.5.1. Словенија.....	98
2.5.2. Македонија.....	101
2.5.3. Босна и Херцеговина.....	104
2.5.4. Хрватска.....	108
2.5.5. Црна Гора.....	112
IV глава МАТЕРИЈАЛНОПРАВНИ АСПЕКТИ УСЛОВНЕ ОСУДЕ.....	117
1. Условна осуда у Кривичном законик у Републике Србије.....	119
1.1. Време проверавања као елемент условне осуде	121
1.2. Казна као елемент условне осуде	124
1.3. Изрицање условне осуде	126
1.3.1. Услови за изрицање условне осуде.....	127
1.4. Опозивање условне осуде	131
1.4.1. Опозивање условне осуде због новог кривичног дела.....	133
1.4.2. Опозивање условне осуде због раније учињеног дела.....	137
1.4.3. Опозивање условне осуде због неиспуњења одређених обавеза.....	139
1.5. Рокови за опозивање условне осуде.....	142
2. Условна осуда са заштитним надзором	146
2.1. Позитивне и негативне стране условне осуде са заштитним надзором ...	148
2.2. Услови за одређивање заштитног надзора	151
2.3. Садржина заштитног надзора	153

2.4. Избор мере заштитног надзора.....	155
2.5. Трајање заштитног надзора.....	158
2.6. Последице неиспуњавања обавезе заштитног надзора.....	159
2.7. Условна осуда са заштитним надзором – практични проблеми	161
3. Дејство условне осуде	163
4. Условна осуда и новчана казна	166
5. Изрицање условне осуде правним лицима.....	170
5.1. Опозивање изречене условне осуде правним лицима.....	172
5.2. Условна осуда са заштитним надзором.....	174
V глава ПРОЦЕСНОПРАВНИ АСПЕКТ УСЛОВНЕ ОСУДЕ.....	177
1. Поступак за опозивање условне осуде.....	177
1.1. Покретање поступка	177
1.2. Претходна испитивања.....	179
1.3. Одређивање рочишта.....	180
1.3.1. Ток рочишта.....	181
1.3.2. Доношење одлуке којом се окончава рочиште.....	182
VI глава ИЗВРШЕЊЕ УСЛОВНЕ ОСУДЕ И УСЛОВНЕ ОСУДЕ СА ЗАШТИТНИМ НАДЗОРОМ	184
1. Извршење условне осуде	184
2. Извршење условне осуде са заштитним надзором	186
VII глава ИСТРАЖИВАЧКИ ДЕО.....	192
1. Предмет и циљ истраживања.....	192
2. Методологија истраживања	193
3. Опис узорка	194
3.1. Пол испитаника.....	194
3.2. Узраст испитаника	195
3.3. Образовање испитаника	195
3.4. Прописаност условне осуде у кривичном законодавству.....	196
3.5. Постизање сврхе кажњавања условном осудом и условном осудом са заштитним надзором.....	197
3.6. Условна осуда и краткотрајне казне затвора	198

3.7. Условна осуда са заштитним надзором и краткотрајне казне затвора.....	199
3.8. Висина утврђене казне која може да се замени условном осудом.....	200
3.9. Условна осуда и новчана казна	201
3.10. Условна осуда економски исплативија од краткотрајних казни затвора	202
3.11. Условна осуда и ресоцијализација	203
3.12. Условна осуда и поврат.....	204
3.13. Аргументи за и против изрицања условне осуде и условне осуде са заштитним надзором.....	205
4. Резултати и дискусија.....	207
5. Место условне осуде и условне осуде са заштитним надзором у систему изречених кривичних санкција.....	212
5.1. Условна осуда у систему изречених кривичних санкција.....	212
5.2. Условна осуда са заштитним надзором у систему изречених кривичних санкција.....	217
ЗАКЉУЧАК	228
ЛИТЕРАТУРА:	235
ПРЕГЛЕД ТАБЕЛА И ГРАФИКОНА:	251
ПРИЛОЗИ:	253

УВОД

Понашања којима су се кршиле друштвене норме одувек су за собом повлачила одређену друштвену реакцију. Та друштвена реакција током историје била је различита.

У првобитној заједници циљ казне је био да се поврати нарушена равнотежа и успостави поремећени ред. Како је главна тежња била да се поврати поремећена равнотежа, самим тим и основна сврха казни које су се примењивале у то време је била подређена том циљу. Ту се наравно пре свега налази установа композиције (*compositions penales*), којом се постиже повраћај поремећене равнотеже путем предаје различитих материјалних предмета оштећеној заједници.¹ Овде вредност предате ствари не представља важну ставку, већ се на тај начин ствара свест о поновном успостављању нарушене равнотеже. Поред композиције за овај период као одређени вид друштвеног реаговања на кршење друштвених норми био је и талион. Талион по принципу „око за око, зуб за зуб“ се ослањао на одмазди, који је имао за циљ да се на зло нането извршеним делом одговори на исти начин. Такође, као једна од санкција која се везује за овај период свакако јесте и прогонство из заједнице, која је у то време била најтежа санкција и била је равна смртној казни. Прогонство из заједнице се поистовећује са смртном казном из разлога што појединац сам није могао да опстане у природи. Прогонство из заједнице је била санкција која се спроводила према члану заједнице или племена.

Када је реч о санкцијама које су се спроводиле у овом периоду, оне су се у основи реализовале путем приватне реакције јер није постојала држава, а самим тим ни државни ауторитет који би спроводио организовану реакцију на кршење друштвених норми.

¹ Да се поравнање јавља као основни облик друштвене реакције, односно казне за друштвено неприхватљиво понашање у овом периоду историје, може се проценити и по етимолошком значењу грчке речи *poivn* и латинске *poena*. Касније се значење тог појма трансформише означавајући: патњу, уништење личности и слично. То значење је имао римски *deminutio capitis*. Levy-Bruhl, H., *Problemes de la sociologie criminelle*, обј. у: *Traite de Sociologie* у редакцији Gurvitcha, G., t. V. 2. Presses universitaires, Paris, стр. 215., цитирано према: Милутиновић, М., (1981). *Пенологија*, Савремена администрација, Београд, стр. 11.

Појавом првих држава друштвена реакција са појединца прелази на државу. Тако се сада уместо прогонства примењује смртна казна, уместо талиона смртна казна и телесне казне, а уместо композиције новчана казна.

Средњи век је под утицајем канонског права и католичке цркве још више усавршио систем мучења. Одмазда је и даље циљ кажњавања, али поред ње се као циљ појављује и застрашивање.² За овај период се везује и велика самовоља судова и спектакуларно извршавање смртне као и различитих телесних казни.

Овакав вид кажњавања био је присутан све до краја XVIII века, односно до француске буржоаске револуције и до појаве казни лишења слободе. Појавом казне лишења слободе која уз мање промене постоји и данас, телесне казне а самим тим и смртне казне почињу све мање да се примењују. Такође, различите видове кажњавања и третирања учиниоца кривичних дела можемо пратити и кроз развој различитих кривичноправних школа. У том смислу, у другој половини XVIII века у време непосредно пре француске буржоаске револуције па све до данашњих дана у науци кривичног права егзистирају различита схватања у погледу решавања низа фундаменталних питања у вези са борбом друштва против криминалитета, а самим тим и кажњавањем учиниоца кривичног дела.³ Посматрано кроз науку кривичног права, односно са аспекта различитих кривичноправних школа, друштвена реакција на криминалитет и учиниоца кривичног дела била је различита.

Појавом Класичне школе и њених представника Чезаре Бекарија и Анселм Фојербаха истиче се принцип законитости и идеја да је циљ казне поправљање учиниоца. Наиме, циљ казне је да учиниоца спречи да убудуће врши кривична дела, а не одмазда. Бекарија предлаже да се смртна казна и телесне казне замене казном лишења слободе са принудним радом. Овде се истиче друштвена корисност казне у функцији поправљања учиниоца.⁴

Појавом Антрополошке школе и њеног главног представника Чезаре Ломброза уводи се новина која се састоји у проучавању личности учиниоца и узрока који су га навели да изврши кривично дело. За разлику од Класичне школе,

² Атанацковић, Д., (1988) *Пенологија*, Научна књига, Београд, стр. 17.

³ *Ibid*, стр. 31.

⁴ Више у: Бошковић, М., (2006) *Криминологија*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, стр. 45-47.

Антрополошка школа се залаже за проучавање личности учиниоца, а не само деликта као нормативне категорије. Проучавајући учиниоца кривичног дела, ова школа се залаже да друштвена реакција на извршено кривично дело треба да се састоји у различитим медицинским мерама, које треба да замене до тада примењиване казне.⁵

Представници Позитивне школе Енрико Фери и Рафаел Гарофало истичу да је извршење кривичног дела производ различитих узрока који се могу поделити на антрополошке, физичке и социјалне. Друштвена реакција на извршено кривично дело према представницима ове школе састоји се у различитим репресивним и превентивним мерама. Ова школа истиче да казне које су се до тада примењивале треба да замене мере друштвене одбране.⁶ Карактеристично за ову школу јесте то што по први пут помиње индивидуализацију казне.

Представници Социолошке школе, професори кривичног права Ван Хамел, Адолф Пренс и Франц фон Лист узроке криминалитета деле се на две групе: друштвене услове живота и индивидуална својства учиниоца. Представници ове школе су сматрали да друштвена реакција на учиниоце кривичних дела треба да се састоји у казнама и мерама безбедности. Тако је Социолошка школа у кривично право увела појам дуалитета кривичних санкција (казни и мера безбедности), уместо унитарности, односно јединства кривичне санкције – казне по Класичној, односно мера друштвене одбране, по Позитивној школи.⁷

Неокласична школа је настала под идејом помирења супростављених схватања позитивистичке и социолошке школе са једне стране и класичне школе са друге стране. Неокласичари се залажу за увођење нових категорија у кривично право које ће омогућити потпунију индивидуализацију кривичних санкција, као што је категорија смањене урачунљивости, битно смањене урачунљивости, олакшавајуће и отежавајуће околности у судском поступку, ублажавање казне и

⁵ Више у: Бошковић, М., Марковић, М., (2015) *Криминологија са елементима виктимологије*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, стр. 32-35.

⁶ Чејовић, Б., Кулић, М., (2014) *Кривично право*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, стр. 72.

⁷ *Ibid.*, стр. 76-77.

дуалитет кривичних санкција.⁸ Поред казне, представници ове школе су се залагали и за увођење мера безбедности које се темеље на опасности учиниоца за друштво и циљ им је да то стање опасности неутрализују. Оне би се примењивале уз казну само код опасних делинквената, а код неурачунљивих то би била једина санкција.⁹ Усвајајући дуалистички систем санкција, неокласична школа је прихватила и допринос позитивистички орјентисане кривичноправне науке.¹⁰

Представници Нове друштвене одбране и то представници екстремног правца пре свих Филипо Граматика залагали су се за потпуно укидање кривичног права и увођењу новог система мера друштвене одбране, односно залагали су се да се кривичне санкције замене мерама друштвене одбране. Умерени правац ове школе и његови представници на челу са Марком Анселом залагали су се за проучавање кривичног дела и његовог учиниоца као и за увођење различитих превентивних мера за борбу против криминалитета.¹¹

Као што смо видели кроз историју друштвена реакција на учиниоца кривичног дела била је различита. Такође, посматрано и кроз науку кривичног права пратили смо различито реаговање друштва на кршење друштвених норми. Стога се од прогонства, талиона и композиције преко различитих телесних и смртних казни временом дошло и до идеје о индивидуализацији казне, а самим тим и до различитих кривичних санкција, па сходно томе и до мера упозорења а самим тим и до условне осуде.

Мере упозорења¹² (лат. *admonitio* – опомена) се као кривичне санкције јављају крајем XIX века ко тежња за хуманизацијом и индивидуализацијом кривичних санкција, односно као производ настојања да се што је више могуће смањи ретрибутивност кривичног права¹³. Значајан допринос увођењу мера

⁸ Бабић, М., Марковић, И., (2008) *Кривично право – општи дио*, Правни факултет Бања Лука, Бања Лука, стр. 70.

⁹ *Ibid.*

¹⁰ Novoselec, P., (2004) *Opći dio kaznenog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 45.

¹¹ Више у: Игњатовић, Ђ., (2007) *Криминологија*, Досије, Београд, стр. 119-129.

¹² Више у: Бошковић, М., Скакавац, Т., (2013) Мере упозорења у законодавству Републике Српске и Републике Србије, *Правна ријеч*, 10 (37), стр. 353-371; Јоксић, И., (2010) Судска опомена у кривичном праву, *Безбедност* 52 (1), стр. 94-108.

¹³ Неки аутори као нпр. проф. др Зоран Стојановић наводе да основни разлог за увођење условне осуде није хуманизација и одрицање државе од права кажњавања, већ су то ипак практични циљеви и разлози, а они се састоје у постизању максималних резултата у борби против одређене врсте

упозорења дале су Социолошка и Неокласична школа, које су прве изложиле идеју индивидуализације казне. Ове школе су се залагале за проучавање личности учиниоца, сагледавање његових унутрашњих и спољашњих криминогених фактора, а све то са циљем да се сама кривична санкција прилагоди личности учиниоца кривичног дела и детектованим криминогеним факторима.

С тим у вези, у савременом кривичноправном систему и политици сузбијања криминалитета¹⁴ уопште, све значајније место заузимају оне кривичноправне мере које не обухватају лишавање слободe учиниоца кривичног дела, већ његово остављање и потребно третирање на слободи.¹⁵ Једна од таквих мера свакако јесте и условна осуда.

Условна осуда је кривична санкција која се јавила пре свега као замена за краткотрајне казне затвора, јер је друштво спознало да се сврха кажњавања некада може постићи и само претњом да ће одређена казна бити и извршена. Сврха мера упозорења а самим тим и условне осуде јесте да се без ограничавања права и слобода, учинилац одврати од даљег вршења кривичних дела, а све то се постиже упозорењем уз претњу примене казне. Условна осуда је настала као одраз тежње да се казна прилагоди личности учиниоца кривичног дела тако да њено извршење буде одраз потребе за поправљањем делинквента.¹⁶

Дакле, условна осуда је кривична санкција која је производ савремене криминалне политике где се пре свега кажњавањем настоји постићи специјална превенција, односно васпитање и преваспитање делинквента, а не одмазда и испаштање. Условна осуда представља веома ефикасну кривичну санкцију у случајевима када је до извршења кривичног дела дошло из нехата или је пак реч о багателном криминалитету.

У овим случајевима посматрано са криминалнополитичког аспекта много је боље изрећи условну осуду јер се и њоме може постићи сврха кажњавања, него ли

криминалитета уз минимално ангажовање државе. Стојановић, З., (1977) Условна осуда у новом Кривичном закону СФРЈ, *Гласник адвокатске коморе* 26 (1), стр. 25.

¹⁴ Више у: Бјелајац, Ж., (2015) *Политика сузбијања криминалитета*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад; Бјелајац, Ж., Драгојловић, Ј., (2016) Улога и значај ванкривичних субјеката у савременој политици сузбијања криминалитета, *Политичка ревија*, 47 (1), стр. 39-54.

¹⁵ Бејатовић, С., (1986) *Условна осуда*, НИО Пословна политика, Београд, стр. 14.

¹⁶ *Ibid.*, стр. 15.

неко лице послати на извршење краткотрајне казне затвора где ће нужно доћи у контакт са затворском средином и осталим затвореницима а, доћи ће и до стигматизације, шта на њега може деловати штетно и шта у крајњем случају може да има резултат стварање нових криминогених фактора. У литератури¹⁷ се често истиче низ негативних ефеката које производе краткотрајне казне затвора. Пре свега, истиче се да краткотрајне казне затвора због тога што кратко трају не могу имати застрашујући карактер. Наиме, оне не постижу генерално-превентивну сврху кажњавања већ напротив, ове казне смањују страх од затвора код примарних делинквената, тако да се они касније лакше одлучују да изврше ново кривично дело јер су видели да затвор није тако непријатна ствар.¹⁸ Такође приликом извршења краткотрајних казни затвора процес ресоцијализације и преваспитања је немогуће спровести. Осуђеници не могу бити подвргнути било каквом третману нити неком стручном образовању или усавршавању.¹⁹ У овим ситуацијама боравак лица на извршењу краткотрајних казни затвора се претвори у беспосличарење и доколицу што веома штетно делује на процес њиховог преваспитања, а самим тим и на њихову личност, а шта за собом повлачи већу опасност од криминалне „заразе“.

Према томе, условна осуда је кривична санкција чији је основни циљ да замени краткотрајне казне затвора у оним ситуацијама у којима се сматра да ће се сврха кажњавања постићи и самом претњом да ће бити примењена казна у случају да учинилац настави да врши кривична дела. Она је, како то истичу поједини кривичноправни теоретичари опште добро кривичног права, једна од основних полука савременог система кривичних санкција, један од стубова носача савремене криминалне политике, изванредно прикладно кривичноправно средство с вишеструким учинцима и на социјално-етичком и на социјално-педагошком плану.²⁰

¹⁷ Лазаревић, Д., (1974) *Краткотрајне казне затвора*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, стр. 44-59.

¹⁸ Атанацков, Д., *op. cit.* стр. 94.

¹⁹ Драгојловић, Ј., Кушић, И., Савић, З., (2013) Улога радне и образовне активности у функцији ресоцијализације, *Безбједност полиција грађани*, 9 (3-4), стр. 272.

²⁰ Ваčić, Ф., (1976) *Увјетна осуда и увјетна осуда са заштитним надзором у Приједлогу Кривичног закона СФРЈ*, *Наша законитост*, 30 (6), стр. 40.

1. Предмет и циљ истраживања

Предмет овог истраживања представља анализа условне осуде, као посебне кривичне санкције, оправданост њеног изрицања и њена улога у превенцији криминалитета. Како је условна осуда најчешће изрицана кривична санкција, сматрамо да постоји нарочита потреба за истраживањем ове теме. Односно с обзиром да условна осуда представља најчешће изрицану кривичну санкцију, неопходно је утврдити да ли она испуњава очекиване резултате, односно да ли се условном осудом постиже сврха кажњавања.

Условна осуда је кривична санкција која се изриче учиниоцима лакших кривичних дела, односно лицима код којих није присутана већа „криминална зараженост“. Условна осуда се изриче учиниоцима кривичних дела за која се сматра да ће се упозорењем о примени казне постићи сврха кажњавања. Сходно томе, циљ овог истраживања је сагледавање ефикасности условне осуде са криминалнополитичког аспекта. Колика је оправданост и улога условне осуде у сузбијању криминалитета, односно да ли условна осуда као најчешће изрицана кривична санкција, испуњава криминалнополитичке циљеве и да ли условна осуда код учиниоца кривичних дела има специјално превентивни карактер.

2. Програмске фазе истраживања

У овом раду, имајући у виду предмет и циљ истраживања, условну осуду ћемо анализирати са теоријског аспекта, аспекта њеног легислативног регулисања у кривичном законодавству, како у Србији тако и у упоредном законодавству, као и са аспекта њене примене у судској пракси. Разматрање питања условне осуде као предмета овог рада биће систематизовано у седам глава, поред увода и закључка.

С обзиром на наведено, у првом делу рада направимо општи приступ условној осуди где ћемо обрадити појам и карактеристике условне осуде, правну природу као и сврху условне осуде. У другој глави обрадићемо историјски развој условне осуде где ћемо посебно анализирати настанак условне осуде у свету и њен развој у Србији. У трећој глави анализираћемо условну осуду у упоредном

законодавству и то како у англосаксонском правном систему тако и у европскоконтиненталном. У четвртој глави направимо анализу условне осуде са аспекта кривичног материјалног права. У овој глави анализираћемо услове за изрицање условне осуде, разлоге за опозивање условне осуде и рокове у којима се условна осуда може опозвати. Такође, у овој глави анализираћемо и условну осуду са заштитним надзором, услове за одређивање заштитног надзора као и садржину заштитног надзора. У петој глави обрадићемо условну осуду са кривичног процесног аспекта. У овој глави обрадићемо и анализирати поступак за опозивање условне осуде, начин покретања поступка, претходна испитивања, одређивање и ток рочишта као и одлуке којима се рочиште окончава. У шестој глави обрадићемо извршења условне осуде и условне осуде са заштитним надзором. Седма глава рада ће обухватати истраживање које се односи на условну осуду. Први део истраживања односиће се на испитивање ставова грађана о условној осуди и условној осуди са заштитним надзором. Као инструмент за прикупљање података коришћен је упитник. Циљ овог истраживања је било долажење до података и информација о ставовима грађана у вези са условном осудом. Другим речима, путем овог истраживања настојало се доћи до ставова грађана по питању ефикасности условне осуде и условне осуде са заштитним надзором, као мера криминалне политике.

Други део истраживања ће се односити на анализу судске праксе по питању политике изрицања условне осуде и условне осуде са заштитним надзором. Наиме, анализиран је број изречених условних осуда у односу на остале врсте кривичних санкција, број изречених условних осуда у односу на конкретна кривична дела, број изречених условних осуда у односу на пол, као и број опозваних условних осуда.

На крају у закључку, аутор ће истаћи закључке до којих је дошао у самом раду.

3. Методе истраживања

Свеобухватност и значај истраживања које се односи на поменућу тему су захтевале коришћење различитих метода. Основне методе које ће бити коришћене за потребе ове докторске дисертације су:

- нормативни метод,
- компаративни метод,
- метода анализе и тумачења података,
- статистички метод
- историјски метод

Применом нормативног метода моћи ће се на адекватан начин анализирати законски прописи који се односе на ову област, пре свега Кривични законик²¹, Законик о кривичном поступку²² и Закон о извршењу кривичних санкција²³, јер ћемо условну осуду анализирати са материјалноправног, кривичнопроцесног и извршног аспекта.

Коришћењем компаративног метода извршићемо анализу различитих кривичних закона како у државама европскоконтиненталног правног система, тако и у државама англосаксонског правног система. Коришћењем овог метода сагледаћемо различита законска решења која се односе на условну осуду у упоредном законодавству.

Метода анализе и тумачења података је коришћена за проучавање многобројне релевантне литературе која се односи на ову област. Ова метода нам је омогућила да дођемо до различитих ставова који владају о условној осуди пре свега у стручној јавности.

Такође, у овом раду коришћен је и дескриптивни статистички метод помоћу којег смо дошли до одређених резултата који су показатељ обима примене условне

²¹ Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09 и 111/09 и 121/12, 104/13, 108/14

²² Законик о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14

²³ Закон о извршењу кривичних санкција, *Сл. гласник РС*, бр. 55/14.

осуде у односу на остале кривичне санкције, као и колика је делотворност условне осуде у укупној превенцији криминалитета.

За потребе овог рада коришћен је и историјски метод који је послужио за сагледавање услова, места, времена настанка и развоја условне осуде. Другим речима, примена овог метода омогућила је сагледавање генезе условне осуде, њеног настанка, и различитог прописивања током историје.

4. Хипотезе истраживања

Основна хипотеза ове докторске дисертације је: Условна осуда је најчешће изрицана кривична санкција у Србији.

Прва посебна хипотеза: Условна осуда као мера криминалне политике представља ефикасно средство за заштиту друштва од криминалитета.

Друга посебна хипотеза. Условна осуда са заштитним надзором је кривична санкција која се још увек у Србији не изриче у довољној мери.

ГЛАВА I

ОПШТИ ПРИСТУП УСЛОВНОЈ ОСУДИ

У овој глави најпре ћемо кренути од појма и основних карактеристика условне осуде. Кроз појам и карактеристике условне осуде покушаћемо да увидимо смисао и суштину ове кривичне санкције. Условна осуда је кривична санкција која заједно са судском опоменом представља меру упозорења. Реч је о кривичној санкцији која се изриче учиниоцима лакших кривичних дела, када се може очекивати, да ће се и упозорењем уз претњу казне утицати на учиниоца да убудуће не врши кривична дела.

У другом делу ове главе анализираћемо правну природу условне осуде јер је кроз историју правна природа условне осуде често била тема за различите диферентне расправе. Проматрајући правну природу условне осуде моћи ћемо на прави начин да условну осуду позиционирамо, односно одредимо њено место у систему кривичних санкција, Кривичном законнику и кривичном праву уопште.

У трећем делу ове главе анализираћемо сврху изрицања условне осуде. Наиме, условна осуда и судска опомена као мере упозорења поред опште сврхе која је прописана за све кривичне санкције имају и посебно прописану сврху. У том смислу, сврха условне осуде је да се према учиниоцу лакшег кривичног дела не примени казна кад се може очекивати да ће упозорењем уз претњу казне, довољно утицати на учиниоца да више не врши кривична дела.

Кроз анализу сврхе условне осуде доћи ћемо до сазнања када и у којим случајевима се изриче условна осуда и са којим циљем се она изриче. Такође, након што утврдимо сврху условне осуде као кривичне санкције, упоредићемо је и са општом сврхом кажњавања.

1. Појам и карактеристике условне осуде

Као и код већине института кривичног права, законодавац је тако поступио и код условне осуде, не одредивши њен појам. Дакле појам условне осуде није садржан у Кривичном законнику (у даљем тексту КЗ). Условна осуда је кривична санкција која је првобитно настала под идејом да замени краткотрајне казне затвора. Дакле, реч је о алтернативној кривичној санкцији²⁴ која представља супститут за краткотрајне казне затвора. Условна осуда је кривична санкција која подразумева утврђивање учиниоцу кривичног дела одређене казне уз истовремено одређивање да се она неће извршити ако осуђени за време које одреди суд, покаже добро понашање и изврши наметнуте обавезе.

„Другим речима, условна осуда је специфична кривична санкција предвиђена у закону, коју, под законом утврђеним условима и у законом спроведеном поступку, изриче суд кривично одговорном учиниоцу кривичног дела. Састоји се у одлагању извршења казне учиниоцу кривичног дела, под условом да за одређено време не изврши ново кривично дело и испуни сам или уз помоћ или надзор других услове који су му постављени од стране суда, у ком случају до извршења казне неће доћи“.²⁵ Дакле, ако учинилац испуни услове који су му наметнути до опозивања условне осуде неће доћи, а самим тим неће доћи ни до извршења утврђене казне која је била под претњом извршења.²⁶ Овде се ради о парапеналној мери у чијој примени нема стварног одузимања или ограничења права, слобода или материјалних вредности учиниоца кривичног дела.²⁷

Неки аутори условну осуду дефинишу и као одређени вид праштања казне (или привремено одрицање државе да изрекне казну) учиниоцу дела које је

²⁴ Више у: Ратковић, В., (2008) *Казна затвора и њене алтернативе*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд; Стојановић, З., (2009) Поједностављене форме поступања у кривичним стварима и алтернативне кривичне санкције у Зоран Стојановић *et. al.* (уредник) *Алтернативне кривичне санкције и поједностављене форме поступања*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу : Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, стр. 15-38; Мрвић, Петровић, Н., (2010) Алтернативне кривичне санкције у државама балканског региона у Владимир Чоловић (уредник) *Право земаља у региону – Зборник радова*, Институт за упоредно право, Београд, стр. 56-73.

²⁵ Бејатовић, С., *op. cit.* стр. 17.

²⁶ Dragić, Z., (1983) *Uvjetna osuda u praktičnoj primjeni, Naša zakonitost*, 37 (7-10), str. 55.

²⁷ Grozdanić, V. Škorić, M. (2009) *Uvod u kazneno pravo - Opći dio*, Organizator, Zagreb, str. 193-194.

базирано на уверењу да ће учинилац убудуће владати у складу са нормама правног поретка и да неће вршити кривична дела.²⁸

Анализирајући претходно изнете дефиниције условне осуде могу се уочити и њене основне карактеристике. Према томе, основне карактеристике условне осуде су²⁹:

- *предвиђеност у закону*: Да би условна осуда уопште могла бити изречена неопходно је да она буде прописана у закону. Дакле, ако је условна осуда прописана у закону пре него што је кривично дело извршено, она може бити и изречена за то дело, у противном не постоји могућност изрицања условне осуде. И код изрицања условне осуде, присутно је начело легалитета кривичне санкције.
- *кривична одговорност*: Кривична одговорност је нужан елемент који мора да постоји да би се могла изрећи условна осуда. Дакле, могућност изрицања условне осуде условљена је постојањем кривичног дела и кривичне одговорности. С обзиром на овај елемент општег појма условне осуде, може се констатовати да је и условна осуда мера за кривично одговорне учиниоце, али не за све, већ само за оне који и поред своје кривичне одговорности не поседују елементе криминалне оријентације, за оне учиниоце који се у том својству јављају услед случаја, садејства околности и недовољне пажње.³⁰
- *постојање одређених услова за њено изрицање*: Да би дошло до изрицања условне осуде неопходно је да за то постоје и законом прописани услови. Без испуњења законом прописаних услова не постоји могућност изрицања условне осуде.³¹
- *факултативност изрицања*: Условну осуду суд изриче онда када сматра да ће се и под претњом извршења казне постићи сврха

²⁸ Horvatić, Ž., (2011) *Kazneno pravo*, Organizator, Zagreb, str. 223; Novoselec, P., (1989) *Sistem sankcija, alternative kazni zatvora i ljudska prava čovjeka i savremena kretanja u kriminalnoj politici*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ *Ibid.*, стр. 18.

³¹ О условима за изрицање условне осуде биће више речи у IV глави у којој ћемо анализирати условну осуду са материјалноправног аспекта.

кажњавања. Сходно томе, изрицање ове санкције је факултативног карактера. Дакле, када су испуњени сви услови за њено изрицање, суд не мора изрећи ову кривичну санкцију.

- *одлагање извршења изречене казне:* У суштини, приликом изрицања условне осуде уствари долази до одлагања извршења утврђене казне. Ово одлагање се реализује под законом прописаним условима. Дакле, приликом одлагања утврђене казне, суд по правилу опрашта казну учиниоцу кривичног дела ако испуни наметнуте услове. Овим се настоји избећи примена теже санкције ако се може очекивати да ће се сврха кажњавања а самим тим и ефекти васпитања и поправљања учиниоца постићи и применом блаже санкције. Како је замислио условне осуде пре свега да замени краткотрајне казне затвора, овде до пуног изражаја долази принцип да казна треба да представља *ultima ratio* приликом изрицања кривичних санкција.
- *појачано упозорење учиниоцу кривичног дела:* Приликом изрицања условне осуде учиниоцу кривичног дела се даје упозорење да своје понашање мора да коригује и да ће доћи до извршења изречене казне уколико се не буде придржавао услова који су му постављени приликом изрицања условне осуде. Овде је заправо учинилац осуђен на одређено време проверавања у којем треба да својим понашањем „заслужи“ да не дође до извршења изречене казне.
- *мера борбе против лакших облика криминалитета:* Као што смо и напоменули, условна осуда је блажа кривична санкција која је намењена учиниоцима лакших кривичних дела као и по правилу примарним учиниоцима и учиниоцима код којих се сматра да ће се сврха кажњавања постићи без институционалног третмана.
- *неопходност селекције учинилаца кривичних дела:* Условна осуда се изриче само онда када се сматра да ће на учиниоца деловати тако да убудуће не врши кривична дела. Дакле, ова кривична санкција има посебан специјално превентивни карактер.

- *могућност изрицања заштитног надзора*: Полазећи од утврђене чињенице да код једног одређеног броја учинилаца кривичних дела само изрицање условне осуде и препуштање таквог условно осуђеног учиниоца кривичног дела самом себи, некада не представља довољну гаранцију да ће се такав учинилац кривичног дела уздржати од даље криминалне делатности, а у циљу постизања што бољих резултата у примени условне осуде, уз условну осуду може бити изречен и заштитни надзор.³² Дакле, заштитни надзор ће се изрећи оним лицима код којих постоји већа бојазан од поновног вршења кривичних дела, али ипак не толико велики да је нужно да се примени извршење казне затвора. Како постоји већа бојазан од поновног вршења кривичних дела, заштитним надзором се уз веће присуство помоћи и контроле настоји постићи сврха кажњавања. Заштитни надзор представља одређени вид третмана који се осуђеном пружа на слободи.
- *могућност изрицања допунских мера и услова*: Уз условну осуду учиниоцу кривичног дела се може изрећи и одређена обавеза која поред тога што не сме да изврши ново кривично дело, може да се састоји и у враћању имовинске користи, накнади штете коју је проузроковао извршењем кривичног дела и слично.
- *неизвршење казне у случају испуњења обавеза*: Основни смисао условне осуде јесте да се избегне извршење казне затвора, стога ако учинилац испуни предвиђене услове и придржава се онога шта му је суд прописао, до извршења казне којом се условно прети, неће доћи.
- *могућност опозивања условне осуде*: У случају да учинилац кривичног дела прекрши неки од услова који су му постављени од стране суда или изврши ново кривично дело, доћи ће до опозивања условне осуде а самим тим и до изрицања или извршења условно одложене казне.

³² Бејатовић, С., *op. cit.* стр. 18-19.

- *хуман карактер*: Изрицањем условне осуде учинилац кривичног дела не трпи никаква ограничења сем оних који су уперени ка постизању процеса ресоцијализације и преваспитања. Учиницац не бива стигматизован нити жигосан, не ограничава му се право слободног кретања те се стога истиче посебан хумани карактер ове кривичне санкције.
- *превасходност специјалне превенције*: Јасно је да ова кривична санкција има искључиво елементе и карактер специјалне превенције јер се њоме делује на конкретног учиниоца да убудуће не врши кривична дела. У литератури се налазе и ставови где се наводи да се условном осудом не постиже никаква генерална превенција. Неки аутори су чак истицали да условна осуда поред тога што не представља никакав вид генералне превенције, представља на неки начин и мотив за вршење блажих кривичних дела, јер свако лице има право да му се једном под средством условне осуде „опрости“ извршено кривично дело. У том смислу, према Кирхенхајму условном осудом дозвољава се извршење свих лакших кривичних дела, даје се грађанима дозвола да кривична дела изврше први пут.³³ Ово становиште се свакако не може прихватити као тачно из разлога што се пре свега условна осуда изриче факултативно, тако да учинилац не може бити сигуран да ће за извршено кривично дело добити условну осуду. Такође, приликом изрицања условне осуде поред објективних услова за њено изрицање, узимају се у обзир и субјективни услови, односно анализира се личност учиниоца кривичног дела где суд треба да дође до закључка да ће се сврха кажњавања постићи и изрицањем условне осуде. У том смислу, тешко да би суд дошао до овог уверења ако се ради о учиниоцу којег је могућност/вера у добијање условне осуде определила да изврши кривично дело.

³³ Šilović, J., (1910) *Studije o reformi hrvatskog kaznenog zakona i uvjetna osuda*, Zagreb, str. 68-69.

Условна осуда поред тога што има наглашен специјално-превентивни карактер на начин што суд изриче условну осуду онда када процени да ће се сврха кажњавања постићи и под претњом извршења казне, она самим тим има наглашен и социјално-етички прекор учиниоца, као и васпитно-педагошки третман. Утврђивањем казне која се неће извршити до изражаја долази социјална и етичка неприхватљивост таквог понашања. Тиме што суд одлаже извршење казне коју је утврдио, учинилац се ставља у стање кушње и додатно се мотивише да се понаша друштвено прихватљиво и у складу са законским прописима. Одлагањем извршења казне и постављањем неких услова које учинилац мора да испуни код њега се развија осећај личне одговорности и обезбеђује се његова ресоцијализација. Управо те наметнуте обавезе које учинилац мора да испуни представљају први тест који се ставља пред делинквента. Ако се делинквент оглуши о наметнуте обавезе, по правилу долази до опозивања условне осуде и примене неког од институционалних третмана, односно казне затвора.³⁴

Дакле, условна осуда је самостална кривична санкција која се реализује кроз опомену учиниоцу под претњом извршења утврђене казне, ако поново изврши неко кривично дело или ако не испуни неку од наметнутих обавеза. Учиниоцу се не прети неком апстрактном казном, већ конкретном, напред утврђеном и одмереном од стране суда. На овај начин се додатно делује на учиниоца да мора да испуни обавезе и поправи своје понашање, јер у супротном већ утврђена казна ће бити и извршена.

Неки аутори наводе да условно кажњавање представља „својеврсну погодбу између државе која представља суд и учиниоца кривичног дела“, према којој се „држава споразумева са окривљеним да неће извршити казну, коју је већ одредила према учиниоцу кривичног дела, уколико се он држи својих обавеза у тој погодби“.³⁵

Иако се учиниоцу прети конкретном, напред утврђеном и судски одмереном казном, утврђена казна ипак не представља суштину ове кривичне санкције, већ суштину ове кривичне санкције представља одлагање извршења утврђене казне.

³⁴ Јоксић, И., (2007) Проблеми у примени условне осуде, *Избор судске праксе*, 15 (9), стр. 26-28.

³⁵ Мрвић-Петровић, Н., (2010) *Алтернативне кривичне санкције и поступци*, Војноиздавачки завод, Београд, стр. 68

Кроз одлагање казне учиниоцу се даје могућност да кроз примерено понашање и испуњење наметнутих обавеза покаже друштву и држави да се поправио. Учиниоца је осуђен на условну осуду, а самим тим и на одређено време проверавања где друштву треба да покаже да је својим владањем „заслужио да му друштво опрости утврђену казну“.³⁶

Суштина условне осуде је у проверавању учиниоца кривичног дела односно у условном одлагању и наметању одређених обавеза. Кроз одлагање извршења казне учиниоцу се даје могућност да кроз добро владање и испуњење обавеза покаже да је изрицање ове одлуке било оправдано и да се сврха кажњавања постигла и упозорењем о могућем извршењу изречене казне. Период проверавања је законски одређен и износи од једне до пет година, а суд у сваком конкретном случају одређује његово трајање. Стога, тамо где суд сматра да је потребан већи временски период проверавања и контроле учиниоца, да би се постигла сврха кажњавања, изрећи ће дужи период проверавања, док тамо где сматра да ће се сврха кажњавања постићи краћим периодом кушње, изрећи ће краћи период. Посебно важан елемент ове кривичне санкције представљају обавезе које се намећу учиниоцу, а које он мора да испуни за време које утврди суд у оквиру времена проверавања. Суштина ових обавеза је јачање друштвене одговорности код учиниоца и стварање свести о нужности поштовања правних норми и прописаних правила понашања. Конкретно код изрицања обавезе враћања имовинске користи учиниоцу се додатно ставља до знања да не може задржати оно што је стекао извршењем кривичног дела. Исто тако, када се обавеза састоји у накнади штете коју је учиниоца проузроковао извршењем кривичног дела, учиниоцу се ставља до знања да оно добро које је угрозио извршењем кривичног дела као и ону штету коју је направио, мора и да надокнади.

Условна осуда као васпитно прекорна и опомињућа санкција по правилу изриче се учиниоцима лакших кривичних дела. Међутим, поред тог начелног става да се изриче учиниоцима лакших кривичних дела, законодавац је тај став и конкретизовао кроз одређена ограничења по питању изрицања условне осуде (ако је изречена казна затвора мања од две године; ако се за извршено дело може изрећи

³⁶ Бабић, М., Марковић, И., *op. cit.* стр. 428.

казна мања од десет година и ако није прошло више од пет година од правоснажности осуде којом је учиниоцу изречена казна затвора за умишљајно кривично дело), те стога, ако нису испуњени напред наведени услови, суд не може изрећи условну осуду. Поред ових објективних услова, постоје и субјективни који се састоји у уверењу судије да ће се у односу на својства личности учиниоца изрицањем условне осуде постићи сврха кажњавања, односно да се може очекивати да ће условна осуда на учиниоца деловати тако, да убудуће не врши кривична дела. Дакле, изрицање условне осуде је увек факултативно и поред испуњених услова за њено изрицање неопходно је и уверење судије.

С обзиром на изнесено може се констатовати да се условна осуда може изрећи за било које дело када су испуњени напред наведени услови. Међутим, криминално политички не би било оправдано имајући у виду сврху ове кривичне санкције, изрицање условне осуде за тешка кривична дела, где се тешка кривична дела не тумаче у контексту запрећене казне, већ са аспекта значаја заштићеног добра.³⁷ Такође, приликом одлучивања да ли да изрекне условну осуду суд мора посебно узети у обзир личност учиниоца, његов ранији живот, држање након извршеног кривичног дела, степен кривице. Све ово додатно потврђује да се ради о кривичној санкцији која има посебно изражен специјално превентивни карактер.

Оно што свакако представља спорно питање, јесте, да ли се условна осуда може изрећи и повратницима, јер законодавац у том смислу није поставио никаква ограничења сем оног које се односи да се условна осуда не може изрећи повратнику који је извршио ново кривично дело, пре него што је протекло више од пет година од правоснажности осуде којом му је била изречена казна за дело учињено са умишљајем. Тумачећи слово закона, условна осуда сем напред изложеног ограничења се може изрећи и повратницима, али питање је колико је то криминално политички прихватљиво. Стога, сматрамо да би условну осуду и без обзира што то законодавац није конкретно и прописао требало ограничити у односу на одређену категорију лица, пре свега њену примену би требало искључити за лицима која су већ извршила неко од кривичних дела, без обзира на

³⁷ Бабић, М., Марковић, И., *op. cit.* стр. 429.

протек времена између два кривична дела. Дакле, ову кривичну санкцију би требало изрицати искључиво примарним учиниоцима.

2. Правна природа условне осуде

2.1. Краћи приказ различитих схватања правне природе условне осуде током историје

Правна природа условне осуде током историје изазивала је посебну пажњу. Различити ставови у теорији кривичног права заснивали су се пре свега на недоречености закона када је реч о овом институту. У том смислу, правна природа условне осуде је током развоја нашег кривичног права различито третирана. Тако је условна осуда третирана као посебна казна, посебна кривичноправна мера, посебан начин извршења казне и сл.

Наиме, различито третирање условне осуде се у суштини кретало од третирања условне осуде као самосталне кривичне санкције (била третирана као посебан облик – модалитет неког од постојећих кривичноправних института) па до самосталне и аутономне кривичне санкције. Схватање кривичноправних теоретичара када је реч о условној осуди можемо поделити у три групе:³⁸

- прву групу чине схватања према којима условна осуда није ни самосталан институт, ни самостална санкција, већ модалитет или субститут једног од постојећих института праштања, ослобођења, односно гашења казне,
- другу групу чине схватања према којима је условна осуда процесни институт који одржава посебан вид изрицања и извршења казне,
- и трећи вид схватања се базира на ставу да условна осуда представља посебан самосталан институт односно самосталну санкцију.

³⁸ Миладиновић, В., (1980) Правна природа условне осуде, Зборник радова правног факултета у Нишу, св. 20, стр. 381.

Имајући у виду напред поменућу поделу различитих становишта по питању правне природе условне осуде, кренућемо од оних гледишта који условну осуду не третирају као самосталан кривичноправни институт, већ модалитет или посебну врсту неког од већ постојећих института кривичног материјалног права:

Постоје аутори који су условну осуду поистовећивали са институтом *застарелости*. Наравно, овде се застарелост подразумева у смислу застарелости извршења казне, а не застарелости кривичног гоњења. Припадници овог становишта су истицали да и код условне осуде и код застарелости долази до одустајања државе од извршења казне, при чему су онда ова два института изједначена. Ово становиште је неприхватљиво из више разлога. Код застарелости долази до неизвршења казне због протеча одређеног времена од изрицања казне. Услед тог протеча времена извршење казне више не би имало смисла, односно сматрало би се штетним, непродуктивним и непотребним. Дакле, код застарелости основ за неизвршење казне се налази у протеклу времена, а не у вољи државе или суда. До неизвршења казне долази на основу законом утврђеног рока и не разматра се личност самог учиниоца, односно да ли је дошло до његовог поправљања, већ се само разматра да ли је дошло до протеча одређеног времена који представља рок у коме се казна мора извршити. Ако је тај рок протекло, мимо своје воље, држава мора да одустане од извршење те казне. Насупрот томе, код условне осуде држава/суд одустаје од извршења казне пре свега на основу своје воље, а и зато што сматра да ће се условном осудом довољно утицати на учиниоца да убудуће не врши кривична дела. Такође, код условне осуде држава одустаје од извршења казне, али учиниоцу може поставити и одређене обавезе које мора да испуни, где ће у случају неизвршења тих обавеза опозвати условну осуду. Док код застарелости не постоји никаква могућност наметања било каквих обавеза.³⁹

У односу на застарелост, условну осуду суд изриче на основу своје воље, факултативно када су испуњени одређени услови и ту своју одлуку може опозвати, док код застарелости нема слободне воље државе, већ неизвршење казне долази по сили закона, нема могућности опозивања нити факултативности изрицања односно

³⁹ Бејатовић, С., (1986) Правна природа условне осуде у југословенском кривичном праву, *Право теорија и пракса*, 3 (6), стр. 55.

позивања на застарелост. На основу изнетог уочава се јасна разлика између ова два института. Стога условна осуда и застарелост представљају два самостална и различита кривичноправна института.

У кривичноправној теорији постоје и становишта по којима се *помиловање* и условна осуда поистовећују. Према овом схватању и код условне осуде и код помиловања долази до неизвршења казне. Полазећи од таквог схватања Кирхенхајм као један од заступника овакве правне природе условне осуде истиче: „Не може бити сумње да се условна осуда изједначава са помиловањем. Данас се све више иде за тим да се владаочево право помиловања сузи, међутим условном осудом то право проширује и преноси једним делом с владоца на судове састављене махом од неискусних људи.“⁴⁰ Ово становиште се не може сматрати тачним из више разлога. Прво, помиловањем се поименично одређеном лицу даје ослобађање од кривичног гоњења или потпуно или делимично ослобађање од извршења казне, замењује се изречена казна блажом казном или условном осудом, даје се рехабилитација, одређује краће трајање одређене правне последице осуде или се укидају поједине или све правне последице осуде.⁴¹ Насупрот томе код условне осуде се само за одређене време и под одређеним словима даје могућност да се изречена казна не изврши. Да би се неком лицу могла изрећи условна осуда најпре морају бити задовољени одређени услови који се односе на изрицање условне осуде, такође мора се радити о лицу за које се сматра да ће се изрицањем условне осуде постићи сврха кажњавања и на крају то лице мора да испуни одређене обавезе које наметне суд. Дакле, помиловање се даје из целисходности и одређених друштвених, економских и политичких разлога док се условна осуда даје из разлога што се на тај начин очекује боље понашање и васпитање и преваспитање учиниоца. Такође, код условне осуде саме карактеристике личности имају пресудан фактор при изрицању условне осуде, док код помиловања те личне карактеристике нису толико важне. Код помиловања не постоје ограничења у виду тежине кривичног дела, док код условне осуде постоје. Помиловање даје председник

⁴⁰ Марковић, Б., (1909) *Средства за замену кртковремене казне лишења слободе, с нсрочитим освртом на условну осуду*, Београд, стр. 135; Цитирано према: Бејатовић, С., *Условна осуда, op. cit.* стр. 69.

⁴¹ Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09 и 111/09 и 121/12, 104/13, 108/14, члан 110, став 1.

Републике Србије а условну осуду изриче суд. Најзад, приликом давања помиловања неком лицу се изречена казна може заменити и условном осудом што потврђује да се ипак ради о два различита кривичноправна института.

У кривичноправној теорији постоје и становишта која су условну осуду изједначавала са *амнестијом*. Ово становиште полази од чињенице да и код условне осуде и амнестије имамо праштање казне. *Clavier* као један од представника овог схватања, условну осуду сматра као „условну амнестију, дату унапред од законодавца која се састоји у законској рехабилитацији *ipso jure*“.⁴² Ово становиште се не може сматрати тачним из разлога што је амнестија акт законодавног органа којим се у форми закона поименично неодређеном кругу лица даје ослобађање од кривичног гоњења (аболиција), потпуно или делимично ослобађање од извршења казне, замена изречене казне блажом кзном, рехабилитација или укидање правне последице осуде.⁴³

Насупрот томе условна осуда се изриче конкретном лицу од стране суда узимајући у обзир његове личне карактеристике и склоности, док амнестију даје Народна скупштина у форми закона и даје се поименично неодређеном кругу лица. Приликом изрицања условне осуде лицу којем се изриче могу се наметнути и одређене обавезе које мора да испуни да не би дошло до опозивања исте, док код амнестије нема испуњавања никаквих обавеза и услова како би она остала на снази. Услови код амнестије се односе на само добијање односно улазак у круг лица која су обухваћена амнестијом.

Неки теоретичари поистовећују условну осуду и *мере безбедности*. Основ оваквог схватања налази се у чињеници по којој и условну осуду и меру безбедности изриче суд кривично одговорном учиниоцу у законом уређеном поступку. Такође и условна осуда и мере безбедности представљају одређено „зло“ које се наноси учиниоцу због извршеног кривичног дела. Наиме, овакво становиште је неприхватљиво из разлога што се условна осуда изриче увек кривично одговорном учиниоцу кривичног дела док се мера безбедности може

⁴² Васиљевић, Т., (1935) *Условна осуда-историјат установе и системско излагање с обзиром на југословенско и инострано законодавство*, докторска расправа, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, стр. 39.

⁴³ Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09 и 111/09 и 121/12, 104/13, 108/14, члан 109, став 1.

изрећи и кривично неодговорном. Надаље, ако посматрамо само оне мере безбедности које се изричу само кривично одговорном учиниоцу онда долазимо до следећих разлика. Мере безбедности се изричу онда када постоји опасно стање код учиниоца кривичног дела са циљем да се то опасно стање елиминише. Дакле, мере безбедности се изричу према друштвено опасним делинквентима са циљем да се онемогући дејство те опасности и спречи поновно вршење кривичних дела.⁴⁴ Насупрот томе, условна осуда се не изриче друштвено опасним делинквентима већ лицима код којих се очекује да ће и без институционалног третмана, већ само под претњом извршења казне, постићи сврха кажљавања. Најзад, приликом изрицања условне осуде постоји могућност изрицања и мере безбедности, што у потпуности отклања све дилеме и потврђује да се ради о два различита кривичноправна института.

Условна осуда и казна су дуго времена у теорији кривичног права сматрани идентичним, односно условна осуда се сматрала модалитетом казне. У том смислу, и творци француског закона о условној осуди Беранжеа и Бартуа су били присталице овог становишта. Они су истицали да је условна осуда за осуђеног „осетно зло“ и „да нема никаквог разлога видети у њој шта друго него казну.“⁴⁵ Поистовећивање казне и условне осуде се темељило и на становишту да је условна осуда посебан вид кривичне казне јер има све њене одлике, као и посебан модалитет казне.⁴⁶ Ова становишта се свакако не могу прихватити јер између условне осуде и казне постоје бројне разлике које ова два институт чине особеним. У том смислу, условна осуда у односу на казну нема елементе ретрибутивности. Условна осуда не изазива правне последице које изазива казна. Условна осуда за разлику од казне не погађа учиниоца кривичног дела принудним одузимањем слободе или ограничењем неког другог права. Најзад, изрицање условне осуде је везано висином запређене казне за конкретно кривично дело што на неки начин отклања све недоумице и прави јасну слику да је овде ипак реч о два различита кривичноправна института како их и Кривични законик третира. Иако је неспорно

⁴⁴ Миладиновић, В., *op. cit.* стр. 382.

⁴⁵ Perrin T., (1904) *De la remise conditionnelle des peines, Etude de droit compare historique et critique*, Geneve; Цитирано према: Васиљевић, Т., *op. cit.* стр. 42.

⁴⁶ Лазаревић, Ј., (1969) *Казне и мере безбедности у савременом кривичном праву*, Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Србије, Београд, стр. 82.

да се казна и условна осуда не могу поистовећивати и да условна осуда нема карактер казне указаћемо и на неке сличности ове две кривичне санкције. Изрицање условне осуде као и казне условљено је постојањем кривичног дела и кривице код учиниоца, као и спровођење законом уређеног кривичног поступка. И казну и условну осуду изриче суд. Међутим, напред изнете сличности би се могле наћи код готово свих кривичних санкција које познаје наше кривично законодавство. Управо из тог разлога поновићемо да условна осуда нема карактеристике казне и да је овде реч о две различите санкције.

Схватање условне осуде као *специјалног основа ништења државног права* на казну заступали су између осталих проф. др Тома Живановић и проф. др Тихомир Васиљевић. Према схватању Томе Живановића правна природа условне осуде представља „једну нарочиту врсту основа ништења државног права на казну као и условно помиловање, условна осуда и условни отпуст, а родни би им појам био: добро владање извршиочево као основ ништења државног права на казну“.⁴⁷ Истог је схватања и проф. др Тихомир Васиљевић.⁴⁸ Овакво схватање правне природе условне осуде како наводи проф. др Станко Бејатовић имало би значаја ако би се након изрицања условне осуде губила могућност њеног опозивања. У том случају држава би заиста изрицањем условне осуде на неки начин губила право на њено извршење. Међутим, како до опозивања условне осуде може доћи, а самим тим и до примене казне која је била запрећена, ово становиште се ипак не може прихватити.⁴⁹

Схватање условне осуде као *начина одмеравања казне* је такође било присутно у кривичноправној теорији. У том смислу, према схватању Јована Кулаша као једног од најистакнутијих представника овог становишта „условну осуду треба сврстати међу одредбама о одмеравању казне, јер суд приликом изрицања условне осуде испитује све околности и утврђује све чињенице битне за

⁴⁷ Живановић, Т., (1937) *Основи кривичног права Краљевине Југославије*, књига II, Београд, стр. 412.

⁴⁸ Васиљевић, Т., *op. cit.* стр. 45.

⁴⁹ Бејатовић, С., (1986) Место и значај условне осуде и судске опомене у систему кривичних санкција, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, 24 (1-2), стр. 173-197.

било које одмеравање казне“.⁵⁰ Ово становиште се не може прихватити јер суд приликом изрицања било које санкције најпре утврђује све чињенице и околности важне за одмеравање казне, па тек онда изриче кривичну санкцију. Дакле, не ради то искључиво приликом изрицања условне осуде. Такође, имајући у виду ограничења која се односе на одмерену казну како би се уопште условна осуда могла изрећи, намеће се закључак да је првобитно одмеравање казне и услов да би се уопште условна осуда могла и изрећи. Дакле, ово додатно потврђује да се условна осуда и одмеравање казне суштински разликују и да је немогуће поистовећивати условну осуду и њен услов (одмерену казну).

Такође, када је реч о правној природи условне осуде постоје и гледишта по којима условна осуда представља процесни институт који подразумева посебан вид изрицања и извршења казне. У том смислу у наставку рада изложићемо мишљења по којима се условна осуда сматра видом извршења пресуде, као и мишљења по којима се када је реч о правној природи условне осуде она поистовећује са условним отпустом.

У теорији кривичног права постоје аутори који су истицали да условна осуда представља посебан начин извршења пресуде. Овакво схватање правне природе условне осуде било је заступљено у совјетској кривичноправној литератури. Према овим ауторима „посебан начин извршења пресуде код условне осуде састоји у томе што се условна осуда извршава путем неиздржавања условно изречене казне“.⁵¹ Ово становиште се не би могло прихватити из разлога што би у случају опозивања условне осуде, извршење једне пресуде било реализовано два пута. Први пут би се пресуда извршила када осуђено лице не издржава казну, јер ови теоретичари само неиздржававање казне сматрају посебним извршењем пресуде. Други пут до издржавања пресуде би дошло у случају опозивања условне осуде.⁵² Према томе, ово становиште се не може прихватити као тачно. Такође пресуда је

⁵⁰ Кулаш, Ј., (1963) Разматрање о условној осуди, *Полиција*, бр. 6/1938, стр. 493; Цитирано према: Бејатовић, С., Условна осуда, *op. cit.* стр. 74; исто и у: Таховић, Ј., (1962) *Коментар Кривичног законика*, Савремена администрација, Београд, стр. 152.

⁵¹ Šargorodski, M., D. (1958) *Nakazanie po sovetскому ugovnomu pravu*, Moskva, стр. 156-157. и Ткачевски, Ј., М., (1958) *Uslovnoe osuždenie – Primena nakazania po sovetскому ugovnomu pravu*, Moskva, стр. 256; Цитирано према: Миладиновић, В., *op. cit.* стр. 385.

⁵² Миладиновић, В., *op. cit.* стр. 385.

институт који се појављује и егзистира у кривично процесном праву, док је условна осуда институт кривичног материјалног права.

У кривичноправној теорији наилази се и на мишљења по којима условна осуда по својој правној природи представља условни отпуст. Ово становиште се базира на одређеним сличностима између ова два института. Наиме, и условном осудом и условним отпустом се учинилац ослобађа извршења казне, оба ова института се могу опозвати, као и оба ова института се факултативно одређују. Поред ових сличности, налазе се и бројне разлике између ова два института, што потврђује да условна осуда по својој правној природи није условни отпуст. У том смислу, условни отпуст је пенолошка мера, док је условна осуда институт кривичног материјалног права. Условна осуда у потпуности учиниоца ослобађа од извршења казне док код условног отпуста долази до ослобађања од извршења казне након издржане најмање две трећине. Даље, разлика између условне осуде и условног отпуста се огледа и у томе што код изрицања условне осуде постоје ограничења по питању висине утврђене казне и висине запређене казне за конкретно кривично дело, док код условног отпуста ових ограничења нема.⁵³ Најзад, условна осуда се изриче онда када се сматра да ће се сврха кажњавања постићи и под претњом извршења утврђене казне, док се одређено лице пушта на условни отпуст онда када је код њега постигнут одређени ниво ресоцијализације и када се сматра да није неопходан његов даљи боравак у затвору. На основу напред изнетог јасно се може закључити да условна осуда по својој правној природи није условни отпуст.

Као што смо већ и напоменули, током историје постојала су гледишта по којима се условна осуда сматрала самосталним кривичноправном установом односно самосталном кривичном санкцијом. У том смислу, проф. др Станко Франк је истицао да је условна осуда самостална установа без ближег одређивања њеног места у систему кривичноправних установа.⁵⁴ Насупрот томе, постојала су и схватања по којима се условна осуда сматрала и самосталном кривичном санкцијом. Један од првих теоретичара који је условну осуду сматрао самосталном

⁵³ Бејатовић, С., Правна природа условне осуде у југословенском кривичном праву, *op. cit.* стр. 60.

⁵⁴ Frank, S., (1955) *Teorija kaznenog prava – opšti deo*, Zagreb, str. 254.

кривичном санкцијом био је проф. др Миодраг Аћимовић. Он је поред тога што је условну осуду сматрао самосталном установом, одређивао је још ближе, истичући да је условна осуда самостална кривична санкција.⁵⁵

1.2. Правна природа условне осуде у важећем кривичном законодавству

Као што смо могли и видети, правна природа условне осуде је још од њеног настанка изазивала различите диферентне расправе и остављала могућности за различита тумачења. Разлог овоме јесу одређене недоречености које су се налазиле у ранијим законима, а односила су се на условну осуду.⁵⁶ Посматрајући правну природу условне осуде по важећем кривичном законодавству чини се да и нема превеликих дилема. Условна осуда је самостална кривична санкција и заједно са судском опоменом представља меру упозорења. Стога, мере упозорења прописане су у глави пет КЗ-а и представљају самосталне кривичне санкције. Такође, законодавац је када је реч о условној осуди прописао и услове под којима се она може изрицати, услове које учинилац мора испунити, а који су постављени од стране суда, услове под којима се условна осуда може опозвати, као и рокове у којима се условна осуда може опозвати. Поред наведеног, када је реч о условној осуди законодавац је прописао и посебну сврху изрицања ове кривичне санкције. У том смислу, у оквиру опште сврхе кривичних санкција (члан 4 став 2 КЗ-а) сврха условне осуде је да се према учиниоцу лакшег кривичног дела не примени казна кад се може очекивати да ће се упозорењем уз претњу казне довољно утицати на учиниоца да више не врши кривична дела. Дакле, из наведеног се може закључити да се условна осуда изриче за лакша кривична дела и онда када се код учиниоца спознају таква својства (недостатак криминогених фактора) да се може очекивати да ће на њега деловати да убудуће не врши кривична дела.⁵⁷

⁵⁵ Аћимовић, М., (1937) *Кривично право – општи део*, Градска штампарија, Суботица, стр. 129.

⁵⁶ Више у: Стојановић, З., (1977) Нека питања у вези са условном осудом у КЗ СФРЈ, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, 15 (2), стр. 222-225.

⁵⁷ Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09 и 111/09 и 121/12, 104/13, 108/14, члан 64, став 2.

Иако је неспорно да је условна осуда самостална кривична санкција њена тесна повезаност са казном је ипак неспорна.⁵⁸ У том смислу, казна је на неки начин њен саставни део, стога ћемо у наставку рада направити краћи осврт на однос између условне осуде и казне.

Као што смо и рекли, условна осуда је самостална кривична санкција која се изриче кривично одговорним учиниоцима за лакша кривична дела. Међутим, приликом изрицања условне осуде, суд утврђује казну али истовремено одређује да се она неће извршити и самим тим изриче условну осуду. У овој ситуацији учинилац кривичног дела је осуђен на условну осуду. Дакле, приликом изрицања условне осуде утврђена казна представља изражавање интезитета претње због извршеног кривичног дела.⁵⁹ Изрицањем условне осуде а не казне, казна се у односу на условну осуду налази у другом плану, до чије реализације долази у случају опозивања условне осуде. Дакле, из овога се намеће закључак да казна представља конститутивни део условне осуде.⁶⁰ Да казна представља конститутивни део условне осуде потврђује и чињеница која се односи на услове изрицања условне осуде. Дакле, да би се условна осуда могла изрећи, између осталог неопходно је да је суд утврдио казну затвора у трајању мањем од две године.

3. Сврха условне осуде

Условна осуда је уз судску опомену најблажа кривична санкција. Како је реч о кривичној санкцији, њена сврха је најпре постављена и општом сврхом кривичних санкција. У том смислу, општа сврха прописивања и изрицања

⁵⁸ Више о томе у: Стојановић, З., (1977) Однос условне осуде и казне у Кривичном закону СФРЈ и питање самосталности условне осуде, *Зборник радова правног факултета у Новом Саду*, 11/1977, стр. 265-272.

⁵⁹ Бејатовић, С., Условна осуда, *op. cit.* стр. 82.

⁶⁰ У литератури постоје аутори који негирају казну као конститутивни део условне осуде. Види: Ваџић, Ф., *op. cit.* стр. 46-47.

кривичних санкција је сузбијање дела којима се повређују или угрожавају вредности заштићене кривичним законодавством.⁶¹

Дакле, овако постављена општа сврха свих кривичних санкција па самим тим и условне осуде састоји се у заштити друштва од криминалитета. Како је у оквиру опште сврхе кривичних санкција, сврха кажњавања изражена кроз спречавање учиниоца да чини кривична дела и утицање на њега да убудуће не чини кривична дела, утицање на друге да не чине кривична дела, као и изражавање друштвене осуде за кривично дело, јачање морала и учвршћивање обавеза поштовања закона, тако суд и приликом изрицања условне осуде мора да се руководи овим принципима. У том смислу, у оквиру опште сврхе кривичних санкција, условна осуда своју сврху остварује и на плану генералне и на плану специјалне превенције.

Поред опште сврхе условна осуда има и своју посебну сврху. У том смислу, сврха условне осуде је да се према учиниоцу лакшег кривичног дела не примени казна кад се може очекивати да ће упозорењем уз претњу казне довољно утицати на учиниоца да више не врши кривична дела.

Анализирајући претходну одредбу може се доћи до закључка да се сврха изрицања условне осуде састоји у⁶²:

- избегавању примене казне – реч је о тежњи која је својствена условној осуди а састоји се у избегавању примене казне затвора, а самим тим и избегавању негативних последица које производе краткотрајне казне затвора;
- утицају на учиниоца да убудуће не врши кривична дела – како условна осуда делује пре свега на плану специјалне превенције њена је примарна сврха да оствари позитиван утицај на учиниоца у смислу његовог уздржавања од вршења нових кривичних дела;
- упозорење уз претњу казне – казна односно претња казном представља конститутивни елемент условне осуде на основу којег

⁶¹ Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09 и 111/09 и 121/12, 104/13, 108/14, члан 4, став 2.

⁶² Стојановић, З., (2012) *Коментар Кривичног законика*, ЈП Службени гласник, Београд, стр. 287.

се на неки начин обезбеђује ефикасност и функционисање условне осуде.

Дакле, из наведеног се може закључити да се условна осуда изриче како би се избегла примена казне, ако је реч о лакшим кривичним делима и ако се код учиниоца спознају таква својства (недостатак криминогених фактора) да се може очекивати да ће на њега условна осуда деловати тако да убудуће не врши кривична дела. Овако постављеном посебном сврхом условне осуде, јасно се долази до закључка да ова кривична санкција има више изражен специјално превентивни карактер.

Дакле, суд приликом изрицања ове санкције мора посебно да води рачуна о личности учиниоца, о његовим својствима и евентуалној криминалној „заражености“, односно присуству криминогених фактора, јер поред тога што је основна сврха ове кривичне санкције да се не примени казна, то је могуће само онда када се може очекивати да ће и претња примене казне на учиниоца деловати довољно, да убудуће не врши кривична дела. Сврху условне осуде не треба схватити у смислу избегавања примене казне, већ се њеном применом очекује да ће упозорење уз претњу казном довољно утицати на учиниоца да не врши кривична дела.

Дакле условном осудом долази до остварења принципа по којем је потребно увек изрећи блажу кривичну санкцију ако се сматра да се и блажом санкцијом може постићи сврха кажњавања.⁶³

Сходно томе, до примене условне осуде ће доћи онда када је реч о лакшем кривичном делу и када није неопходно да се изриче казна, јер се може очекивати да ће и претња примене утврђене казне на учиниоца деловати да више не врши кривична дела.

Прописујући сврху условне осуде КЗ је у извесном смислу поставио и границе њене примене. Те границе подразумевају да је реч о лакшем кривичном

⁶³ Више у: Ђорђевић, М., (1990) Условна осуда и измене кривичног законодавства, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, 28 (3), стр. 17-25.

делу, и да је реч о учиниоцу код којег се може очекивати да ће се и условном осудом на њега деловати тако да убудуће не врши кривична дела.⁶⁴

Као мера криминалне политике, условна осуда је изузетно важна кривична санкција што потврђује и њена велика примена у пракси. Такође, ова кривична санкција је веома исплатива посматрано и са економског становишта јер за државу не изискује никакве трошкове.⁶⁵

Исто тако, посматрано са аспекта учиниоца, условна осуда му не ставља никакав „печат осуђиваности“ нити производи неке штетне последице у погледу економског, социјалног и породичног статуса.⁶⁶

⁶⁴ Лазаревић, Љ., (2006) *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, Савремена администрација, Београд, стр. 231.

⁶⁵ Чукић, З., (2008) Условна осуда, Судска пракса, *Југословенски – стручно-информативни часопис*, 28 (1), стр. 63-644.

⁶⁶ Радуловић, Д., (2009) Појам и правна природа условне осуде – криминалополитичко оправдање и заступљеност у пракси, *Правна ријеч*, 6 (19), стр. 184.

ГЛАВА II

ИСТОРИЈСКИ РАЗВОЈ УСЛОВНЕ ОСУДЕ

У овој глави под називом „Историјски развој условне осуде“ анализираћемо развој условне осуде у свету и Србији. У том смислу, најпре ћемо анализирати историјски развој условне осуде у свету. Ту ћемо направити осврт на прве случајеве опраштања и одлагања казне који своје корене вуку још из XII и XIII века. Након тога обрадићемо прве случајеве озакоњења условне осуде и њене примене у судској пракси. Ту ће посебна пажња бити посвећена судској пракси енглеских судова и судова у Сједињеним Америчким Државама, односно озакоњењу условне осуде у овим државама. После тога посебна пажња посвећена је озакоњењу условне осуде у Европи, односно у Белгији и Француској као државама које су прве у своја законодавства прописале условну осуду на тлу Европе.

У овој глави обрадићемо и системе условне осуде (англо-амерички и француско-белгијски систем), њихов развој, као и позитивне и негативне стране оба система. У том смислу, одређена пажња биће посвећена и мешовитом систему, који је настао из претходна два, узимајући и од једног и од другог оно што се у пракси показало као позитивно. У последњем делу ове главе анализираћемо историјски развој условне осуде у Србији, прве покушаје њеног озакоњења као и све законске прописе у којима је била прописана условна осуда од њеног настанка у Србији па све до данас.

1. Настанак условне осуде у свету

Када је реч о настанку условне осуде у теорији постоје различита схватања. Према једном становишту које је у литератури доста заступљено условна осуда је настала много пре него што је своје место нашла у кривичним законима. Према том схватању, условна осуда своје корене вуче још из времена XII и XIII века. Такође,

поједини аутори истичу да се мисао на којој почива условна осуда може наћи још у римском праву. Поред овога истиче се да је условна осуда постојала још у XIV веку у тадашњем црквеном праву и да су црквени судови одлагали извршење казне, под условом да учинилац не учини ново кривично дело.⁶⁷ Овакву праксу су касније примењивали и световни судови.

У нашој кривичноправној теорији су присутна схватања по којима је условна осуда постојала и много пре њене законодавне иновације. Тако Арон Нинчић наводи да се идеја о условној осуди може наћи и у Цицероновим беседама као и код Сенеке.⁶⁸

Условну осуду према мишљењу професора Јосипа Шиловића можемо наћи и у старом хрватском праву на основу одлука хрватских судова. У том смислу наводи се да је „осудом од 27 коловоза 1451. године осуђен загребачки грађанин Томо Чеден, што је градског судца Николу ударио секиром по лицу и чупао му браду, на глобу од 10 марака, а у случају неутеривања на губитак руке, али је на молбу духовних и световних поштених људи као и на молби повређеног судца помилован под увјетом да никад више то или што слично не учини, јер ће иначе за оба дела по закону бити кажњен“.⁶⁹

Према другом становишту које је у литератури више заступљено, условној осуди нема никаквог трага до XIX века. Један од најистакнутијих представника овог становишта Лист истиче да „условна осуда је најмодернија законодавна иновација којој до Бернажеовог предлога нема трага“.⁷⁰

Када је реч о нашој кривичноправној теорији слично схватање ћемо начи код професора Боже Марковића који не спори да постоје слични случајеви када је реч о условној осуди и у историји права других народа, али да су то изузеци који су

⁶⁷ Према мишљењу Лофлера црквени судови су у XIV и XV познавали праксу по којој су учиниоцима кривичних дела изрицали одлагање извршења казне под условом да не изврше ново кривично дело. Како наводи Лофлер ова пракса је уведена на основу Бартолусовог текста који подразумева да су црквене судије сачињавале уговор са окривљеним где се окривљени морао придржавати одредби из уговора како би му извршење утврђене казне било одложено. У случају да направи нову грешку, односно да прекрши одредбе у уговору, учинилац се кажњава и долази до извршења и прве и друге казне; Види: Васиљевић, Т., *op. cit.* стр. 48.

⁶⁸ Нинчић, А., (1881) О условној осуди, *Право*, стр. 17, цитирано према: Бејатовић, С., Условна осуда, *op. cit.* стр. 24.

⁶⁹ Šilović, J., (1932). Uslovna osuda kazna i zakon o štampi, *Pravosuđe*, str. 76; Цитирано према: Васиљевић, Т., *op. cit.* стр. 49.

⁷⁰ Васиљевић, Т., *op. cit.* стр. 50.

примењивани без било какве законске процедуре и законских прописа и да се не могу сматрати релевантним и заслужним за настанак данашње условне осуде.⁷¹

Разматрајући оба становишта ипак сматрамо да и поред тога што су одређени видови опраштања казне постојали и у средњем веку као и у римском праву, ипак они се не могу сматрати претечом данашње условне осуде. Главни разлог за то је што је у том времену до праштања казне долазило без било каквих правних прописа или критеријума, већ се о томе одлучивало у сваком конкретном случају по слободном нахођењу. Како тадашњи случајеви опраштања казне нису били озакоњени, не могу се сматрати претечом данашње условне осуде, али свакако могу представљати једну идеју о опраштању казне на основу које се касније развила и условна осуда.

Пратећи даље становиште које подразумева да је условна осуда настала у XIX веку може се издвојити настанак условне осуде у англосаксонском правном систему као и настанак условне осуде у европскоконтиненталном правном систему.

Када је реч о англосаксонском правном систему, наводи се да је у Енглеској, условна осуда била примењивана иако није била озакоњена. Дакле, условна осуда је била примењивана од стране енглеских судова иако није била прописана ни у једном законском пропису. У том смислу 1820. године у Енглеској у *Warwickshire*-у сусрећемо онезакоњену праксу судова који су изрицали одлуке о брижљивом надзирању појединих делинквената, као и одлуке о условном прекидању кривичног поступка са правом судије да настави гоњење и изрекне казну ако се то, с обзиром на понашање окривљеног, покаже као неопходно.⁷²

Након тога, 1842. године у Енглеској се појављују и први случајеви изрицања условне осуде. У овом периоду условна осуда се изрицала малолетницима онда кад се сматрало да није неопходно применити неку тежу кривичну санкцију. Малолетници би након што би им била изречена условна осуда били поверавани лицима који су се о њима старали. Ова лица су извештавала суд о понашању малолетника. У случају да малолетник није поправио своје понашање, односно да је извршио неко ново кривично дело, суд би му изрицао казну и за прво

⁷¹ Марковић, Б., *op. cit.* стр. 308.

⁷² Бејатовић, С., Условна осуда, *op. cit.* стр. 25.

и за друго кривично дело. Насупрот томе, ако је малолетник поправио своје понашање он је био лишен примене било које друге кривичне санкције. Како се пракса изрицања условне осуде према малолетницима показала делотворном, условна осуда је након тога била изрицана и пунолетним учиниоцима код којих се могло очекивати да ће своје понашање поправити и без примене казне, стим што су они морали положити и јемство за добро владање. Како је примена условне осуде у Енглеској имала добар биланс и како је постала често примењивана од стране готово свих судова у Енглеској, она своје озакоњење добија 2. августа 1879. године у *Summary Jurisdiction Act*-у. У члану 16 овог законског акта суд је у сумарном поступку могао одбацити оптужбу не доносећи одлуку о кривици, али и осудити оптуженог на плаћање одштете која није могла прелазити 40 шилинга, или пак прогласити оптуженог кривим, али га отпустити условно уз обавезу потписану од његове стране са или без јемства да ће доћи у суд онда када буде позван и да ће до тада добро владати.⁷³ Примена напред наведеног законског прописа била је могућа за малолетнике до 16 година, као и према одраслима за лакша кривична дела. Дакле, и од првог озакоњења условне осуде њена примена је била резервисана за учиниоце лакших кривичних дела.

Осам година након првог законског текста који је регулисао ову кривичноправну меру, донет је и други *Probation of First Offenders Act*. Овај законски текст донео је одређене измене које су се састојале у немогућности изрицања ове мере ако је лице било раније осуђивано или ако му је била раније утврђена кривица иако није изречена казна.⁷⁴ Такође, новина се састојала и у чињеници да се ова мера могла изрећи свим лицима без обзира на узраст, али се морало радити о делу које није кажњиво са више од две године затвора. Дакле, овде већ примењујемо одређене новине које су примену условне осуде резервисале за примарне учиниоце лакших кривичних дела. Дакле, овим прописом поред тога што је примена условне осуде проширена на сва лица, а не само на млађе малолетнике,

⁷³ Бејатовић, С., Условна осуда, *op. cit.* стр. 26.

⁷⁴ Јоксић, И., (2012) Условна осуда као најчешће изрицана кривична санкција у: Маријана Дукић-Мијатовић (уредник) *Савремене тенденције развоја правних система држава у региону – зборник радова IX традиционалног међународног научног скупа „Правнички дани Проф. др Славко Царић“*, Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад, стр. 533. Види и: Марковић, И., (2011) Условна осуда-упоредноправни приступ, *Правна ријеч*, Бања Лука, 8 (19), стр. 303-319.

као што је то био случај са ранијим законом, постављена су и бројна ограничења приликом њеног изрицања. Та ограничења као што смо и видели састоје се у немогућности изрицања условне осуде за дела која су кажњива изнад две године затвора, као и лицима која су раније била осуђивана или ако им је у неком од ранијих поступака била утврђена кривица, без обзира што није изречена казна.

Probation of Offenders Act из 1907. године је у односу на ранија законска решења отишао и корак даље. У овом законском пропису предвиђен је и одређени број плаћених службеника (*probation of officers*) који су била задужени за вршење надзора и пружање помоћи осуђеним лицима стављеним на пробу.⁷⁵

Слично као у Енглеској и у Сједињеним Америчким Држава је условна осуда најпре била примењивана иако није имала никакву потпору у законским прописима. Први случај примене одређеног вида условне осуде забележен је у граду Бостону. У том смислу, као први идејни зачетник условне осуде на том подручју јавља се случај *Johna Augustusa* који је успео да издејствује путем давања јемства за неког оптуженог због пијанства одлагање рочишта. Аугустус је убеђивао суд да ће се он побринути да преступник не пије и да неће да понови преступ. Суд је ту идеју прихватио и након одређеног рока Аугустус се, заједно са преступником, појављује на суду где обавештава суд да је помогао преступнику да више не пије и да он ради, те предвиђена затворска казна није имала за потребу да се извршава, јер је циљ постигнут.⁷⁶ Како се ова пракса показала успешном и у следећим случајевима, 1868. године долази до доношења првог законског акта који је регулисао условну осуду. За разлику од првих законских прописа који су регулисали ову област у Енглеској, овде се ова мера могла применити према лицима која нису навршила 17 година и то само на подручју државе *Massachusetts*. Овај Закон је такође прописивао и обавезно постављање нарочитог чиновника (*state agenta*) чија је обавеза била прикупљање података о малолетнику пре

⁷⁵ Цотич, Д., Михајловски, А., Симић-Јекић, З., Томић-Малић, М., (1975) *Условна осуда, судска опомена, ослобађање од казне*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд., стр. 28.

⁷⁶ Стевановић, З., Играчки, Ј., (2013) *Систем пробације у Европи - искуства која треба користити*, у: Нова решења у казненом законодавству Србије и њихова практична примена, Педесето редовно годишње саветовање Удружења за кривичноправну теорију и праксу, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу и *Intermex*, Београд, стр. 537.

одржавања претреса као и вршење надзора над њим у случају пуштања на пробу.⁷⁷ Ако малолетник под надзором чиновника који је био задужен да се стара о њему, саветује и помаже, опет извршио неко кривично дело, чиновник би био дужан да га доведе на суд где би се донела пресуда у којој се одређује институционални третман према малолетнику. Како се ова мера показала продуктивном у пракси 1878. године је кроз нови законски текст она проширена и на пунолетне учиниоце и важила је на подручју града Бостона. Након тога Законом из 1891. године ова мера се могла примењивати на територији целе државе *Massachusetts*, а након тога и на целу територију Сједињених Америчких Држава. Дакле, условна осуда је првобитно почела да се примењује у Енглеској а први пут је своје место нашла у неком од законских прописа у Сједињеним Америчким Државама 1868. године.

За разлику од англосаксонског правног система (пример Енглеске и Сједињених Америчких Држава) у државама које припадају европскоконтиненталном правном систему условна осуда се није примењивала пре него што је и била прописана у неком закону. У том смислу, Белгија је прва држава која припада европскоконтиненталном правном систему а која је 31. маја 1888. године прописала условну осуду и то у Закону о одлагању извршења изречене казне (*Loi etablissant la liberation conditionelle et les condamnations conditioneles dans le systeme penal*). Према овом Закону условна осуда се могла применити према лицу које је извршило неко кривично дело или преступ и којем је утврђена казна затвора до 6 месеци. Овим законским текстом није био предвиђен никакав заштитни надзор што представља основну разлику у односу на законе који су у то време били актуелни у Енглеској и Сједињеним Америчким Државама.

Овај Закон мање измене претрпео је 1895. и 1899. године. Измене су се односиле на то да ли се класификација кривичних дела на преступе, злочине и иступе узима у обзир строгост фактички изречене или законом прописане казне, а друга измена из 1899. године је регулисала питање проширења примене условне

⁷⁷ Златарић, Б., (1954) Стављање на кушњу уз надзор и помоћ као једна хумана и рационална кривичноправна санкција, *Архив за правне и друштвене науке*, бр. 2/1954, стр. 204.

осуде и на кривце војних лица, под условом да нису у питању специфичне војне кривичне санкције.⁷⁸

Пратећи наводе Листа који, као што смо већ и напоменули истиче да је „условна осуда најмодернија законодавна иновација којој до Бернажеовог предлога нема трага“ потврђује донекле чињеницу да је Француска ипак држава која је прва поднела законску иницијативу за озакоњење условне осуде. Пре томе, у Француској је 1884. године израђен и поднесен парламенту пројекат Закона о прогресивном отежавању казне у случају поврата и њеног олакшавања у случају првог деликта. Дакле, Француска је држава која је када је реч о европскоконтиненталном правном систему прва поднела иницијативу за озакоњење условне осуде, иако је Белгија држава која је то прва урадила кроз Закон о одлагању извршења изречене казне. Поднесени закон парламент у Француској је прихватио 26. марта 1891. под називом Закон о олакшавању и отежавању казни. У поређењу са Законом који је у то време важио у Белгији, у Француској је условно одлагање казне затвора могло бити изречено без обзира на утврђену висину казне, док је у Белгији то било могуће само ако је утврђена казна била до 6 месеци затвора.⁷⁹ Такође, ни у Француској није био прописан никакав вид надзора у односу на Енглеску и Сједињене Америчке Државе које су у то време тако нешто ипак прописивале.

Дакле, условна осуда у облику које познаје данашње законодавство чини се да је ипак настала на основу праксе Енглеских и Америчких судова ако посматрамо англосаксонски правни систем, а посматрано са аспекта европскоконтиненталног правног система, условна осуда је настала прво у Француској кроз иницијативу за њено озакоњење, односно у Белгији кроз доношење првог закона који је прописивао условну осуду.

Како је условна осуда показала позитивне ефекте услед њене примене у напред поменути државама, и остале државе су овај кривичноправни институт полако почеле да прописују у својим националним законодавствима. Тако на пример прва држава која је по узору на напред поменуте државе, (конкретно на

⁷⁸ Бејатовић, С., Условна осуда, *op. cit.* стр. 25.

⁷⁹ Више у: Цотич, Д., Михајловски, А., Симић-Јекић, З., Томић-Малић, М., *op. cit.* стр. 28-37.

основу искустава Енглеске) увела условну осуду у своје законодавство била је Канада. У том смислу, Канада је 20. марта 1889. године озаконила условну осуду. Када је реч о државама Европе, условну осуду су у своја законодавства прописали и Луксембург 1892. године, Португал 1893. године, Норвешка 1894. године, Италија и Бугарска 1904. године, Данска 1905. године, Шведска 1906. године, Шпанија и Мађарска 1908. године, Грчка 1911. године, Холандија и Финска 1915. године.⁸⁰

Међутим, и поред позитивне праксе коју је условна осуда показала, постоји и одређени број држава код којих је се условна осуда доста споро „пробијала“ у национална законодавства. Пример свакако представљају Немачка (која је веома рано почела да разматра и припрема пројекте за увођење условне осуде у национални систем кривичних санкција), али до коначног прописивања је чекала све до 1953. године, (не рачунајући малолетне извршиоце код којих је одлагање извршења казне било могуће од 1923. године), као и Србија која је до озаконења условне осуде чекала све до доношења Кривичног законика Краљевине Југославије.⁸¹

1.2. Системи условне осуде

Као што смо већ видели, условна осуда је најпре настала у пракси судова у Енглеској и Сједињеним Америчким Државама, а касније и у кривичним законодавствима европских земаља, пре свих у Белгији и Француској. Како је условна осуда институт који познају готово сва кривична законодавства света, у погледу њеног изрицања, обима примене и услова под којима се опозива постоје одређене разлике. Сходно томе, данас можемо издвојити три система условне осуде:

- Англо-амерички (англосаксонски систем):

⁸⁰ Баленовић, М., Бошковић-Матић, М., (2014) *Алтернативне санкције: приручник за учеснике обуке за судије и јавне тужиоце*, у: Јачање система алтернативних санкција у Србији – приручник, GIZ-Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH, Београд, стр. 34.

⁸¹ Кривични законик Краљевине Југославије, *Службене Новине* бр. 33- XVI.

- Француско-белгијски (европскоконтинентални систем), и
- Мешовити систем условне осуде.

1.2.1. Англо-амерички систем условне осуде

Англо-амерички систем условне осуде је систем који је први успостављен и које је први почео да се примењује. Основна карактеристика англо-америчког система (*probation system*) јесте то што се учиниоцу кривичног дела не изриче казна, већ се одлаже наставак кривичног поступка, одређује му се надзор од стране специјализованих лица која су задужена за то (не полиције), а за све то је неопходна сагласност самог окривљеног.⁸² Суд овако изречену условну осуду може опозвати или због извршења новог кривичног дела (када је опозивање обавезно) или због лошег владања (када је опозивање факултативно).

Дакле, у англоамеричком правном систему суд тражи сагласност од учиниоца кривичног дела да му изрекне пробацију онда када постоје услови за то. Циљ стављања под надзор јесте да се учиниоцу помогне након извршеног кривичног дела, како психички тако и материјално. Дакле циљ надзора је пружање бриге и позитивне моралне терапије учиниоцу, од стране лица које је задужено за вршење надзора.

Код овог система суд не изриче казну, већ њено изрицање одлаже где долази до примене пробације. Након тога учинилац је под надзором и у случају доброг владања за време проверавања он бива потпуно ослобођен од изрицања и извршења казне.

Опозивање пробације је могуће у случају извршења новог кривичног дела или у случају лошег владања. У случају извршења новог кривичног дела опозивање пробације је обавезно, док лоше владање представља факултативан основ за опозивање условне осуде. Лоше владање у напред поменутом смислу подразумевало би, пре свега, не поступање по упуствима и правилима која су постављена од стране пробационе службе.

⁸² Види: Икановић, В., (2012) Еволуција условне осуде у кривичном законодавству Републике Српске, *Зборник института за криминолошка и социолошка истраживања*, 31 (1), стр. 51.

Најважније карактеристике овог система огледају се у одлагању изрицања казне и у надзору од стране пробационе службе. Одлагањем изрицања казне суд са минимално утрошеног времена долази до готово окончаног поступка, што у многоме олакшава рад судова, јер није неопходно да утврђује све чињенице, већ само оне које ће потврдити кривицу учиниоца и које су неопходне како би се испунили услови за изрицање пробације. Пружањем надзора покушава се реализовати један вид третмана на слободи према учиниоцу кривичног дела, чиме се настоји утицати на њега да прекине са криминалним радњама и врати се животу који је у складу са правним нормама.

1.2.2. Француско-белгијски систем условне осуде

Француско-белгијски систем условне осуде своје име је добио према државама које су прве почеле да га примењују. Овај систем се још назива и континентални и примењује се у већем делу европских земаља. Карактеристично за овај систем је то што за разлику од англоамеричког овде долази до утврђивања и изрицања казне, али се њено извршење условно одлаже. Дакле, код овог система суд утврђује постојање кривичног дела, кривице, чињеница које се односе на личност учиниоца и доноси пресуду у којој изриче казну затвора, али истовремено одређује да се она неће извршити. Дакле, суд пре свега утврђује кривицу, што би значило да се условна осуда изриче кривично одговорним учницима. Након тога утврђује чињенице које се односе на личност учиниоца, како би на адекватан начин могао да процени да ли се може очекивати постизање сврхе кажњавања изрицањем условне осуде. И најзад, суд одређује и висину казне где одређује да се она неће извршити.

Код континенталног система не постоји никакав вид надзора. За разлику од англо-америчког система, учинилац је овде за време проверавања препуштен сам себи. Не постоји никаква служба која му помаже нити води бригу о њему. Он је у обавези да поправи своје понашање и докаже да није неопходно применити институционални третман према њему. Такође, приликом изрицања условне осуде код француско-белгијског система не тражи се никаква сагласност окривљеног већ

се изриче онда када суд процени да је ће се тиме постићи сврха кажњавања, односно да није неопходно да се изрекне казна затвора, него ће се и овако утицати на учиниоца да убудуће не врши кривична дела.

До опозивања условне осуде код француско-белгијског систему, поред извршења новог кривичног дела долази и у случају да окривљени не испуни неку од наметнутих обавеза од стране суда.

Дакле, основне карактеристике овог система огледају се у изрицању казне чије се извршење одлаже као и у одсуству надзора током времена проверавања. Уједно ово су и две карактеристике по којима се француско-белгијски систем разликује од англо-америчког.

1.2.3. Сличности, разлике, предности и недостаци англо-америчког и француско-белгијског система условне осуде

На основу напред изнете анализе ова два система условне осуде могу се увидети одређене сличности и разлике између њих.

Када је реч о сличностима између ова два система, свакако се мора нагласити да је код оба система условне осуде примарни циљ да не дође до извршења казне затвора. Дакле, и код англо-америчког и код француско-белгијског система условне осуде настоји се избећи извршење казне затвора код оних учинилаца, код којих се може очекивати да ће се и условном осудом постићи сврха кажњавања.

Основна разлика између ова два система условне осуде састоји се у томе што код англоамеричког система окривљеном се не суди нити му се изриче казна, већ се одмах уз његову сагласност примењује пробација док код француско-белгијског система окривљеном се изриче казна, али се истовремено одлаже њено извршење.

Друга разлика између ова два система састоји се у статусу окривљеног за време проверавања. Према англоамеричком систему он није потпуно слободан већ се налази под сталним надзором службе пробације, док код француско-белгијског

система окривљени је потпуно слободан, над њим се не врши никакав надзор нити било какав вид проверавања.

На основу изнетих сличности и разлика између ова два система поставља се питање који је систем бољи и које су предности једног а које другог. У том смислу, изложићемо предности и једног и другог система, јер предности једног система представљају уједно и слабости другог.

Као основна предност француско-белгијског система условне осуде истиче се то што се код овог система одмах одмерава и изриче казна. Код овог система суд изриче казну али истовремено одређује да се она неће извршити. Све ово суд ради на основу свежих и непосредних доказа, што гарантује већу правилност приликом одмеравања и изрицања казне. Насупрот томе, код англо-америчког система суд не утврђује нити изриче казну, већ се одмах уз сагласност окривљеног приступа пробацији. У овом случају се ако дође до опозивања пробације приступа одмеравању казне и изрицању санкције. Управо то одмеравање и изрицање казне код англо-америчког система условне осуде, од стране присталица француско-белгијског система условне осуде се сматра највећим недостатком.

Међутим, иако се ово најчешће сматра недостатком англо-америчког система условне осуде, присталице овог система наводе да није добро дозволити судији да изриче казну у моменту када изриче и условну осуду јер на тај начин свака казна постаје излишна, и по правилу судија блаже поступа јер у случају опозивања условне осуде он више није у могућности да ту казну коригује, а коју је изрекао док је имао погрешну представу у добром понашању и малом броју присутних криминогених фактора код окривљеног. Присталице англо-америчког система наводе да је много делотворније у случају потребе за опозивањем условне осуде имати потпуну слободу и у погледу изрицања казне.⁸³

„Имајући у виду чињеницу да суд казну чије се извршење условно одлаже изриче по општим правилима о одмеравању казне, као и чињеницу да суд личност условно осуђеног учиниоца који је извршио ново кривично дело цени приликом

⁸³ Васиљевић, Г., *op. cit.* стр. 74.

доношења одлуке о том кривичном делу, чине нам се неоправданим изнесени аргументи присталица англо-америчког система условне осуде“.⁸⁴

Као предност француско-белгијског система условне осуде у литератури се наводи и чињеница по којој је овај систем јефтинији, јер не изискује трошкове ангажовања службе која врши надзор. Такође, код овог система је и оштећени у много бољем положају јер долази и до окончања поступка, а самим тим и до, по правилу, одлучивања о његовом имовинскоправном захтеву.

Постојање заштитног надзора код англо-америчког система условне осуде се најчешће истиче као највећа предност овог система. Предност заштитног надзора се огледа у томе што се учинилац уз помоћ посебно обучених лица много брже и једноставније оспособљава за друштвено користан живот, док код француско-белгијског система учинилац бива препуштен сам себи. Међутим, иако код француско-белгијског система условне осуде изостаје заштитни надзор, поставља се питање да ли је он увек у апсолутном смислу те речи и неопходан, јер се и самим изрицањем казне и њеним одлагањем извршења на већи број окривљених довољно педагошки, психолошки и васпитно делује, да убудуће не врше кривична дела и да коригују своја понашања. Међутим, са друге стране чињеница је да и међу окривљеним који су осуђени на условну осуду има оних код којих се самом претњом казне не може постићи никакав утицај, већ је према њима неопходно применити и надзор у циљу пружања помоћи од даљег суздржавања од криминалних радњи. Управо из тог разлога је у све већем броју држава присутан ткз. мешовити систем.

1.2.4. Мешовити систем условне осуде

Оба напред наведена система условне осуде еволуирала су у развоју кривичног права. Они су преузимали један од другог позитивне стране и тако је настао мешовити систем условне осуде.

Овај систем се састоји у извођењу учиниоца кривичног дела на главни претрес где се утврђује постојање кривичног дела, кривице, након чега долази до

⁸⁴ Бејатовић, С., Условна осуда, *op. cit.* стр. 36.

изрицања казне и одлагања њеног извршења, при чему постоји могућност да се окривљеном одреди заштитни надзор током трајања времена проверавања. Дакле овај систем се састоји из елемената које налазимо у француско-белгијском систему (изрицање казне) и англо-америчком систему (одређивања заштитног надзора).

У основи овог система је француско-белгијски систем условне осуде, с тим што се у исто време отклања и његова основна слабост. Условно осуђени више није препуштен сам себи, већ му се у случају потребе за време рока проверавања пружа помоћ, а врши се и надзор над његовим понашањем.⁸⁵ Одређивање заштитног надзора код овог система не представља обавезу, већ само могућност. Стога, заштитни надзор се код овог система одређује онда када постоји одређени степен сумње у учиниоца, односно у његову спремност да се без помоћи уздржи од поновног вршења кривичних дела.

Овај систем, као што смо напоменули преузео је позитивне стране оба система. Од француско-белгијског је задржао изрицање казне јер је у случају опозивања тешко одредити чињенице које су неопходне за одмеравање казне, као и након протеча одређеног времена изрећи адекватну казну. Насупрот томе, од англо-америчког је преузео заштитни надзор који се састоји у пружању помоћи и вршењу надзора над окривљеним, како би лакше кориговао своје понашање и довео га у склад са напред прописаним правним нормама.

2. Настанак и развој условне осуде у Србији

Као што смо већ и напоменули, за разлику од осталих европских држава (Португалије, Луксембурга, Норвешке, Бугарске...) у Србији је условна осуда релативно касно озакоњена. Међутим, иако је условна осуда доста касно озакоњена, и на подручју Србије је било случајева одлагања извршења казне. Та одлагања као што смо и раније напоменули нису имали никакву потпору у неком од законских прописа нити је за то одлагање казне било неопходно испунити неке услове. Наиме, одлагање казне је вршено без било каквог критеријума, правила и

⁸⁵ Срзентић, Н., Стајић, А., Лазаревић, Љ., (1981) *Кривично право Социјалистичке Федеративне Републике Југославије – опити део*, Савремена администрација, Београд, стр. 415.

законског прописа. Међутим, иако се ови видови одлагања извршења казне не могу сматрати претечом данашње условне осуде, свакако могу представљати једну идеју на основу које се касније развила условна осуда и нашла своје место у савременом систему кривичних санкција.

2.1. Први покушаји озакоњења условне осуде у Србији

Прве активности у вези са увођењем условне осуде у Србију предузете су од стране др Миленка Веснића који је у то време био министар правде. Он је 31. јула 1906. године својим рефератом министарском савету указао на чињеницу да је велики присталица условне осуде и на неопходност њеног увођења као супститута краткотрајним казнама затвора. Министарски савет је прихватио његов предлог и образовао комисију која је била задужена да ради на пројекту условне осуде. Веома брзо, под називом „Наснова закона о условној осуди“ тај пројекат је и израђен. Овај пројекат рађен је по француско-белгијском систему. Према овом пројекту условна осуда се могла изрећи лицу које је осуђено на казну затвора у трајању до једне године. Такође, условна осуда се могла изрећи и за новчану казну без ограничења у виду њеног износа. Рок проверавања је био од 1 до 5 година, а приликом одлучивања да ли да изрекне условну осуду суд је посебно морао да узме у обзир узраст и личност учиниоца, његов однос према извршеном кривичном делу, као и да ли је осуђени признао кривично дело и накнадио штету оштећеном. Условна осуда се могла опозвати у случају неиспуњења наметнутих обавеза (накнаде штете и плаћања судских трошкова) као и у случају извршења новог умишљајног кривичног дела. До факултативног опозивања условне осуде долазило би у случају извршења нехатног кривичног дела.

Као што можемо видети, први предлози условне осуде који су се појавили у Србији нису се у многоме разликовали у односу на данашња законска решења. Услови за изрицање условне осуде су били строжији, по овом предлогу из 1906. је била казна затвора до годину дана, а данас је до две. Рок проверавања је исти. Исто тако, предложени пројекат о условној осуди познавао је и испуњење одређених

обавеза које су се састојале у накнади трошкова оштећеном и плаћању судских дажбина, а које познају и данашње одредбе у вези са условном осудом. Такође, приликом изрицања условне осуде и према одредбама из 1906. Године, суд је морао посебно да узме у обзир саму личност окривљеног, што је и данас случај. Стога, и прве идеје и покушаји озакоњења условне осуде нису се у многоме разликовали од законских решења која су данас на снази.

Поред самог текста у „Наснове закона о условној осуди“ описане су и побуде за његово доношење. Оне су разврстане у три дела, и то⁸⁶:

- први који садржи опште мотиве за увођење условне осуде
- други који после краће анализе англо-америчког и француско-белгијског система садржи објашњење о разлозима прихватања француско-белгијског система и
- трећи који се бави анализом специјалних питања код условне осуде (колика треба да буде њена примена, на која кривична дела и слично).

Државни савет је пројекат о условној осуди одбио уз образложење да је за овакво једно законско решење, имајући у обзир наше друштвено уређење, потребно сачекати коју годину, како би се боље увидела искуства осталих држава које су озакониле условну осуду, те да се онда на бази тих искустава донесе закључак о потенцијалним ефектима условне осуде код нас. Наравно, иза оваквог образложења се ипак крију прави мотиви одбијања овог предлога. Ти прави мотиви састоје се у схватању суштине и циља казне од стране Државног савета. По њиховом поимању „казна је нужна последица сваког кривичног дела и она мора да одговара величини тог дела. Њен циљ је задовољење друштва и остварење правичности“.⁸⁷

Поред тога што је Државни савет дао негативно мишљење, услед великог утицаја кривичноправне теорије и судске праксе Наснова закона је упућена Народној скупштини која овај закон ипак услед пада владе није усвојила. Како се након тога формирала нова влада она није била заинтересована за усвајање овог закона. Неколико година касније, Пројектом казненог закона за Краљевину Србију

⁸⁶ Бејатовић, С., Условна осуда, *op. cit.* стр. 90.

⁸⁷ Марковић, Б., (1906) *Условна осуда у Државном савету*, Београд, стр. 24. Цитирано према: Бејатовић, С., Условна осуда, *op. cit.* стр. 90.

од 1910. године покушано је по други пут озакоњење условне осуде, које се ипак није десило услед почетка балканских, а касније и Првог светског рата.⁸⁸

2.2. Условна осуда за време Краљевине Срба Хрвата и Словенаца

Стварањем Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца јавила се потреба за кодификацијом кривичног права. На изради новог пројекта који је требао да представља Кривични законик за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца били су укључени правници и универзитетски професори (др Тома Живановић, др Јосип Шиловић, др Божа Марковић и др Метод Доленц). Овај тим је убрзо и припремио Пројекат кривичног законика за Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца. У том Пројекту била је прописана и условна осуда.⁸⁹ Међутим, тај Пројекат никада није добио снагу закона, иако је 26. новембра 1924. године био поднет скупштини. Стога, све до појаве Кривичног законика Краљевине Југославије⁹⁰ условна осуда није била уведена у наше законодавство.⁹¹

2.3. Условна осуда за време Краљевине Југославије

Дакле у Кривичном законик у Краљевине Југославије условна осуда прописана је у глави VI. Па тако у члану 65 прописано је да „код осуда на строги затвор до шест месеци или на затвор до једне године или на новчану казну, суд може, ако нађе да се с основом може очекивати да ће се осуђеник у будућности и без извршења осуде уздржавати од вршења кривичних дела, наредити пресудом, да се извршење изречене казне одложи на извесно време које не сме бити краће од једне ни дуже од пет година“. Исто тако, у наставаку овог члана се наводи да

⁸⁸ Лемајић, Ј., (1924) Мала збирка кривичних закона за Војводину, Нови Сад; цитирано према: Бејатовић, С., Условна осуда, *op. cit.* стр. 91.

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ Кривични законик Краљевине Југославије, *Службене Новине* бр. 33- XVI,

⁹¹ Насупрот томе на подручју Војводине условна осуда је била озакоњена још од 1908. године Законским чланком XXXVI. Стога, када је реч о условној осуди и данашњој територији Србије, она је први пут била озакоњена у Војводини где је у то време важило угарско право.

одлагање није могуће ако је лице од раније био правноснажно осуђено због злочинства или за последњих десет година на казну строгог затвора или затвора преко месец дана.

Као што видимо, формални услови за изрицање условне осуде су доста строго постављени. Условна осуда се може изрећи у случају казне строгог затвора до шест месеци или у случају затвора до годину дана. Такође, када је реч о повратницима и потенцијалном изрицању условне осуде услови су исто тако строги. У случају да је неко лице било правноснажно осуђено због злочинства, њему се није могла изрећи условна осуда, као ни оним који су били осуђени на казну строгог затвора или затвора у трајању од преко месец дана. Период кушње је прописан у трајању од једне до пет година и почиње да тече када пресуда постане правноснажна.

Такође, приликом одлучивања да ли да изрекне условну осуду суд мора посебно узети у обзир узраст, ранији живот и владање осуђеника, незнатност учињеног дела, олакшавајуће околности под којима је дело учињено, као и то да ли је осуђеник пред судом потпуно и искрено признао своје дело и да ли је накнадио оштећеном трошкове и учињену штету или се бар озбиљно изјаснио да ће их накнадити.⁹² Ако осуђеник није накнадио трошкове оштећеном, на то га је могао обавезати суд.

Као што можемо видети, условна осуда је код нас озакоњена први пут Кривичним закоником Краљевине Југославије из 1929. године и прихваћен је француско-белгијски систем. Дакле, цео поступак се окончава, утврђује се казна и одређује да се она неће извршити.

Када је реч о опозивању условне осуде, оно је обавезно у случају извршења умишљајног кривичног дела и изрицања казне у виду строгог затвора или неке теже казне. У том случају сматраће се да је одлагање извршења прве казне прекинуто и изрећи ће се казна за оба дела без било каквог скраћења.

„Ако је ново кривично дело учињено из нехата или ако је умишљајно, али његов учинилац осуђен на блажу казну од строгог затвора, суд ће решити по оцени значаја оба кривична дела – хоће ли се одложена казна одмах извршити или ће се

⁹² Кривични законик Краљевине Југославије, *Службене Новине* бр. 33- XVI, члан 65 став 2.

извршење одмах одложити. Такође, ако суд нађе да извршење и нове казне треба одложити, он ће пресудом утврдити рок томе одлагању“.⁹³ Дакле, извршење новог кривичног дела у случају да је за њега изречена блажа казна од строгог затвора, не представља обавезан услов опозивања условне осуде.

У случају да је осуђеник приликом изрицања условне осуде добио обавезу да накнади штету оштећеном, и то није учинио у прописаном року, условна осуда ће се опозвати, осим ако су узрок томе биле околности које не представљају кривицу осуђеника. У том случају суд ће одредити нови рок за накнаду штете, а може и одустати од тог услова ако суд процени да осуђеник није у могућности да накнади штету.

Условна осуда ће се опозвати и у случају да се сазна за кривично дело које је осуђеник извршио пре изрицања условне осуде. У овом случају изрећи ће се јединствена казна за оба дела према правилима одмеравања казне за кривична дела у стицају.

Такође, свакако вредан помена јесте и члан 68 став 2 где се прописује да се за време кушње од стране суда може наредити заштитни надзор према осуђенику. Као што видимо, ова одредба представља одређени вид пробације, а шта је карактеристично за англо-амерички систем условне осуде. Стога, још од првог озакоњења условне осуде на просторима Србије, прихваћен је француско-белгијски систем условне осуде, али ипак налазимо и елементе англо-америчког система у виду заштитног надзора, односно пробације.

Када се период проверавања заврши, а условна осуда не буде опозвана, сматраће се да осуђеник није ни осуђен на казну.

2.4. Условна осуда у Србији за време Народно ослободилачког рата

Даљи ток развоја условне осуде у Србији везује се за период Народно ослободилачког рата. Иако је овде реч о периоду у којем је дошло до прекида правног континуитета, условна осуда је и у овом периоду нашла своје место у

⁹³ Кривични законик Краљевине Југославије, *Службене Новине* бр. 33- XVI, члан 65 став 2.

кривично-војном праву. За овај период карактеристично је са једне стране то што је дисциплинска материја изгубила своје место у корист кривичне (па су се стога и за најмање кршење дисциплинске одговорности изрицале и најтеже санкције), а са друге стране због посебног стања у којем се држава налазила, изрицање казне лишења слободе није било могуће. У једној таквој ситуацији, условна осуда се изрицала и за најтеже казне.⁹⁴ У овом периоду се дакле условна осуда изрицала без било каквих правила, ограничења и прописа. Стога, све до доношења Уредбе о војним судовима од 24. маја 1944. године и Наредбе о дисциплинској одговорности војних лица од 24. маја 1944. године условна осуда није имала никакво упориште у неком од законских правила. Према одредбама Уредбе о војним судовима условна осуда је била прописана у члану 17б на следећи начин: „казна присилног рада, тешког присилног рада, изгон из пребивалишта и имовинска казна могу се изрећи условно за време од шест месеци до две године, а ако осуђеник током времена на које му је казна условљена не буде кажњен за ново кривично дело, сматраће се као да казна није била ни изречена, што ће суд посебним решењем установити и по потреби објавити“. Дакле, као што можемо видети, у Уредби се одређује и врста казне која се може заменити условном осудом, као и временски период трајања казне. Такође, и у Наредби о дисциплинској одговорности војних лица у члану 3 на сличан начин прописана је условна осуда стим што се овде може условна осуда изрећи у случају да се казна затвора и присилног рада изрекну у периоду од једног до шест месеци. Дакле, и у овом револуционарном и може се рећи ванправном периоду, условна осуда је ипак нашла своје место и била кривична санкција која се у том периоду изрицала.

Након поменуте Уредбе и Наредбе, условна осуда је и 5. јула 1945. године у Закону о врстама казни⁹⁵ нашла своје место. У том смислу, у члану 8 Закона о врстама казне прописано је да „ако суд нађе да степен опасности осуђенога не тражи обавезно његову изолацију или његово обавезно вршење принудног рада, може га осудити условно.“ У ставу 2 је прописано да „у тим случајевима суд одлучује да се пресуда не изврши ако у току одређеног рока осуђени не изврши

⁹⁴ Бејатовић, С., Условна осуда, *op. cit.* стр. 90.

⁹⁵ Закон о врстама казни, *Сл. лист ДФРЈ*, бр. 48/45

ново кривично дело, не мање тешко од дела за које је био условно осуђен.“ Рок кушње је од годину дана до три године. У ставу 3 се прописује да ће се у случају извршења кривичног дела које није мање тешко од дела за које је био условно осуђен, суд може условно изречену казну придружити делимично или у целини казни изреченој за ново дело, или ће применити само казну изречену за ново дело. Дакле, у овом периоду можемо приметити да је пре свега у потпуности примењен француско-белгијски систем условне осуде. Исто тако, формални услови за изрицање условне осуде готово да и нису прописани, већ се условна осуда увек може изрећи онда када се сматра да опасност осуђеног не тражи обавезно његову изолацију или његово обавезно вршење принудног рада. Дакле, формални услови за изрицање условне осуде не прецизирају ни врсту казне чије се извршење може условно одложити, нити временско трајање тих казни које долази у обзир да се замене условном осудом. Рок проверавања је доста кратак и у интервалу је од једне до три године. До опозивања условне осуде може доћи само у случају извршења кривичног дела не мање тешког од дела за које је осуђени био условно осуђен. Ова одредба је свакако највише спорна и у том периоду изазивала је велике полемике и дискусије које су се водиле, како у кривичноправној литератури, тако и у кривичноправној судској пракси.⁹⁶ Законом о потврди и изменама Закона о врстама казни⁹⁷ је направљена измена и прописано је да максималан износ конкретне казне која се условно може изрећи износи до 6 месеци. Овим је прописан и формални услов који се односи на трајање казне која се условно може одложитишто. Па тако у односу на раније законско решење (где није био прописан никакав рок) могућност примене условне осуде је знатно сужена.

⁹⁶ Ђорђевић, М., (1958) Опозивање условне осуде због извршења новог кривичног дела, Југословенска адвокатура, бр. 3/1958.

⁹⁷ Закон о потврди и изменама Закона о врстама казни, *Сл. лист ДФРЈ*, бр. 48/45.

2.5. Условна осуда за време Федеративне Народне Републике Југославије

У општем делу Кривичног законика Федеративне Народне Републике Југославије⁹⁸ који је донет 04. децембра 1947. године условна осуда је била прописана у глави IV од 68. - 70. члана.

Према овом Закону, при осуди на казну лишења слободe до две године, на казну поправног рада или на новчану казну, суд пресудом може одложити извршење казне под условом да осуђени не изврши ново исто тако тешко или теже кривично дело. Рок проверавања је од једне до пет година. Како се условна осуда налази у оквиру главе која је посвећена казнама, а и из саме законске формулације, намеће се закључак да је у ово време условна осуда сматрана модалитетом казне.

Законодавац одређује границу од две године као објективни услов за изрицање условне осуде, као и казне које могу бити замењене условном осудом. Као субјективни услов неопходно је да суд на основу околности дела, понашања учиниоца после извршеног кривичног дела и према његовим личним особинама процени да ће се сврха кажњавања постићи и изрицањем условне осуде. У члану 68 став 3 прописано је да се условна осуда не може изрећи према ономе ко је у последњих пет година био безусловно осуђен на казну лишења слободe са принудним радом или на казну лишења слободe односно поправног рада дуже од једне године.

Казна губитка грађанских права и губитка чина не могу бити условно изречене.

Приликом изрицања условне осуде суд може поставити и услов који се састоји у накнади штете оштећеном у року којем одреди суд, а који не може бити дужи од годину дана.

До опозивања условне осуде доћи ће ако условно осуђени у року проверавања изврши ново исто тако тешко или теже ново кривично дело, као и у случају сазнања за кривично дело које је извршено пре изрицања условне осуде, а

⁹⁸ Кривични законик Народне Федеративне Републике Југославије - општи део, *Сл. лист НФРЈ*, бр. 106/47.

за које да се знало, не би дошло до изрицања условне осуде. Такође, иако законодавац децидно не наводи, може се претпоставити да до опозивања условне осуде може доћи и у случају да осуђени не надокнади штету оштећеном у року који је одређен пресудом.

У случају опозивања условне осуде због извршења новог кривичног дела или због сазнања за кривично дело које је извршено пре изрицања условне осуде, изриче се јединствена казна према правилима одмеравања казне за кривична дела у стицају.

Ако суд у прописаном року проверавања не опозове условну осуду, сматраће се да осуђено лице није осуђивано.

Свакако да се као највећа мана овог Закона може истаћи то, што до обавезног опозивања условне осуде, долази само у случају извршења новог исто тако тешког, или тежег кривичног дела.

У односу на Закон о врстама казни и Закон о потврди и изменама Закона о врстама казни, у Кривичном законнику Народне Федеративне Републике Југославије, као максималан износ конкретне казне лишења слободe која се условно може одложити је две године. Подсећања ради у Закону о врстама казни овај рок није био одређен, док је у Закону о потврди и изменама Закона о врстама казни овај рок одређен на шест месеци. Такође, у односу на ова два закона, у Кривичном законнику Народне Федеративне Републике Југославије је и рок проверавања дужи и износи од једне до пет година, за разлику од Закона о врстама казни као и Закона о потврди и изменама Закона о врстама казни где се рок проверавања креће од једне до три године.

Такође, и у Кривичном законнику Народне Федеративне Републике Југославије не постоји могућност изрицања заштитног надзора, те је стога, може се констатовати, у потпуности прихваћен француско-белгијски систем условне осуде.

У Кривичном законнику Народне Федеративне Републике Југославије⁹⁹ из 1951. године условна осуда није претрпела веће измене. Условна осуда прописана је од 48. до 50. Члана и смештена је у глави која се односи на казне. Према овом Законнику условна осуда се може изрећи при осуди на казну затвора до две године и

⁹⁹ Кривични законик Народне Федеративне Републике Југославије, *Сл. лист ФНРЈ* бр. 13/51.

новчану казну, под условом да осуђени за време проверавања које не може бити краће од једне нити дуже од пет година не изврши са умишљајем ново исто тако тешко или теже кривично дело. Овде ваља напоменути да је у систему казни постојао и строги затвор као казна за коју није постојала могућност изрицања условне осуде.¹⁰⁰

Такође, суд приликом изрицања условне осуде може наложити осуђеном да накнади штету оштећеном која је настала извршењем кривичног дела, и то треба да уради у року који одреди суд, а који не може бити дужи од једне године.

Као субјективни услов за изрицање условне осуде неопходно је да суд према околностима дела, понашању учиниоца после извршења кривичног дела, а с обзиром на његов ранији живот, нађе да се основано може очекивати да ће се сврха кажњавања постићи и условном осудом.

Условна осуда се не може изрећи лицу које је за последњих пет година било осуђено на казну строгог затвора или безусловно на казну затвора дужу од годину дана.¹⁰¹

До опозивања условне осуде доћи ће у случају да осуђени за време проверавања изврши са умишљајем ново исто тако тешко или теже кривично дело, као и у случају да након изрицања условне осуде буде осуђен за кривично дело које је извршио пре изрицања условне осуде, а суд нађе да не би било основа за изрицање условне осуде да се знало за ово кривично дело. У случају оваквог опозивања условне осуде суд ће изрећи јединствену казну сходно правилима за одмеравање казне за кривична дела у стицају.

Ако условно осуђени за време проверавања учини са умишљајем ново исто тако тешко или теже кривично дело, а то је пресудом утврђено тек после истека рока за који је извршење казне било одложено, условна осуда може се опозвати најкасније у року од једне године од дана када је протекло време за које је извршење казне било одложено.

¹⁰⁰ Малочић, М., (2005) Условна осуда – сузављање примене у: Станко Бејатовић (уредник) *Нове тенденције у савременој науци кривичног права и наше кривично законодавство*, XLII редовно годишње саветовање, Удружење за кривично право и криминологију Србије и Црне Горе, Златибор, стр. 116.

¹⁰¹ Кривични законик Народне Федеративне Републике Југославије, *Сл. лист ФНРЈ* бр. 13/51, члан 48 став 4.

Суд ће факултативно опозвати условну осуду и у случају да осуђени не накнади штету оштећеном у року који је одредио суд. Исто тако, суд може одредити и нови рок за испуњење ове обавезе, као и скроз одустати, ако процени да осуђени није у стању да накнади штету.

Ако не дође до опозивања условне осуде, лице које је било условно осуђено сматраће се неосуђиваним.

У Закону о изменама и допунама Кривичног законика¹⁰² од 30. јуна 1959. године дошло је до одређених промена када је реч о условној осуди.

Па тако у члану 48 став 1 прописано је да „при осуди на казну затвора или новчану казну суд може одложити извршење изречене казне за време које не може бити краће од једне ни дуже од пет година, с тим да се изречена казна неће извршити ако у овом року осуђени не учини ново кривично дело“. Дакле условно се може одложити извршење казне затвора и новчане казне. Суд ће изрећи условну осуду ако према понашању учиниоца после извршења дела, а с обзиром на његов ранији живот нађе да према осуђеном није неопходно изрећи казну затвора или новчану казну, јер ће се сврха кажњавања постићи и изрицањем условне осуде.

Приликом изрицања условне осуде осуђеном се може и наметнути обавеза накнаде штете оштећеном, као и повраћај ствари које је прибавио извршењем кривичног дела.

Одређене измене у односу на раније законске прописе који су регулисали условну осуду односе се пре свега на опозивање условне осуде. До опозивања условне осуде према ранијим законским прописима било је могуће само у случају извршења са умишљајем новог исто тако тешког или тежег кривичног дела, док према Закону о изменама и допунама Кривичног законика до опозивања условне осуде долази у случају извршења било ког новог кривичног дела. Иако у први мах овако прописана условна осуда изгледа много ригорозније, анализом осталих одредби долази се до другачијег закључка. У том смислу, до обавезног опозивања условне осуде доћи само у случају извршења кривичног дела за које је суд утврдио казну строгог затвора. До факултативног опозивања условне осуде доћи ће у случају извршења кривичног дела за које је прописана казна затвора или новчана

¹⁰² Закон о изменама кривичног законика, *Сл. лист* ФНРЈ, бр. 30/59.

казна. У овом случају суд претходно цени све околности које се односе на учињена кривична дела и учиниоца, нарочито узимајући у обзир сродност учињених кривичних дела, њихов значај и побуде из којих су учињена.¹⁰³ Дакле, до обавезног изрицања условне осуде долази само у случају извршења новог кривичног дела за које је прописана казна строгог затвора.

Суд може опозвати условну осуду и у случају неиспуњења обавеза које је наметнуте осуђеном од стране суда. У том случају суд осуђеном може дати нови рок за испуњење обавеза који је у оквиру рока проверавања, или укинути овај услов ако процени да осуђени није у стању да испуни ову обавезу.

Такође, у Закону о изменама и допунама Кривичног законика није прописано никакво ограничење у погледу примене условне осуде због раније осуђиваности, као што је то био случај у ранијим законским прописима који су регулисали условну осуду.

Закон о изменама и допунама Кривичног законика у односу на раније законске прописе прописује и могућност изрицања мере појачаног надзора уз условну осуду код млађих пунолетних лица. У том смислу у члану 79ј став 3 прописано је да „пунолетном учиниоцу кривичног дела који у време суђења није навршио двадесет једну годину суд може, без обзира на степен његове душевне развијености, уз условну осуду изрећи и меру појачаног надзора од стране органа старатељства“. Како се ово сматра додатном мером која је наметнута од стране суда, суд условну осуду факултативно може опозвати и у случају испуњења ове обавезе. Овакво законско решење представља први вид одступања од класичног француско-белгијског система и полако усвајање одређених карактеристика које су својствене пробацији и англо-америчком систему условне осуде.

Када је реч о дејству условне осуде, у Закону о изменама и допунама Кривичног законика прописано је да условна осуда не повлачи никакве правне последице осуде, за разлику од ранијих закона где је било прописано да се лица којима није опозвана условна осуда сматрају неосуђиваним. У том смислу, условна

¹⁰³ Таховић, Ј., *op. cit.* стр. 154.

осуда се брише из казнене евиденције после једне године од када је протекло време за које је извршење казне било одложено.¹⁰⁴

2.6. Условна осуда за време Социјалистичке Федеративне Републике Југославије

Доношењем Кривичног закона Социјалистичке Федеративне Републике Југославије¹⁰⁵ од 28. септембра 1976. године долази до значајних промена у законском регулисању условне осуде. Сходно томе, условна осуда сада неспорно добија статус самосталне кривичне санкције и заједно са судском опоменом налази се у засебној, четвртој глави Кривичног закона која је носила назив „Условна осуда и судска опомена“. Такође, по први пут када је реч о нашем законодавству условна осуда добија и посебну сврху изрицања. Па тако у члану 51 прописана је сврха судске опомене и условне осуде. Па тако „у оквиру опште сврхе кривичних санкција (члан 5 став 2) сврха условне осуде и судске опомене је да се према кривично одговорном учиниоцу не примени казна за мање друштвено опасна дела, кад то није нужно ради кривичноправне заштите и кад се може очекивати да ће упозорење уз претњу казне (условна осуда) или само упозорење (судска опомена) довољно утицати на учиниоца да више не врши кривична дела“.¹⁰⁶

Према овом Закону условна осуда се може изрећи за кривична дела где је утврђена казна затвора до две године или новчана казна. Рок проверавања је од једне до пет година. При одлучивању да ли ће изрећи условну осуду суд ће посебно водити рачуна о сврси условне осуде, а притом ће узети у обзир и ранији живот учиниоца, његово понашање након извршеног кривичног дела, степен кривичне одговорности и друге околности под којима је дело извршено.

Такође, да би дошло до изрицања условне осуде за кривична дела за која је прописана казна затвора у трајању од десет година или тежа казна, условна осуда

¹⁰⁴ Таховић, Ј., *op. cit.* стр. 156.

¹⁰⁵ Кривични закон Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, *Сл. лист СФРЈ*, бр. 44/76

¹⁰⁶ Кривични закон Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, *Сл. лист СФРЈ*, бр. 44/76, члан 51.

се може изрећи само ако је утврђена казна у трајању до две године утврђена применом одредаба о ублажавању казне. Исто тако, условна осуда се не може изрећи ни за кривична дела за која се ни ублажавањем казне не може изрећи казна мања од једне године затвора.¹⁰⁷

Следећу новину у односу на претходне законске прописе који су регулисали условну осуду представља и условљеност изрицања условне осуде не само од утврђене већ и од прописане казне. На тај начин долази се до делимичног сужавања обима примене условне осуде. Циљ сужавања примене условне осуде је да у односу на тешка кривична дела сведу примену условне осуде само на изузетне случајеве у којима је дело, запређено иначе тешком казном, добило у својој конкретизацији, лакши облик.¹⁰⁸

До обавезног опозивања условне осуде доћи ће у случају да осуђени за време проверавања учини једно или више кривичних дела за која је изречена казна затвора од две године или у дужем трајању.

До факултативног опозивања условне осуде доћи ће у случају да осуђени изврши једно или више кривичних дела за која је изречена казна затвора мања од две године или новчана казна. У том случају суд цени све околности које се односе на учињено кривично дело и учиниоца а посебно сродност учињених кривичних дела, њихов значај и побуде из којих су учињена. Наравно, у овом случају, до изрицања условне осуде неће доћи ако је суд за раније учињено дело за које је већ изрекао условну осуду и за ново учињено дело изрекао јединствену казну затвора у трајању више од две године.

Највећу новину у односу на ранија законска регулисања условне осуде јесте прописивање и заштитног надзора. Па тако у члану 58 став 1 прописано је да се под условима утврђеним у републичком и покрајинском закону суд може одредити да се учинилац коме је изречена условна осуда стави под заштитни надзор за одређено

¹⁰⁷ Кривични закон Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, *Сл. лист СФРЈ*, бр. 44/76, члан 53 став 2 и 3.

¹⁰⁸ Срзентић, Н., Стајић, А., Лазаревић, Љ., *op. cit.* стр. 419.

време у току времена проверавања.¹⁰⁹ Заштитни надзор се састоји од законом предвиђених мера помоћи, старања, надзора и заштите.

Према члану 3 став 2 Кривичног закона Социјалистичке Републике Србије¹¹⁰ заштитни надзор се може одредити у границама проверавања, ако се с обзиром на околности извршеног кривичног дела, личности учиниоца, његов ранији живот и његово држање после учињеног кривичног дела сматра да ће се сврха условне осуде боље остварити уз надзор и пружањем помоћи условно осуђеном. Уз заштитни надзор суд условно осуђеном може поставити и одређене обавезе. Приликом одлучивања о евентуалном постављању обавеза, суд мора посебно узети у обзир личност учиниоца (његову старост, психичко стање, ранији живот, личне прилике, побуде из којих је дело учињено...) У том смислу, суд ће одредити условно осуђеном оне обавезе за које с обзиром на његову личност, може очекивати да ће на њега позитивно деловати да убудуће не врши кривична дела, односно да се оствари сврха кажњавања.

Осуђени коме је уз условну осуду одређен заштитни надзор обавезан је да се јавља органу надлежном за вршење заштитног надзора у роковима које овај одреди. Приликом одређивања заштитног надзора уз условну осуду, суд условно осуђеном може поставити и следеће обавезе:¹¹¹

- 1) лечење у одговарајућој здравственој установи,
- 2) посећивање одговарајућих професионалних, психолошких или других саветовалишта,
- 3) оспособљавање за занимање,
- 4) прихватање запослења које одговара стручној спреми и способностима осуђенога,
- 5) престанак уживања алкохолних пића и опојних дрога,
- 6) престанак посећивања одређених локала и одређених приредби,
- 7) благовремено обавештавање о промени места боравка или стана или о промени радног места,

¹⁰⁹ Кривични закон Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, *Сл. лист СФРЈ*, бр. 44/76, члан 58 став 1

¹¹⁰ Кривични закон Социјалистичке Републике Србије, *Сл. гласник СРС*, бр. 26/77

¹¹¹ Кривични закон Социјалистичке Републике Србије, *Сл. гласник СРС*, бр. 26/77, члан 4 став 2

8) располагање личним дохотком у складу са личним и породичним обавезама.

Суд у границама времена проверавања постављене обавезе може укинути или заменити.

У случају не испуњавања обавеза од стране осуђеног, суд осуђеног може опоменути, или раније обавезе заменити другим обавезама или продужити трајање заштитног надзора у оквиру времена проверавања или у крајњем случају може доћи до опозивања условне осуде.

Кривичним законом из 1976. године долази до напуштања класичног француско-белгијског система условне осуде који је у нашем законодавству до тада има доминантан утицај, и прихватања одређених карактеристика англо-америчког система, односно могућности примене заштитног надзора.

2.7. Условна осуда за време Савезне Републике Југославије

Доношењем Кривичног закона Савезне Републике Југославије¹¹² условна осуда није претрпела никакве измене. Она је била прописана од 51. до 58. члана. Могла се изрећи у случају да је утврђена казна затвора у трајању од две године или новчана казна. Рок проверавања је од једне до пет година.

Приликом изрицања условне осуде суд је посебно у обавези да узме у обзир личног учиниоца, његов ранији живот, држање након извршеног кривичног дела, степен кривице и друге околности под којима је кривично дело учињено.

До опозивања условне осуде може доћи у случају извршења новог кривичног дела, због раније учињеног кривичног дела или у случају неиспуњења обавеза које су наметнуте од стране суда.

До обавезног опозивања условне осуде ће доћи у случају извршења новог кривичног дела за које је изречена казна затвора у трајању од две године или у дужем трајању. До факултативног опозивања условне осуде може доћи у случају

¹¹² Кривични закон Савезне Републике Југославије, *Сл. лист СРЈ*, бр. 35/92-651,37/93-816, 24/94-273, 61/01

извршења једног или више нових кривичних дела за која је изречена казна затвора у трајању мањем од две године.

До опозивања условне осуде доћи ће и због кривичног дела које је учињено пре изрицања условне осуде ако суд утврди да не би имало основа за изрицање условне осуде да се за то дело знало.

До факултативног опозивања условне осуде може доћи и у случају неиспуњења обавеза од стране осуђеног које му је одредио суд.

Такође, и овај закон прописивао је условну осуду са заштитним надзором.

2.8. Условна осуда за време Државне заједнице Србије и Црне Горе

Државна заједница Србије и Црне Горе од почетка 2003. године па све до 2006. године, док Црна Гора на референдуму није изгласала независност. Када је реч о условној осуди за време Државне заједнице Србије и Црне горе, она није претрпела никакве измене у односу на прописе који су важили за време Савезне Републике Југославије.

За време Државне заједнице Србије и Црне Горе Кривични закон Савезне Републике Југославије је изменама и допунама из 2003.¹¹³ године променио свој назив у Основни кривични закон.

У поменутом Закону условна осуда је била прописана у четвртој глави где се поред условне осуде налазила и судска опомена. Условна осуда је била прописана од 51. до 58. члана. У односу на ранији Кривични закон који је био у примени за време Савезне Републике Југославије, условна осуда није претрпела никакве измене. Такође, и за време трајања Државне заједнице Србије и Црне Горе била је прописана и условна осуда са заштитним надзором.

Дакле, у овом периоду условна осуда није претрпела никакве измене и законска решења која су раније важила остала су непромењена.

¹¹³ Закон о изменама и допунама Кривичног закона Савезне Републике Југославије, *Сл. лист СРЈ*, бр. 39/03

ГЛАВА III

УСЛОВНА ОСУДА У УПОРЕДНОМ ПРАВУ

У овој глави, као што смо у уводу и назначили, биће разматрање условне осуде у упоредном праву, односно на који начин је овај институт уређен у другим законодавствима.

Дакле, поред до сада указаног теоријског аспекта условне осуде, од посебне важности је и сагледавање њеног легислативног регулисања у упоредном кривичном законодавству. На основу анализе условне осуде у упоредном законодавству сагледаћемо на који начин је она прописана како у англосаксонском правном систему, тако и у европскоконтиненталном правном систему, те ћемо на тај начин видети предности појединих законодавних решења и евентуално указати на решења која би можда и наша држава требала да преузме.

У оквиру англосаксонског правног система, питање условне осуде ће се сагледати кроз законодавна решења Сједињених Америчких Држава и Енглеске, док ће се у оквиру европскоконтиненталног правног система сагледати кроз законодавна решења Немачке, Француске, Италије, Русије и држава бивше Југославије.

1. Англосаксонски правни системи

1.1. Сједињене Америчке Државе

Разматрање Кривичног законодавства Сједињених Америчких Држава мора се започети са свешћу да је оно кодификовано у педесет и два кривична законика, односно да га чине Савезни кривични законик, кривични законици педесет држава и Кривични законик Вашингтона д.с. (*Washington, D.C.*). Устав САД-а, уређује и питање кривичних закона и то на начин да детаљно уређивање кривичних закона

представља право сваке државе појединачно, при чему сва та прецизирања и специфичности неспорно морају бити у складу са Уставом.¹¹⁴

Између поменутих кривичних законика, постоје многе разлике, али и многе сличности. Те сличности једним делом су последица снажног утицаја Америчког института за право (*American law institute*) који је у периоду од 1960. до 1970. године начинио више законских реформи. Као једна од најзначајнијих је стварање Модела кривичног законика (*Model penal code*) којим се покушало са формирањем кодификованог америчког кривичног законодавства.¹¹⁵

Актуелну Законодавну кодификацију САД-а (*United States code* или *Code of Laws of the USA*),¹¹⁶ чине општи и стални закони који су уврштени од стране Канцеларије за ревизију закона (*Office of the Law Revision Counsel of the United States House of Representatives*). Ово законодавство је систематизовано у педесет и четири главе (тематске области).

Институт условне осуде представља један од оних института за који се може сматрати да у минималној мери одступа у поменутих законима.

Једна од карактеристика услове осуде у САД-у је то да она може бити изречена, тј. може да се одреди пре изрицања пресуде, односно пре него што се одреди кривична санкција, али може бити изречена и након што се одреди кривична санкција, а пре њеног извршења.¹¹⁷

Као и код других законодавстава и у САД-у се условна осуда најчешће изриче лицима који су први пут извршили неко кривично дело, а које спада у групу лакших кривичних дела.

Већ смо навели да се условна осуда може изрећи пре него што се одреди кривична санкција, али може бити изречена и након што се одреди кривична санкција, а пре њеног извршења, те је то потребно и ближе анализирати.

Условна осуде која је изречена пре одређивања казне (*Suspended Imposition of Sentence - SIS*) карактерише следеће: Суд (судија) има право да пре него што се

¹¹⁴ Robinson, P. and Dubber, M. (2007), The American model penal code: a brief overview, *New criminal law review*, vol. 10, p. 319.

¹¹⁵ *Ibid.*, стр. 320.

¹¹⁶ United States code, became Public Law No 113-296, latest action 19.12.2014.

¹¹⁷ United States Criminal procedure, Suspended sentences, преузето са: <http://criminal.findlaw.com/criminal-procedure/suspended-sentences.html>, (20.03.2016.)

упусти у одлучивање о врсти и висини казне изрекне условну осуду, након што утврди да постоји кривица код учиниоца. Дакле, овде се судија не упушта у утврђивање висине казне, као и других околности које су у вези са кривичним делом, већ само утврђује кривицу учиниоца и уз његову сагласност изриче условну осуду. Код овог облика условне осуде, над лицем се најчешће спроводи институт пробације. У случајевима кршења пробације, она се укида и лицу се одређује казна за извршено кривично дело, док у случајевима успешног протеча периода пробације, казна лицу никада неће бити одређена. Посебна карактеристика овог облика условне осуде је у томе што се не „уписује“ у казнену евиденцију лица, јер казна и није била одређена.¹¹⁸ Потребно је додатно назначити да поступак пробације није обавезан, као што смо већ и навели, тј. суд може донети „безусловну“ условну осуду.¹¹⁹ Овде је заправо реч о неком виду класичне условне осуде, које углавном познају европска законодавства.

Поједини аутори посебно указују на то да условна осуда која је изречена пре одређивања казне даје већу слободу суду да у случају кршења исте може изрећи адекватнију казну, јер казна није претходно одређена. Када дође до опозивања условне осуде, суд има две могућности и то да:

- а) понови процес условне осуде или пробације и
- б) одреди казну.

Када је реч о понављању процеса условне осуде или пробације суд је може поновити без додатних услова, али може начинити и додатне захтеве у погледу трајања или обавеза које лице мора да испуни. Ако се суд услед кршења условне осуде ипак одлучи да одреди казну, онда се та казна одређује на основу кривичног дела које је лице извршило, односно због којег је условна осуда и изречена. У случајевима када је кршење условне осуде засебно кривично дело (када је дошло до извршења новог кривичног дела за време трајања пробације) онда суд може изрећи

¹¹⁸ U.S. Legal, Suspended Sentence Law, преузето са <http://definitions.uslegal.com/s/suspended-sentence/>, (20.03.2016.)

¹¹⁹ U.S. Sentencing Commission, Federal Sentencing, преузето са: www.ussc.gov/guidelines/2015-guidelines-manual/archive/2011-4a12, (20.03.2016.)

више казни, тј. казну и за кривично дело за које је била изречена условна осуда, али и за ново кривично дело.¹²⁰

Условна осуде која је изречена након одређивања казне, а пре њеног извршења (*Suspended Execution of Sentence - SES*) карактерише следеће: Лицу којем је изречена казна, али ипак над којим је одређена и условна осуда, биће спроведен институт пробације. Исто као и код претходног облика условне осуде и овде ће се у случајевима кршења пробације, она укинути и над лицем ће се спровести већ одређена казна за извршено кривично дело, док у случајевима успешног протекла периода пробације, изречена казна се неће извршити. Посебна карактеристика овог облика условне осуде је у томе што се она уписује у кривичну евиденцију лица из разлога јер је казна ипак одређена тј. изречена од стране суда, стим да једино није спроведена услед одређивања условне осуде.¹²¹

За разлику од условне осуде која је изречена пре одређивања казне, условна осуда која је изречена након одређивања казне даје мању слободу суду приликом одлучивања о казни иако и овде суд у случају кршења условне осуде има исте оне две већ поменуте могућности, односно да:

- а) понови процес условне осуде или пробације и
- б) одреди казну.

Основна разлика између ове две врсте условне осуде је у томе што код оне која је одређена након одређивања казне, суд може само да изрекне ту казну јер је исту већ одредио.¹²²

Када је реч о дужини трајања времена проверавања (пробације), та одлука је препуштена суду док Кривични закон сваке од држава посебно одређује минимум и максимум. Као пример се може навести Кривични законик државе Њу Џерси (*New Jersey*) у којем је предвиђено да пробација не може да траје краће од једне нити дуже од пет година.¹²³ Такође, сваки од Кривичних закона прописује и

¹²⁰ McCurley, J. *Suspended Imposition of Sentence vs. Suspended Execution of Sentence in California*, преузето са: www.nolo.com/legal-encyclopedia/suspended-imposition-sentence-vs-suspended-execution-sentence-california.html, (20.03.2016.) и Salhany, R. (2008) *Criminal Trial Handbook*, Carswell, Toronto, pp. 15-19.

¹²¹ U.S. Legal, *Suspended Sentence Law*, *op.cit.*

¹²² McCurley, J. *Suspended Imposition of Sentence vs. Suspended Execution of Sentence in California*, *op.cit.*

¹²³ Young Keagle, H (2015) *Manual on New Jersey Sentencing Law*, New Jersey Superior Court, p. 48.

случајеве у којима се не може одредити условна осуда, а најчешће је то за дела: сексуалних напада и теже облике сексуалних напада, за сексуално злостављање деце, за киднаповање и др.¹²⁴

Општи услови пробације предвиђени су Савезним кривичним закоником¹²⁵ и то поглављу 18 под називом Кривична процедура у делу под бројем 227 и називом Казне, а члановима од 3561 до 3566.

1.2. Енглеска

Енглеска представља колевку англосаксонског правног система. Енглеска је држава која је прва почела да примењује условну осуду.¹²⁶ Разлог њеног увођења се везује за то што се драстично повећао број затворске популације.¹²⁷ У периоду настанка и законодавне имплементације овог института, условна осуда, често се подводила под „хибридне казне“ (*hybrid penalties*) управо из разлога јер је до тада постојала јасна (оштра) граница између затворских и незатворских облика казни, тј. лица којима је суд изрекао санкцију могла су бити осуђена само на једну од поменутих две, а не на обе „истовремено“.¹²⁸ Поједини аутори наводе да је у том периоду условна осуда у Енглеској представљала „пенолошки неуспех“ из разлога јер се није постигло смањење затворске популације, али приликом изношења поменуте тврдње наводе да је потребно имати на уму да је она коришћена чешће у случајевима као алтернатива незатворским казнама уместо као алтернатива затворској казни.¹²⁹

Током примењивања условне осуде у Енглеском законодавству, потребно је указати да је у периоду када је био на снази Закон о кривичном праву из 1991.

¹²⁴ Више у: Young Keagle, H. *op. cit.*, str. 48.

¹²⁵ U.S. Code, Title 18—Crimes And Criminal Procedure

¹²⁶ Више у: Вуковић, И., (2001) Облици условне осуде у законодавству Енглеске и Велса, Малте и Шведске, *Страни правни живот*, 45 (1), стр. 117-132.

¹²⁷ Bottoms, A. E. (1981) The Suspended Sentence in England, *British Journal of Criminology*, 21 (1), p. 20.

¹²⁸ Cavadino, M., Dignan, J. and Mair, G. (2013) *The Penal System*, Sage, Washinton DC, p. 139.

¹²⁹ *Ibid.*, стр. 140.

године, у петој глави, у одређеној мери суспендована примена овог института, док је примена била могућа само у изузетним случајевима.¹³⁰

Усвајањем и применом Закона о кривичном праву из 2003. године, поново је успостављена примена овог института.

У Закону о кривичном праву из 2003. године¹³¹ условна осуда се уређује члановима од 189 до 194. Члан 189 под називом Условна осуда казне затвора, у ставу 1 прописује да у случајевима када суд изрекне казну затвора у трајању од минимално 28 недеља, али не више од 51 недељу, а у складу са чланом 181 истог Закона, а који се односи на казну затвора у трајању до једне године, може изрећи условну осуду. Затим, истим чланом (чл. 189) ставом 1а прописује се да се лицу може изрећи да током периода пробације мора да испуни једну или више одређених обавеза које су предвиђене у члану 191. Чланом 191 Закона о кривичном праву из 2003. године прописује се 12 могућих обавеза и то: (А) неплаћени рад (као што је дефинисано у члану 199), (Б) обавезна активност (као што је дефинисано у члану 201), (Ц) обавеза испуњења одређених програма (као што је дефинисано у члану 202), (Д) забрањена обављања одређене активности (као што је дефинисано у члану 203), (Е) обавеза јављања полици (као што је дефинисано у члану 204), (Ф) забрана приступа одређеним местима (као што је дефинисано у члану 205), (Г) обавезно место боравка (као што је дефинисано у члану 206), (Х) обавезно психијатријско лечење (као што је дефинисано у члану 207), (И) обавезно лечење наркомана (као што је дефинисано у члану 209), (Ј) обавезно лечење алкохоличара (као што је дефинисано у члану 212), (К) обавезни надзор (као што је дефинисано у члану 213) и (Л) у случају када је лице млађе од 25 година, обавезни одлазак у специјализовани центар (као што је дефинисано у члану 214).

Дакле, у Енглеској условна осуда постоји у виду пробације, а која има доста сличности са нашом условном осудом са заштитним надзором.

Чланом 189 ставом 1б прописује се да се казна затвора неће спровести осим у случајевима (тачка 1 овог става) када лице коме је изречена условна осуда не

¹³⁰ Sentencing in UK law, преузето са: www.richinstyle.com/masterclass/smallerwhite/sentencing.html, (19.03.2016.)

¹³¹ England Criminal Justice Act 2003, enacted by the Queen's most Excellent Majesty, by and with the advice and consent of the Lords Spiritual and Temporal, and Commons, in this present Parliament assembled.

испуни изречене обавезе које су предвиђене у ставу 1а овог члана или (тачка 2 овог става) када лице изврши ново кривично дело у Великој Британији за које може или не мора бити предвиђена казна затвора.

Поред до сада изнетог, потребно је указати да се чланом 189 став 2 прописује да када су изречене две или више санкција које ће се узастопно извршавати, на основу става 1 овог члана, условна осуда се може применити у случајевима када предвиђена казна затвора није у трајању дужем од 65 недеља.

Период проверавања се прописује ставом 3 овог члана и то да не може бити краћи од шест месеци нити дужи од две године од дана донете пресуде.

Условна осуда се на основу члана 191 може и накнадно периодично ревидирати и то на начин да се може построжити њено извршење уколико суд заузме становиште да је то потребно или да се лице ослободи одређених обавеза уколико је приметан позитиван прогрес. Управо овај члан даје посебну улогу суду која се огледа у томе да има функцију не само да изриче пресуде већ и да утиче на њихово касније дејство (*sentence managment function*).

Усвајањем новог закона 2012. године познатијег као ЛАСПО закон (*Legal aid, sentencing and punishment of offenders act 2012*)¹³², уследиле су одређене промене. Овај закон суштински представља измену и допуну Закона о кривичном праву из 2003. године. Чланови 68 и 69 односе се на условну осуди, а као значајнију промену представља то да се условна осуда може изрећи у трајању уместо дотадашњих минимално 28 недеља, али не више од 51 недељу, у распону од 14 дана до 2 године.

Иако су тзв. Ласпо реформе имале велики утицај на законодавне промене¹³³, само указано је од значаја за тему овог истражовања. Наиме, у великој мери је проширен опсег примене условне осуде.

¹³² Legal aid, sentencing and punishment of offenders act 2012, enacted by the Queen's most Excellent Majesty, by and with the advice and consent of the Lords Spiritual and Temporal, and Commons, in this present Parliament assembled.

¹³³ Bennett, S.J. (2014) *The Legal aid, sentencing and punishment of offenders act 2012 (LASPO): One year on - final report*, Bar Council, London, pp. 10-11.

2. Европскоконтинентални правни системи

2.1. Немачка

Увођење условне осуде у законодавство Немачке започиње реформом 1969. године којом су начињене многе квалитативне и квантитативне промене у дотадашње законодавство. У свом зачетку, постојало је свега десетак лица која су вршила надзор над пробацијом, а данас постоји око три хиљаде лица и већи број социјалних радника.¹³⁴

Условна осуда као и условна осуда са заштитним надзором у Кривичном законнику Немачке прописује се у трећем делу под називом Санкције (*Rechtsfolgen der Tat*), а у четвром наслову под називом Условне осуде (*Strafaussetzung zur Bewährung*).¹³⁵

Већ у првом члану овог дела, тачније у члану 56 прописује се право суда да може да одреди условну осуду и то на следећи начин: „када изречена казне није у трајању дужем од једне године суд може условно да осуди то лице уз пробацијски период, ако постоје основе по којима суд сматра да ће се постићи сврха кажњавања без потребе издржавања казне затвора“. Приликом одлучивања да ли да изрекне условну осуду, суд ће узети у обзир претходно понашање лица, разлоге под којим је извршено дело, његово понашање након извршеног дела али и последице која се могу очекивати у случају одређивања условне осуде. Поменуто се прописује већ у првом ставу овог члана.

Условна осуда се може у посебним околностима одредити и за казну затвора која нија у трајању дужем од две године по већ поменутих условима из става један истог члана.

Истим чланом у тачки три се прописује да извршење казне затвора у трајању дужем од шест месеци неће бити суспендовано, због разлога постизања генералне превенције. Последња, односно четврта тачка овог члана, прописује да се условна

¹³⁴ Mutz, J. (2015) *Probation in Germany*, Confederation of European Probation, p. 4.

¹³⁵ Das Strafgesetzbuch der Bundesrepublik Deutschland, in der Fassung der Bekanntmachung vom 13.11.1998 (BGBl. I S. 3322), zuletzt geändert durch Gesetz vom 21.01.2015 (BGBl. I S. 10) m.W.v. 27.01.2015.

осуда не може ограничити само на део казне и да се у дужину трајања условне осуде неће рачунати време проведено у притвору или било које друго задржавање до суђења.

Период проверавања, законом је прописан у трајању који не може бити краћи од две године нити дужи од пет година. Одлука о дужини трајања времена проверавања може се током овог периода мењати ако то налажу околности и то само у распону већ поменутог минимума и максимума (члан 56а).

Суд када одреди условну осуду има могућност да осуђеном лицу одреди и одређене обавезе које мора да испуни, при чему оне морају бити реалне и могуће за извршење тог лица. Законик прописује четири могуће обавезе и то:

1) накнада начињене штете и покушај враћања у стање пре извршења кривичног дела у складу са могућностима осуђеног лица,

2) уплата одређене суме новца хуманитарној организацији ако се то сматра прикладним с обзиром на врсту дела и карактер учиниоца,

3) рад у јавном интересу и

4) уплата одређене суме новца у јавне приходе.

Поред до сада изнетог, суд ће осуђеном лицу коме је изрекао условну осуду наложити да мора да се придржава појединих обавеза током периода проверавања, уз наравно неспорну обавезу да не изврши неко друго кривично дело. На основу члана 56б суд може да одреди лицу да мора:

1) да прати упутства која се односе на његово боравиште, образовање, рад или слободно време или на радне ангажмане (пословне обавезе),

2) повремена или стална јављања суду или другом органу,

3) да не ступа или не одржава контакт са жртвом, или са одређеним особама или особама из одређене групе које га могу подстаћи или навести на даље вршење кривичних дела и да има забрану запослења на железничким станицама или лукама,

4) да не поседује, не носи или да не повери другом на чување, поједине ствари који га могу навести да извршење нових кривичних дела или

5) да испуни друге обавезе.

Поред поменутог, истим чланом се још прописује да суд може затражити од лица које мора да да свој пристанак

1) да се подвргне медицинском третману инвазивне природе или лечења болести зависности или

2) да борави у одговарајућем дому или институцији.

Поменуте додатне обавезе суд није у обавези да одреди ако процени да ће их осуђени сам извршити.

Законик у наставку уређује питање условне осуде са заштитним надзором и то чланом 56д, на начин да ће суд одредити овлашћено лице који ће имати за циљ надзор и контролу над спровођењем изречених обавеза и за спречавање извршења новог кривичног дела и то за целокупни пробацијски период или само један његов део. Другом тачком овог члана прописује се да ће суд обавезно одредити лице за надзор у случајевима када је изречена условна осуда уместо казне затвора у трајању дужем од девет месеци и ако је осуђено лице млађе од двадесет седам година. Затим, поред изнетог прописује се (у тачки три) да је обавеза лица које врши надзор да периодично информише суд о активностима осуђеног лица, док ће суд током овог периода моћи да на основу поменутих обавештења изда нова упутства и обавезе осуђеном лицу (тачка четири).

Чланом 56ф законодавац је прописао да ће се извршити изречена казна иако је претходно била одређена условна осуда лицу када оно:

1) изврши одређене преступе током периода пробације чиме доведи у сумњу оправданост одређивања условне осуде,

2) ако грубо крши предвиђене услове или избегава надзор током пробације, при чему се сумња да ће поновити дело или извршити неко друго и ако се

3) не придржава прописаних обавеза.

Истим чланом у тачки два прописује се да суд неће одредити извршење изречене казне и опозив условне осуде ако постоји мишљење да би било довољно¹³⁶:

1) одређивање додатних услова или упуштава или

¹³⁶ Види: Цетинић, М., (2003) Условна осуда у кривичним законодавствима неких земаља Европе, *Ревија за криминологију и кривично право*, 41 (1), стр. 109-124.

2) да продужи оперативни период пробације или период надзора.

2.2. Француска

Француска уводи институт услове осуде, тј. пробацију у своје законодавство још 1958. године управо као условну осуду са додатним надзором. Поједини аутори овај институт сагледавају у одређеној мери као савременији облик условне осуде (*libération conditionnelle*) која је у француском законодавству позната још из 1885. године. У периоду око 1945. године све већи проблем је представљало препуњеност затворских капацитета, а по доступним подацима, тада је око 60,000 лица издржавало казну затвора, па је управо овај проблем захтевао мере које би постигле решавање поменутог проблема, али уз постизање сврхе кажњавања.¹³⁷

Француски Кривични законик¹³⁸ прописује условну осуду чланом 132-29 и то на начин да након што суд изрекне казну он је може суспендовати у случајевима и под условима који су предвиђени законом. Затим, истим чланом се још прописује да је суд у обавези да предочи осуђеном лицу последице у случају да изврши неко друго кривично дело.

Чланом 132-30 прописује се круг лица којима се може изрећи условна осуда. Условна осуда се може изрећи физичком лицу које није било осуђивано у периоду од пет година на казну затвора. Затим, условна осуда се може изрећи и правном лицу и то у случајевима када није изречена новчана казна у износу већем од 60.000 € исто у периоду од пет година.

Условна осуда по основу члана 132-31 може се применити на физичка лица и то код оних дела за која је предвиђена казна затвора у трајању до пет година, новчана казна, дневне казне или санкције са којима се одузимају или ограничавају одређена права на основу члана 131-6, осим конфискације имовине, обавезног затварања неке установе, или у случајевима јавног објављивања пресуде. Затим,

¹³⁷ Pelissier, B. and Perrier, Y. (2015) Probation in France, Confederation of European Probation, стр. 3-4.

¹³⁸ Code pénal Français, Journal officiel de la République française 2014-1353 du 13 novembre 2014. avec le dernier amendement Décret n° 2015-174 du 13 février 2015 portant amélioration des échanges d'information dans le cadre de la lutte contre le terrorisme.

суд може условну осуду да (одобри) примени само на део изречене казне затвора или само за одређени временски период и то у максималном трајању до пет година.

Чланом 132-36 прописује се да свако ново дело, тј. да свака нова казна затвора поништава већ изречену условну осуду. Исто се односи и за правно лице стим да се у том случају не ради о казни затвора.

У случајевима када дође до опозива условне осуде, првобитно изречена казна не може се издржавати истовремено са друго изреченом казном. Међутим, суд може одлучити посебном одлуком да се претходно одобрена условна осуда не укида у потпуности већ само укине у одређеном делу или да дође до промене њеног временског трајања, што се и прописује чланом 132-38.

Француски Кривични законик прописује и условну осуду са додатним надзором (пробацију). Чланом 132-40 прописује се да након што суд изрекне казну затвора физичком лицу, он је може суспендовати у случајевима и под условима који су предвиђени законом. Затим, истим чланом се још прописује да је суд у обавези да предочи осуђеном лицу последице у случају да изврши неко друго кривично дело или у случају кршења мера надзора или посебних обавеза. Затим, суд на основу овог члана има обавезу да обавести осуђено лице да се његова казна може обрисати из евиденције ако се лице буде понашало на задовољавајући начин током пробације.

Чланом 132-41 прописује се да се условна осуда са надзором може применити када је изречена казна затвора у трајању до пет година за лакша кривична дела или прекршаје.

Период проверавања код условне осуде са надзором креће се од дванаест месеци до три године, што се и прописује чланом 132-42. Истим чланом још се прописује да ова условна осуда може да се односити само на део казне затвора или само на одређени временски период.

Законик прописује и одређене мере надзора током периода пробације, али и обавезе које му одреди суд, а све како би се осуђено лице лакше реинтегрисало у друштво.

Законик чланом 132-44 прописује следеће мере надзора:

- 1) обавеза јављања судији за извршење казни или социјалном раднику;

2) примање посета од стране социјалног радника и обавеза пружања потребних информација и доказа са којима се може потврдити на који су начин прикупљена средства за живот и да ли се испуњавају предвиђене обавезе;

3) обавеза обавештавања о промени радног односа социјалном раднику;

4) обавеза обавештавања социјалног радника о промени места пребивалишта или боравишта или путовања дужег од петнаест дана;

5) добијање одобрења од судије за извршење казни за било које путовање у иностранство, јер у тим случајевима уследиће немогућност испуњења претходно утврђених обавеза.

Чланом 132-45 прописује се да суд може одредити једну или више обавеза које осуђени мора да испуни и то:

1) да настави са својим професионалним делатностима или започне неко од стручних усавршавања;

2) да има место пребивалишта;

3) да се подвргне лекарском прегледу, одређеној терапији или медицинској нези и ако је потребно хоспитализовати се;

4) да има доказе да доприноси породичном буџету или да редовно плаћа алиментацију или да надокнађује постојеће дугове;

5) да надокнади начињену штету својим делом у целини или делимично наспрам његових финансијских могућности, чак иако се поменуто не предвиђа судском парничном одлуком;

6) овабеза уплаћивања новчаних средстава према личним способностима на рачун јавних прихода;

7) забрана управљања моторним возилима одређене категорије;

8) забрана бављења професионалном активношћу приликом које је извршено кривично дело;

9) забрана одласка на посебно одређена места;

10) забрана коцкања и посећивања кладионица;

11) забрана приступа јавним објектима;

12) забрана контакта са одређеним осуђеним лицима, а посебно лицима са којима је извршио преступе;

13) уздржавање контактирања са одређеним особама, а нарочито са жртвом кривичног дела;

14) забрана поседовања и ношења оружја;

15) у случају да је извршено кривично дело док је управљано моторним возилом, обавеза је похађање курса о безбедности саобраћаја о свом трошку;

16) забрана емитовања аудио-визуелног садржаја које је самостално произвео или је настало у копродукцији, а са којим је делимично или у целини извршено кривично дело и да се суздржи од било којег јавног наступања у вези са овим делом. Одредбе овог члана примењују се само у случају осуде за кривична дела или прекршаје у вези са намерним нападима на живот, сексуалне агресије или сексуалног злостављања;

17) предвиђа се обавеза предавања своје деце лицима којима је суд одредио старатељство и

18) да заврши курс држављанства.

Члан 132-46 дефинише циљ указаних мера као помоћ осуђеном и покушај да да се постигне социјална-друштвена реинтеграција. Затим, истим чланом се још наглашава да поменуте мере поред тога што имају социјални карактер по потреби предвидеће и финансијску помоћ током периода пробације, где то буде било могуће, било да се ради о приватним или државним институцијама.

Услови под којима се може опозвати условна осуда са додатним надзором прописани су чланом 132-48. Према томе, ако осуђено лице током периода проверавања изврши кривично дело или прекршај за које је предвиђена казна затвора, првостепени суд може да одреди потпуно или делимично опозивање претходно изречене условне осуде након што добије мишљење судије за извршење казни. Поменути опозив не може се одредити за кривична дела извршена пре него што је условна осуда постала правоснажна. Овим чланом се још прописује и могућност протеривања из Француске у посебним случајевима.

Поред до сада изнетог, Законик прописује да се делимично опозивање условне осуде може одредити само једном.

Француски Кривични законик чланом 132-54 прописује још један облик условне осуде и то условна осуда са обавезним радом у јавном интересу. Овај

облик условне осуде може се изрећи по већ до сада указаним условима. Трајање овог облика условне осуде је од четрдесет до две стотине и десет сати рада који се обавља у јавном интересу у корист јавног органа или другог овлашћеног органа за спровођење рада у јавном интересу. Истим чланом прописује се да рад у јавном интересу може трајати и дуже од предвиђеног у посебним случајевима, с тим да не може трајати дуже од дванаест месеци.

Чланом 132-55 прописују се и додатне обавезе. Поред оних које смо већ указали, а које су прописане чланом 132-45, суд може осуђеном одредити и следеће:

1) да слуша упутства која му изда судија за извршење казни или социјални радник;

2) да се подвргне лекарском прегледу пре извршења казне, да би се утврдило да ли постоје обољења која су опасна за остале раднике и да ли је здравствено способан за рад који му је предвиђен;

3) да оправда разлоге за било какву промену запослења или промену боравка услед чега није у могућности да обавља рад у јавном интересу;

4) да добије претходно одобрење судије за извршење казни за било које путовање које ће проузроковати привремени прекид извршења казне;

5) да прима посете од стране социјалног радника и да му пружи потребне информације које се односе на издржавања казне.

Опозивање условне осуде са обавезним радом у јавном интересу предвиђено је на исти начин као и код условне осуде са додатним надзором, о чему је већ било речи.

2.3. Италија

Италија уводи условну осуду са заштитним надзором почетком 1975. године након постепеног увођења мера налик на рад у јавном интересу као алтернатива казни затвора. Као и код других држава, једна од идеја увођења условне осуде у

законодавство односило се на ефикасније постизање сврхе кажњавања за лакша кривична дела.¹³⁹

Условна осуда у позитивном праву Италије уређује се са свега неколико чланова (чланови 163 до 168).¹⁴⁰ Период проверавања приликом изрицања условне осуде не може да траје дуже од пет година, под условом да осуђеник у међувремену не изврши друго кривично дело.

Закоником је прописано да се условна осуда може изрећи оним лицима која су извршила кривична дела и којима је утврђена казна затвора у трајању до две године, док када је реч о малолетним извршиоцима кривичног дела, онда када је утврђена казна затвора у трајању до три године.

Поред поменутог, Закоником се још прописује да се условна осуда не може одредити лицу које је већ претходно било осуђивано, тј. повратницима. Иако то произилази из претходно изнетог и у самом Закону се прописује да се условна осуда може изрећи само једном. Ограничење условне осуде је могуће и у случајевима када се ради о кривичним делима која се односе на коришћење дроге, јер тада није могуће у потпуности спровести све превентивне мере, нити је могуће ограничити приступ тим лицима јавним или приватним радним местима.

Уз условну осуду суд може да одреди и додатне обавезе које лице мора да испуни. Кривични законик прописује следеће обавезе: 1) реституцију тј. надокнаду штете проузроковане кривичним делом, 2) отклањање штетних последица кривичног дела и 3) рад у јавном интересу (неплаћени рад). Надзор над применом поменутих мера врше локални пробацијски центри.

Условна осуда се може опозвати када лице не извршава обавезе које је одредио суд. Такође, до опозивања условне осуде ће доћи и ако осуђеник понови дело или изврши ново кривично дело за које је предвиђена казна затвора. Суд који је судио у првом степену надлежан је и за опозивање условне осуде.

Поједини аутори посебно назначавaju да се условна осуда када је реч о малолетницима „аутоматски“ тј. по аутоматизму примењује у случајевима када је

¹³⁹ Gandini, L., Zinna, S. (2015) *Probation in Italy*, Confederation of European Probation, p. 3-4.

¹⁴⁰ Codice penale Italiano, Gazzetta ufficiale della Repubblica Italiana, testo consolidato del codice penale con le modifiche apportate dalla D.L. 18 febbraio 2015, n. 7.

изречена казна затвора у трајању до три године, подношењем молбе надлежном суду уз постојање свих претходно већ наведених законских претпоставки.¹⁴¹

2.4. Русија

Условна осуда се у Кривичном законнику Русије уређује само са два члана и то члановима 73 и 74.¹⁴²

Закоником је прописано да се условна осуда може одредити лицу осуђеном на корективни рад, лицу којем су изречена одређена ограничења у војној служби, лицу које има обавезу рада у дисциплинским војним јединицама, или лицу коме је изречена казна затвора до осам година. Условна осуда се може одредити у поменутих случајевима ако суд процени да је могуће постићи ресоцијализацију осуђеног без издржавања неке од наведених казни. Исти члан, тј. члан 73 став 1 прописује да се условна осуда не може одредити лицима која су осуђена за кривична дела против сексуалног интегритета лица до четрнаест година.

У ставу 2 поменутог члана прописује се да ће приликом изрицања условне осуде суд узети у обзир природу и степен друштвене опасности кривичног дела, личности осуђеног, али и олакшавајуће и отежавајуће околности.

Дужина трајања времена проверавања прецизира се ставом 3 и то на начин да ако је изречена казна затвора у трајању до једне године, или ако је изречена блажа казна, онда период проверавања не може бити краћи од шест месеци нити дужи од три године. Ако је изречена казна затвора у трајању преко годину дана, период проверавања не може бити краћи од шест месеци нити дужи од пет година. Ови периоди се рачунају од дана правоснажности пресуде.

Суд приликом изрицања условне осуде може лицу одредити и додатне обавезе које мора да испуни. Оне се прописују у петом ставу већ поменутог члана, а могу да буду: 1) забрана промене сталног места боравка или рада без

¹⁴¹ Gualazzi, A., Mancuso, C. and Mangiaracina, A. (2012) Back door sentencing in Italy: common reasons and main consequences for the recall of prisoners, *European Journal of Probation*, 4 (1), pp. 73-74.

¹⁴² Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996 N 63-ФЗ, ред. от 31.12.2014, с изм. и доп., вступ. в силу с 23.01.2015.

обавештавања надлежног државног органа, 2) забрана присуствовању одређених места, 3) обавезно лечење од алкохолизма, наркоманије или полних болести и 4) наставак са радним обавезама или запослењем односно наставак школовања. Поред поменутих обавеза, суд има могућност да одреди и друге обавезе које више одговарају личности осуђеног.

Током трајања времена проверавања врши се надзор њеног спровођења и праћење понашања лица коме је она изречена. Контрола се врши од страна за то одређених државних органа или команда војних јединица, што зависи од суспендоване (првобитне) казне. Током овог периода, суд условну осуду може укинути у целини или делимично (ослободити од одређених обавеза) или одредити додатне обавезе.

Кривични законик прописује чланом 74 ставом 1 да се током периода проверавања услед доброг владања, а на предлог овлашћеног надлежног органа, након протекла једне половине условне осуде она може укинути.

За разлику од става један, став два прописује продужење периода проверавања у трајању најдужем до годину дана на предлог овлашћеног надлежног органа и то у случајевима када лице избегава да изврши одређене обавезе или је извршило неко лакше дело из области јавног реда и мира. За теже повреде јавног реда и мира или потпуно не извршење предвиђених обавеза или у случајевима извршења неког другог кривичног дела, лицу коме је била одређена условна осуда, иста ће бити опозвана и извршиће се претходно изречена казна (став 3,4,5 и 6).

Од значаја је споменути и то да у законодавству Русије још увек не постоји условна осуда са заштитним надзором. Дакле, у Русији постоји само класична условна осуда, међутим и она има неке елементе заштитног надзора који се манифестују кроз праћење извршења условне осуде од стране одређених државних органа.

Поједини аутори указују на то да развој пробације у Русији тече споро, а да окосница развоја представља два различита пројектна приступа који укључују сарадњу између руских и европских државних органа који се баве овом облашћу. Први пројекат се бави обуком стручних кадрова који би се бавили надзором током пробацијског периода и овај пројекат је инициран од стране невладине

организације за људска права, док се други пројекат односи на јачање свести о значају алтернативних санкција кроз приказ и сагледавање европских искустава.¹⁴³

Доступни подаци указују на то да је 2006. године покренут пилот пројекат у Санкт Петербургу који је имао за циљ да покаже предности пробације.. У наредним годинама, пројекат је проширен и на друге веће Руске градове, а том приликом је обучено укупно око тридесетак лица која би могла да врше пробацијски надзор.¹⁴⁴

2.5. Државе бивше СФРЈ

2.5.1. Словенија

Условна осуда као и условна осуда са заштитним надзором иако је у Словенији прописана много раније, њено учесталије примењивање започиње тек од 1977. године доношењем новог Кривичног законика. Дакле, кривично законодавство Словеније познаје условну осуду и условну осуду са заштитним надзором. Начин на који је законодавац прописао ове институте представља мешавину европке праксе са условном осудом и англо-америчке праксе са пробацијом.¹⁴⁵

Кривични законик Словеније¹⁴⁶ уређује питање условне осуде у свом петом делу под називом Санкције упозорења.

У том смислу, условна осуда може се изрећи ако суд учиниоцу кривичног дела изрекне казну затвора у трајању до две године или новчану казну. Условна осуда се не сме одредити лицу које је извршило кривично дело за које је предвиђена казна затвора у трајању од минимално три године.

¹⁴³ Harding, J. and Davies, K. (2011) Step by steppe - progressing probation in Russia, *Probation Journal*, 58 (4), pp. 357.

¹⁴⁴ Citizens Watch NGO, Development of probation service, преузето са: www.citwatch.org/en/projects/3/ (28.04.2016.)

¹⁴⁵ Novak, S. *Probation in Slovenia*, Confederation of European Probation, str. 5.

¹⁴⁶ Kazenski zakonik Republike Slovenije (KZ-1), *Uradni list Republike Slovenije* 55/08 z dne 04.06.2008, popravek 02.07.2008., s Zakon o spremembi (KZ-1A) *Uradni list Republike Slovenije*, št. 39/09 z dne 26. 5. 2009., s Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1B) *Uradni list Republike Slovenije*, št. 91/11 z dne 14.11.2011.

Период проверавања код условне осуде прописан је чланом 57 став 2 и не може бити крећи од једне године нити дужи од пет година. Током трајања периода проверавања, суд може наложити осуђеном да надокнади штету која је настала извршењем кривичног дела или неке друге обавезе. Рок за извршење ових обавеза одређује суд али само у оквиру трајања времена проверавања. Поред поменутог, истим чланом се још прописује да ако суд одреди поједине мере безбедности оне морају бити извршене.

Приликом одлучивања о условној осуди, суд узима у обзир личност учиниоца, његов ранији живот, његово понашање после извршеног кривичног дела, кривицу учиниоца и друге околности под којима је дело извршено, али и степен његове свести о будућем не чињењу кривичних дела.

Опозив условне осуде прописује се чланом 59 и то на начин да ће суд опозвати условну осуду ако осуђени учини током периода проверавања једно или више кривичних дела за која је изречена казна затвора у минималном трајању од две године. У случајевима када је осуђено лице извршило кривично дело за које је утврђена казна затвора у трајању до две године или новчана казна, тада ће суд донети одлуку да ли ће опозвати условну осуду након разматрања свих околности које су претходиле извршењу дела, а посебно врсту кривичног дела, његов значај и побуде из којих је извршено.

Ако суд опозове условну осуду, има могућност да донесе јединствену казну за раније учињено кривично дело и за ново кривично дело. Истим чланом се још и прописује да у случајевима да суд одлучи да не опозове условну осуду, онда се за то ново кривично дело може изрећи исто условна осуда или нека друга казна. Ако се одреди још једна услова осуда тада се може одредити јединствена условна осуда. У случајевима да суд одлучи да опозове условну осуду и да изрекне за друго извршено кривично дело казну затвора, тада ће се донети одлука о јединственој казни затвора, с тим да се период проверавања код условне осуде не рачуна у трајање издржавања казне затвора.

Условна осуда се може још опозвати и услед неиспуњавања обавеза које је одредио суд осуђенику у пресуди којом је изрекао условну осуду. Дакле, у случају неиспуњавања обавеза, суд може током периода проверавања да продужи рок за

извршење тих обавеза, или може и да опозове условну осуду и изрекне већ претходно утврђену казну. Ако суд утврди да из оправданих разлога лице не може да изврши наметнуте обавезе суд осуђеника може ослободити од извршења тих обавеза или одредити друге обавезе које лицу више одговарају и које може да изврши.

Кривичним закоником предвиђени су и рокови за опозив условне осуде. Условна осуда се може опозвати током трајања времена проверавања, али се она може опозвати и најкасније у року од једне године након истека времена проверавања, у случајевима када се води поступак за друго кривично дело, а да ће одлука или правоснажност те друге пресуде бити позната тек након протеча времена проверавања (члан 62). Поменути рок примењује се и ако осуђени не испуни своје обавезе након протеча времена проверавања.

Кривични законик Словеније прописује и институт условне осуде са заштитним надзором. Она се уређује чланом 63 и то на начин да се под заштитним надзором подразумева законска помоћ, надзор или заштита.

Одређивање заштитног надзора прописано је чланом 64 у којем се прецизира да ће суд изрећи заштитни надзор, ако утврди да је то потребно током периода проверавања. Када престану разлози за постојање заштитног надзора он се може прекинути и пре истека времена проверавања.

Приликом одређивања заштитног надзора који се прецизније одређује чланом 65, суд ће узети у обзир године живота осуђеника, његове менталне способности, побуде из којих је извршио кривично дело, личне прилике, његов ранији живот, околности у којима је дело извршено и његово понашање после извршења кривичног дела. Истим чланом (став 3) прописује се да суд може одредити једну или више следећих мера:

1) лечење у одговарајућој здравственој установи, уз сагласност за лечење зависности од алкохола или дрога;

2) одлазак на стручна, психолошка или друга саветовања;

3) обавеза запослења или обука за одређени посао спрам здравствених и других способности и склоности;

4) предвиђање прихода у складу са обавезама;

5) забрана контакта са одређеним лицима;
6) забрана приближавања жртви или било којем другом лицу које одреди суд и

7) забрана приступа одређеним местима.

Током периода надзора, суд може на предлог овлашћеног лица за надзор (саветника) изменити или опозвати неке од поменутих обавеза.

Кривични законик предвиђа и надлежност овлашћеног лица за надзор односно саветника у члану 66. Саветник се именује од стране суда, а његове обавезе су да ради по инструкцијама суда, а посебно да врши:

1) помоћ и надзор током спровођења упутства суда;

2) да одржава дискретан контакт са осуђеним како лице не би било изложено непријатностима и

3) да повремено јавља суду како тече надзор и да предлаже смањење или повећање обавеза, или пак да предложи укидање надзора.

У случају не поштовања и не испуњавања обавеза из заштитног надзора, суд лице може да упозорити, одреди му додатне обавезе у оквиру заштитног надзора или опозвати условну осуду.

2.5.2. Македонија

Шира примена условне осуде, а посебно условне осуде са заштитним надзором почиње изменама и допунама Кривичног законика из 2004. године. Основна идеја шире примене ове кривичне санкције била је боља индивидуализација кривичне санкције наспрам учиниоца, а самим тим и боља ресоцијализација.¹⁴⁷

¹⁴⁷ Veljanovska, S. (2013) Služba probacije kao deo kazneno-popravnog sistema u Republici Makedoniji, Singidunum Journal of Applied Sciences, 10 (2), p. 20.

Кривични законик Македоније¹⁴⁸ прописује условну осуду чланом 49 и то на начин који не одступа од европске праксе. Дужина трајања времена проверавања не може бити краћа од једне нити дужа од пет година.

Када је реч о условима који се односе на изрицање условне осуде важно је нагласити да се она може одредити лицу којем је изречена казна затвора у трајању до две године или новчана казна. Законик прописује да се условна осуда може изрећи и за казну затвора у трајању и дужем од две године, али само у случајевима знатног ублажавања казне. Суд приликом одлучивања о изрицању условне осуде, узеће у обзир сврху условне осуде, личност извршиоца кривичног дела, његовог претходни живот, његово понашање након извршеног кривичног дела, степен кривице и друге околности под којима је извршено дело.

Такође, условна осуда се поред казне затвора до две године, може изрећи и за условну осуду. У том смислу, када је осуђеном лицу изречена и казна затвора и новчана казна, условна осуда може се изрећи за обе казне или само за казну затвора.

До опозивања условне осуде може доћи из више разлога. Па тако, до опозивања условне осуде може доћи ако осуђени не врати имовину стечену извршењем кривичног дела, не надокнади штету изазвану кривичним делом или не испуни друге обавезе које су предвиђене кривичним закоником, а које му одреди суд. Такође, чланом 53 Законика, прописано је да у случају да осуђеник не испуњава наметнуте обавезе, суд може да продужи рок за испуњење тих мера или може да опозове условну осуду. Ако суд утврди да су постојали оправдани разлози, суд те мере може заменити или лице ослободити од њиховог извршења.

Чланом 51 Законика, прописано је да лице коме је одређена условна осуда у случају да изврши ново кривично дело, током периода проверавања, а за које је утврђена казна затвора од две године или дужа, она ће бити опозвана. Ако је лице извршило кривично дело за које је утврђена казна затвора до две године или новчана казна, суд може да не опозове условну осуду. Истим чланом је још прописано да ако суд опозове условну осуду, изрећи ће се јединствена казна за

¹⁴⁸ Кривичен законик на Македонија, *Службен весник* на Република Македонија бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09, 51/11, 135/11, 185/2011, 42/2012, 166/2012, 55/13, 82/13, 14/14, 27/14, 28/14, 115/14, 132/14, 160/14, 199/14, исп. 41/14.

раније учињено кривично дело и за новоизвршено. За ново извршено кривично дело суд може да изрекне исто условну осуду и тада се може одредити јединствена условна осуда за коју период проверавања не може да траје краће од једне године нити дуже од пет година, од дана правоснажности пресуде за ново кривично дело.

Законик је прописао да се условна осуда може опозвати и у случају раније извршеног кривичног дела ако до изрицања условне осуде не би дошло, да се знало за то дело приликом изрицања условне осуде.

Поред до сада изнетог, потребно је истаћи да је законодавац чланом 54 прописао рок у којем се условна осуда најкасније може опозвати. Према томе, суд може опозвати условну осуду најкасније у року од годину дана од истека времена проверавања, ако окривљени није испунио прописане обавезе.

Македонски Кривични законик прописује и условну осуду са заштитним надзором. Суд ће изрећи условну осуду са заштитним надзором ако сматра да се изрицањем класичне условне осуде неће постићи сврха кажњавања, већ да је према осуђенику неопходно спровести и одређени вид третмана на слободи који се реализује путем заштитног надзора. Трајање заштитног надзора одређује суд у оквиру времена проверавања.

Суд може одредити једну или више обавеза које су прописане чланом 56 и то:

- 1) стручно оспособљавање или стручна преквалификација како би осуђени могао да задржи постојећи посао или да би се могао запослити,
- 2) прихватање запошљавања које одговара његовим способностима и склоностима,
- 3) похађање програма против вршења насиља у породици,
- 4) извршавање обавеза према породици, старање о деци и друге породичне обавезе,
- 5) пружање увида и прихватање савета о расподели прихода и контроли трошкова,
- 6) забрана приступа одређеним местима или другим местима где се конзумирају алкохолна пића или се играју игре на срећу,

7) забрана употребе алкохолних пића, лекова и других психотропних супстанци,

8) коришћење слободног времена на начин на који предложи надлежни орган,

9) забрана контакта са лицима која могу негативно да утичу на окривљеног и

10) обавезно лечење или социјална рехабилитација у одговарајућим специјализованим установама.

Истим чланом се прописује да ће суд приликом одређивања претходно указаних обавеза узети у обзир личности извршиоца, његово здравствено и психолошко стање, старост, финансијске и породичне прилике, околности под којима је кривично дело извршено, понашање након извршеног кривичног дела, мотиве извршења кривичног дела и друге околности које се односе на личност учиниоца а које су важне приликом избора мере из заштитног надзора. .

Чланом 57 Законика, прописано је да надзор врши социјална установа и овлашћена саветовалишта, при чему они имају обавезу поред спровођења одлука суда, да и периодично обавештавају суд о испуњавању ових обавеза од стране осуђеника. У случају непоштовања поменутих мера од стране осуђеника, суд га може упозорити или му изречену меру заменити са другом. Ако лице настави са не испуњавањем тих мера суд може у оквиру трајања времена проверавања продужити надзор или опозвати условну осуду.

Поред изнетог, истим чланом се још прописује и то да ако је суд донео одлуку о заштитном надзору, а она се није применила у временском периоду дужем од шест месеци, суд мора преиспитати ту своју одлуку.

2.5.3. Босна и Херцеговина

Кривично законодавство Босне и Херцеговине чини Кривични закон (БиХ) али и засебни Кривични закони Федерације БиХ, Републике Српске и Брчко дистрикта БиХ.

Кривични закон БиХ¹⁴⁹ чланом 58 уређује питање условне осуде. Сврха условне осуде је да се извршиоцу кривичног дела да упозорење уз претњу казном онда када се процени да ће се сврха кажњавања постићи и без изрицања казне. Условном осудом суд осуђеном лицу изриче казну с тим да истовремено одређује да се она неће извршити ако осуђени за време које одреди суд, а које не може бити краће од једне ни дуже од пет година, не учини ново кривично дело (члан 59). Приликом одлучивања о изрицању условне осуде суд ће посебно узети у обзир сврху условне осуде, личност осуђеног, његов ранији живот, његово понашање након извршеног кривичног дела, степен кривице као и друге околности под којима је кривично дело извршено.

Истим чланом се још прописује да се условна осуда може изрећи кад је лицу утврђена казна затвора до две године или новчана казна, при чему се она не може изрећи за кривична дела за која се ни ублажавањем казне не може изрећи казна затвора мања од једне године. Дакле, условна осуда се може изрећи и за новчану казну, као и за казну затвора. У случајевима да је осуђеном одређена и казна затвора и новчана казна, условна осуда се може изрећи за обе казне или само за казну затвора.

За кривична дела за која је прописана казна затвора од десет година или тежа, не може се изрећи условна осуда.

Поред изрицања условне осуде, Законом се прописује да суд осуђеном може одредити и следеће обавезе: да осуђени врати имовинску корист прибављену кривичним делом, да надокнади штету коју је проузроковао кривичним делом, или испуни друге обавезе предвиђене кривичним законодавством Босне и Херцеговине. Рок за испуњење обавеза одређује суд у оквиру одређеног времена проверавања.

До опозивања условне осуде доћи ће у случајевима када осуђени у току времена проверавања учини једно или више кривичних дела за која је утврђена казна затвора од две године или тежа казна. Ако осуђени у време проверавања учини једно или више кривичних дела за која је утврђена казна затвора у трајању

¹⁴⁹ Krivični zakon Bosne i Hercegovine, *Službeni glasnik* Bosne i Hercegovine, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10 i 47/14.

краћем од две године или новчана казна, суд ће одлучити хоће ли опозвати условну осуду или не. У случају да суд опозове условну осуду, изрећи ће се јединствена казна и за раније учињено и за ново кривично дело, с тим да ће се казна из опозване условне осуде сматрати утврђеном. У случају неопозивања условне осуде, суд може за ново кривично дело да одреди условну осуду или казну. У случају да одреди условну осуду, биће изречена јединствена условна осуда с тим да ново време проверавања не може бити краће од једне ни дуже од пет година, рачунајући од дана правоснажности нове пресуде. Ако суд одлучи да за ново кривично дело буде изречена казна затвора, време проведено на издржавању ове казне се не урачунава у време проверавања.

До опозивања условне осуде доћи ће и у случају ранијег извршења кривичног дела. Према томе, суд ће опозвати условну осуду, ако после њеног изрицања утврди да је осуђени извршио кривично дело пре него што је условно осуђен и ако оцени да не би било основа за изрицање условне осуде да се знало за то дело.

До опозивања условне осуде може доћи и у случају неиспуњења обавеза које су одређене приликом изрицања условне осуде. Ако постоје околности због којих није било могуће испуњење изречене обавезе, суд може продужити рок за испуњење те обавезе или је заменити другом одговарајућом обавезом прописаном законом, или суд може ослободити лице од испуњења изречене обавезе.

Већ је назначено да се условна осуда може опозвати у току времена проверавања. Затим, ако осуђени у току времена проверавања учини кривично дело које повлачи опозив условне осуде, а то је пресудом утврђено тек након истека времена проверавања, условна осуда се може опозвати најкасније у року од једне године од дана кад је протекло време проверавања. Истим чланом, а то је члан 64, прописује се и да ако осуђени у одређеном року не испуни неку од предвиђених обавеза, суд може опозвати условну осуду најкасније у року од једне године од дана кад је протекло време проверавања и одредити да се изврши казна утврђена у условној осуди.

Кривични закон БиХ чланом 65 уређује питање условне осуде са заштитним надзором. Условну осуду са заштитним надзором суд ће изрећи извршиоцу

кривичног дела кад оцени да му је потребна помоћ и надзор, како убудуће не би чинио кривична дела и како би се остварило лакше друштвено прилагођавање. Заштитни надзор обухвата мере помоћи, бриге, надзора и заштите, с тим да време трајања надзора не може бити краће од шест месеци нити дуже од две године.

Мере које се могу одредити, прописане су чланом 66, а то су:

- 1) лечење у одговарајућој здравственој установи;
 - 2) уздржавање од употребе алкохолних пића или опојних дрога;
 - 3) посећивање одређених психијатријских, психолошких и других саветовалишта и поступање по њиховим саветима;
 - 4) оспособљавање за одређено занимање;
 - 5) прихватање запослења које одговара стручној спреми и способностима учиниоца; и
- б) располагање с примањима или имовином на примерен начин и у складу с брачним и породичним обавезама.

Заштитни надзор одређује суд а на основу члана 67 и то на начин да може да одреди једну или више прописаних обавеза. Затим, приликом одређивања обавеза суд ће узети у обзир године живота лица, његово здравствено и душевно стање, његове склоности и навике и начин вођења живота, нарочито у кући, школи или на радном месту, побуде из којих је извршио кривично дело и понашање после извршења дела, његов ранији живот, личне и породичне прилике, као и друге околности које се односе на то лице, а од значаја су за избор обавеза заштитног надзора и њихово трајање.

У случају да се током трајања заштитног надзора утврди да је испуњена сврха заштитног надзора, суд може заштитни надзор укинути пре истека предвиђеног времена. С друге стране, ако осуђени не испуњава обавезе које му је суд одредио, суд га може опоменути или му може раније обавезе заменити другим или продужити трајање заштитног надзора у оквиру времена проверавања, или опозвати условну осуду.

Кривични закон Федерације БиХ уређује на исти начин питање условне осуде и то члановима од 62 до 70,¹⁵⁰ што је исто и код Кривичног закона Брчко дистрикта БиХ, с тим да се условна осуда уређује члановима од 60 до 70,¹⁵¹ док се питање условне осуде на исти начин предвиђа и код Кривичног закона Републике Српске члановима од 46 до 53.¹⁵²

2.5.4. Хрватска

Хрватски Кривични закон¹⁵³ прописује условну осуду чланом 56, и управо је са последњим изменама и допунама закона из 2015. године овај институт претрпео одређене измене.

Условна осуда се може одредити у случају када је осуђеном утврђена казна затвора у трајању до једне године или новчана казна. Приликом одлучивања о условној осуди, суд ће водити рачуна о личности извршиоца кривичног дела, његовом претходном животу, као и о томе да ли је раније осуђиван, о породичним приликама, околностима извршења кривичног дела и понашању након извршеног дела посебно у односу према жртви и степену воље да надокнади насталу штету.

Дакле, условна осуда се може изрећи и за казну затвора као и за новчану казну. Ако је неком лицу изречена и казна затвора и новчана казна, условна осуда се може изрећи само за казну затвора.

Период проверавања не може бити краћи од једне нити дужи од пет година. Период се одређује на пуне године и почиње да се рачуна од дана правоснажности пресуде.

Уз условну осуду суд осуђеном може одредити једну или више посебних обвеза, самостално или уз заштитни надзор. Трајање посебних обвеза и заштитног надзора не сме бити дужи од времена проверавања.

¹⁵⁰ Кривични закон Федерације Босне и Херцеговине, *Службене новине* Федерације Босне и Херцеговине бр. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 и 76/14

¹⁵¹ Кривични закон Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, *Службени гласник* Брчко дистрикта БиХ, бр. 10/03, 45/04, 6/05, 21/10 и 9/13.

¹⁵² Кривични закон Републике Српске, *Службени гласник* Републике Српске, бр. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12 и 67/13.

¹⁵³ Kazneni zakon Republike Hrvatske, *Narodne novine*, број 125/11, 144/12, 56/15 и 61/15

Кривични закон Хрватске прописује и делимичну услову осуду. Чланом 57 суд може лицу којем је изречена новчана казна или казна затвора у трајању већем од једне, а мањем од три године, изрећи условну осуду за само део казне ако процени да постоји висок степен вероватноће да и без извршења целе казне неће убудуће чинити кривична дела. Безусловни део казне мора бити најмање шест месеци, а највише једну половину изречене казне. Када је реч о новчаној казни, безусловни део новчане казне не може износити мање од једне петине ни више од једне половине изречене казне. Поред поменутог, Закон прописује и то да се на безусловни део казне затвора не могу примењивати одредбе о условном отпусту.

До опозивања условне осуде доћи ће у случају да осуђени у току трајања времена проверавања учини једно или више кривичних дела за која је изречена казна затвора у трајању дужем од једне године. У случају да је утврђена казна затвора у трајању до једне године, суд не мора опозвати условну осуду, већ може:

1. за ново кривично дело да изрекне казну и одредити њено извршење не мењајући ранију условну осуду или да

2. за ново кривично дело изрекне казну коју ће као и ранију условну осуду узети као утврђене те изрећи јединствену казну.

Такође, суд може опозвати условну осуду и одредити извршење изречене казне осуђеном лицу које без оправданог разлога крши обвезу која му је одређена мером изреченом уз условну осуду или у року који му је одређен не изврши у потпуности или већој мери предвиђене обвезе, или их тешко или упорно крши, или избегава спровођење заштитног надзора. Ако се утврди да осуђено лице обавезе није извршило из оправданих разлога или да је из оправданих разлога избегавало заштитни надзор, суд може обавезе заменити другима, или му изрећи заштитни надзор ако га до тада није имао, или га може ослободити обвеза, односно заштитног надзора, или му може продужити рок за извршење изречених обвеза или заштитног надзора.

Затим, суд ће опозвати условну осуду, ако после њеног изрицања утврди да је осуђени извршио кривично дело пре него што је условно осуђен и ако оцени да не би било основа за изрицање условне осуде да се знало за то дело.

Условна осуда се не може опозвати након што су протекле две године од истека времена проверавања или након што је протекло годину дана од истека рока одређеног за извршавање обвеза.

Закон прописује које се све посебне обавезе могу одредити чланом 62 и то:

(1) Суд уз условну осуду и делимичну условну осуду наложити да у одређеном року: 1) поправи штету почињену кривичним делом, 2) уплати одређени износ новаца у корист јавне установе, у хуманитарне, односно у фонд за накнаду штете жртвама кривичних дела, ако је то пимерено с обзиром на почињено дело и личност извршиоца дела. (2) Поред указаних обавеза суд може одредити, ако оцени да је њихова примена корисна за заштиту здравља и сигурност особе на чију штету је кривично дело почињено или кад је то нужно за отклањање околности које погодују или подстицајно делују на почињење новог кривичног дела, следеће обвезе: 1. наставак образовања или оспособљавање за одређено занимање које одабере уз стручну помоћ надлежног тела за пробацију, 2. запослење које одговара његовој стручној спреми или ливоу образовања, оспособљености и стварним могућностима обављања радних задатака, које му саветује и омогући надлежно тело за пробацију, 3. надзирано располагање приходима у складу с потребама особа које је по закону дужан да уздржава и према саветима надлежног тела за пробацију, 4. лечење или наставак лечења које је нужно ради отклањања здравствених сметњи које могу подстицајно деловати за почињење новог кривичног дела уз стручну помоћ надлежног тела за пробацију, 5. одвикавање зависности од алкохола, дрога или других врста зависности у терапијској заједници уз стручну помоћ надлежног тела за пробацију, 6. забрану посећивања одређених места, објеката и догађаја, који могу бити прилика или подстицај за почињење новог кривичног дела, 7. забрану дружења с одређеном особом или групом особа које би га могле навести да почини кривично дело, забрану запошљавања, подучавања или смештаја тих особа, 8. забрана напуштања стана/куће у одређеном временском периоду током дана, 9. забрану ношења, поседовања и поверавања на чување другој особи оружја и других предмета који би га могли навести на почињење кривичног дела, 10. испуњавање обвезе уздржавања уз стручну помоћ надлежног тела за пробацију, 11. редовно јављање надлежном телу за пробацију, центру за социјалну помоћ, суду,

полицијској управи или другом надлежном телу, 12. и друге обавезе које су примерене с обзиром на почињено кривично дело.

Заштитни надзор ближе се уређује чланом 64 и то на следећи начин:

1) суд ће одредити заштитни надзор извршиоцу кривичног дела кад оцени да му је потребна помоћ, вођење и надзор надлежног тела за пробацију како убудуће не би чинио кривична дела и како би се лакше укључио у друштво.

2) заштитни надзор се темељи на појединачном програму поступања који израђује, помаже спровођење и чије спровођење надгледа надлежно тело за пробацију.

3) Суд ће уз условну осуду, за рад у јавном интересу или условни отпуст одредити и заштитни надзор ако је изрекао казну затвора већу од шест месеци и ако је осуђено лице млађе од двадесет и пет година.

4) Заштитни надзор се одлуком суда може укинути и пре истека рока на који је одређен ако су престале потребе помоћи, вођења и надзора или се може продужити све до максималног трајања.

Законом се још прописује да за време заштитног надзора лице мора да:

1. редовно се јавља пробацијском службенику,
2. прима посете пробацијског службеника у стану/кући и давати му све потребне информације и документе,
3. тражити сагласност од судије за извршење за пут у иностранство,
4. обавестити пробацијског службеника о промени запослења или адресе, и то у року од два дана од те промене и обавестити га о путовању у трајању дужем од осам дана и о дану повратка.

Поједини аутори указују на један од проблема са којим се сусреће кривично законодавство Хрватске, а односи се на то да због позиционирања условне осуде у мере упозорења посебан проблем представља масовност условног одлагања извршавања затворске казне код најлакших кривичних дела, уместо да се примене неке друге незатворске санкције или мере.¹⁵⁴

¹⁵⁴ Cvitanović, L. i Glavić, I. (2011) Prvi pogled na uvjetnu osudu u novom Kaznenom zakonu, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 18 (2), str. 756.

2.5.5. Црна Гора

Кривични законик Црне Горе¹⁵⁵ прописује условну осуду чланом 53 и то на начин да суд учиниоцу кривичног дела утврђује казну и истовремено одређује да се она неће извршити, ако осуђени за време које одреди суд, а које не може бити краће од једне нити дуже од пет година не учини ново кривично дело. Затим, суд може у условној осуди одредити да ће се казна извршити и ако осуђени у одређеном року не врати имовинску корист прибављену извршењем кривичног дела, не надокнади штету коју је проузроковао кривичним делом или не испуни друге обавезе које суд одреди. Рок за испуњење тих обавеза утврђује суд у оквиру одређеног времена проверавања. Поред поменутог, прописује се још и то да се мере безбедности, изречене уз условну осуду извршавају.

Услови који су потребни за изрицање условне осуде прописани су чланом 54. У том смислу, условна осуда се може изрећи кад је учиниоцу утврђена казна затвора у трајању до две године, с тим да за кривична дела за која се може изрећи казна затвора у трајању од десет година или тежа казна не може се изрећи условна осуда. Затим, условна осуда се не може изрећи ако није протекло више од пет година од правоснажности пресуде којом је учиниоцу изречена казна за умишљајно кривично дело. Условна осуда се не може изрећи ни учиниоцу коме су већ изречене две условне осуде.

Суд ће приликом одлучивања да ли ће изрећи условну осуду водити рачуна о сврси условне осуде, посебно узети у обзир личност учиниоца, његов ранији живот, његово понашање после извршеног кривичног дела, степен кривице и друге околности под којима је дело учињено. Ако је учиниоцу утврђена и казна затвора и новчана казна, условна осуда може се изрећи само за казну затвора. Као и у Републици Србији, сматрамо да је овај члан сувишан јер се у ставу 1 истог члана наводи да се условна осуда може изрећи када је утврђена казна затвора до две године, што би значило да се условна осуда за новчану казну не може изрећи.

¹⁵⁵ Krivični zakonik Crne Gore, *Sl. list* RCG, br. 70/03, 13/04, 47/06 i "Sl. list CG", br. 40/08, 25/10, 32/11, 64/11 - drugi zakon, 40/13, 56/13, 14/15 42/15 i 58/15 - drugi zakon.

Опозивање условне осуде због новог кривичног дела уређује се чланом 55 и то на начин да ће суд опозвати условну осуду, ако осуђени у време проверавања учини једно или више кривичних дела за која је изречена казна затвора од две године или у дужем трајању. У случају да осуђени у време проверавања учини једно или више кривичних дела за која је изречена казна затвора мања од две године или новчана казна, суд ће, након што оцени све околности које се односе на учињена кривична дела и учиниоца, а посебно сродност учињених кривичних дела, њихов значај и побуде из којих су учињена, одлучити да ли ће опозвати условну осуду. Ако суд одлучи да опозове условну осуду одредиће се јединствена казну затвора и за раније учињено и за ново кривично дело, узимајући казну из опозване условне осуде као утврђену. Ако суд ипак не опозове условну осуду, тада може за ново учињено кривично дело изрећи условну осуду или казну.

Осуђеном, коме за ново кривично дело буде изречен затвор, време проведено на издржавању ове казне се не рачуна у време проверавања утврђено условном осудом за раније дело. Законом је предвиђено и ситуација да ако суд процени да и за ново кривично дело треба изрећи условну осуду, утврдиће јединствену казну и за раније учињено и за ново кривично дело и одредиће ново време проверавања које не може бити краће од једне ни дуже од пет година, рачунајући од дана правоснажности нове пресуде. Уколико осуђени у току новог времена проверавања поново учини кривично дело, суд ће опозвати условну осуду и изрећи казну затвора.

Законодавац је прописао опозивање условне осуде и због раније учињеног кривичног дела ако после њеног изрицања утврди да је осуђени извршио кривично дело пре него што је условно осуђен и ако суд процени да не би било основа за изрицање условне осуде да се знало за то дело.

У случају неиспуњења одређених обавеза у року одређеном у пресуди, суд може, у оквиру времена проверавања, продужити рок за испуњење обавезе или може опозвати условну осуду и изрећи казну која је утврђена у условној осуди. У случају да су утврди да осуђени, из оправданих разлога, не може да испуни предвиђену обавезу, суд ће га ослободити од испуњења те обавезе или је заменити другом одговарајућом обавезом предвиђеном законом.

Рокови за опозивање условне осуде прописани су чланом 58. Условна осуда се по правилу може опозвати у току времена проверавања. Међутим ако осуђени у том времену учини кривично дело које повлачи опозивање условне осуде, а то је пресудом утврђено тек после истека времена проверавања, условна осуда може се опозвати најкасније у року од једне године од дана кад је протекло време проверавања. У случајевима када осуђени у одређеном року не испуни неку обавезу из већ поменутог члана 53, суд може, најкасније у року од једне године од дана кад је протекло време проверавања, одредити да се изврши утврђена казна у условној осуди. Дакле, у случају извршења новог кривичног дела које је утврђено пресудом након истека времена проверавања, као и у случају неиспуњења обавеза које су одређене условном осудом, суд може најкасније у року од годину дана од момента престанка времена проверавања опозвати условну осуду.

Кривични законик Црне Горе прописује и условну осуду са заштитним надзором и то у члану 59 на начин да суд може одредити да се учинилац коме је изречена условна осуда стави под заштитни надзор за одређено време у току времена проверавања, причему заштитни надзор обухвата законом предвиђене мере помоћи, старања, надзора и заштите. Као и у Републици Србији, условна осуда са заштитним надзором не представља посебну кривичну санкцију, већ модалитет условне осуде.

Након што суд изрекне условну осуду, може одредити да се учинилац стави под заштитни надзор. При одлучивању о заштитном надзору, суд ће посебно у обзир узети личност осуђеника, његов ранији живот, држање после извршеног кривичног дела и однос према жртви кривичног дела, али и саме околности извршења кривичног дела. Основни циљ заштитног надзора је да се потпуније остварити сврха условне осуде.

Заштитни надзор може да обухвати једну или више обавеза и то:

- 1) јављање органу надлежном за извршење заштитног надзора у роковима које тај орган одреди;
- 2) оспособљавање учиниоца за одређено занимање;
- 3) прихватање запослења које одговара способностима и склоностима учиниоца;

4) испуњавање обавеза издржавања породице, чувања и васпитања деце и других породичних обавеза;

5) уздржавање од посећивања одређених места, локала или природби, ако то може бити прилика или подстицај за поновно вршење кривичних дела;

6) благовремено обавештавање о промени места боравка, адресе или радног места;

7) уздржавање од употребе дроге или алкохолних пића;

8) лечење у одговарајућој здравственој установи;

9) посећивање одређених професионалних и других саветовалишта или установа и поступање по њиховим упутствима;

10) отклањање или ублажавање штете причињене кривичним делом, а нарочито измирење са жртвом учињеног кривичног дела.

Приликом избора указаних обавеза и одређивања њиховог трајања, суд ће нарочито узети у обзир године живота учиниоца, његово здравствено стање, склоности и навике, побуде из којих је извршио кривично дело, држање посе извршеног кривичног дела, ранији живот, личне и породичне прилике, услове за испуњење наложених обавеза, као и друге околности које се односе на личност учиниоца, а од значаја су за избор мера заштитног надзора и њихово трајање.

Трајање заштитног надзора одређује се у оквиру рока проверавања утврђеног у условној осуди, а дефинитивно престаје опозивањем условне осуде. Током трајања заштитног надзора суд може, с обзиром на остварене резултате, поједине обавезе укинути или заменити другим, али може и укинути пре истека одређеног времена.

Кривичним закоником је још прописано да у случају да осуђени коме је изречен заштитни надзор не испуњава обавезе које му је суд одредио, суд га може опоменути или може раније обавезе заменити другим или продужити трајање заштитног надзора у оквиру времена проверавања или опозвати условну осуду.

Поједини аутори указују да условна осуда и пробација у Црној Гори проналазе своје место у систему извршења кривичних санкција и да ће њихова улога бити још значјнија, при чему се мисли на њихову већу примену.¹⁵⁶

¹⁵⁶ Марковић, М. (2014) *Пробација у систему извршења кривичних санкција Црне Горе*, Институт за правне студије, Подгорица, стр. 7.

ГЛАВА IV

МАТЕРИЈАЛНОПРАВНИ АСПЕКТИ УСЛОВНЕ ОСУДЕ

У овом делу рада обрадићемо условну осуду, њене основне елементе, услове под којима се изриче, услове под којима може доћи до њеног опозивања, као и условну осуду са заштитним надзором. У том смислу, условна осуда је самостална кривична санкција која се налази у петој глави КЗ-а и заједно са судском опоменом представља меру упозорења. Дакле, условна осуда и судска опомена представљају посебну врсту кривичних санкција. Сврха условне осуде и судске опомене јесте остваривање принципа да је казна, нарочито казна лишења слободе крајње средство које се примењује према учиниоцу, односно да не треба примењивати строжије средство, све док се општа сврха кривичних санкција може постићи применом блаже санкције.

Условна осуда заједно са судском опоменом представља најблажу кривичну санкцију. Изриче се онда када за то постоје услови прописани КЗ-ом и када суд сматра да ће се и изрицање условне осуде постићи сврха кажњавања. Дакле, за изрицање условне осуде поред законом испуњених услова, неопходно је и уверење суда да је реч о учиниоцу код којег ће се и претњом о примени казне довољно утицати да убудуће не врши кривична дела. Такође, у овом поглављу анализираћемо и опозивање условне осуде. Како је условна осуда кривична санкција којом се по правилу одлаже извршење утврђене казне затвора, осуђени је у обавези да се током времена проверавања придржава обавеза које су му наметнуте од стране суда и да покаже добро понашање, које пре свега подразумева суздржавање од вршења кривичних дела. У оним случајевима када осуђени изврши неко ново кривично дело као и у случају неиспуњавања обавеза које су наметнуте од стране суда, може доћи до опозивања условне осуде. Крај овог поглавља односи се на рокове у којима се условна осуда може опозвати. По правилу, условна осуда

се може опозвати током трајања времена проверавања, међутим до њеног опозивања може доћи и годину дана након истека времена проверавања.

У следећем поглављу ове главе анализираћемо условну осуду са заштитним надзором. Наиме, реч је о посебном модалитету условне осуде која садржи елементе и англо-америчког система и француско-белгијског система условне осуде. Условна осуда са заштитним надзором као што смо и напоменули не представља посебну кривичну санкцију већ модалитет условне осуде. Ова санкција је у нашем законодавству константно прописана још од 1976. године, међутим још увек до њена адекватне практичне примене није дошло.

Након тога обрадићемо дејство условне осуде. Наиме, и условна осуда као и све остале кривичне санкције, према лицу којем је изречена производи одређено дејство. Другим речима, под дејством условне осуде подразумева се како изрицање условне осуде делује на правни положај осуђеника. Према томе, условно осуђено лице сматра се осуђеним и условна осуда се уписује у казнену евиденцију. У случају да условна осуда није опозвана, она се из казнене евиденције брише годину дана од протеча времена проверавања.

У следећем делу ове главе размотрићемо оправданост изрицања условне осуде и код новчане казне. О овом питању се води велика полемика од увођења условне осуде. Тако у кривичноправној теорији постоје аутори који сматрају да не постоји криминалополитичко оправдање за изрицање условне осуде као и они који истичу да изрицање условн осуде треба предвидети и код новчане казне.

У последњем поглављу ове главе обрадили смо изрицање условне осуде правним лицима. Доношењем Закона о одговорности правних лица за кривична дела 2008. године и Република Србија је створила законску могућност за утврђивање одговорности правних лица за кривична дела као и услови за изрицање кривичних санкција правним лицима. Одговорном правном лицу за кривично дело могу се изрећи казне, мере безбедности и условна осуда.

1. Условна осуда у Кривичном законнику Републике Србије

Условна осуда је самостална кривична санкција која се налази у петој глави КЗ-а и заједно са судском опоменом представља меру упозорења. Дакле, условна осуда и судска опомена представљају посебну врсту кривичних санкција. Сврха условне осуде и судске опомене јесте остваривање принципа да је казна, нарочито казна лишења слободе крајње средство, односно да не треба примењивати строжије средство, све док се општа сврха кривичних санкција може постићи применом блаже санкције. Ово се нарочито односи на лакша кривична дела где је и даље владајуће схватање да треба избегавати краткотрајне казне лишења слободе.¹⁵⁷ Дакле, непотребност примене казне због њене некорисности у односу на одређеног делинквента за одређено кривично дело је основ за изрицање условне осуде. То значи, да се она може применити само према одређеном учиниоцу и то за одређено кривично дело.¹⁵⁸

Условна осуда која је прописана у нашем кривичном законодавству у основи представља француско-белгијски систем условне осуде, пре свега зато што је уско везана за казну. Наиме, прилико изрицања условне осуде суд најпре утврђује казну и њено трајање а онда одређује да се она неће извршити ако осуђени за време које одреди суд, а које не може бити краће од једне нити дуже од пет година, не учини ново кривично дело. Дакле основна обавеза осуђеног лица којем је изречена условна осуда била би да не изврши ново кривично дело за одређено време, односно време проверавања. Као што смо видели, време проверавања не може бити краће од једне нити дуже од пет година. Трајање времена проверавања у оквиру прописаног оквира одређује суд у сваком конкретном случају на основу личности учиниоца, извршеног дела и утврђене казне. Свакако да приликом одређивања трајања времена проверавања суд највише узима у обзир саму личност учиниоца, јер на основу личности учиниоца мора да процени који је то период после којег се може имати поволјна прогноза по питању његовог понашања,

¹⁵⁷ Лазаревић, Ј., (2007) Условна осуда, *Билтен судске праксе Врховног суда Србије*, бр. 3/2007., Интермекс, Београд, стр. 153.

¹⁵⁸ Миладиновић, В., (1984) Условна осуда у систему кривичних санкција, *Правни живот* бр. 33 (12), стр. 1163; Соколовић, Р., Јовашевић, Д., (2014) *Кривично право – општи и посебни део*, Академија за националну безбедност и ЈП Службени гласник, Београд, стр. 305.

односно да би се остварила сврха условне осуде односно сврха специјалне превенције. Дакле, најважнији критеријум приликом одређивања трајања времена проверавања представља личност учиниоца и судска прогноза по питању постизања специјалне превенције. Висина изречене казне приликом одређивања трајања времена проверавања требало би да буде секундаран критеријум. Међутим, свакако је логично да ће се за дужу утврђену казну затвора прописати и дужи период проверавања, иако сматрамо да то не би требало да буде примарни и једини критеријум којим суд треба да се води.

На основу напред изнетог можемо истаћи да су битни елементи условне осуде утврђена казна и време проверавања.¹⁵⁹

Међутим, и поред тога што у основи припада француско-белгијском систему, условна осуда у нашем законодавству има и елементе англо-америчког система. Могућност примене заштитног надзора представља одређени вид пробације који је карактеристичан за англо-амерички систем.¹⁶⁰

Поред главне обавезе, да не изврши ново кривично дело суд осуђеном може утврдити и друге обавезе које се састоје у враћању имовинске користи прибављене извршењем кривичног дела, накнади штете која је настала извршењем кривичног дела, као и друге обавезе које су прописане у кривичноправним прописима. Те посебне обавезе предвиђене су у посебном делу Кривичног законика код појединих кривичних дела. У том смислу нпр. у члану 169 КЗ-а прописано је поступање у складу са прописима о мерама заштите на раду, у члану 195 КЗ-а прописано је испуњење доспелих обавеза издржавања, у члану 260. до 264. КЗ-а прописано је у одређеном року предузимање мера заштите, очувања и унапређења животне средине и сл.

Такође, уз условну осуду суд учиниоцу може изрећи и неку од мера безбедности¹⁶¹. Мере безбедности изречене уз условну осуду се извршавају.

¹⁵⁹ Стојановић, З., (2007) *Кривично право-општи део*, Правна књига, Београд, стр. 301.

¹⁶⁰ У неким правним системима као нпр. у Француској и Аустрији прописују и ткз. Парцијалну условну осуду код које се само условно одлаже само један део изречене казне. Нпр. суд учиниоца осуди на казну затвора од три године и одреди да се једна година затвора условно одлаже. Условна осуда у овом случају постаје нека врста антиципираног условног отпуста. Цитирано према: Novoselec, P., (2007) *Opći dio Kaznenog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, str. 424.

¹⁶¹ Занимљив пример налазимо у судској пракси. Наиме, ако првостепени суд окривљеном због извршеног кривичног дела изрекне условну осуду уз обавезу извршења мере безбедности обавезног

1.1. Време проверавања као елемент условне осуде

Посматрано уопште, време проверавања или кушње је онај временски период у коме суд ставља на пробу условно осуђеног извршиоца кривичног дела да он својим понашањем потврди или оповргне прогнозу о непотребности извршења казне према њему за то дело.¹⁶² Такође, време проверавања по правилу представља и рок у коме може доћи до опозивања условне осуде, као и рок у оквиру којег осуђени треба да испуни наметнуте обавезе од стране суда.

Време проверавања може бити одређено на два начина¹⁶³:

- време проверавања може да буде фиксирано. Апсолутно одређено за све случајеве изрицања условне осуде;
- време проверавања може да буде релативно одређено. У том случају закон одређује минимум и максимум трајања времена проверавања, а суду се оставља могућност да у оквиру законског рока у сваком конкретном случају одреди тачно временско трајање времена проверавања.

Када је реч о фиксираном времену проверавања, у законодавствима различитих држава оно је по правилу различито прописано. Наиме, некада време проверавања може бити фиксирано за конкретна кривична дела, некада може бити фиксирано за групу кривичних дела, док некада може бити фиксирано у односу на одмерену казну или запрећену казну. Ове разлике се праве због прилагођавања времена проверавања тежини кривичног дела. Па тако, иако је у закону фиксирано

лечења алкохоличара на слободи, онда је дужан да изрекне и наведену меру безбедности у изреци пресуде. Првостепени суд у образложењу побијане пресуде даје разлоге због којих је окривљеном изрекао меру безбедности лечења алкохоличара на слободи и позвао се на одредбе члана 84 КЗ-а наводећи да ће суд одредити да се изречена мера изврши у одговарајућој здравственој или другој специјализованој установи, уколико се окривљени без оправданих разлога не подвргне лечењу на слободи или лечење самовољно напусти. Проблем код изрицања ове мере безбедности је настао зато што је суд пропустио да у изреци пресуде изрекне меру безбедности обавезног лечења алкохоличара. У том смислу, с обзиром да изреком побијане пресуде суд није окривљеном изрекао поменуту меру безбедности, за чије извршење је навео разлоге у образложењу, то је изрека првостепене пресуде нејасна и неразумљива, па је побијана пресуда морала бити укинута по службеној дужности; Решење Апелационог суда у Крагујевцу, Кж 2232/13 од 17. 05. 2013.

¹⁶² Миладиновић, В., Опозивање условне осуде, (23.02.2016.) преузето са: <http://www.prafak.ni.ac.rs/files/zbornik/sadrzaj/zbornici/z19/13z19.pdf> str. 281.

¹⁶³ Бејатовић, С., Условна осуда, *op. cit.* стр. 137.

време проверавања, оно је ипак различито у односу на лакша и тежа кривична дела. За тежа кривична дела, као и онда када је утврђена или запређена казна затвора у дужем трајању, време проверавања је дуже, док је за лакша кривична дела, као и онда када је одмерена или запређена казна затвора у краћем трајању, краћи је и рок проверавања.¹⁶⁴

Код фиксираног времена проверавања суд нема никакву улогу приликом његовог одређивања, већ се само примењују рокови који су фиксирани и у закону прописани. Управо ово представља највећу замерку фиксираном року проверавања. Наиме, имајући у виду сврху кривичних санкција, а посебно сврху условне осуде овакво законско решење је у супротности са принципима индивидуализације кривичне санкције, а самим тим и условне осуде. На овај начин суд нема могућност да условну осуду и време проверавања прилагоди учиниоцу и његовој личности. На овај начин исти рок проверавања би био и за учиниоце лакших и тежих кривичних дела.¹⁶⁵

Као позитивне стране апсолутно одређеног времена проверавања истиче се потреба уједначавања судске праксе и онемогућавање арбитражности суда приликом одређивања овог рока. Такође, дуже време проверавања за лице које се понаша у складу са прописаним нормама не би требало да представља никакво оптерећење јер је по питању његове даље „криминалне каријере“ суд дао позитивну прогнозу. Услед тога, дузе време проверавања за њега не треба да представља оптерећење, док за онога осуђеника код којег постоји бојазан од поновног вршења кривичних дела, дуже време проверавања представља позитивну страну, јер дуже мора да води рачуна о свом понашању, испуњава наметнуте обавезе и суздржава се од криминалних радњи. На тај начин ће кориговати своје понашање, а самим тим постићи ће се и сврха кажњавања и изрицања условне осуде.

Код релативно одређеног времена проверавања законодавац одређује рок унутар којег суд у сваком конкретном случају одређује трајање времена

¹⁶⁴ Васиљевић, Т., *op. cit.* стр. 204-205.

¹⁶⁵ Више у: Васиљевић, Т., *op. cit.* стр. 204-205., Марковић, Б., Средства за замену кратковремена казне лишења слободе с нарочитим освртом на условну осуду, *op. cit.* стр. 157., Šilović, J., *Studije o hrvatskog kaznenog zakona i uvjetna osuda, op. cit.* стр. 79.

проверавања. На овај начин суду се даје могућност да трајање времена проверавања прилагоди околностима које се односе на учињено кривично дело и његовог учиниоца. Тако суд, у границама прописаним законом на основу личности учиниоца и извршеног кривичног дела одређује трајање времена проверавања. На овај начин сматрамо да се на најбољи начин може остварити сврха изрицања условне осуде, имајући у обзир њене специјално-превентивне карактеристике.

У нашем законодавству трајање времена проверавања релативно је одређено и креће се у интервалу од једне до пет година.

Дакле, у изреци пресуде о условној осуди суд поред утврђивања казне затвора у одређеном трајању, истовремено одређује да се утврђена казна неће извршити ако осуђени за време које не може бити краће од једне, нити дуже од пет година, по правноснажности пресуде, не изврши ново кривично дело.¹⁶⁶

Суд ће након што оцени све околности које се односе на учињено кривично дело и учиниоца донети одлуку о трајању времена проверавања у оквиру граница одређених законом. Суд треба да одреди време проверавања спрам личности учиниоца, односно времена које је неопходно да се на учиниоца делује тако, да убудуће не врши кривична дела. У образложењу пресуда у којима је изречена условна осуда уопште се не наводе разлози због којих је одређена дужина трајања времена проверавања, па су чести случајеви да се учиниоцима утврђује казна затвора у краћем временском трајању, а време проверавања у трајању од више година, а да се уз утврђену казну затвора од једне године, одређује време проверавања од једне године из чега произилази да судови при одређивању времена проверавања не узимају у обзир висину утврђене казне затвора, а шта је још важније, не врше ни оцену (прогнозу) личности учиниоца.¹⁶⁷

Из прописане сврхе условне осуде, сама дужина времена проверавања зависи од утврђене казне у том смислу да дужој казни одговара дуже време проверавања, а посебно дужина времена проверавања зависи од оцене личности учиниоца (краће време проверавања одговара личности са позитивном прогнозом, чиме је вероватност извршења новог кривичног дела мања, а у супротном време

¹⁶⁶ Цетеновић, Љ., (2010) Условна осуда, *Билтен Врховног касационог суда*, бр. 2/2011, стр. 148.

¹⁶⁷ *Ibid.*

проверавања је дуже).¹⁶⁸ Дакле, уважавајући претходно изнето јасно је да треба да постоји одређени однос између висине утврђене казне и дужине трајања рока проверавања. Одступања су могућа на бази дејства неке изузетне околности која се односи на личност учиниоца. Тако, ако се ради о личности која је у свему позитивна, рок ће бити краћи него што би био по сразмери са казном требало да буде.¹⁶⁹

Када је реч о времену проверавања, оно је и у ранијим законодавствима од озакоњења условне осуде у Србији, па све до данас, увек било релативно одређено и кретало се у времену од једне до пет година, сем у Закону о врстама казни, када је време проверавања било одређено у трајању од једне до три године.

1.2. Казна као елемент условне осуде

Као што смо већ раније и напоменули, битни елементи условне осуде су време проверавања и казна. Наиме, дуго времена током историје условна осуда је сматрана казном, односно модалитетом казне. Оваквом схватању условне осуде у великој мери је допринело и место условне осуде у кривичним законима тог периода. У том смислу, први пут условна осуда је у потпуности издвојена као самостална кривична санкција у Кривичном закону Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. У овом Закону условна осуда је по систематици издвојена од казне и заједно са опоменом представља посебну врсту кривичне санкције-меру упозорења. Дакле, као што можемо видети, напред изнета чињеница представља један од разлога због којег је условна осуда дуго сматрана модалитетом казне, а као што смо рекли, највећу заслугу за то имали су кривични закони тог периода и њихова систематика.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Цетеновић, Љ., *op. cit.* стр. 148.

¹⁶⁹ Frank, S., (1951) *Teorija kaznenog prava po krivičnom zakoniku od 1951. godine – opšti deo*, Zagreb, str. 255; Novoselec, P., (2004) *Sudska praksa (dužina vremena proveravanja kod uvjetne osude)*, *Hrvatski ljetopis za pravnu teoriju i praksu*, 11 (2), str. 1129.1130.

¹⁷⁰ И данас је међу појединим ауторима присутно становиште по којем је условна осуда модалитет казне. Наиме, аутори попут Фрање Бачића и Велинке Грозданић истичу да је садашња условна осуда само суспензија извршења изречене казне, а не самостална санкција, па предлажу враћање на регулативу која је била на снази пре 1977. године, односно враћање на регулативу по којој је

Међутим, и поред тога што условна осуда представља самосталну кривичну санкцију њена повезаност са казном је неспорна. Такође, казна се сматра и елементом условне осуде. Према томе, условна осуда се изриче уместо казне, али уз њено присуство. То присуство казне јесте она претња која чини ову санкцију опомињујућом. Присуство казне изражено је у чињеници њеног утврђивања.¹⁷¹ Условна осуда се не може ни изрећи као санкција, док се претходно не утврди казна затвора у трајању до две године, као и испуњеност осталих услова који су неопходни да би се изрекла условна осуда. Да би уопште могла да се изрекне условна осуда, неопходно је да пре тога буде утврђена висина казне затвора за конкретно кривично дело. Ако је висина те казне у опсегу који дозвољава изрицање условне осуде, утврђена казна се може заменити условном осудом. У том случају суд неће изрећи казну затвора, већ под условом да су испуњени и други услови, изрећи ће условну осуду. Такође, поред тога што је казна уско повезана са самом могућношћу изрицања условне осуде, она је и санкција која ће се применити у случају опозивања условне осуде. Дакле, и поред тога што суд изриче условну осуду, утврђена казна затвора ће бити аутоматски „активирана“ и изречена у случају опозивања условне осуде. Дакле, овде се казна налази на другом колосеку и до њене активације ће доћи у случају опозивања условне осуде. Па тако, ако учинилац не покаже добро владање у току времена проверавања, изречена условна осуда ће се заменити утврђеном казном затвора. Као што можемо видети, казна поред времена проверавања представља основни елемент условне осуде. Дакле, казна је присутна у условној осуди и то приликом изрицања условне осуде и приликом опозивања условне осуде. У првом случају присутна је као услов који мора бити испуњен да би се условна осуда уопште изрекла (утврђена казна затвора мања од две године), а у другом, у случају опозивања условне осуде, долази до примене утврђене казне затвора. Како наводи професор Милутиновић, условна осуда не добија карактер казне само у случају ако осуђено лице, у току времена

уславна осуда сматрана модалитетом казне. Види: Bačić, F., (1989) *Legislativni pristupi urteđenju institucije ublažavanja kazne, s nekoliko napomena o sudskoj politici kažnjavanja, Naša zakonitost*, 43 (5), str. 594-600; Grozdanić, V., (1994) *Sistem sankcija u Nacrtu novog hrvatskog Kaznenog zakonika, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 1 (1), str. 56.

¹⁷¹ Миладиновић, В., Условна осуда у новом кривичном законодавству, (26. 03. 2016.) преузето са: <http://www.prafak.ni.ac.rs/files/zbornik/sadrzaj/zbornici/z18/12z18.pdf>, стр. 238.

проверавања које се одређује судском пресудом, не учини ново кривично дело, или, пак испуни обавезе које су му судском пресудом одређене, а које мора да испуни у току периода проверавања.¹⁷²

1.3. Изрицање условне осуде

Да би суд уопште и могао да изрекне условну осуду неопходно је да дође до испуњења одређених законом постављених услова. Ти услови морају бити кумулативно испуњени. Како је условна осуда кривична санкција чија је сврха да се према учиниоцу лакшег кривичног дела¹⁷³ не примени тежа кривична санкција, (односно казна затвора), онда када се може очекивати да ће се и условном осудом постићи сврха кажњавања, суд поред испуњености формалних услова који се односе на тежину кривичног дела, утврђену казну и неосуђиваност учиниоца за умишљајно кривично дело у задњих пет година, мора доћи и до уверења да ће се на основу личности учиниоца и његових карактеристика, сврха кажњавања постићи и условном осудом.¹⁷⁴ Односно да ће и сама претња казном на учиниоца деловати тако да убудуће не чини кривична дела.

¹⁷² Милутиновић, М., *op. cit.* стр. 319.

¹⁷³ У ситуацији када је окривљени осуђен за кривично дело пореске утаје из члана 229 став 2 КЗ-а не може се изрећи условна осуда, јер се конкретно кривично дело не може сматрати лакшим кривичним делом, поготово узимајући у обзир и висину утајеног пореза. Пресуда Окружног суда у Ужицу, Кж 527-07 од 24.10.2007.

¹⁷⁴ Занимљив пример налазимо у судској пракси када је суд учиниоцу кривичног дела неовлашћеног држања опојних дрога из члана 246 став 3 (дакле пре раздвајања овог кривичног дела) изрекао условну осуду иако је повратник, али није реч о повратништву за истоврсна кривична дела. У овом случају је Окружни јавни тужилац у Чачку уложио жалбу побијајући одлуку првостепеног суда у делу одлуке о кривичној санкцији, где је навео да је кривична санкција блага, да су прецењене олакшавајуће околности, а потцењене отежавајуће, посебно да је осуђени више пута осуђиван, али не за истоврсна кривична дела. Овакву жалбу тужиоца Врховни суд је одбио као неосновану, јер је првостепени суд правилно утврдио и оценио све околности значајне при одмеравању кривичне санкције у смислу члана 54 КЗ-а и то од олакшавајућих околности да се ради о млађој особи, да дело признаје, да показује одређени степен зрелости и схватања штетности својих поступака како кроз давање обећања тако и у промени свог породичног статуса, јер се оженио и има сталан посао и према сопственој изјави „први пут је у могућности да ради и да себе и чланове своје породице издржава“, а од отежавајућих околности да је више пута осуђиван, али не и за истоврсна кривична дела. Врховни суд је нашао да је правилно изречена условна осуда; Пресуда Врховног суда Србије, Кж 595/08 од 03. 04. 2008. Као што на изнетом примеру можемо видети, суд цени све околности, посебно оне које се односе на саму личност учиниоца. У конкретном случају, суд је нашао да ће се и

Када је реч о изрицању условне осуде, професор Бора Чејовић прави разлику између услова (претпоставки) за изрицање условне осуде и услова под којима се изриче условна казна.

Под условима (претпоставкама) за изрицање условне осуде он наводи да је неопходно да је учиниоцу утврђена казна затвора у трајању мањем од две године, да није извршено кривично дело за које је запређена казна затвора изнад десет година и да није правноснажно осуђен за умишљајно кривично дело у протеклих пет година, као и уверење суда да ће се упозорењем уз претњу казном довољно утицати на учиниоца да више не врши кривична дела, односно да ће тиме бити остварена сврха кажњавања.¹⁷⁵

Када је реч о условима под којима се изриче условна осуда професор Чејовић прави поделу на обавезне и факултативне. Обавезни услов би био да осуђени на условну осуду не изврши ново кривично дело у току времена проверавања за које се може изрећи казна затвора од две године, или тежа. Док се факултативни услови могу поделити на опште и посебне. Општи факултативни услови су они услови који се изричу уз сваку условну осуду без обзира о каквом кривичном делу се ради и о каквој се казни ради. Према томе, суд може у условној осуди одредити да ће се казна извршити ако осуђени, у одређеном року, не врати имовинску корист прибављену кривичним делом, не надокнади штету коју је проузроковао кривичним делом или не испуни друге обавезе предвиђене кривичноправним одредбама.¹⁷⁶

Посебни факултативни услови су они услови које суд изриче само одређеним учиниоцима, односно у случају извршења одређених кривичних дела. Услови који се везују за личност су личне природе и могу се састојати у извршењу различитих мера безбедности обавезног психијатријског лечења на слободи, док се услови који су везани за кривично дело називају и услови стварне природе а

условном осудом довољно утицати на учиниоца да убудуће не врши кривична дела, иако је била реч о повратнику, али не и за истоврсна кривична дела.

¹⁷⁵ Чејовић, Б., (2006) *Кривично право*, Досије, Београд, стр. 372.

¹⁷⁶ *Ibid.*

пример за то би био код кривичног дела недавања издржавања да суд осуђеном наложи обавезу давања издржавања.¹⁷⁷

1.3.1. Услови за изрицање условне осуде

Како је условна осуда кривична санкција која је резервисана за учиниоце лакших кривичних дела као и за учиниоце код којих не постоје „криминалне склоности“ законодавац је у члану 66 КЗ-а прописао услове под којима се она може применити. Ти услови, (пored тога што је неопходно да је дошло до извршења кривичног дела и да постоји кривица) се могу поделити на објективне који се односе на извршено кривично дело односно утврђене казне и субјективне који се односе на личност учиниоца кривичног дела.¹⁷⁸

Први објективни услов који мора бити испуњен да би дошло до изрицања условне осуде јесте да је учиниоцу утврђена казна затвора у трајању мањем од две године. Ово је опште правило за изрицање условне осуде. Дакле, у овом случају је релевантна утврђена казна а не запређена. Казна се одмерава према општим правилима о одмеравању казне, а затим и у конкретном случају утврђује. Ово ограничење је логично и криминалнополитички оправдано, јер ако сагледамо сврху условне осуде, она је намењена за учиниоце лакших кривичних дела, те ако би њена граница била две године, или изнад две године, поставило би се питање саме сврхе условне осуде. Односно, она би била кривична санкција која би могла да се изриче и за тежа кривична дела.¹⁷⁹

Овде је важно напоменути да није релевантно да ли је учинилац извршио једно или више кривичних дела, већ је релевантна утврђена казна. Према томе условна осуда се може изрећи и учиниоцу који је извршио више кривичних дела али да одмерена казна за та кривична дела буде испод две године. У том случају се

¹⁷⁷ Чејовић, Б., (1985) *Кривично право у судској пракси – прва књига, општи део*, Југословенски завод за продуктивност рада, Београд, стр. 402.

¹⁷⁸ Kurtović, A., (2000) *Zakonska rješenja u svjetlu primjene mjera upozorenja, sigurnosnih mjera i oduzimanja imovinske koristi*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 6 (2), str. 356; Horvatić, Ž., (2004) *Problem odnosa u zakonu propisane i sudskim presudama primijenjene kaznenopravne represije prema počiniteljima kaznenih djela*, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 11 (2), str. 381-434.

¹⁷⁹ Bačić, F., Pavlović, Š., (2004) *Komentar Kaznenog zakona*, Organizator, Zagreb, str. 362.

од стране суда, одмерава казна за сва кривична дела применом одговарајућих одредби о одмеравању казне за кривична дела у стицају, па се тако утврђена казна која је испод две године, може заменити условном осудом.

Други објективни услов односи се на висину запређене казне. Дакле, поред утврђене казне, односно одмерене, законодавац прописује и услов који се односи и на запређену казну. У том смислу за кривична дела за која се може изрећи казна затвора у трајању од десет година или тежа казна не може се изрећи условна осуда.¹⁸⁰ Овде законодавац искључује примену условне осуде за тежа кривична дела код којих висина апстрактно утврђене казне указује да се ради о заштићеној друштвеној вредности већег значаја. Ово ограничење примене условне осуде још једном нам потврђује да је условна осуда резервисана за лакша кривична дела. Стога, законодавац овим ограничењем искључује могућност њене примене за тежа кривична дела.¹⁸¹

Први субјективни услов који се односи на личност учиниоца подразумева да се условна осуда не може изрећи ако није протекло више од пет година од правноснажности осуде којом је учиниоцу изречена казна затвора за умишљајно кривично дело. Дакле, овде законодавац прописује ограничење које се односи на учиниоца који је у периоду од пре пет година био осуђен на казну затвора за умишљајно кривично дело. Законодавац не наводи дужину трајања казне затвора већ само да је била изречена казна затвора и да је реч о умишљајном кривичном делу. Дакле ово ограничење подразумева два услова и то безусловну казну затвора и умишљајно кривично дело. Овакво решење је оправдано јер полази од извршиоца дела и његовог односа према делу, а тај однос се најјасније види кроз облик

¹⁸⁰ Пресудом Апелационог суда у Крагујевцу изречена је условна осуда осуђеном за кривично дело насиље у породици из члана 194 став 3. На наведену пресуду захтев за заштиту законитости је поднео Републички јавни тужилац. У том случају, Врховни касациони суд је нашао да се основано захтевом за заштиту законитости указује да је правоснажна пресуда Апелационог суда у Крагујевцу донета уз учињену повреду КЗ-а из члана 439 тачка 3 ЗКП-а, у вези члана 66 став 2 КЗ-а, јер је другостепени суд одлуком о кривичној санкцији повредио закон, у корист окривљеног. Наиме, одредбом члана 66 став 2 КЗ-а прописано је да се за кривична дела за која се може изрећи казна затвора у трајању од 10 година или тежа казна не може изрећи условна осуда. Дакле, сходно томе Апелациони суд у Крагујевцу није могао донети пресуду којом се окривљеном изриче условна осуда. Пресуда Врховног касационог суда, Кзз 1220/14 од 18. 12. 2014.

¹⁸¹ Неки аутори сматрају да се на овај начин у пракси настоји смањити неосновано широка примена условне осуде. Види: Лазаревић, Љ., (2006) Критички осврт на нека решења у Кривичном закону Србије, *Правни живот*, 55 (9), стр. 13.

кривице. Међутим, чини се да се доста оправдано може поставити питање да ли треба да постоји ограничење у изрицању условне осуде учиниоцу који, без обзира на изречене кривичне санкције, у поврату у одређеном периоду врши кривична дела са умишљајем.¹⁸² Свакако да у тим ситуацијама и поред овог ограничења не би никако могло доћи до изрицања условне осуде ако би судија поштовао посебну сврху условне осуде као кривичне санкције.

Други субјективни услов када је реч о изрицању условне осуде подразумева да је суд при одлучивању да ли ће изрећи условну осуду посебно узео у обзир личност учиниоца, његов ранији живот, његово понашање после извршеног кривичног дела, степен кривице и друге околности под којима је дело учињено. Дакле, морамо напоменути да сви извршиоци кривичног дела нису подобни за условну осуду. Условна осуда треба да се изриче само оним извршиоцима код којих се извршено кривично дело не појављује као резултат неке намерне криминалне склоности¹⁸³, већ је или реч о нехатним кривичним делима, или пак о лакшим кривичним делима и учиниоцима код којих нема криминалне склоности. Ова одредба је у сагласности са принципом индивидуализације кривичних санкција, где суд приликом изрицања кривичних санкција мора да води рачуна о свим околности. О околностима које се односе на конкретно кривично дело, тако и о околностима које се односе на саму личност учиниоца. Дакле, овај услов се везује за уверење суда да се и условном осудом може постићи сврха кажњавања. Ако се има у виду да је сврха условне осуде првенствено специјална превенција, онда овај субјективни услов има одлучујући значај при избору условне осуде као одговарајуће санкције у конкретном случају.¹⁸⁴

У циљу ограничења суда, вршења утицаја на казнену политику и сужавања поља примене условне осуде у КЗ-у је прописано у којим случајевима се не може изрећи условна осуда:¹⁸⁵

- условна осуда се не може изрећи учиниоцу кривичног дела за које се може изрећи казна затвора од десет година или тежа,

¹⁸² Малочић, М., *op. cit.* стр. 121.

¹⁸³ Марковић, П., (2005) *Условна осуда*, Правни живот 54 (9), стр. 408.

¹⁸⁴ Бабић, М., Марковић, И., *op. cit.* стр. 431.

¹⁸⁵ Цетеновић, Љ., *op. cit.* 148.

- условна осуда се може изрећи само за утврђену казну затвора, па је искључена њена примена учиниоцима кривичних дела за која је једино прописана новчана казна као главна,

- кад је учиниоцу кривичног дела изречена казна затвора од две године или више, не може се њено извршење одложити, тј. изрећи условна осуда,

- кад није протекло више од пет година, од правноснажности осуде којом је учиниоцу изречена казна затвора за умишљајно кривично дело,

- условна осуда се не може изрећи учиниоцу кривичног дела који је за време проверавања учинио ново кривично дело, а том условном осудом није опозвана ранија условна осуда, већ му је поново изречена условна осуда, тако што је из претходне условне осуде казна затвора узета као утврђена и поново утврђена јединствена казна и одређено ново време проверавања.

Дакле, како је условна осуда резервисана пре свега за учиниоце лакших кривичних дела, као и за учиниоце код којих се очекује позитивна прогноза по питању будуће потенцијалне криминалне активности, пре изрицања ове одлуке суд посебно мора испитати саму личност учиниоца. Суд мора свестрано испитати његове породичне прилике, склоности и навике, особине личности, побуде из којих је извршио кривично дело.

Да би дошло до изрицања условне осуде сви напред поменути услови морају бити кумулативно испуњени. Испуњеност ових услова судија је дужан навести и образложити у пресуди.

1.4. Опозивање условне осуде

Условна осуда, као посебна кривична санкција значи, поред осталог, подстрек осуђеном лицу на добро понашање у будућности, посебно у току рока проверавања.¹⁸⁶ То добро понашање посебно треба да буде изражено за време проверавања, где осуђени треба да се суздржи од вршења кривична дела и да испуни друге обавезе које су постављене од стране суд.

¹⁸⁶ Чејовић, Б., (1985) Кривично право у судској пракси – прва књига, општи део, *op. cit.* стр. 412.

Наиме, суд је приликом изрицања условне осуде поред испуњености објективних услова имао и уверење да ће се условном осудом довољно деловати на учиниоца да убудуће не врши кривична дела. Имајући овакво уверење у конкретном случају, суд је проценио да би изрицање казне затвора било нецелисходно, те се услед тога одлучио за изрицање условне осуде. Међутим овакво уверење суда да би било оправдано и да би се испоставило као правилно, своју потврду треба да добије и у понашању осуђеног током времена проверавања, које је одредио суд у самој пресуди. У том случају, ако се осуђени придржавао обавеза које му је одредио суд, изрицање условне осуде ће се показати оправданим, док у случају да се осуђени није придржавао обавеза које су му наметнуте од стране суда, изрицање условне осуде би се испоставило као нецелисходно и позитивна прогноза суда по питању понашања осуђеног би се испоставила нетачном. У том случају суд има на располагању да опозове условну осуду.

Наиме, онда када се условна осуда показала недовољном и када није дала жељене резултате по питању понашања осуђеног, нужно је да дође до поновне интервенције суда. Та интервенција суда може да има за последицу опозивање условне осуде, а тиме изрицање и извршење казне која је била утврђена приликом изрицања условне осуде.

С обзиром на то да је условна осуда кривична санкција чије је изрицање било оправдано само ако осуђени није више вршио кривична дела и ако је испунио наметнуте обавезе, у случају другачијег епилога, условна осуда више нема своје криминалополитичко оправдање, те се она опозива од стране суда и налаже извршење првобитно утврђене казне у опозваној условној осуди.¹⁸⁷ Разлози за опозивање условне осуде прописани су у КЗ-у и деле се на факултативне и обавезне разлоге за опозивање условне осуде.

¹⁸⁷ Радовановић, М., (1975) *Кривично право СФРЈ – општи део*, Београд, стр. 293.

1.4.1. Опозивање условне осуде због новог кривичног дела

Сама идеја и смисао условне осуде јесте да се према учиниоцу лакшег кривичног дела не примени казна затвора, ако се може очекивати да се и условном осудом може постићи сврха кажњавања. Ове околности суд цени у сваком конкретном случају, међутим некада та процена суда и не мора на крају да се испостави тачном. Наиме, осуђеник на условној осуди не мора увек да се понаша у складу са друштвеним нормама, односно може током времена проверавања извршити једно или више нових кривичних дела. Извршење кривичног дела током времена проверавања не мора увек да представља и обавезан услов за опозивање условне осуде.¹⁸⁸ Стога у кривичноправној литератури о овом питању постоје различита становишта.

Према првом становишту, извршење било ког кривичног дела током времена проверавања треба да представља обавезан услов за опозивање условне осуде. Како је циљ условне осуде да осуђени током времена проверавања поправи своје понашање и доведе га у складу са прописаним нормама кривичног права, извршењем кривичног дела он доказује да своје понашање није поправио и да према њему није довољно применити само условну осуду, већ је неопходно изречену условну осуду опозвати и заменити је казном затвора.

Такође условна осуда се изриче да се условно осуђени не поквари боравком у лоше организованим затворима, међутим извршењем новог кривичног дела он потврђује неадекватност условне осуде и лошу процену суда о његовом добром владању на слободи, што за последицу треба да има опозивање изречене условне осуде.¹⁸⁹

Према присталицама другог становишта, извршење новог кривичног дела током времена проверавања не треба да представља обавезан услов за опозивање условне осуде. Наиме, припадници овог становишта наводе да извршење новог кривичног дела током времена проверавања не треба увек да значи да осуђени није поправио своје понашање и да је недостојан условне осуде. Према томе, професор

¹⁸⁸ Glavić, I., Cvitanović, L., (2010) Nužnost revitalizacije uvjetne osude u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu, *Hrvatska pravna revija*, 10 (5), str. 88.

¹⁸⁹ Šilović, J., (1910) Studije o reformi hrvatskoga kaznenog zakona i uvjetna osuda, *op. cit.*, str. 88.

Божа Марковић истиче: „Узмимо, да је осуђени за време пробе учинио какву незнатну увреду итд. Зар се може узети, да се онај, који је из нехата другог повредио, или неком нанео незнатну увреду, тиме показао недостојним одлагања, и зар је то довољан доказ, да је суд, погрешно, што га је условно осудио? Очигледно не.“¹⁹⁰ Дакле, према другом схватању извршење новог кривичног дела не треба да представља обавезан основ за опозивања условне. Према томе, суд у случају извршења новог кривичног дела током времена проверавања треба да цени све околности које се односе на конкретно кривично дело и учиниоца, сродност кривичних дела као и побуде из којих је извршено кривично дело, те на основу тога донети одлуку о опозивању или о не опозивању условне осуде. Дакле, извршење новог кривичног дела може да се јави и као обавезан и као факултативан основ за опозивање условне осуде. Стога, у случају извршења неког лакшег кривичног дела суд може да донесе одлуку по којој опозивање условне осуде није обавезно, и да се упркос извршења новог кривичног дела може очекивати постизање сврхе кажњавања и применом условне осуде, док на супрот томе може у случају извршења новог кривичног дела опозвати условну осуду, ако је реч о тежем кривичном делу и ако је приликом извршења тог кривичног дела исказана јасна криминална воља.

Када је реч о нашем КЗ-у, суд ће обавезно опозвати условну осуду, ако осуђени за време проверавања учини једно или више кривичних дела за која је изречена казна затвора од две године или у дужем трајању. Дакле, као што видимо за опозивање условне осуде релевантна је изречена казна а не извршено ново кривично дело, или запређена казна за то кривично дело. Такође, ирелевантно је да ли је осуђени извршио једно или више кривичних дела, већ је важно само да је за једно или више кривичних дела изречена казна затвора у трајању од две године или у дужем трајању.¹⁹¹ У овим ситуацијама суд је у обавези да опозове условну осуду

¹⁹⁰ Марковић, Б., (1909) *Средства за замену кратковремене казне лишења слободe, с нарочитим освртом на условну осуду*, Књижара Геце Кона, Београд, стр. 159.

¹⁹¹ Иако закон омогућава да се условна осуда не опозове и у случају када је учинилац извршио више кривичних дела, треба имати у виду да је то практично могуће само у изузетним случајевима. То се у пракси углавном односи код нпр. кривичног дела увреде или код различитих нехатних кривичних дела најчешће из области саобраћајне делинквенције; цитирано према: Миладиновић, В., Опозивање условне осуде, (23.02.2016.) преузето са: <http://www.prafak.ni.ac.rs/files/zbornik/sadrzaj/zbornici/z19/13z19.pdf> str. 281.

не упуштајући се у то да ли је опозивање криминалнополитички оправдано или не. Наиме, извршењем новог кривичног дела осуђеник показује да је прогноза суда о његовом добром владању била погрешна и да се условном осудом ипак на осуђеног не може деловати да убудуће не врши нова кривична дела.

У случају да осуђени изврши једно или више кривичних дела за која је утврђена казна затвора у трајању мањем од две године или новчана казна, суд ипак није у обавези да опозове условну осуду. У овом случају суд одлуку о опозивању условне осуде доноси на основу оцене свих околности које се односе на личност учиниоца и извршена кривична дела. Дакле, овде суд има слободу да процени и донесе одлуку о потенцијалном опозивању или о не опозивању условне осуде. Суд ће посебно ценити сродност учињених кривичних дела, њихове значај и побуде из којих су учињена. Логично би било да се одлука о опозиву условне осуде донесе ако се ново кривично дело може схватити као наставак криминалне активности условно осуђеног.¹⁹² Ако је ново кривично дело према начину извршења, побудама и мотивима из којег је извршено слично раније извршеном кривичном делу за које је већ изречена условна осуда, онда би криминално политички било опозвати условну осуду. Ако између новог кривичног дела и кривичног дела за које је већ изречена условна осуда нема никакве сличности нити додирних тачака, онда уверење суда и може да буде на страни неопозивања условне осуде.

Ако учиниоцу за кривична дела утврђена у условној осуди и за нова кривична дела треба изрећи јединствену казну од две године затвора или у дужем трајању суд је везан забраном изрицања условне осуде. Наиме, у питању је посебан основ за опозивање условне осуде који своје криминалнополитичко оправдање налази у укупној криминалној количини на основу раније извршеног кривичног дела и новог кривичног дела.¹⁹³

Ако опозове условну осуду суд ће за ново кривично дело као и за дело за које је опозвана условна осуда изрећи јединствену казну применом одредаба о

¹⁹² Бабић, М., Марковић, И., *op. cit.* стр. 435.

¹⁹³ Срзентић, Н., Стајић, А., Лазаревић, Љ., (1994) *Кривично право – општи део*, Београд, стр. 351.

одмеравању казне за кривична дела у стицају. У овом случају за дело за које је већ изречена условна осуда узео се казна утврђена у условној осуди.¹⁹⁴

Ако не опозове условну осуду, суд може изрећи или нову условну осуду или казну.

Ако суд изрекне нову условну осуду поставља се питање паралелног егзистирања условне осуде. У том случају долази до изрицања једне условне осуде и за раније кривично дело и за ново кривично дело тако што ће се применом одредаба о одмеравању казне за кривична дела у стицају, утврдити јединствена казна за раније и за ново кривично дело и одредити ново време проверавања.¹⁹⁵ Ново време проверавања почиње тећи од правноснажности пресуде којом је изречена нова условна осуда.

Професор Зоран Стојановић указује на једну специфичност приликом изрицања нове условне осуде. Наиме, он истиче да се приликом утврђивања нове казне примењује принцип асперације, али у једном случају радиће се о својеврсном случају апсорпције. До тога долази ако је у ранијој условној осуди била утврђена казна затвора у трајању од једне године и једанаест месеци. У том случају нова утврђена казна за условну осуду била би апсорбована и не би утицала на јединствену казну. Свакако да би се у овом случају могао заступати став да не може доћи до изрицања условне осуде, али професор Стојановић истиче да је законодавац морао направити разлику између минималне границе за обавезно опозивање због новог кривичног дела и границе за само изрицање условне осуде. Рецимо, законодавац је могао за обавезно опозивање условне осуде због новог кривичног дела поставити границу на две године а за могућност изрицања условне осуде поставити границу на испод две године. У том случају би се оставио простор бар од једног месеца у случају да се изриче нова условна осуда и за раније и за ново кривично дело.¹⁹⁶

Ако суд не опозивајући условну осуду изрекне казну затвора поставља се питање паралелног и истовременог егзистирања условне осуде и казне затвора. Најпре, поставља се питање оправданост овакве ситуације. Неспорно је да је

¹⁹⁴ Јовановић, Љ., (1978) *Кривично право – општи део*, Савремена администрација, Београд, стр. 301.

¹⁹⁵ Бабић, М., Марковић, И., *op. cit.* стр. 435.

¹⁹⁶ Стојановић, З., Коментар Кривичног законика, *op. cit.* стр. 293.

законодавац овакву ситуацију предвидео, јер прописује да у случају да се за ново кривично дело осуђеном изрекне казна затвора, време проведено на издржавању ове казне се не урачунава у време проверавања утврђено условном осудом за раније дело. Овакво законско решење и могућност истовременог егзистирања условне осуде и казне затвора је криминалнополитички доста спорно. Чини се да је оваква ситуација у потпуности непотребна и неоснована из разлога што се коси са самим циљем условне осуде. Ако је циљ условне осуде између осталог да се према учиниоцу лакшег кривичног дела не изрекне казна затвора, онда је јасно да истовремено егзистирање казне затвора и условне осуде није оправдано. Такође, спорно је и то колико је оправдано да осуђени прво извршава казну затвора која је изречена за ново кривично дело, па након извршене казне затвора за то ново дело, пређе на извршење условне осуде која је изречена за раније дело. Чини се да је оваква ситуација апсурдна и сматрамо да је у овим случајевима потребно опозвати условну осуду и изрећи јединствену казну затвора.

Ако осуђени у току новог времена проверавања изврши ново кривично дело, долази до обавезног опозивања условне осуде.

1.4.2. Опозивање условне осуде због раније учињеног кривичног дела

Питање које подразумева да ли треба опозвати условну осуду у случају сазнања да је осуђеник извршио кривично дело и пре дела за које је изречена условна осуда, у теорији је дуго времена било доста спорно. Према једном схватања, условну осуду у овом случају не би требало опозвати јер је услов и мерило за опозивање условне осуде понашање осуђеника за време проверавања. Такође, понашање учиниоца пре самог изрицања условне осуде није релевантно и не би требало да представља основ за опозивање условне осуде. Насупрот томе, према другом схватању, раније извршено кривично дело треба да представља основ за опозивање условне осуде. Присталице овог схватања истичу да је условна осуда намењена за учиниоце лакших кривичних дела, лицима која су поправљива и без институционалног третмана и лицима код којих не постоје криминалне склоности. Ако је неко лице могло да изврши кривично дело и да то исто кривично дело

прикрије, па након тога опет изврши ново кривично дело за које је изречена условна осуда, јер се за раније дело није знало, свакако оставља простора да се испита сама личност тог лица и размисли о евентуалном опозивању условне осуде. Стога, према присталицама овог схватања, раније извршено кривично дело треба да представља основ због којег може доћи до опозивања условне осуде. Такво становиште приписано је и у нашем КЗ-у, те раније извршено кривично дело представља основ за опозивање условне осуде.

Према томе, суд ће опозвати условну осуду, ако после њеног изрицања утврди да је осуђени извршио кривично дело пре него што је условно осуђен и ако оцени да не би било основа за изрицање условне осуде да се знало за то дело.¹⁹⁷ Дакле у овим ситуацијама суд слободно цени да ли ће опозвати условну осуду, узимајући у обзир све околности које се односе на извршено кривично дело и учиниоца, посебно природу извршених кривичних дела и пубуде из којих су кривична дела извршена. Основни постулат приликом одлучивања у овој ситуацији представља аналогно поступање суда да је за ово дело знао и приликом изрицања условне осуде. Наиме, у овој ситуацији суд би требао да поступа исто као што би поступио да је за ово кривично дело знао и приликом изрицања условне осуде. Ако би и тада изрекао условну осуду, онда нема основа за опозивање условне осуде. Ако би да је за ово дело знао и приликом изрицања условне осуде, изрекао неку другу кривичну санкцију, односно казну, онда је сасвим оправдано да дође до опозивања условне осуде и изрицања јединствене казне. С обзиром на то, приликом одлучивања о опозивању условне осуде због раније учињеног кривичног дела, суд мора прво да одреди казну за то раније учињено кривично дело. Па ако би та казна заједно са утврђеном казном за условну осуду била испод две године, онда суд узимајући у обзир и остале околности не мора да опозове условну осуду.¹⁹⁸ Тако, ако постоји сродност између ранијег и садашњег кривичног дела или ако се ради о истом кривичном делу и ако је при томе показана упорност или су извршена из

¹⁹⁷ Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09 и 111/09 и 121/12, 104/13, 108/14, члан 68, став 1.

¹⁹⁸ Неки аутори наводе да је раније учињено кривично дело основ за опозивање условне осуде увек факултативан. То значи да суд не мора опозвати условну осуду ни у случају ако за раније дело изрекне казну затвора од две године или већу; Види: Novoselec, P., *Opći dio Kaznenog prava*, *op. cit.* str. 433.

истих мотива, јасно је да изречена условна осуда губи свој основ и своје оправдање, јер да се за све ово знало у време њеног изрицања, она не би била изречена.¹⁹⁹

Ако би јединствена казна за раније кривично дело и за дело из условне осуде била казна затвора од две године или у дужем трајању, суд би у том случају требао обавезно опозвати условну осуду и изрећи применом одредби о одмеравању казне јединствену казну за кривична дела извршена у стицају.

Дакле, ако суд опозове условну осуду, онд ће применом одредби о одмеравању казне изрећи јединствену казну и за ново кривично дело и за дело за које је првобитно била изречена условна осуда. За дело за које је била изречена условна осуда узеће се казна која је утврђена приликом изрицања условне осуде.

Ако изрекне нову условну осуду, долази до изрицања једне условне осуде и за раније кривично дело и за ново кривично дело, тако што ће се применом одредаба о одмеравању казне за кривична дела у стицају утврдити јединствена казна за раније и за ново кривично дело и одредити ново време проверавања. Ново време проверавања почиње да тече од правноснажности пресуде за ново кривично дело.²⁰⁰

Ако суд не опозове условну осуду него изрекне казну затвора, време проведено на издржавању казне затвора не рачуна се у време проверавања утврђено условном осудом за раније дело.

Дакле, раније учињено кривично дело представља факултативни основ за опозивање условне осуде, који суд цени у сваком конкретном случају.

1.4.3. Опозивање условне осуде због неиспуњења одређених обавеза

Поред тога што суд условну осуду може опозвати у случају извршења новог кривичног дела, као и у случају ранијег извршења кривичног дела, суд условну осуду може опозвати и у случају неиспуњења неке од обавеза које су постављене уз

¹⁹⁹ Миладиновић, В., Опозивање условне осуде, *op. cit.* стр. 283.

²⁰⁰ Види: Krstulović, A., Šćepanović, M., (2006) Utjecaj izmjena Kaznenog zakona na mogućnost i učestalost primjene uvjetne osude (i njihov daljnji utjecaj na primjenu instituta kaznenog materijalnog i procesnog prava), *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 13 (2), стр. 617-655.

условну осуду.²⁰¹ Дакле, поред тога што је осуђени морао показати добро владање за време проваравања и суздржавати се од криминалних ради, он је у оквиру времена које је пресудом одредио суд, морао испунити и наметнуте обавезе. Врста обавезе која је наметнута не утиче на могућност опозивања условне осуде. Тако, до опозивања условне осуде може доћи и у случају неиспуњења како опште тако и специјалне факултативне обавезе. Дакле, онда када осуђени неку од обавезе није испунио, а у пресуди је назначена обавеза испуњења тих обавеза (или обавезе), може доћи до факултативног опозивања условне осуде.²⁰² Па тако, ако је условно осуђеном одређено испуњење неке од обавезе, а он не испуни те обавезе у року одређеном у пресуди, суд може у оквиру времена проверавања, продужити рок за испуњење обавезе или може опозвати условну осуду и изрећи казну која је утврђена у условној осуди. Ако утврди да осуђени, из оправданих разлога, не може да испуни постављену обавезу, суд ће га ослободити од испуњења те обавезе или ће је заменити другом одговарајућом обавезом предвиђеном законом.²⁰³ Сходно томе, у случају неиспуњења наметнутих обавеза, суд може донети четири одлуке:

1. суд може, у оквиру времена проверавања продужити рок за испуњење обавезе. Ову одлуку ће суд донети онда када процени да осуђени може да испуни наметнуту обавезу, али првобитни рок

²⁰¹ Као што смо и напоменули, суд уз условну осуду осуђеном може изрећи и неку од додатних обавеза. Међутим, неиспуњење додатних обавеза које је изрекао суд не морају увек да представљају и основ за опозивање условне осуде. Пресудом првостепеног суда окривљени је оглашен кривим због кривичног дела недавања издржавања из члана 195 став 1 КЗ-а, изречена му је условна осуда, а истовремено је обавезан да на име имовинскоправног захтева оштећеној плати одређени износ. У жалби заступник јавне тужбе наводи да је првостепени суд приликом доношења одлуке о кривичној санкцији требало да примени одредбу члана 65 став 2 КЗ-а и одреди да ће се казна извршити ако у одређеном року не испуни доспеле обавезе на име издржавања. У том смислу, по оцени Апелационог суда, наводи жалбе су неосновани, а одредба члана 65 став 2 КЗ-а не говори о могућности суда да ту одредбу примени. Самим тим одређивање било какве додатне обавезе према окривљеном остављено је суду на оцену, тј. суд нема дужност да извршење казне затвора приликом изрицања условне осуде, услови испуњењем додатних обавеза; Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, Кж 3144/12 од 11. 07. 2012;

²⁰² Неиспуњење обавезе не води увек и до опозивања условне осуде. Наиме, ако је према окривљеном изречена условна осуда због кривичног дела недавања издржавања, нема услова за опозивање условне осуде због тога што окривљени не плаћа издржавања за оштећену. Наиме, и поред тога што је пуномоћник оштећене у жалби тражио опозив условне осуде јер окривљени није испуњавао обавезу плаћања издржавања за оштећену, до опозивања условне осуде није дошло јер пресуда чији се опозив тражи није донета под условом да окривљени исплати заостали новчани износ на име издржавања. Решење Апелационог суда у Крагујевцу, Кж 883/13, од 18.04.2013.

²⁰³ Ђорђевић, М., (1958) Опозивање условне осуде због извршења новог кривичног дела, *Југословенска адвокатура*, бр. 3/1958, стр. 50.

који је био постављен није био адекватан, односно био је прекратак;

2. суд може осуђеног ослободити од обавезе испуњавања наметнуте обавезе. Овакву одлуку суд ће донети у случају када процени да осуђени без своје кривице није у могућности да испуни наметнуту обавезу;
3. суд може заменити постављену обавезу другом одговарајућом обавезом предвиђеном у закону. Суд ће овакву одлуку донети када процени да је то најцелисходније и да првобитно постављену обавезу ипак треба заменити неком новом обавезом која ће дати веће резултате у поступку преваспитања и ресоцијализације осуђеног;
4. суд може због неиспуњења неке од наметнутих обавеза и опозвати условну осуду. Овакву одлуку суд ће донети онда када дође до уверења да је осуђени могао испунити наметнуту обавезу, али то просто није хтео. Такође, ову одлуку суд ће нарочито донети ако је претходно долазило до продужења рока за испуњење обавезе или њене замене другом, па и поред тога осуђени без оправданих разлога није испунио одређену обавезу.

Дакле, пре доношења било какве одлуке, суд је у обавези да испита разлоге и околности због којих осуђени није испунио наметнуте обавезе. Дакле сама чињеница да осуђени није испунио наметнуту обавезу сама по себи није довољна за опозивање условне осуде, већ је суд у обавези да испита разлоге због којих наметнуте обавезе нису испуњене.²⁰⁴ Ако дође до сазнања да својом кривицом осуђени није испунио прописане обавезе, тада може опозвати условну осуду. Такође, до опозивања условне осуде доћи ће и у случају када условно осуђени не може да испуни наметнуту обавезу, али је сам себе у циљу избегавања такве

²⁰⁴ Осуђени је имао обавезу постављену уз условну осуду да плати одређени износ на име издржавања деце. Међутим, осуђени је радећи на грађевини пао и добио тешке телесне повреде. Овакве наводе приликом одлучивања о опозивању условне осуде суд је у обавези да провери и да затражи извештаје о повреди на раду и потврду о привременој спречености за рад, јер је у том случају осуђени из оправданих разлога био спречен да испуни своју обавезу на име издржавања, а самим тим суд не би требало да донесе одлуку о опозивању условне осуде. Решење Вишег суда у Ваљеву, Кж1. 358/14 од 15. 10. 2014.

обавезе довео у такво стање.²⁰⁵ Дакле, ако је немогућност да испуни наметнуту обавезу код осуђеника дошла његовом кривицом, таква чињеница представља основ и разлог да суд опозове условну осуду. Ово посебно може доћи до изражаја приликом накнаде штете оштећеном или приликом плаћања издржавања. Ако је осуђени сам себе намерно довео у такву ситуацију, у циљу свесног избегавања испуњења наметнуте обавезе, те услед тога не може да плати издржавање или накнади штету, свакако суд треба да донесе одлуку о опозивању условне осуде.

У судској пракси се поставило питање шта се дешава у случају да осуђени испуни обавезу због које је покренут поступак за опозивање условне осуде током трајања самог поступка. У том случају суд ће обуставити поступак о опозивању условне осуде. Овакво решење је логично из разлога што је и престао разлог због којег је поступак и покренут. Насупрот томе, у случају да је осуђени обавезу испунио након правноснажности пресуде, испуњење обавезе неће имати значј на одлуку о опозивању условне осуде, јер у том случају условна осуда више и не постоји јер је дошло до правноснажности одлуке о опозивању условне осуде.²⁰⁶

Дакле до опозивања условне осуде може доћи у случају извршења новог кривичног дела, у случају раније извршеног кривичног дела као и у случају неиспуњења обавеза. Било који од набројаних основа може довести до опозивања условне осуде, али у свакој конкретној ситуацији, пре самог опозивања суд је у обавези да цени све околности које се односе на конкретан случај и на бази тога донесе одлуку о опозивању или о не опозивању условне осуде.

1.5. Рокови за опозивање условне осуде

По правилу, до опозивања условне осуде може доћи током времена проверавања. Време проверавања одређује суд и оно може бити најмање годину дана, а највише пет година. У овом периоду у сваком тренутку може доћи до опозивања условне осуде, било да је реч о факултативном или обавезном основу за опозивање условне осуде. Међутим, поред тога што до опозивања условне осуде

²⁰⁵ Краус, Б., (1957) Опозивање условне осуде, *Правни живот*, 6 (8-9), Београд, стр. 17.

²⁰⁶ Чејовић, Б., (1985) Кривично право у судској пракси – прва књига, општи део, *op. cit.* стр. 419.

може доћи у било ком тренутку током трајања времена проверавања, до опозивања условне осуде може доћи и након протеча времена проверавања. Па тако, до опозивања условне осуде након протеча времена проверавања може доћи због:

- извршења новог кривичног дела, уколико је пресуда за то дело донета после истека времена проверавања;
- неиспуњења постављених обавеза које су од стране суда одређене осуђеном;
- кривичног дела које је извршено пре изрицања условне осуде, а за које да се знало не би било основа за изрицање условне осуде.

У напред изнетим ситуацијама до опозивања условне осуде може доћи најкасније годину дана од дана престанка времена проверавања.²⁰⁷

Наиме, у члану 70 став 1 КЗ-а прописано је да ако осуђени током времена проверавања учини кривично дело које повлачи опозивање условне осуде, а то је пресудом утврђено тек после истека времена проверавања, условна осуда може се опозвати најкасније у року од једне године од дана када је протекло време проверавања. Сходно томе, поставља се питање да ли до опозивања условне осуде у овом случају долази само ако је дошло до извршења кривичног дела за које је суд утврдио казну затвора у трајању од две године или у дужем трајању – јер само такво кривично дело повлачи обавезно опозивање условне осуде. Такође, поставља се питање да ли то значи да, ако суд, утврди казну затвора у трајању краћем од две

²⁰⁷ Поступак опозива условне осуде мора бити правноснажно окончан у року од једне године од истека времена проверавања одређеног правноснажном пресудом. У том смислу, у конкретном случају из судске праксе из списка предмета произилази да је пресудом Општинског суда од 29.10.2008. године, окривљени оглашен кривим због кривичног дела недавања издржавања из члана 195 став 1 КЗ-а и изречена му условна осуда, тако што је утврђена казна затвора од три месеца и истовремено одређено да се казна затвора неће извршити ако осуђени за време од једне године по правноснажности пресуде не учини ново кривично дело. Истом пресудом је одређено да ће се условна осуда опозвати уколико осуђени у року од 6 месеци од дана пријема пресуде не плати малолетној износ од 66000 динара, а на име доспелих а неисплаћених рата издржавања. Одредбом члана 70 става 2 КЗ-а прописано је да ако осуђени у одређеном року неку обавезу из члана 65 став 2 КЗ-а, а иста је утврђена у правноснажној пресуди, суд може, најдоцније у року од једне године од дана када је протекло време проверавања, одредити да се изврши утврђена казна у условној осуди. По налажеу Апелационог суда, поступак опозива условне осуде мора бити правноснажно окончан у року од једне године од истека времена проверавања одређеног правноснажном пресудом. Првостепена пресуда Општинског суда постала је правноснажна 16. јануара 2009. године, време проверавања од једне године је истекло 16. јануара 2010. године, а рок за опозивање условне осуде је истекао 16. јануара 2011. године, после ког дана по оцени Апелационог суда се више условна осуда у конкретной ситуацији не може опозвати. Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, Кж1. 1008/11 од 11.04.2011.

године, а из околности које се односе на учиниоца и кривично дело суд процени да би требало опозвати условну осуду, то ипак не може да уради.

Сматрамо да до опозивања условне осуде у року од годину дана од протеча времена проверавања, може доћи и у случају извршења кривичног дела за које је утврђена казна затвора у трајању краћем од две године, ако из околности које се односе на учиниоца и кривично дело, указују на то да је опозивање условне осуде оправдано. Уважавајући напред изнето, и такво кривично дело за које је утврђена казна затвора у трајању краћем од две године, је кривично дело које због околности које се односе на сродност кривичних дела и побуде из којих је извршено, представља кривично дело које повлачи опозивање условне осуде. Да је законодавац мислио другачије, сматрамо да би члан 70 став 1 прописао на следећи начин: „ако осуђени током времена проверавања учини кривично дело које обавезно повлачи опозивање условне осуде...

Оправданост овог додатног рока за опозивање условне осуде налази се у чињеници по којој осуђени при крају времена проверавања може извршити кривично дело, те ће због тога кривични поступак за опозивање условне осуде трајати и након протеча времена проверавања. Такође, знајући дужину трајања кривичних поступака код нас, осуђени и не мора да изврши кривично дело при крају времена проверавања, да би до правноснажности пресуде дошло након времена проверавања. Стога поставља се питање да ли овај рок од годину дана можда треба и продужити, јер често може да иде у прилог осуђеницима који при крају рока проверавања изврше кривично дело, те им услед протеча рока од годину дана од истека времена проверавања, условна осуда не може бити опозвана.

У пракси се поставило питање, да ли може опозивање условне осуде да издејствује и пресуда која није правноснажна. Односно да ли се на основу првостепене пресуде може опозвати условна осуда у року од годину дана од протеча времена проверавања. Имајући у виду чињеницу да се о опозивању условне осуде на коме законодавац овде инсистира, може говорити само у случају када је одлука постала правноснажна, а не и пре тога, то је неспорно да у остављеном допунском року мора бити донесена правноснажна судска одлука о опозивању условне осуде, а не само првостепена. Уосталом, све до доношења

правноснажне судске одлуке о опозивању условне осуде, нема ни опозивања због могућности промене првостепене одлуке по жалби.²⁰⁸

До опозивања условне осуде годину дана након протеча времена проверавања може доћи у случају неиспуњења постављених обавеза осуђенику од стране суда. Оправданост овог додатног рока у овом случају налази се у чињеници по којој се рок за испуњење постављених обавеза и рок проверавања могу поклапати. Односно могу истећи истог дана. Стога, у оваквим ситуацијама, законодавац је прописао тај додатни рок од годину дана у којем се условна осуда може опозвати односно одредити да се изврши утврђена казна у условној осуди. Као што можемо видети, у овом додатном року, суд условну осуду може само опозвати, не може наметнуту обавезу заменити другом, продужити рок за испуњење обавезе или ослободити осуђеног од испуњења наметнуте обавезе.

До измене КЗ-а из 2009. године могућност опозивања условне осуде због раније учињеног кривичног дела била је могућа само док траје време проверавања. Изменама из 2009. године додат је став 3 у члану 70, па тако, ако се после изрицања условне осуде утврди да је осуђени извршио кривично дело пре него што је условно осуђен, због чега не би било основа за изрицање условне осуде, условна осуда може се опозвати најкасније у року од једне године од дана када је протекло време проверавања. На овај начин, законодавац је изједначио и ситуацију по којој се условна осуда треба опозвати због раније учињеног кривичног дела. Стога, и по овом основу условна осуда се може опозвати најкасније годину дана од протеча времена проверавања.

Овај рок од годину дана након протеча времена проверавања је преклузиван, што значи да његовим истеком државни орган (суд) губи право да опозове условну осуду и због тога мора у оквиру наведеног рока окончати поступак опозива условне осуде.²⁰⁹

²⁰⁸ Бејатовић, С., Условна осуда, *op. cit.* стр. 164.

²⁰⁹ Мрвић-Петровић, Н., (2009) *Кривично право – општи део*, ЈП Службени гласник и Правни факултет Универзитета Унион, Београд, стр. 293.

2. Условна осуда са заштитним надзором

Условна осуда са заштитним надзором прихваћена је у наше кривично законодавство још Кривичним законом Социјалистичке Федеративне Републике Југославије.²¹⁰ Условна осуда са заштитним надзором представља посебну врсту условне осуде код које су обједињени елементи и англо-америчког и француско-белгијског система условне осуде. Условна осуда са заштитним надзором је други облик или модалитет ове упозоравајуће санкције уведен са циљем да се умање разлике између француско-белгијског и анагло-америчког система условне осуде.²¹¹ Реч је о кривичној санкцији код које се одлаже извршење утврђене казне за одређено време уз истовремено стављање учиниоца дела под заштитни надзор. Циљ надзора је да се осуђенику приликом трајања времена проверавања пружи одређени вид помоћи и подршке, како се он не би вратио вршењу кривичних дела.

Условна осуда са заштитним надзором не представља посебну, самосталну кривичну санкцију што произилази и из њеног законског одређења.²¹² Наиме, законодавац није посебно одредио услове за њено изрицање, сврху која се њоме жели постићи, основе за опозивање, тако да, све оно што је у вези са тим речено код „обичне или класичне“ условне осуде, важи и код условне осуде са заштитним надзором.²¹³

У односу на „обичну“ условну осуду, где се од учиниоца тражи само да се суздржава од вршења кривичних дела и испуњење наметнутих обавеза од стране суда (накнада штете, повраћај ствари, и сл), код условне осуде за заштитним

²¹⁰ Одређени вид заштитног надзора помиње се и у Кривичном законнику Краљевине Југославије и то у члану 68 став 2. Исто тако и у новели Кривичног законика из 1959. године помиње се одређени вид надзора који се може изрећи само према млађим пунолетним лицима. Међутим тек Кривичним законом СФРЈ из 1976. године могућност примене заштитног надзора је проширена и на сва пунолетна лица.

²¹¹ Horvatić, Ž., (1978) *Uсловна осуда са заштитним надзором у новом југословенском кривичном праву, Наша законитост, Zagreb, 32 (16), str. 29-39.*

²¹² Неки аутори као на пример Слободанка Константиновић-Вилић и Миомира Костић сматрају да условна осуда са заштитним надзором није само варијанта условне осуде, већ посебна кривична санкције. Засебност ове кривичне санкције како истичу ауторке састоји се у посебном начину њене примене и заштитном надзору: Константиновић-Вилић, С., Костић, М., (2011) *Пенологија*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, стр. 266.

²¹³ Бабић, М., Марковић, И., *op. cit.* стр. 438.

надзором се од учиниоца очекује да учествује и поштује обавезе које му наметне повереничка служба, а које се састоје у пружању помоћи и вршењу надзора.

Дакле, условна осуда са заштитним надзором има за циљ појачан утицај на учиниоца током времена проверавања. Заштитним надзором настоји се надоместити основна замерка француско-белгијском систему условне осуде, а то је одсуство било какве помоћи осуђеном током трајања времена проверавања. Условном осудом са заштитним надзором постиже се одређени вид третмана на слободи. Ако је условна осуда, као мера упозорења уз претњу казном, специјалнопревентивна мера, која рачуна на снаге и могућности самог учиниоца да он без помоћи са стране, током рока проверавања, води уредан живот, условна је осуда са заштитним надзором, с обзиром на целокупни свој садржај, свакако и више од тога. Својим обавезама и налозима, који се намећу учиниоцу, она уједно одређује и обим ангажовања повереника за заштитни надзор. Она представља својеврсни третман осуђеника на слободи и тиме је комплетна специјалнопревентивна мера.²¹⁴

Дакле, када су испуњени услови, суд се може одлучити или за изрицање условне осуде, или за изрицање условне осуде са заштитним надзором. Класична условна осуда је намењена оним учиниоцима чије се поправљање може остварити и самим упозорењем уз претњу казном, док примена условне осуде са заштитним надзором претпоставља да је, уз ову претњу, потребно учиниоца ставити под један режим који обухвата законом предвиђене мере помоћи, старања, надзора и заштите.²¹⁵ Из овога се може закључити да за изрицање условне осуде са заштитним надзором није примарна врста и тежина кривичног дела (јер и за њено изрицање важе исти услови као и за изрицање обичне условне осуде), него да је од значаја личност учиниоца.²¹⁶

У члану 71 став 1 КЗ-а прописано је да суд може одредити да се учинилац коме је изречена условна осуда стави под заштитни надзор за одређено време у току времена проверавања. У ставу 2 истог члана прописано је да заштитни надзор

²¹⁴ Bumči, K., Tomašić, T., (2006) Rad za opće dobro i uvjetna osuda sa zaštitnim nadzorom te njihova primjena u praksi, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 13 (1), str. 250

²¹⁵ Срзентић, Н., Стајић, А., Лазаревић, Љ., *op. cit.* стр. 425.

²¹⁶ Радуловић, Д., (2010) Условна осуда – неки теоријски проблеми, *Правни живот* 59 (9), стр. 818.

обухвата законом предвиђене мере помоћи, старања, надзора и заштите. Изрицање ове мере је факултативно и зависи од нахођења суда.²¹⁷ Дакле, као што можемо видети, два елемента се могу издвојити код условне осуде са заштитним надзором. Први је условна осуда у свом основном облику, а други је заштитни надзор чији је циљ да се на учиниоца делује тако да током времена проверавања има одређени вид третмана на слободи, како би му се на тај начин помогло да се суздржава од вршења криминалних радњи.²¹⁸

Трајање заштитног надзора може се кретати само у оквиру времена проверавања. Међутим, заштитни надзор не мора трајати током целог времена проверавања, може трајати и краће. Такође, ако суд одреди да ће заштитни надзор трајати током целог времена проверавања, може заштитни надзор и укунути ако дође до уверења да је сврха заштитног надзора испуњена.

2.1. Позитивне и негативне стране условне осуде са заштитним надзором

Основни циљ и сврха условне осуде са заштитним надзором је да се према учиниоцу лакшег кривичног дела код којег се са сигурношћу не може очекивати да неће наставити са вршењем кривичних дела, не примени краткотрајна казна затвора, већ да му се пружи одређена помоћ и надзор на слободи, како би кориговао своје понашање и вратио се у потпуности животу који је у складу са кривичноправним нормама.

Дакле, сврха извршења заштитног надзора уз условну осуду је „да се осуђена особа не искључи из друштва, већ да уз помоћ и надзор друштвене заједнице, добровољно, личним поступцима, радом и односом према уклањању штетних последица изазваних учињеним делом, развије свест и одговорност о штетности свога понашања које га је довело у критичну ситуацију“.²¹⁹

²¹⁷ Јовашевић, Д., Стевановић, З., (2007) *Правни аспекти извршења кривичних санкција*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, стр. 189.

²¹⁸ Јоксић, И., *op. cit.* стр. 538.

²¹⁹ Uzelac, S., (2002) *Zaštitni nadzor – metodika socijalno-pedagoškog rada*, Globus i ERF, Zagreb, str. 39.

Како је казна затвора кривична санкција која трпи критике од самог настанка²²⁰, друштво дуго времена трага за њеним супститутом.²²¹ Наиме, иако дуги низ година трпи извесне критике, казна затвора је и даље кривична санкција коју познају сва савремена кривична законодавства и која је као кривична санкција прописана за највећи број кривичних дела. Управо у напред изнетом се налази и прва позитивна страна условне осуде са заштитним надзором, а то је смањење примене краткотрајних казни затвора. У том смислу, у литератури се најчешће могу издвојити следеће предности, односно разлози за примену условне осуде са заштитним надзором:²²²

- пробација – заштитни надзор омогућава максималну нормализацију утицаја (на бази третмана у заједници) у процесима корекције;
- знатно се елеминише физичка и психолошка деградација осуђених;
- битно се хуманизује рехабилитациони процес;
- знатно су мањи трошкови извршења него у затвору (10-20 пута);
- веће су могућности за рад на случају него у затворским условима;
- пробација не носи са собом велике ризике, за неке случајеве није нужно ангажовање квалификованог особља – посебних службеника већ едукативних волонтера из локалних заједница.

Иако је условна осуда, а самим тим и условна осуда са заштитним надзором кривична санкција која је показала позитивне резултате у многим савременим законодавствима, постоје и теоретичари који износе одређене слабости и недостатке ове кривичне санкције.

Као највећа критика и слабост условне осуде са заштитним надзором истиче се одсуство генералне превенције код ове кривичне санкције. Критичари и опоненти ове санкције истицали су да она чак стимулише учиниоце лакших кривичних дела, да се свако рађа са правом да некажњено учини једно лакше

²²⁰ Више у: Бабић, М., (1997) Алтернативе казни затвора у циљу ефикасне борбе против криминалитета, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, 35 (2-3), стр. 135.

²²¹ Више у: Стевановић, З., Играчки, Ј., (2013) Алтернативне санкције и пробацијски систем у Србији, *Правна ријеч*, 10 (37), стр. 339-352.

²²² Илић, З., (2010) Заштитни надзор условно осуђених лица – алтернатива која обећава у: Весна Жунић-Павловић *et. al.* (уредници) *Превенција и третман поремећаја понашања*, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду, Београд, стр. 224.

кривично дело.²²³ Међутим, сматрамо да су овакви ставови када је реч о условној осуди неодрживи. Најпре, условна осуда је кривична санкција код које се пре свега остварују циљеви специјалне превенције, али се свакако не могу негирати и циљеви генералне превенције. У том смислу, ма колико условна осуда било често изрицана кривична санкција, за њено изрицање је потребно да буду испуњени законом прописани услови. Такође, и у случају испуњења законом прописаних услова суд не мора изрећи условну осуду. Изрицање условне осуде је факултативно, те суд у сваком конкретном случају цени оправданост њеног изрицања. Такође, случају изрицања условне осуде, учинилац је свестан да ће у случају неиспуњења наметнутих обавеза од стране суда, као и у случају лошег понашања и не придржавања обавеза из заштитног надзора, условна осуда бити опозвана а утврђена казна изречена. Уважавајући претходно изнето, сматрамо да изнети аргументи који оспоравају оправданост прописивања и изрицања условне осуде, ипак не могу бити прихваћени.

Следећи приговор који се односи на условну осуду подразумева присуство неједнаких третмана учинилаца кривичних дела, односно неједнакост грађана пред законом. Ово схватање односи се на случајеве када у извршењу неког кривичног дела учествује више особа, па се тада некоме изриче условна осуда а другоме безусловна казна. Међутим, познато је да степен кривичне одговорности код два или више кривично одговорних лица не може бити подједнако исти, па је стога и потпуно оправдано да се једном учиниоцу изрекне условна, а другом безусловна казна.²²⁴

Као један од приговора условне осуде са заштитним надзором истиче се и немогућност њене адекватне примене. У том смислу, посебно се наглашава одсуство услова за њену практичну примену који подразумевају одсуство адекватне стручне службе и органа²²⁵ који су задужени за примену заштитног надзора. Наиме, ови приговори су дуго времени била на месту јер је у Србији за примену заштитног надзора, дуго био задужен Центар за социјални рад (орган

²²³ Ђокић, И., Условна осуда, (22. 01. 2016.) преузето са: http://www.harmonius.org/sr/publikacije/clanci/ivan-djokic/Uslovna_osuda.pdf, стр. 191.

²²⁴ Илић, З., *op. cit.* стр. 225.

²²⁵ Више у: Milivojević, L., Tomašković, R., (2011) Sustav probacije u Republici Hrvatskoj i alternative kazni zatvora, *Policajska sigurnost*, 20 (1), str. 47-58.

старатељства). Међутим, нови Закон о извршењу кривичних санкција²²⁶ у том погледу прописује другачије решење. Новим Законом прописано је да се извршење заштитног надзора поверава Управи за извршење заводских санкција Министарства правде, која ће имати посебне службенике (поверенике) за извршење условне осуде са заштитним надзором. Основни циљ деловања повереничке службе је пружање помоћи осуђеним лицима који своју санкцију издржавају на слободи, као и успешна социјална интеграција осуђене особе.

2.2. Услови за одређивање заштитног надзора

Онда када суд процени да се са сигурношћу не може очекивати да ће се осуђеник на слободи добро понашати и да неће наставити са криминалним активностима, може изрећи условну осуду са заштитним надзором. На тај начин ће се осуђенику пружити потребна помоћ која се састоји у активном деловању повереничке службе. Дакле, овде више није реч о учиниоцу код којег се са релативном сигурношћу може очекивати да ће сама претња казном бити довољна да убудуће не врши кривична дела. Но ипак, то је учинилац код којег се, с обзиром на његову личност, раније владање, природу и околности извршеног дела, с основом може очекивати, додуше уз пружање помоћи и вршења надзора над њим, да више неће вршити кривична дела и да ће се на тај начин боље остварити сврха условне осуде.²²⁷ Па тако у члану 72 став 1 прописано је да када изрекне условну осуду, суд може одредити да се учинилац стави под заштитни надзор, ако се, с обзиром на његову личност, ранији живот, држање после извршеног кривичног дела, а нарочито његовог односа према жртви кривичног дела и околности извршења кривичног дела, може очекивати да ће се заштитним надзором потпуније остварити сврха условне осуде. Дакле, може се закључити да приликом изрицања условне осуде са заштитним надзором постоје и сви услови за изрицање обичне

²²⁶ Закон о извршењу кривичних санкција, *Сл. гласник РС*, бр. 55/14.

²²⁷ Стојановић, З., (1979) Условна осуда са заштитним надзором са аспекта предстојеће примене, *Правни живот*, 28 (10), стр. 18.; Благић, Д., (2002) Условна осуда са заштитним надзором, *Зборник радова Правног факултета у Приштини*, Приштина, стр. 161-175.

условне осуде, али суд се одлучује за изрицање условне осуде са заштитним надзором јер сматра да ће се тако постићи и остварити боља сврха кажњавања. Професор Зоран Стојановић сматра да се може поставити питање зашто онда уопште одређивати заштитни надзор само ради тога да би се боље остварила сврха условне осуде, кад би она и без тога била остварена. Одговор се може тражити у томе, да се нешто повећан ризик, од поновног вршења кривичног дела, може смањити одређивањем заштитног надзора.²²⁸

Дакле, условна осуда са заштитним надзором изрећи ће се онда када постоји одређена сумња у учиниоца и његове способности да се суздржи од криминалних радњи током времена проверавања, ако би био препуштен сам себи и без пружања помоћи, старања, надзора и заштите. У таквим ситуацијама криминално политички није оправдано изрећи условну осуду, али ни казну затвора. Стога, на располагању суду је условна осуда са заштитним надзором, чиме се настоји осуђени подвргнути одређеном виду третмана на слободи, од којег се може очекивати да ће на осуђеника деловати тако убудуће неће вршити кривична дела. Сврха изрицања заштитног надзора је да се одређена особа не искључи из друштва, већ да, уз помоћ и надзор друштвене заједнице, добровољно, личним поступцима, радом и односом према уклањању штетних последица изазваних извршењем кривичног дела, развије свест и одговорност о штетности свог понашања које га је довело у критичну ситуацију.²²⁹

Приликом одабира да ли да изрекне класичну условну осуду или условну осуду са заштитним надзором, суд посебно узима у обзир личност учиниоца. Дакле, на основу анализе личности учиниоца, његових навика, склоности, ранијег живота, суд ће одлучити да ли да изрекне условну осуду са заштитним надзором, и одредити обавезе уз заштитни надзор за које се може очекивати да ће на учиниоца деловати тако да у будуће не врши кривична дела. Сходно томе, тежина кривичног дела не представља кључни критеријум за одређивање заштитног надзора. Дакле, суд приликом одабира да ли да изрекне само условну осуду или условну осуду са

²²⁸ Стојановић, З., (1979) Условна осуда са заштитним надзором са аспекта предстојеће примене, *op. cit.*, стр. 23.

²²⁹ Doležal, D., (2006) *Voditelj zaštitnog nadzora uz uvjetnu osudu i rad za opće dobro na slobodi, Kriminologija i socijalna integracija*, 15 (2), str. 38.

заштитним надзором, као критеријум на основу којег ће донети одлуку неће узети тежину кривичног дела, већ ће у обзир узети личност учиниоца. Дакле, тежина кривичног дела, односно извршење тежег кривичног дела не значи нужно и одређивање заштитног надзора. Дакле, за одређивање заштитног надзора није критеријум тежина кривичног дела, већ личност учиниоца. То произилази из циља и сврхе условне осуде са заштитним надзором, а то је пружање помоћи учиниоцу кривичног дела и вршење надзора над његовим понашањем. Заштитни надзор одређује суд у пресуди којом изриче условну осуду и одређује мере заштитног надзора, њихово трајање и начин њиховог испуњавања.²³⁰

2.3. Садржина заштитног надзора

Заштитни надзор, као елемент ове условне осуде, се испољава кроз обавезе које суд у условној осуди изриче учиниоцу кривичног дела.²³¹ Садржај заштитног надзора прописан је у члану 73 КЗ-а и може обухватати једну или више од следећих обавеза:

- јављање органу надлежном за извршење заштитног надзора у роковима које тај орган одреди;
- оспособљавање учиниоца за одређено занимање;
- прихватање запослења које одговара способностима учиниоца;
- испуњавање обавеза издржавања породице, чувања и васпитања деце и других породичних обавеза;
- уздржавање од посећивања одређених места, локала или приредби, ако то може бити прилика или подстицај за поновно вршење кривичних дела;
- благовремено обавештавање о промени места боравка, адресе или радног места;
- уздржавање од употребе дроге или алкохолних пића;
- лечење у одговарајућој здравственој установи;

²³⁰ Јовашевић, Д., Стевановић, Д., *op. cit.* стр. 189.

²³¹ Бабић, М., Марковић, И., *op. cit.* стр. 438.

- посећивање одређених професионалних и других саветовалишта или установа и поступање по њиховим упутствима;
- отклањање или ублажавање штете причињене кривичним делом, а нарочито измирењем са жртвом учињеног кривичног дела.

Заштитни надзор се састоји од мера које имају за циљ заштиту осуђеног и надзор над њим. Дакле, нагласак заштитног надзора је да се кроз одређивање обавеза, на осуђеног делује тако да поправи своје понашање и да се суздржава од криминалних радњи. Суд у пресуди осуђеном може одредити једну или више обавеза. По правилу, ако се суд одлучи да изрекне условну осуду са заштитним надзором, требао би обавезно изрећи и обавезу која се састоји у јављању органу надлежном за извршење заштитног надзора у роковима које тај орган одреди. Наиме, без одређивања ове обавезе било би готово немогуће и реализовати заштитни надзор. Поред ове обавезе суд може изрећи и неку од преосталих девет обавеза које су му на располагању. Приликом одређивања мера које осуђени мора да изврши суд је у обавези да онда када постоји потреба за то, осуђеном и ближе одреди садржај ових обавеза. Наиме, неке од тих обавеза захтевају конкретизацију (на пример код обавеза уздржавања од посећивања одређених места, локала или приредби морају се одредити та места, локали или приредбе) да би се могле извршавати од стране условно осуђеног.²³² Како суд у неким ситуацијама у моменту доношења одлуке, ипак неће бити у могућности да изврши конкретизацију и ближе одреди садржај наметнутих обавеза, то онда треба препустити органу надлежном за извршење заштитног надзора. Дакле, онда када је у могућности, суд треба да изврши конкретизацију појединих обавеза, а ако то није могуће урадити у моменту доношења одлуке, конкретизацију треба препустити поверенику који је задужен за извршење условне осуде са заштитним надзором.

Као што смо могли видети, суд на располагању има велики број обавеза које може наметнути осуђеном. Све те мере нису у потпуности подређене надзору и заштити, али се свакако при одређивању било које мере настоји задовољити тај циљ. Такође, неке од наведених обавеза изазивају дилему да ли их је било оправдано прописати с обзиром на то да су нереалне (на пример прихватање

²³² Стојановић, З., Коментар Кривичног законика, *op. cit.* стр. 301.

запослења које одговара способностима осуђеног) или је њихово испуњавање тешко надзирати.²³³

2.4. Избор мере заштитног надзора

При избору обавеза које су прописане у члану 73 КЗ-а и одређивања њиховог трајања, суд ће нарочито узети у обзир године живота учиниоца, његово здравствено стање, склоности и навике, побуде из којих је извршио кривично дело, држање после извршеног кривичног дела, ранији живот, личне и породичне прилике, услове за испуњење наложених обавеза, као и друге околности које се односе на личност учиниоца, а од значаја су за избор мере заштитног надзора и њихово трајање.²³⁴ Дакле, приликом одабира обавеза које осуђени мора да извршава током трајања заштитног надзора, суд ће посебно узети у обзир све околности које се односе на личност учиниоца. Дакле, пре одређивања обавеза које се реализују путем заштитног надзора суд најпре мора добро да упозна личност учиниоца. Ово је разумљиво из разлога што се од тих обавеза очекује да на учиниоца делују тако да се суздржава од криминалних радњи и да се путем третмана на слободи код учиниоца постигне ресоцијализација.²³⁵ Основна сврха налагања извршења једне или више наведених обавеза је усмеравање живота и понашања осуђеног лица у смислу постављања друштвено корисних циљева а тиме и онемогућавање поновног извршења кривичног дела условно осуђеног лица.²³⁶

За разлику од англо-америчког система условне осуде и неопходне сагласности осуђеног са обавезама које су му наметнуте, код условне осуде са заштитним надзором наше кривично законодавство, не тражи сагласност осуђеног, за примену било које од прописаних обавеза. Дакле, суд приликом одређивања обавеза и изрицања условне осуде неће тражити сагласност осуђеног већ ће

²³³ Стојановић, З., Коментар Кривичног законика, *op. cit.* стр. 301.

²³⁴ Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09 и 111/09 и 121/12, 104/13, 108/14, члан 74.

²³⁵ Више о ресоцијализацији у: Драгојловић Ј., (2014) Проблем реинтеграције бивших затвореника у друштвену заједницу, *Култура полиса*, 11 (25), стр. 433-444.

²³⁶ Лазаревић, Д., *op. cit.* стр. 112.

условну осуду и обавезе из заштитног надзора изрећи уколико су испуњени други тражени услови. Тражење сагласности учиниоца кривичног дела са обавезама које су му одређене уз условну осуду код англо-америчког правног система је донекле и логчно. Имајући у виду да суд код овог система условне осуде учиниоцу уопште не утврђује казна, већ се поступак аутоматски одлаже и изриче се условна осуда, логично је да суд тражи сагласност од учиниоца за испуњење одређених обавеза а самим тим и за одлагање кривичног поступка. Нелогично би било да суд одлаже кривични поступак, а да не постоји сагласност учиниоца са изрицањем условне осуде и обавезама које су му у наметнуте. У нашем кривичном законодавству није неопходна сагласност учиниоца за наметнуте обавезе, али како је код нас поступак окончан а казна утврђена, једноставно је опозвати условну осуду и изрећи утврђену казну у условној осуди, у случају неиспуњавања обавеза из заштитног надзора. Дакле, неиспуњавање обавеза из заштитног надзора, а самим тим и евентуално опозивање условне осуде у англо-америчком систему производи „веће последице“ и враћа поступак на почетак, шта подразумева утврђивање и изрицање казне, за разлику од француско-белгијског система где је казна утврђена приликом изрицања саме условне осуде.

Међутим и поред тога што се не тражи изричита сагласност од учиниоца са обавезама које су му одређене, суд ће узети у обзир и његову спремност да наметнуте обавезе реализује. Дакле, иако пристанак осуђеног приликом стављања под заштитни надзор и одређивање обавеза није потребан (за разлику од условне осуде англо-америчког типа, тј. пробације), ипак је његова спремност да испуњава постављене обавезе због саме природе тих обавеза и сврхе заштитног надзора веома важна околност коју суд треба да има у виду.²³⁷ Ипак, тамо где би суд оценио да не постоји спремност за извршавањем обавеза из заштитног надзора, изрицање условне осуде би криминалнополитички било неоправдано. Неспремност учиниоца да испуњава наметнуте обавезе и придржава се упустава која добија од стране повереника, довело би у питање основаност изрицања условне осуде са заштитним надзором, као и саме условне осуде. Стога, иако није потребна изричита сагласност учиниоца са изрицањем условне осуде са заштитним надзором и обавезама које тај

²³⁷ Стојановић, З., Коментар Кривичног законика, *op. cit.* стр. 302.

надзор подразумева, суд би ипак морао узети у обзир и спремност учиниоца да испуњава наметнуте обавезе и придржава се ограничења које одреди суд. У супротном довела би се у питање основаност и сврха изрицања условне осуде са заштитним надзором, као и обичне условне осуде.

Као што смо већ и напоменули, законодавац је прописао велики број разноврсних обавеза које се могу изрећи приликом одређивања заштитног надзора. Оно што је свакако важно напоменути јесте то што се обавезе из заштитног надзора разлику по својој сврси од обавеза које се изричу уз обичну условну осуду. Обавезе које се могу поставити уз обичну условну осуду (накнада штете, враћање имовинске користи прибављене кривичним делом и друге обавезе предвиђене кривичноправним мерама) немају ни карактер заштите нити надзора и њихова сврха је сасвим другачија него код заштитног надзора.²³⁸ Као могуће обавезе које се осуђенику могу поставити приликом одређивања заштитног надзора су и уздржавање од употребе дроге или алкохолних пића, лечење у одговарајућој здравственој установи и посећивање одређених професионалних и других саветовалишта или установа и поступање према њиховим упутствима. Како ове обавезе имају сличности са мерама безбедности обавезног лечења наркомана, обавезног лечења алкохоличара као и донекле са обавезним психијатријским лечењем, поставља се питање разлике између ових обавеза и мера безбедности. Такође, поставља се и питање када је оправдано уз условну осуду изрећи неку од ових мера безбедности, а када је криминалнополитички оправдано изрећи условну осуду са заштитним надзором те у оквиру заштитног надзора одредити неку од поменутих обавеза. Суд ће изрећи условну осуду са заштитним надзором и одредити поменуте обавезе онда када је реч о лакшим случајевима, односно у случајевима у којима нису испуњени услови за изрицање ових мера безбедности (када кривично дело није учињено услед зависности од употребе алкохола или дрога), као и у случајевима када постоји потреба да се учиниоцу наложи извршавање и неке друге обавезе из заштитног надзора.²³⁹

²³⁸ Стојановић, З., Коментар Кривичног законика, *op. cit.* стр. 302.

²³⁹ *Ibid.*

2.5. Трајање заштитног надзора

Приликом доношења пресуде о изрицању условне осуде са заштитним надзором, суд ће условно осуђеном поставити једну или више обавеза које чине садржај заштитног надзора. У тој истој пресуди суд је дужан ако је то могуће, да ближе конкретизује садржај заштитног надзора, одреди садржину обавеза као и начин њиховог извршења. Дакле, само обавезе које су изричито наведене у пресуди од стране суда могу бити постављене осуђеном током трајања заштитног надзора. Међутим, суд има на располагању на основу поднетих извештаја и предлога надлежних органа (повереника) у току трајања заштитног надзора да поједине обавезе укине или замени другим.²⁴⁰

Означеном судском одлуком којом се одређује заштитни надзор, истовремено се одређивањем појединих обавеза, које чине садржину заштитног надзора одређује и време трајања заштитног надзора.²⁴¹ Време трајања заштитног надзора утврђује се у оквиру трајања рока проверавања утврђеног у условној осуди. Дакле, трајање заштитног надзора не мора трајати током целог времена проверавања. Оно може трајати и краће и то у два случаја:²⁴²

- могуће је да суд приликом изрицања условне осуде одреди да заштитни надзор траје краће од времена проверавања и
- ако у току времена трајања заштитног надзора суд утврди да је испуњена његова сврха може га укинути и пре истека времена на које је одређен.

Дакле, трајање заштитног надзора не мора да се поклапа са временом проверавања одређеним у условној осуди, а самим тим и са трајањем условне осуде. У суштини, трајање заштитног надзора као и обавезе које су садржане у заштитном надзору одређују се спрам личности осуђеног. Онда када суд процени

²⁴⁰ Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09 и 111/09 и 121/12, 104/13, 108/14, члан 75, став 2.

²⁴¹ Стојановић, З., (1982) Заштитни надзор у КЗ СР Србије са освртом на решење у КЗ Република и Покрајина, *Правни живот* 31 (5-6) стр. 720.

²⁴² Стојановић, З., Кривично право – општи део, *op. cit.* стр. 306.

да спрам личности, осуђеног трајање заштитног надзора није неопходно током целог времена проверавања, одмах ће у пресуди то и назначити.

Такође, ако током трајања заштитног надзора на основи извештаја повереника дође до уверења да је сврха кажњавања односно изрицања заштитног надзора постигнута, суд ће такође заштитни надзор укунути. У овим ситуацијама када заштитни надзор траје краће од трајања условне осуде осуђеник једним делом извршава условну осуду са заштитним надзором, а једним делом (током преосталог времена проверавања) извршава класичну условну осуду.

2.6. Последице неиспуњавања обавезе заштитног надзора

У случају да осуђени коме је изречена условна осуда са заштитним надзором не испуњава обавезе које му је суд одредио, суд га може опоменути или може раније обавезе заменити другим обавезама или продужити трајање заштитног надзора у оквиру времена проверавања или опозвати условну осуду.²⁴³

Суд би осуђеног ако не испуњава обавезе одређене заштитним надзором требао опоменути онда када сматра да ће на тај начин успети да делује на њега тако, да убудуће пристане да испуњава обавезе одређене заштитним надзором и подвргне се одређеном виду третмана на слободи. Дакле, овде суд покушава максимално да одложи примену неке теже мере, као што је на пример опозивање условне осуде и изрицање казне и настоји да још једном да шансу осуђенику и мотивише га да поштује обавезе које су одређене заштитним надзором.

Суд би по правилу, осуђенику у случају неиспуњавања обавеза које су му предвиђене заштитним надзором требао заменити другим, онда када процени да осуђеник није у могућности без своје кривице да наметнуте обавезе извршава, или онда када ипак дође до уверења да ће се сврха изрицања условне осуде са заштитним надзором боље остварити применом неке друге обавезе.

Суд би требало да продужи трајање заштитног надзора онда, када дође до уверења да осуђеник није испунио обавезе које су одређене заштитним надзором

²⁴³ Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09 и 111/09 и 121/12, 104/13, 108/14, члан 76.

због сметњи које су постојале током трајања заштитног надзора, а које нису наступиле његовом кривицом, а које су у међувремену нестале. Дакле, тада је криминалнополитички оправдано да суд продужи трајање заштитног надзора у оквиру времена проверавања које је одређено у условној осуди. На тај начин даје се могућност осуђенику да испуни обавезе одређене заштитним надзором и да успешно приведе крају извршење условне осуде са заштитним надзором, а самим тим и спречи њено опозивање.

Најзад, суд у случају неиспуњавања обавеза које су одређене заштитним надзором, може опозвати условну осуду. Суд би по правилу требао да опозове условну осуду онда када дође до уверења да осуђени неће и не жели да се подвргне третману на слободи и када не жели да испуњава обавезе одређене заштитним надзором. Услед тога, сама сврха изрицања условне осуде са заштитним надзором се не остварује и суд има само једну могућност, а то је опозивање условне осуде и изрицање утврђене казне из условне осуде. Оно што је код опозивања условне осуде са заштитним надзором услед неиспуњавања обавеза, спорно, јесте, у којем је року опозивање условне осуде могуће извршити. Да ли само у току трајања времена проверавања, или у року од годину дана након протеча времена проверавања, како је то утврђено у случају да условно осуђени који није стављен под заштитни надзор али му је постављена нека обавеза уз условну осуду, ту обавезу не испуни. С обзиром на то да КЗ поред ове ситуације кад се осуђеном условна осуда може опозвати и после протеча времена проверавања наводи само случај када осуђени у току времена проверавања учини кривично дело које повлачи опозивање условне осуде а то је пресудом утврђено тек после времена проверавања (а не и случај кад условно осуђени који је стављен под заштитни надзор не испуњава постављене обавезе), то се у том случају условна осуда не би могла опозвати након истека времена проверавања.²⁴⁴

Дакле, до опозивања условне осуде са заштитним надзором због неиспуњења обавеза може доћи само у току времена проверавања, а не и после тога (као код обичне условне осуде када се услед неиспуњавања обавеза условна осуда може опозвати у року годину дана од протеча времена проверавања). Законодавац је

²⁴⁴ Стојановић, З., Кривично право – општи део, *op. cit.* стр. 306.

овде изричит и како наводи професор Зоран Стојановић не може се прихватити тумачење применом аналогије, јер се ради о обавезама које су код условне осуде са заштитним надзором по својој природи, карактеру и циљу сасвим другачије од обавеза из члана 65 став 2 КЗ-а.²⁴⁵ Обавезе које се одређују уз заштитни надзор су обавезе које се континуирано морају извршавати и које представљају одређени вид помоћи, старања, надзора и заштите. Реч је о третману на слободи и он се континуирано одвија током трајања заштитног надзора. Насупрот томе, мере које се одређују уз условну осуду (враћање имовинске користи, накнада штете проузроковане кривичним делом и друге кривичноправне мере) су по правилу једнократне и њихов примарни циљ није поправљање учиниоца, нити имају карактер третмана на слободи. Оне представљају мере којима се настоји поправити нарушено стање које је настало извршењем кривичног дела. Како се некада рок за испуњење ових обавеза може поклапати са завршетком времена проверавања, логично је да се даје додатни рок (после завршетка времена проверавања) за опозивање условне осуде због неиспуњења обавеза. Овог додатног рока код обавеза које су одређене заштитним надзором нема, јер је другачија садржина и свеха тих мера. Дакле, , обавезе које се одређују уз заштитни надзор су усмерене на поправљање учиниоца и представљају одређени вид третмана на слободи и извршавају се континуирано, од почетка до краја трајања заштитног надзора. Како је потребно да се ове обавезе извршавају континуирано (дакле није реч о једнократним обавезама) није неопходно прописивати додатни рок у ком се условна осуда са заштитни надзор може опозвати, односно није неопходно да се ова условна осуда може опозвати и након завршетка времена проверавања.

2.7. Условна осуда са заштитним надзором – практични проблеми

Иако условна осуда са заштитним надзором у наше кривично законодавство не представља новину, ова кривична санкција се до сада у пракси скоро уопште није примењивала. Међутим, опште је познато да сваки нови институт у праву

²⁴⁵ Стојановић, З., (1979) Условна осуда са заштитним надзором са аспекта предстојеће примене, *op. cit.*, стр. 27.

уопште, па и кривичном праву, тешко пробија пут у оживотворењу, поготово када је његова реализација повезана са организацијом пратећих (извршних) служби и институција.²⁴⁶ Дакле, основни разлог непримењивања ове санкције у пракси је тај што нису створени адекватни услови за њену примену са једне стране, док са друге стране реч је о институту који потиче из англосаксонског правног система и не представља део наше правне традиције, па је стога код одређеног броја судија постојала и скептичност по питању делотворности ове кривичне санкције. Међутим, највећи проблем свакако је био у томе што се извршење условне осуде са заштитним надзором препуштало органу старатељства, који чини се, ипак није био орган који је извршење ове кривичне санкције могао на прави начин реализовати. Стога, имали смо ситуацију да је постојала законска могућност изрицања условне осуде са заштитним надзором, јер је она била прописана у КЗ-у, али нису постојали адекватни услови за њену практичну примену. Управо из тог разлога се једно време и предлагало укидање ове кривичне санкције. Међутим, то што нису створени услови за њену примену, свакако не представља разлог за њено укидање. Свакако је боље уложити напор и обезбедити материјалне и кадровске услове за извршење ове санкције која се у многим земљама показала делотворном, него је једноставно укинути.²⁴⁷

Како је орган старатељства субјекат који није био довољно оспособљен за извршење ове кривичне санкције, заштитни надзор се у пракси уопште није ни примењивао. Нови Закон о извршењу кривичних санкција у том погледу прописује другачије решење, прописујући да се извршење заштитног надзора поверава Управи за извршење заводских санкција Министарства правде, која ће имати посебне службенике (поверенике) за извршење условне осуде са заштитним надзором. Основни циљ деловања повереничке службе је пружање помоћи осуђеним лицима који своју санкцију издржавају на слободи, као и успешна социјална интеграција осуђене особе.

Наиме, условна осуда код нас до сада није нашла адекватну практичну примену. Свакако да разлоге за то треба тражити у томе што нису створени

²⁴⁶ Бабић, М., Алтернативе казни затвора у циљу ефикасне борбе против криминалитета, *op. cit.*, стр. 135.

²⁴⁷ Стојановић, З., Коментар Кривичног законика, *op. cit.* стр. 301.

адекватни практични услови за њену примену. Ти практични проблеми и немогућности примене условне осуде са заштитним надзором се углавном односе на недостатак финансијских средстава као и недостатак организационе структуре и адекватно обучених лица која могу обављати посао повереника. За неадекватну примену условне осуде са заштитним надзором, донекле се кривица можда може приписати и судовима.

Наиме, судије се нису одлучивале за изрицање ове кривичне санкције јер су са једне стране били скептични по питању њеног извршења, док са друге стране, одређене обавезе које су одређене уз заштитни надзор су биле несхватљиве за судију у смислу могућности њиховог спровођења, а реч је о следећим обавезама: посећивање одговарајућих професионалних, психолошких или других саветовалишта, прихватање запослења које одговара способностима учиниоца, уздржавање од посећивања одређених места, локала или приредби, док су друге обавезе као што су: лечење у одговарајућој здравственој установи и уздржавање од употребе дроге или алкохола, биле изрицане као мере безбедности уз условну осуду.²⁴⁸

Међутим, као што смо и напоменули, задњих година се по овом питању урадило много и сматрамо да сада постоје и адекватни практични услови за њену примену. Стога, сматрамо да би судови сада требали да крену чешће да изричу условну осуду са заштитним надзором, онда када процене да ће се на тај начин постићи боља сврха условне осуде. У том смислу, сматрамо да је условна осуда са заштитним надзором веома ефикасна кривична санкција, што потврђују и резултати њене примене у другим државама.

3. Дејство условне осуде

Под дејством условне осуде подразумева се како изрицање условне осуде делује на правни положај осуђеника. Наиме, како је условна осуда кривична санкција која се може опозвати и заменити казном затвора, потребно је направити

²⁴⁸ Пековић, Н., (2006) Алтернативне кривичне санкције – практични проблеми, *Билтен судске праксе Врховног суда Србије*, бр. 2/2006, стр. 37.

разлику између дејства условне осуде која је опозвана и дејства условне осуде која није опозвана.

Када је реч о дејству условне осуде која није опозвана у теорији кривичног права доминантна су два становишта. Према првом, неопозвана условна осуда би требала да се сматра непостојећом. Пресуда о изрицању условне осуде након успешног истека времена проверавања треба да се сматра „као и да није постојала“.²⁴⁹ Присталице овог становишта истичу да учиниоца који је током времена проверавања показао добро владање, суздржавао се од чињења кривичних дела и испунио постављене обавезе од стране суда, не треба сматрати осуђиваним. Према томе, ако би ово лице након тога (одслужене условне осуде која није опозвана) извршило ново кривично дело, не би га требало сматрати повартником, јер условна осуда која није опозвана требало би да се сматра као да и није постојала. Другим речима, она се у потпуности брише.

Такође, и Лист као један од најистакнутијих представника овог становишта истиче да условна осуда која није опозвана треба да буде у потпуности избрисана и да је тако треба и посматрати, како се условно осуђеном не би остављала љага и печат осуђиваности. Такође, овај аутор истиче да је смисао ове установе да се са условно осуђеним, по издржаној проби тако поступа, као да никад није ни био осуђиван.²⁵⁰

Насупрот тога, присталице другог становишта сматрају да би условну осуду која није опозвана требало сматрати као да је казна издржана. Овакво становиште полази од поимања условне осуде као казне, односно модалитета казне. Дакле, на овај начин се условна осуда изједначава са казном, па самим тим се и неопозвана условна осуда након протеча времена проверавања изједначава са издржаном казном. Сходно овом становишту, неопозвана условна осуда би се сматрала као осуда на било коју другу кривичну санкцију, односно на било коју казну, па и казну затвора. Према томе, ако би лице којем није опозвана условна осуда, након протеча времена проверавања, извршило ново кривично дело, он би се сматрао повратником. Дакле, условна осуда која није опозвана, би се у том случају,

²⁴⁹ Трепо, Л., (1901) О условној осуди, Бранич, стр. 480; Цитирано према; Бејатовић, С., Условна осуда, *op. cit.* стр. 145.

²⁵⁰ Васиљевић, Т., *op. cit.* стр. 254.

сматрала као отежавајућа околност приликом одмеравања казне за ново кривично дело. Професор Божа Марковић истиче да је „условна осуда казна своје врсте, коју осуђени треба да осети и то не само за време пробе, већ и после овог времена. Чим је она казна, онда се она одиста ничим не да уништити. Циљ је њен отклањање штетног дејства затвора тиме што осуђени неће ићи у затвор ако извесно време буде добро владао. Том циљу баш и одговара схватање по коме се условна осуда по истеку времена за пробу има сматрати за издржану“.²⁵¹

Као што смо могли видети, у теорији су током историје егзистирала два становишта по питању дејства условне осуде. Према првом становишту, лице којем није опозвана условна осуда сматрало се неосуђиваним, а условна осуда након протекла времена проверавања се сматрала као и да није постојала. Насупрот томе, према другом становишту, лице којем није опозвана условна осуда након протекла времена проверавања, сматрано је осуђиваним. Као и у теорији кривичног права, слична је ситуација била и у кривичном законодавству.

Према томе, од озакоњења условне осуде у Србији па све до Кривичног законика из 1951. године изричито је било прописано да ће се условно осуђено лице након протекла времена проверавања у случају неопозивања условне осуде, сматрати неосуђиваним. Након тога, доношењем Закона о изменама и допунама Кривичног законика из 1959. године долази до напуштања становишта према којем се лице осуђено на условну осуду након протекла времена проверавања сматра неосуђиваним. Ступањем на снагу поменутог Закона, лице које је осуђено на условну осуду након протекла времена проверавања не сматра се више неосуђиваним, већ се третира као осуђивано лице. Овакво решење у законодавству Србије егзистира све до данас.

Како је условна осуда кривична санкција она самим тим и производи одређено правно дејство. Према томе, условно осуђено лице сматра се осуђеним и условна осуда се уписује у казнену евиденцију. У случају да условна осуда није

²⁵¹ Марковић, Б., Средства за замену кратковремене казне лишења слободe, с нарочитим освртом на условну осуду, *op. cit.* стр. 162.

опозвана, она се из казнене евиденције брише годину дана од протеча времена проверавања.²⁵²

Како се лице које је осуђено на условну осуду сматра осуђиваним, приликом одмеравања казне за ново кривично дело, условна осуда ће се третирати као ранија осуђиваност а самим тим и као отежавајућа околност.

Условна осуда је кривична санкција која не повлачи правне последице осуде у случају да није опозвана. Иако је реч о осуди, она не може бити основ за наступање правних последица које закон везује само за осуду на теже казне.²⁵³ Према томе, лице које је осуђено на условну осуду не губи права као што су нпр. престанак вршења јавних функција, престанак радног односа или престанак вршења одређеног позива или занимања, као ни могућност стицања одређених права као што су нпр. забрана стицања одређених јавних функција, забрана добијања одређених дозвола или одобрења која се дају одлуком државних органа или органа локалне самоуправе.²⁵⁴

4. Условна осуда и новчана казна

Од самог настанка условне осуде па све до данас поставља се питање оправданости изрицања условне осуде код новчане казне. Ставови и мишљења по овом питању су подељена, те се у литератури могу наћи теоретичари који између осталог сматрају да се условна осуда може и треба изрећи и код новчане казне, као и они који сматрају да није оправдано изрицати условну осуду код новчане казне.²⁵⁵

Теоретичари који се противе изрицању условне осуде код новчане казне истичу да је основни циљ и сврха условне осуде да замени примену краткотрајних

²⁵² Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09 и 111/09 и 121/12, 104/13, 108/14, члан 98, став 2, тачка 2.

²⁵³ Срзентић, Н., Стајић, А., Лазаревић, Љ., *ор. cit.* стр. 422.

²⁵⁴ Види члан 95 Кривичног законика, *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09 и 111/09 и 121/12, 104/13, 108/14.

²⁵⁵ Више у: Томић, М., (2006) Новчана казна и условна осуда : (нова решења и досадашња искуства) у Станко Бејатовић (уредник) *Нова решења у кривичном законодавству и досадашња искуства у њиховој примени* – Зборник радова XLIII редовно годишње саветовање на Златибору, Удружење за кривично право и криминологију Србије и Црне Горе и Интермекс, Београд, стр. 111-128.

казни затвора и отклоне његово негативно дејство. Такође, новчаном казном учинилац се не излаже боравку у затвору, жигосању и губитку одређених права, као што је то случај код казне затвора.

Како је новчана казна одређени вид плаћања она свакако не може да деморалише и да представља опасност за потенцијално повратништво.²⁵⁶ Противници изрицања условне осуде код новчане казне сматрају да се на тај начин губи сваки вид застрашивања, а самим тим и генералне превенције. Професор Љубиша Лазаревић заступа слично схватање наводећи „Ако се пође од основне сврхе условне осуде, онда се може поставити питање да ли је оправдано одлагање извршења новчане казне. Основна намена условне осуде је замена краткотрајне казне лишења слободе и у таквој функцији лежи најјаче криминално-политичко оправдање ове санкције. Са друге стране, новчана казна намењена је, пре свега, оним учиниоцима који се у извршењу дела руководе користољубивим мотивима, а изриче се када је са обзиром на имовно стање учиниоца могуће њено извршење. Оправдано је дакле, да се посегне у имовину оног учиниоца који је хтео да је увећа на незаконит начин и на штету другог. Стога, када је оправдано изрећи ову казну нема великог оправдања да се одложи њено извршење, чак и кад се новчана казна изриче да би се избегло изрицање краће казне затвора“.²⁵⁷

Теоретичари који оправдавају примену условне осуде и код новчане казне истичу да је сасвим оправдано изрећи условну осуду и код новчане казне, јер се ради о учиниоцима који су извршили лакша кривична дела од оних који су осуђени на казну затвора, па им затвор замењен условном осудом. Дакле, ако се условна осуда не би могла изрећи код новчане казне онда би имали ситуацију да се учиниоцима тежих кривичних дела даје условна осуда, а онима који су извршили лакша кривична дела не даје.²⁵⁸ Овакав приступ би се свакако косио са основним принципима сразмерности санкције учињеном кривичном делу. Наиме, лице које буде осуђено на условну осуду, у случају доброг владања током времена проверавања, утврђену казну затвора не извршава. Насупрот томе, лице које је

²⁵⁶ Васиљевић, Т., *op. cit.* стр. 177.

²⁵⁷ Лазаревић, Љ., (1984). Предстојеће измене у југословенском кривичном законодавству, *Правни живот*, 33 (7-8) стр. 532.

²⁵⁸ Barthou у француској скупштини и Traire у сенату 3. VI 1890. год. Цитирано према: Васиљевић, Т., *op. cit.* стр. 178.

осуђено на новчану казну нема ту могућност, већ се његова казна нужно мора извршити. У случају да се новчана казна не може ни принудно извршити, долази до њене замене казном затвора.²⁵⁹ Услед тога долазимо у ситуацију да је лице које је извршило лакше кривично дело морало да извршава казну затвора због немогућности плаћања новчане казне, а лице које је извршило теже кривично дело за које је била утврђена казна затвора, па замењена условном осудом, након доброг владања током времена проверавања, ипак не мора у затвор. У оваквим ситуацијама, долази до нерзмерности државне реакције и репресије на конкретно кривично дело. Тако онај ко је извршио лакше кривично дело, бива принуђено да извршава казну затвора, док онај ко је извршио теже кривично дело, ипак на крају избегне извршење казне затвора. Напред изнето се може конкретно приказати кроз следећи пример:

Од два лица од којих је једно одговарало као извршилац а друго као помагач и од којих прво треба да буде строжије кажњено, прво буде осуђено на затвор условно, а друго новчано безусловно. По истеку рока пробе осуђени на затвор не мора да издржава казну затвора, а осуђеном на новчану казну би у случају да не може исту да плати, била замењена казном затвора. Дакле, из напред изнетог долазимо до закључка да би у овој ситуацији лице које је требало да буде блаже кажњено, прошло много горе.²⁶⁰

Иако је доста спорна чињеница да се новчана казна мења затворском казном (управо због напред изнетог примера), чини се да је то једини начин да се повећа успешност извршења новчане казне. Ако новчаној казни субсидијеритет не би била казна затвора, јако тешко би у пракси било извршење новчане казне, јер би се осуђени увек потрудио да не дође до њеног извршења ни принудним путем. На овај начин би се у потпуности изгубио смисао новчане казне. Услед тога, у теорији су предложана различита решења. У том смислу, Лист и Перен сматрају да би најбоље било дати безусловно осуђеном на новчану казну да тражи одлагање субсидијерног затвора када до њега дође. И ово није примењиво и осим тога што ће осуђени у нади да ће му бити дато одлагање субсидијерног затвора избегавати плаћање

²⁵⁹ Види члан 189 Закона о извршењу кривичних санкција, *Сл. гласник РС*, бр. 55/14.

²⁶⁰ Васиљевић, Т., *op. cit.* стр. 179.

новчане казне, и судија после толико времена нема могућности да правилно оцени има ли места овом одлагању.²⁶¹ Уважавајући напред изнето, чини се да су у пракси могуће само две ситуације, прва је да се дозволи изрицање условне осуде и код новчане казне, док друга подразумева да се новчана казна која не може бити ни принудно извршена, ипак замени казном затвора, па да се услед тога прихвати и чињеница да се некада лице које је извршило лакше кривично дело, кажњава теже, од онога лица које је извршило теже кривично дело.

Према тренутно важећем КЗ-у Србије, не постоји могућност изрицања условне осуде код новчане казне. То недвосмислено произилази из члана 66 став 1 који прописује да се условна осуда може изрећи кад је учиниоцу утврђена казна затвора у трајању мањем од две године. Овакво законско решење је код нас присутно задњим изменама КЗ-а из 2005. године. Према ранијим законским решењима од озакоњења условне осуде у Србији, условна осуда се могла изрећи и за новчану казну. Дакле, као што можемо видети, последњом реформом Кривичног законика оваква могућност је укинута. Законодавац се овде водио мишљу да не постоји криминалнополитичко оправдање да се условна осуда изриче и за новчану казну. Међутим, сматрамо да би ипак требало прописати могућност изрицања условне осуде и код новчане казне. Свакако да би њену примену требало свести на најмању могућу меру и изрицати је само онда када суд дође до уверења да се учинилац налази у тешкој економској ситуацији, а да је на основу тежине кривичног дела, као и других околности које се односе на учиниоца, оправдано изрећи новчану казну. У овим ситуацијама би за учиниоца изречена безусловна новчана казна била много тежа санкција него ли условна осуда. Управо из тог разлога, сматрамо да би било оправдано прописати могућност изрицања условне осуде и код новчане казне, али да судови ову могућност користе само изузетно, када се учинилац налази у веома тешкој економској ситуацији. За лица која немају могућност плаћања новчане казне осуда на новчану казну по правилу представља осуду на затвор, јер ће новчана казна услед немогућности извршења бити замењена затвором. Умајући у виду напред изнето сматрамо да је нужно водити рачуна и о принципима правичности, услед чега не би требало допустити да мањи кривац

²⁶¹ Васиљевић, Т., *op. cit.* стр. 179.

трпи више од већег кривца, што би се нужно десило, посебно у оним ситуацијама када долази до замене новчане казне казном лишења слободe, без кривице учиниоца кривичног дела (када учинилац изречену новчану казну не може да плати).²⁶²

Могућност изрицања условне осуде и код новчане казне је у целости у складу а са сврхом условне осуде, будући да се иста састоји у томе „да се према учиниоцу лакшег кривичног дела не примени казна...“. Како је новчана казна прописана за лакша кривична дела и представља казну у систему кривичних санкција, и сама сврха условне осуде је у потпуности у складу са могућношћу изрицања условне осуде код новчане казне.

5. Изрицање условне осуде правним лицима

Доношењем Закона о одговорности правних лица за кривична дела²⁶³ 2008. године и Република Србија је створила законску могућност за утврђивање одговорности правних лица за кривична дела као и услове за изрицање кривичних санкција правним лицима. Одговорном правном лицу за кривично дело могу се изрећи казне, мере безбедности и условна осуда.

Приликом изрицања условне осуде суд правном лицу утврђује новчану казну до пет милиона динара и истовремено одређује да се она неће извршити ако осуђено правно лице за време које одреди суд, а које не може бити краће од једне ни дуже од три године (време проверавања) не буде одговорно за кривично дело. Приликом одлучивања да ли ће изрећи условну осуду суд ће посебно узети у обзир степен одговорности правног лица за учињено кривично дело, мере које је правно лице предузело ради откривања или спречавања кривичног дела и мере које је након извршења кривичног дела предузело према одговорном лицу.²⁶⁴

Дакле, као што можемо видети, приликом одлучивања о изрицању условне осуде суд поред степена одговорности, посебно цени понашање правног лица

²⁶² Бејатовић, С., (1986) Новчана казна и условна осуда, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, 58 (1), стр. 4-5.

²⁶³ Закон о одговорности правних лица за кривична дела, *Сл. гласник РС*, бр. 97/08.

²⁶⁴ Закон о одговорности правних лица за кривична дела, *Сл. гласник РС*, бр. 97/08, члан 20.

након извршеног кривичног дела. То понашање се рефлектује кроз предузимање или непредузимање мера којима се кривично дело открива или спречава, као и какав је став и мере правно лице предузело према одговорном лицу. Из напред изнете формулације чини се да законодавац у довољној мери није појаснио, које су то мере, које правно лице треба да предузме након извршеног кривичног дела. Овде ће свакако судска пракса морати да изгради став које су то мере које правно лице треба да преузме ради откривања и спречавања кривичног дела, као и које су то мере које треба да се предузму према одговорном лицу.

Чини се да би, када је реч о мерама које се односе на откривање и спречавање кривичног дела биле адекватне оне радње које се односе на сарадњу правног лица за полицијским и тужилачким органима приликом предистражног и истражног поступка, омогућавање прибављања доказа и слично. Такође, релевантан податак приликом одлучивања о изрицању условне осуде за суд треба да буде и раније пословање правног лица, односно податак који говори да ли је правно лице и раније законито пословало и да ли је и раније било случајева кршења законских прописа, и какав је став правног лица био према одговорним лицима у случају кршења одређених норми које прописују законито пословање.

Када је реч о мерама које правно лице треба да предузме према одговорном лицу, свакако да би то подразумевало одређени вид санкционисања одговорног лица кроз различите дисциплинске поступке.²⁶⁵

У теорији је спорно питање, да ли, када је реч о условима за изрицање условне осуде правним лицима треба да се сходно примењује члан 66 став 2 и 3 КЗ-а, који поставља ограничења за примену условне осуде. Професор Зоран Стојановић наводи да како Закон о одговорности правних лица за кривична није прописао могућност сходне примене члана 66 став 2 КЗ-а, истој нема места.²⁶⁶ Насупрот томе, професор Драган Јовашевић и професор Миодраг Симовић када

²⁶⁵ Више у: Милошевић, М., (2012) *Одговорност правних лица за кривична дела – докторска дисертација*, Правни факултет у Београду, Београд, стр. 225-228.

²⁶⁶ Стојановић, З., Shine, R., (2007) *Коментар Закона о одговорности правних лица за кривична дела*, Министарство правде Републике Црне Горе, Подгорица, стр. 135.

говоре о условима за изрицање условне осуде правним лицима, сматрају да морају бити испуњени и услови из члана 66 став 2 и 3 КЗ-а.²⁶⁷

У члану 66 став 2 и 3 прописано је да ако је извршено кривично дело за које се може изрећи казна у трајању од десет година затвора или тежа казна и ако није протекло више од пет година од правоснажности пресуде којом је учиниоцу изречена казна затвора за умишљајно кривично дело, не може доћи до изрицања условне осуде.

Уважавајући напред изнето, јасно је да став 3 не може имати примену када је реч о правним лицима, али се то свакако не може рећи за став 2. Дакле, поставља се питање зашто Закон о одговорности правних лица за кривична дела није упутио на сходно примену КЗ-а и услова за изрицање условне осуде.

5.1. Опозивање изречене условне осуде правним лицима

До опозивања условне осуде доћи ће ако осуђено правно лице у време проверавања буде одговорно за једно или више кривичних дела за која му је изречена новчана казна од пет милиона динара или у вишем износу.²⁶⁸ Дакле, до обавезног опозивања условне осуде доћи ће у случају да је правном лицу за дело за које је изречена условна осуда и за ново дело, изречена новчана казна у износу од пет милиона динара или тежа казна.

Ако осуђено правно лице у време проверавања буде одговорно за једно или више кривичних дела за која му је изречена новчана казна мања од пет милиона динара, суд ће, пошто оцени све околности које се односе на учињено кривично дело и правно лице, а посебно сродност учињених кривичних дела и њихов значај, одлучити да ли ће опозвати условну осуду.²⁶⁹ Дакле, као што можемо видети, ако је утврђена новчана казна у износу мањем од пет милиона динара, суд може али и не мора опозвати условну осуду.

²⁶⁷ Јовашевић, Д., Симовић, М., (2014) Систем кривичних санкција за правна лица у Републици Србији, *Безбједност полиција грађани*, 10 (1-2), стр. 16.

²⁶⁸ Закон о одговорности правних лица за кривична дела, *Сл. гласник РС*, бр. 97/08, члан 21 став 1.

²⁶⁹ Закон о одговорности правних лица за кривична дела, *Сл. гласник РС*, бр. 97/08, члан 21 став 2.

Приликом доношења те одлуке посебно цени околности које се односе на учињено кривично дело и правно лице, а посебно сродност учињених кривичних дела и њихов значај.²⁷⁰ У том случају, ако је реч о правном лицу које је пословало у складу са важећим законским прописима и ако је реч о кривичном делу које није сродно са претходним, за које је изречена условна осуда, суд у том случају не мора опозвати условну осуду. Насупрот томе, ако је реч о правном лицу које је познато по честом кршењу норми које се односе на легално пословање, које је и раније било одговорно за различита кривична дела и ако је реч о сродном кривичном делу у односу на оно за које је већ изречена условна осуда, суд би морао опозвати условну осуду.

Када опозове условну осуду суд применом одредаба о одмеравању казне за дела у стицају изриче јединствену новчану казну (за раније учињено и за ново кривично дело), узимајући казну из опозване условне осуде као утврђену, која се системом кумулације увећава за новоизречене казне. Ако не опозове условну осуду, суд за новоучињено кривично дело може да изрекне:

- а) условну осуду или
- б) казну.²⁷¹

Ако и за ново кривично дело суд изрекне условну осуду, утврдиће јединствену казну и за раније учињено и за ново кривично дело и одредиће ново време проверавања које почиње да тече од правоснажности пресуде. Ако осуђено правно лице у току новог времена проверавања буде одговорно за кривично дело, суд ће опозвати условну осуду и изрећи казну.²⁷²

У члану 34 Закона о одговорности правних лица за кривична дела прописана је сходна примена члана 68 КЗ-а у којем је прописано опозивање условне осуде због раније учињеног кривичног дела као и члана 69 у којем је прописано опозивање условне осуде због неиспуњења обавеза.

²⁷⁰ Јовашевић, Д., (2012) *Корпоративно кривично право*, Свен, Ниш, стр. 293; Јовашевић, Д., (2012) *Корпоративно кривично право у Републици Србији*, *Правна ријеч* 9 (33), стр. 241-262.

²⁷¹ Јовашевић, Д., Симовић, М., *op. cit.* стр. 18.

²⁷² Закон о одговорности правних лица за кривична дела, *Сл. гласник РС*, бр. 97/08, члан 21 став 5.

Такође, када је реч о опозивању условне осуде са заштитним надзором прописана је и сходна примена члана 76 КЗ-а у којем је прописане последице неиспуњења обавеза из заштитног надзора.

5.2. Условна осуда са заштитним надзором

Приликом изрицања условне осуде суд може одредити да се правно лице стави под заштитни надзор за одређено време у току времена проверавања. Заштитни надзор се може састојати од једне или више обавеза:

- организовање контроле у циљу спречавања даљег вршења кривичних дела;
- уздржавање од пословних активности, ако то може бити подстицај или прилика за поновно вршење кривичних дела;
- отклањање или ублажавање штете причињене кривичним делом;
- обављање рада у јавном интересу;
- достављање периодичних извештаја о пословању органу надлежном за извршење заштитног надзора.

Као што можемо видети, законодавац је прописао различите мере које суд може одредити правном лицу приликом изрицања условне осуде са заштитним надзором.

Прва мера се састоји у организовању контроле у циљу спречавања даљег вршења кривичних дела. Циљ ове мере је превентивно деловање органа контроле како би се правно лице држало у приправности и суздржавало од противправног пословања. Сматрамо да је реч о веома ефикасној мери приликом чијег спровођења се правном лицу јасно ставља до знања да је неопходно да послује у складу са законским прописима.

Друга мера која се састоји од уздржавања од пословних активности, ако то може бити подстицај или прилика за поновно вршење кривичних дела је како сматра већина аутора недовољно прецизно прописана. Како наводи професор Ђорђе Игњатовић, основна замерка се састоји у употреби појмова „прилика“ и

„подстицај“ који се могу различито тумачити. Такође, како даље наводи професор Игњатовић, спорно је и како одредити које су то пословне активности које могу бити подстицај или прилика за поновно вршење кривичних дела.²⁷³ Свакако да пословне активности које могу бити подстицај или прилика за поновно вршење кривичних дела представљају оне активности које су истоврсне или доста сличне са активностима које су првобитно довеле до извршења кривичног дела за које је и изречена условна осуда са заштитним надзором.

Трећа мера се састоји у отклањању или ублажавању штете причињене кривичним делом. Код ове мере нема ништа спорно и њен основни циљ и смисао је неутралисање настале штете.

Четврта мера се састоји од обављања рада у јавном интересу. Приликом прописивања ове мере интенција законодавца је била у томе да запослени у правном лицу раде одређени број сати без накнаде у корист друштва.²⁷⁴ Овде се одмах намећу бројна питања: који запослени, колико њих, у ком року и које врсте послова треба да обавља? Затим, како прилагодити ову меру личним својствима запосленог који врши рад без накнаде?²⁷⁵

Наиме, доста је спорна одредба по којој запослени у неком правном лицу треба да обављају рад у јавном интересу, а да за то не буду плаћени. Овде се поставља питање оправданости оваквог законског решења где радници због незаконитог пословања правног лица треба да обављају рад у јавном интересу. Такође, доста спорно је и питање, који радници треба да обављају рад и на који начин их одредити. Свакако да би за превазилажење ових проблема било добро прописати обавезу правног лица да запосленима који обављају рад у јавном интересу за тај рад и плати.

Међутим, свакако да би најадекватније решење било то када би се рад у јавном интересу могао реализовати кроз обављање саме делатности правног лица, а да ти послови буду реализовани за опште добро (нпр. нека грађевинска фирма буде задужена за изградњу неког игралишта), међутим овако нешто није увек могуће

²⁷³ Игњатовић, Ђ., (2010), *Право извршења кривичних санкција*, четврто измењено и допуњено издање, Правни факултет Универзитета у Београду, Едиција Crimen, Београд, стр. 110.

²⁷⁴ *Ibid.*

²⁷⁵ Милошевић, М., *op. cit.* стр. 229.

реализовати. Стога, сматрамо да ову меру законодавац у неким од следећих измена закона треба детаљније да регулише.

Пета мера се састоји у достављању периодичних извештаја о пословању, органу надлежном за извршење заштиног надзора. Циљ ове мере је контрола пословања правног лица, где се правном лицу жели указати на неопходност легалног пословања и константност праћења њиховог пословања.

Такође, сматрамо да је ова мера изузетно ефикасна и да су у њој обједињене и мере превенције као и мере „преваспитања“ запослених у правном лицу од уздржавања од вршења кривичних дела и нужности легалног пословања.

ГЛАВА V

ПРОЦЕСНОПРАВНИ АСПЕКТ УСЛОВНЕ ОСУДЕ

У овој глави обрадићемо поступак опозивања условне осуде као и условне осуде са заштитним надзором. У том смислу, указаћемо на специфичности овог поступка и обрадити начин покретања поступка, указати на претходна испитивања која је евентуално потребно спровести, начин и поступак одређивања рочишта, као и сам ток рочишта. Такође, на крају овог поглавља анализираћемо одлуке које судија може донети поводом захтева за опозивање условне осуде као и условне осуде са заштитним надзором.

1. Поступак за опозивање условне осуде

Поступак за опозивање условне осуде заједно са поступком за преиначење одлуке о казни се налази у глави XXIII Законика о кривичном поступку²⁷⁶ (у даљем тексту ЗКП) у оквиру поступака за преиначење правоснажне пресуде. Поступак за опозивање условне осуде представља помоћни поступак чији је предмет специфичан, те се стога и правила по којима се ти поступци одвијају разликују. Тако ће се у поступку за опозивање условне осуде примењивати одредбе од 545. до 551. члана ЗКП-а, а ако неко питање није регулисано у овим одредбама, примењиваће се остале одредбе ЗКП-а које регулишу конкретно питање.

1.1. Покретање поступка

Поступак за опозивање условне осуде покреће се на захтев овлашћеног тужиоца пред судом који је судио у првом степену.²⁷⁷ С обзиром на разлоге због

²⁷⁶ Законик о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14

²⁷⁷ Према ЗКП-у из 2001. године поступак за опозивање условне осуде могао је да покрене и суд који је судио у првом степену по службеној дужности, види члан 521, став 1 Законика о кривичном

којих овлашћени тужилац може захтевати опозивање условне осуде, направљена је разлика између могућности за опозивање условне осуде без заштитног надзора и условне осуде са заштитним надзором.²⁷⁸

До опозивања класичне условне осуде доћи ће у случају да осуђени изврши ново кривично дело, због раније учињеног кривичног дела или због неиспуњења одређених обавеза које су осуђеном наметнуте од стране суда. У том смислу, поступак за опозивање условне осуде своју примену налази само код једног од напред набројаних основа, а то је у случају неиспуњења одређених обавеза које су осуђенику наметнуте од стране суда. Па тако, до покретања поступка за опозивање условне осуде од стране јавног тужиоца доћи ће у случају да је у условној осуди одређено да ће се утврђена казна извршити ако осуђени не врати имовинску корист прибављену кривичним делом, не накнади штету коју је проузроковао кривичним делом или не испуни друге обавезе предвиђене Кривичним закоником у одређеном року.²⁷⁹ Дакле, поступак за опозивање условне осуде покренуће се у случају неиспуњења наложених обавеза у изреченој условној осуди. Поступак опозивања условне осуде због новоизвршеног кривичног дела²⁸⁰ и раније извршеног кривичног дела спроводи се у поступку суђења за та кривична дела и нема карактер помоћног поступка.²⁸¹

поступку, *Сл. лист СРЈ*, бр. 70/01 и 68/2002 и "Сл. гласник РС", бр. 58/04, 85/05, 115/05, 85/05 - др. закон, 49/07, 20/09 - др. закон и 72/09

²⁷⁸ Илић, П. Г., *et. al.* (2012). *Коментар Законика о кривичном поступку*, Службени гласник, Београд, стр. 1034.

²⁷⁹ Законик о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14 члан 545, став 1, тачка 1.

²⁸⁰ У том новом поступку у случају извршења новог кривичног дела, суд је у обавези да одлучи о раније изреченој условној осуди. С обзиром да је пресудом првостепеног суда окривљени оглашен кривим због кривичног дела лаке телесне повреде из члана 122 став 2 у вези става 1 КЗ-а, а из изреке пресуде произилази да је предметно кривично дело извршено у време проверавања, а по ранијој правноснажној пресуди по којој је окривљени извршио исто кривично дело, то је првостепени суд био дужан да у образложењу пресуде наведе разлоге да ли су испуњени услови за примену члана 67 КЗ-а који се односе на опозивање условне осуде због новог кривичног дела, па како разлози не постоје учињена је битна повреда одредаба кривичног поступка. У поновном поступку треба имати у виду одредбу члана 67 став 2 КЗ-а, а посебно сродност учињених кривичних дела, њихов значај и побуде из којих учињена, као и одредбу члана 67 став 5 КЗ-а која се односи на изрицање условне осуде због новог кривичног дела. Наведена законска одредба је императивног карактера и није на диспозицији суда да ли ће одлучити о условној осуди чије време проверавања није истекло, већ је дужан да код одлучивања о новом кривичном делу, о ранијој условној осуди, одлучи на један од начина прописаним у члану 67 КЗ-а. Решење Окружног суда у Суботици, Кж 527-07 од 31.01.2008.

²⁸¹ Бејатовић, С., (2016) *Кривично процесно право*, ЈП Службени гласник, Београд, стр. 569.

До опозивања условне осуде са заштитним надзором доћи ће ако осуђени изврши ново кривично дело, због раније учињеног кривичног дела као и у случају неиспуњавања обавеза из заштитног надзора које је одредио суд.

Дакле, материјални услови за покретање поступка за опозивање условне осуде су:²⁸²

- да је у условној осуди одређено да ће се казна извршити ако осуђени не врати имовинску корист прибављену кривичним делом, не накнади штету коју је проузроковао кривичним делом или не испуни друге обавезе предвиђене Кривичним закоником у одређеном року и осуђени у том року не испуни те обавезе²⁸³ и
- да осуђени коме је одређен заштитни надзор не испуњава обавезе које му је суд одредио.

1.2. Претходна испитивања

О захтеву овлашћеног тужиоца да се опозове условна осуда решава судија појединац суда који је одлучивао у првом степену. Након подношења захтева овлашћеног тужиоца за опозивање, судија појединац може спровести потребне провере ради утврђивања чињеница и прикупљања доказа важних за одлуку. Реч је о факултативном процесном стадијуму у поступку одлучивања о захтеву за опозив условне осуде, који може претходити основној процесној форми у којој се о таквом

²⁸² Бркић, С., (2013) *Кривично процесно право II*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, стр. 286.

²⁸³ Ако осуђени није испунио обавезу из изречене условне осуде којом је обавезан да оштећеној плати наведени новчани износ на име неисплаћеног издржавања, остварен је услов за опозивање условне осуде. Неиспуњавање обавезе по изреченој условној осуди се не може правдати никаквим разлозима. Из образложења пресуде: Окривљеном је изречена условна осуда због кривичног дела недавање издржавања из члана 194 став 1 КЗ-а а истовремено је обавезан да оштећеној на име неплаћеног издржавања за период... плати износ од... Како осуђени у остављеном року од шест месеци од правоснажности пресуде, а ни у року од дванаест месеци, није извршио своју обавезу према оштећеној, правилно је првостепени суд утврдио да је захтев овлашћеног јавног тужиоца за опозив условне осуде оправдан: Пресуда Вишег суда у Чачку, Кж 44/14 од 24. 03. 2014; цитирано према: Павловић, З., (2015) *Кривично процесно право II*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад, стр. 193.

захтеву решава, а то је рочиште.²⁸⁴ Провере које судија појединац спроводи односе се на то да ли су обавезе испуњене или нису, и ако нису, из ког разлога је дошло до неиспуњења обавеза.

У том смислу, ако је реч о класичној условној осуди, суд би могао да провери да ли је осуђени вратио имовинску корист коју је прибавио извршењем кривичног дела, да ли је и у којој мери надокнадио штету која је настала извршењем кривичног дела или да ли је и у којој мери испуњена нека друга обавеза коју је суд одредио уз условну осуду. У случају неиспуњења наведених обавеза у предвиђеном року, судија би могао да провери који су разлози спречили осуђеног да поступи по судској одлуци.²⁸⁵

Ако је реч о условној осуди са заштитним надзором, активност судије појединца би била усмерена на проверу чињеница које се тичу испуњавања обавеза из заштитног надзора, околности и разлога који су допринели да дође до неиспуњавања обавеза и слично.

1.3. Одређивање рочишта

Након што је спровео претходна испитивања или одмах пошто је сматрао да она нису неопходна, судија наредбом одређује дан, час и место одржавања рочишта за опозивање условне осуде.²⁸⁶

Да присуствују рочишту за опозивање условне осуде обавезно се позивају окривљени, његов бранилац и јавни тужилац. Ако је условна осуда опозвана због тога што окривљени није надокнадио штету оштећеном која је настала извршењем кривичног дела, онда се на рочиште позива и оштећени. Такође, ако је реч о условној осуди са заштитним надзором и ако до њеног опозивања долази услед неиспуњавања обавеза из заштитног надзора, на рочиште се позива и повереник задужен за извршење условне осуде са заштитним надзором.

²⁸⁴ Шкулић, М., (2015) *Кривично процесно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, стр. 448.

²⁸⁵ Илић, П. Г., *et. al.*, *op. cit.* стр. 1035.

²⁸⁶ Законик о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14 члан 547, став 1.

У случају да окривљени не дође на рочиште, или ако не дође његов бранилац, а одбрана није неопходна, рочиште ће се одржати. О овоме се окривљени упозорава у позиву на рочиште. Међутим, да би дошло до одржавања рочишта без присуства окривљеног и његовог браниоца, неопходно је да је позив о рочишту уредно достављен.²⁸⁷

Позив осуђеном се мора доставити тако да између дана достављања позива и дана одржавања рочишта остане најмање осам дана.²⁸⁸ Законодавац је овде одредио време које је неопходно да прође од момента достављања позива до заказивања рочишта како би имао могућност да се припреми за рочиште. Законска одредба не предвиђа могућност скраћења овог рока уз пристанак осуђеног.²⁸⁹

1.3.1. Ток рочишта

На почетку рочишта о опозивању условне осуде јавни тужилац износи разлоге за које он сматра да представљају основ за опозивање условне осуде. Након што је јавни тужилац изнео разлоге за које је сматрао да представљају основ за опозивање условне осуде, судија позива оштећеног (ако је дошло до опозивања условне осуде због тога што осуђени није надокнадио штету која је настала извршењем кривичног дела) да се изјасни о разлозима за опозивање условне осуде. У свом излагању оштећени наводи да му је извршењем кривичног дела настала штета, и да је као обавеза уз условну осуду осуђеном било одређено да насталу штету и надокнади. Такође, оштећени се изјашњава и о томе да ли му је и у којој мери штета надокнађена. У том смислу, изјашњавање оштећеног може да буде корисно за утврђивање узрока због којих осуђени није испунио обавезе према оштећеном.²⁹⁰ Исто тако, ако је осуђеном била изречена условна осуда са заштитним надзором, а до опозивања условне осуде је дошло услед неиспуњавања

²⁸⁷ Више о достављању у: Матијашевић-Обрадовић, Ј., (2016) *Кривично процесно право – општи део*, Правни факултет за привреду и правосудје, Нови Сад, стр. 289-290; Бркић, С., (2014) *Кривично процесно право I*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, стр. 418-422.

²⁸⁸ Законик о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14 члан 547, став 4.

²⁸⁹ Илић, П. Г., *et. al.*, *op. cit.* стр. 1036.

²⁹⁰ Васиљевић, Т., Грубач, М., (2010) *Коментар Законика о кривичном поступку* – једанаесто измењено и допуњено издање, Службени гласник, Београд, стр. 1018.

обавеза из заштитног надзора, судија ће испитати повереника надлежног за извршење условне осуде са заштитним надзором, са циљем да се изјасни о разлозима за опозивање условне осуде. Повереник по правилу треба да изнесе разлоге (ако су му познати) и потешкоће због којих осуђени није извршавао обавезе из заштитног надзора, као и друге околности које се односе на питање извршавања обавеза из заштитног надзора (да ли је уопште и у којој мери осуђени извршавао обавезе, у ком периоду, када је престао са извршавањем обавеза и слично).

У складу са начелом расправности, судија ће позвати и осуђеног да се изјасни о разлозима због којих је дошло до опозивања условне осуде. Изјашњавање осуђеног треба да допринесе проверавању тврдњи овлашћеног тужиоца да је испуњен услов за опозивање условне осуде, као и сагледавању разлога због којих осуђени, у случају да сâм потврди да није испунио обавезу, то није учинио.²⁹¹

1.3.2. Доношење одлуке којом се окончава рочиште

Судија након што је чуо наводе јавног тужиоца, оштећеног, повереника за извршење условне осуде са заштитним надзором и осуђеног, донеће пресуду којом се окончава рочиште. У том смислу, судија може донети једну од две могуће пресуде:

- пресуда којом се одбија захтев за опозивање условне осуде или
- пресуда којом се усваја захтев за опозивање условне осуде.

У оба случаја је практично реч о суђењу, јер суд не утврђује само да ли је осуђени испунио обавезу која је била одређена у пресуди којом је дошло до изрицања условне осуде, већ је дужан да утврди и друге чињенице и околности да би могао да одлучи о „судбини“ ове кривичне санкције.²⁹²

Ако судија дође до уверења да нема основа за опозивање условне осуде, пресудом ће одбити захтев за опозивање условне осуде.²⁹³ Међутим, у пресуди

²⁹¹ Илић, П. Г., *et. al.*, *op. cit.* стр. 1037.

²⁹² Васиљевић, Т., Грубач, М., *op. cit.* стр. 1019.

²⁹³ Законик о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14 члан 550, став 1.

којом се одбија захтев за опозивање условне осуде суд може донети следеће одлуке.²⁹⁴

- у оквиру времена проверавања продужити рок за испуњење обавезе;
- ослободити осуђеног испуњења наложене обавезе или је заменити другом наложеном обавезом, под условом да осуђени није у могућности да из оправданих разлога испуни раније наложену обавезу:
- опоменути осуђеног који не извршава обавезе из заштитног надзора или продужити трајање заштитног надзора у оквиру времена проверавања или раније обавезе заменити другим.

Ако судија дође до уверења да постоје разлози за опозивање условне осуде, донеће пресуду којом ће усвојити захтев за опозивање условне осуде и изрећи казну која је била утврђена у условној осуди. Приликом доношења пресуде о опозивању условне осуде, суд је у обавези да у образложењу пресуде наведе и образложи разлоге због којих је донео такву одлуку. Овде је још једном важно нагласити, да суд услед неиспуњења неке од обавеза које су изречене уз класичну условну осуду, суд ову условну осуду може опозвати и у року од годину дана од истека времена проверавања, док је опозивање условне осуде са заштитним надзором могуће само у оквиру времена проверавања.²⁹⁵ Међутим, да би изрекао пресуду о опозивању условне осуде, суд мора да утврди и чињеницу да је осуђени био у могућности да изврши наложену обавезу (обавезе), али то и поред тога није урадио.²⁹⁶

²⁹⁴ Бејатовић, С., Кривично процесно право, *op. cit.* стр. 570.

²⁹⁵ Стојановић, З., Коментар Кривичног законика, *op. cit.* стр. 293.

²⁹⁶ Бејатовић, С., Кривично процесно право, *op. cit.* стр. 570.

ГЛАВА VI

ИЗВРШЕЊЕ УСЛОВНЕ ОСУДЕ И УСЛОВНЕ ОСУДЕ СА ЗАШТИТНИМ НАДЗОРОМ

У овој глави обрадићемо поступак и начин извршења условне осуде и условне осуде са заштитним надзором. У том смислу, посебна пажња у овој глави дисертације биће посвећена поступку извршења условне осуде са заштитним надзором. Наиме, иако је реч о кривичној санкцији која је још давно прописана у нашем кривичном законодавству, она се још увек не примењује у довољној мери. Главни разлози њене недовољне примене су се углавном налазили у потешкоћама извршења ове кривичне санкције, те ће стога у овој глави у великој мери пажња бити посвећена и проблемима који настају приликом извршења условне осуде са заштитним надзором.

1. Извршење условне осуде

Условна осуда представља кривичну санкцију која нема за циљ одмазду према учиниоцу кривичног дела, него пре свега поправљање и оспособљавање учиниоца за конструктивно укључивање у живот на слободи, као и принцип по коме је казна, посебно казна затвора, последње средство кривичног санкционисања, односно да треба избегавати примену строжих кривичних санкција све док се сврха санкционисања може постићи блажом врстом кривичних санкција.²⁹⁷ Дакле, суд ће изрећи условну осуду онда када сматра да ће се и претњом о примени казне довољно утицати на учиниоца да убудуће не врши кривична дела. Основни циљ ове кривичне санкције је да се на учиниоца путем упозорења утиче да више не врши кривична дела.

²⁹⁷ Соковић, С., (2008) *Извршење кривичних санкција*, ЈП Службени гласник, Београд, стр. 109.

Како наводе неки аутори²⁹⁸, условна осуда се извршава самим изрицањем. Не постоји посебан третман нити посебан орган који такав третман спроводи према лицима којима је изречена условна осуда. Међутим, како је саставни део сваке условне осуде и период проверавања, сматрамо да се условна осуда извршава током целог периода времена проверавања. Наиме, током времена проверавања осуђени треба да покаже добро понашање, да се суздржи од вршења кривичних дела и да на тај начин потврди позитивну прогнозу суда о поправљању његове личности током времена проверавања. У том смислу, иако класична условна осуда не подразумева никакав посебан третман којем би осуђени био подвргнут током времена проверавања, ипак сматрамо да време проверавања које је одређено у свакој пресуди уствари представља одређени вид извршења условне осуде. Након протеча времена проверавања, а најкасније након протеча годину дана од завршетка времена проверавања, суд више нема могућност да изречену условну осуду опозове и да је замени казном затвора. Стога, сматрамо да је на тај начин условна осуда извршена. Такође, ако су уз условну осуду наметнуте и обавезе које подразумевају накнаду штете проузроковане извршењем кривичног дела, повраћај имовинске користи прибављене извршењем кривичног дела, или нека друга обавеза предвиђена кривичноправним одредбама, извршење условне осуде подразумева и испуњење тих обавеза. Стога, приликом извршења условне осуде, потребно је спровести проверу испуњења обавеза, што треба да буде у надлежности суда који је донео пресуду, у току одређеног периода проверавања.²⁹⁹

Дакле, као што смо и видели, ради се о специфичној кривичној санкцији која се изриче учиниоцима лакших кривичних дела код којих се може очекивати да ће се и уз претњу примене казне довољно утицати да убудуће не врши кривична дела. У том смислу, ова мера упозорења не подразумева посебан третман нити поступак извршења. Извршење ове кривичне санкције се реализује током целокупног времена проверавања, у којем осуђени треба да покаже добро понашање и испуни друге обавезе наметнуте од стране суда, како би избегао опозивање условне осуде и примену утврђене казне.

²⁹⁸ Види: Атанацковић, Д., *op. cit.* стр. 331.

²⁹⁹ Константиновић-Вилић, С., Костић, М., *op. cit.*, стр. 265.

2. Извршење условне осуде са заштитним надзором

Као што смо већ раније и напоменули, условна осуда са заштитним надзором представља посебну форму условне осуде која се изриче учиниоцима код којих постоји одређена бојазан од поновног вршења кривичних дела. Изрицањем условне осуде се настоји избећи изрицање краткотрајне казне затвора.

У односу на „обичну“ условну осуду, где се од учиниоца тражи само да се суздржава од вршења кривичних дела и испуњење наметнутих обавеза од стране суда (накнада штете, повраћај ствари, и сл), код условне осуде за заштитним надзором се од учиниоца очекује да учествује и поштује обавезе које му наметне повереничка служба, а које се састоје у пружању помоћи и вршењу надзора. Дакле, условна осуда са заштитним надзором има за циљ појачан утицај на учиниоца током времена проверавања.

Примена условне осуде са заштитним надзором³⁰⁰ захтева добро упознавање личности делинквента клиничком методом, којом ће бити утврђени сви релевантни ендогени и егзогени фактори који су довели до извршења дела.³⁰¹

Условном осудом са заштитним надзором осуђенику се пружају активне мере помоћи, заштите и надзора како би се одвратио од поновног вршења кривичних дела.³⁰²

Извршење условне осуде са заштитним надзором у Републици Србији регулисано је Законом о извршењу ванзаводских санкција и мера³⁰³ и Правилником о извршењу условне осуде са заштитним надзором³⁰⁴.

Дакле, на основу ова два законска прописа уређен је поступак и начин извршења условне осуде са заштитним надзором. У њима су прецизирана начела којима се гарантује поштовање људског достојанства, права, слобода и приватности осуђеног и његове породице, као и забрана дискриминације због расе,

³⁰⁰ Више у: Вековић, В., (2012). Мере упозорења : кривичноправни, криминалополитички, процесни и извршни аспект, *Зборник радова Правног факултета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици*, стр. 43-56.

³⁰¹ Константиновић-Вилић, С., Костић, М., *op. cit.*, стр. 265.

³⁰² Више у: Батрићевић, А., (2013) Стандарди савета Европе у области пробације, *Зборник института за криминолошка и социолошка истраживања*, 32 (2), стр. 49-72.

³⁰³ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, *Сл. гласник РС*, бр. 55/14.

³⁰⁴ Правилник о извршењу условне осуде са заштитним надзором, *Сл. гласник РС*, бр. 20/08.

боје коже, пола, језика, вере, политичког или другог уверења, националног или социјалног порекла, имовног стања, рођења, образовања, друштвеног положаја или другог личног својства.³⁰⁵

Правилник о извршењу условне осуде са заштитним надзором у члану 2 прецизира значење заштитног надзора, прописујући да се заштитним надзором прати понашање осуђеног лица на слободи за одређено време у току времена проверавања и да му се пружа неопходна помоћ, старање и заштита у циљу остваривања сврхе изречене условне осуде.³⁰⁶

Послове извршења заштитног надзора спроводи организациона јединица надлежна за алтернативне санкције³⁰⁷ (повереничка служба) у оквиру Управе за извршење кривичних санкција. За извршење заштитног надзора одређује се повереник према пребивалишту, односно боравишту осуђеног лица. Повереника, на предлог начелника Одељења, решењем одређује директор Управе.³⁰⁸

Извршење заштитног надзора обавља се на начин којим се осуђеном и његовој породици гарантује поштовање људског достојанства, основних права, слобода и приватности. Забрањује се дискриминација због расе, боје коже, пола, језика, вере, политичког или другог уверења, националног и социјалног порекла, имовног стања, рођења, образовања, друштвеног положаја или другог личног својства.³⁰⁹

Суд који је судио у првом степену покреће поступак за извршење условне осуде са заштитним надзором пред повереником према пребивалишту односно боравишту осуђеног лица. Суд је дужан да извршну одлуку, с подацима о личности осуђеног лица прибављеним током кривичног поступка, достави поверенику у року од три дана од дана када је одлука постала извршна.³¹⁰

³⁰⁵ Бингулац, Н., Комненић, М., (2015) Имплементација алтернативних санкција у кривични систем Републике Србије са освртом на земље у окружењу, *Култура полиса*, 12 (28), стр. 191.

³⁰⁶ *Ibid.*

³⁰⁷ Мрвић-Петровић, Н., (2006) Алтернативне санкције и ново законодавство Републике Србије, *Темда*, 9 (1), стр. 55.

³⁰⁸ Правилник о извршењу условне осуде са заштитним надзором, *Сл. гласник РС*, бр. 20/08., члан 3 и 4.

³⁰⁹ Правилник о извршењу условне осуде са заштитним надзором, *Сл. гласник РС*, бр. 20/08., члан 2 став 2.

³¹⁰ Радоман, М., (2009) *Пенологија и казнино извршно право*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад, стр. 243.

Повереник је дужан да одмах, по пријему одлуке, предузме потребне радње за њено извршење и да по потреби успостави сарадњу са породицом осуђеног, полицијом, установама здравствене и социјалне заштите, послодавцем и другим установама, организацијама и удружењима. Повереник је дужан да у року од 15 дана од дана пријема одлуке изради програм извршења заштитног надзора и са њим упозна осуђено лице.³¹¹ Састављени програм повереник доставља и надлежном суду и одговарајућем органу, установи, организацији и послодавцу. Осуђено лице има могућност да поднесе приговор надлежном суду у року од три дана од момента упознавања са програмом.

Обавеза осуђеног лица је да се понаша у складу са програмом извршења заштитног надзора, а обавеза повереника је да прати и проверава да ли се програм заштитног надзора примењује.³¹² Повереник прати успех у извршењу заштитног надзора и може да предложи суду да измени или укине поједине обавезе осуђеног и да се заштитни надзор укине пре истека рока проверавања, ако на основу остварених резултата сматра да је у потпуности испуњена сврха заштитног надзора.³¹³

За успешан рад који ће осигурати већи степен ефикасности ванзаводских санкција, а самим тим и условне осуде са заштитним надзором, неопходна је посебна стручна служба.³¹⁴ Код нас је то повереничка служба која се налази у оквиру Управе за извршење кривичних санкција. Кључ ефикасне условне осуде са заштитним надзором прилагођене потребама третмана осуђених, лежи у квалитету – стручности особља – службеника пробације. Стога се питање стандарда стручног образовања и усавршавања као и одабира службеника пробације поставља у први план.³¹⁵ Од стручности и знања којим располаже повереник зависи успешност

³¹¹ Игњатовић, Ђ., (2006) *Право извршења кривичних санкција*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, стр. 169.

³¹² Константиновић-Вилић, С., Костић, М., (2011) *Систем извршења кривичних санкција и пенални третман у Србији*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, стр. 121.

³¹³ Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, *Сл. гласник РС*, бр. 55/14, члан 37.

³¹⁴ Илић, З., Маљковић, М., (2015) *Повереничка служба и заштитни надзор условно осуђених лица у Србији – стање, дилеме и изазови у: Супростављање савременим облицима криминалитета – анализа стања, европски стандарди и мера за унапређење*, Криминалистичко-полицијска академија и Фондација Хајнс-зајдел, Београд, стр. 130.

³¹⁵ Илић, З., Маљковић, М., (2013) *Пробација - третман у заједници, осврт на организационе и нормативне претпоставке Републици Србији у Лепосава Крон et. al. (уредници) Криминал, државна*

третмана током извршења условне осуде са заштитним надзором. Сходно томе, у Србији посао повереника обављају углавном лица која су била запослена у различитим казнено-поправним заводима. Дакле, ова лица су била задужена за васпитање и преваспитање лица која су била осуђена на казну затвора. Међутим, како је посао повереника који је задужен за извршење ванзаводских санкција и мера потпуно другачији и реализује се у потпуно другачијим условима неопходно је овом питању посветити посебну пажњу. Тачније, неопходно је што више радити на едукацији и специјализацији лица која ће обављати посао повереника. Успешност ресоцијализације и реинтеграције осуђеника који су на извршењу ванзаводских санкција и мера је у директној вези са стучношћу повереника. За повереника у Србији може бити одређен државни службеник са одговарајућом високом стручном спремом (специјални педагог, социјални радник, осихолог и сл.) са одговарајућим искуством у струци.³¹⁶ Повереник мора да поседује одговарајуће људске особине, које могу бити узор понашању осуђених, као и флексибилност и стабилност личности, са јасном мотивацијом за обављање овога посла.³¹⁷

Још једно од спорних питања представља и успостављање и начин организације повереника за извршење ванзаводских санкција. Да ли повереничка служба треба да буде самостална државни орган, посебна јединица унутар Министарства правде односно Управе за извршење кривичних санкција, или пак недржавни орган. Како наводи професор Ђорђе Игњатовић, чини се да је последње решење најмање прихватљиво (уз остало и зато што и у том случају државни органи одговарају за урађено и пропуштено у овој области), па се поставља питање да ли неком од постојећих органа формалне социјалне контроле поверити извршење ванзаводских санкција и мера или створити нову организацију? У условима хипертрофије примене мера лишења слободе и пренатрпаних казних установа, чини се да би оптимално решење било стварање посебног државног органа. Тиме би се и на институционалном плану демонстрирало опредељење да се

реакција и хармонизација са европским стандардима, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, стр. 294.

³¹⁶ Илић, З., Маљковић, М., Повереничка служба и заштитни надзор условно осуђених лица у Србији – стање, дилеме и изазови *op. cit.* стр. 130.

³¹⁷ Јока, Д., Јовановић, О., (2009) *Алтернативне санкције и рад повереника у Републици Србији*, Истраживања у специјалној педагогији, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Београд, стр. 273-285.

притварање и казна затвора одређују само у случајевима када је то нужно и да ванзаводско поступање није предворје казнионица.³¹⁸ Иако је стварање посебног државног органа у овом моменту тешко замисливо и нужно би довело до новог одлагања примене алтернативних кривичних санкција, требало би ипак повереничку (пробациону) службу која је задужена за извршење алтернативних кривичних санкција одвојити од Управе за извршење кривичних санкција. Наиме, Управа за извршење чија доминантна надлежност је извршење казне затвора не може бити организација која ће са ентузијазмом и на нови начин приступити извршиоцима кривичних дела. Без самосталне организације унутар Министарства правде, са старешином који доноси стратешке и тактичке одлуке – и за њих сноси одговорност – немогуће је замислити да ће се у овој области догодити значајнији помаци.³¹⁹ Дакле, за успешније и ефикасније извршење ванзаводских кривичних санкција а самим тим и условне осуде са заштитним надзором неопходно је направити одређене измене пробационе службе у организационом смислу. Потребно је ову службу одвојити од Управе за извршење кривичних санкција и базирати је искључиво за извршење ванзаводских санкција.

Међутим, како је Законом о извршењу ванзаводских санкција и мера прописан велики број кривичних санкција које су у надлежности повереничке службе, неопходно је и у том смислу направити одређене организационе промене. Свакако да се посао који повереник обавља приликом извршења условне осуде са заштитним надзором и посао који се обавља приликом пружања постпеналне помоћи знатно разликује.

Стога, различите врсте и обим повереничких послова не треба да доведе до сваштарења, већ до специјализације за обављање појединих повереничких послова.

Као што можемо видети, последњих година у Републици Србији је много урађено, када је реч о алтернативним санкцијама. Свакако је највише урађено на нормативном плану, али нажалост, чини се да законске прописе не прати стварање практичних услова за њихову примену.

³¹⁸ Игњатовић, Ђ. Нормативно уређење извршења ванзаводских кривичних санкција у Србији, преузето са: http://www.ius.bg.ac.rs/crimenjournal/articles/crimen_002-2013/Crimen%202-2013%20-%20Djordje%20Ignjatovic.pdf стр. 27 (03. 03. 2016.)

³¹⁹ *Ibid.*

Наиме, иако условна осуда са заштитним надзором дуго времена егзистира у нашем кривичном законодавству, она још увек нема адекватну примену.

Доношењем Закона о извршењу ванзаводских санкција и мера и Правилника о извршењу условне осуде са заштитним надзором показана је јасна воља да се што је више могуће реализује практична примена ванзаводских санкција и мера а самим тим и условне осуде са заштитним надзором.

Међутим, као што смо већ и напоменули, потребно је предузети и додатни напор како би се створили повољнији услови за њену ширу примену и потпуну афирмацију. Међутим, поред обезбеђења техничких и кадровских могућности за извршењем ове кривичне санкције, неопходно је изградити свест и поверење код судија који поступају по кривичним предметима, како би се они чешће одлучивали за изрицањем условне осуде са заштитним надзором.

Најзад, све то треба да доведе до смањења затворске популације, редуковања трошкова затворског система и на крају, свакако и до смањења рецидивизма и криминалитета.

ГЛАВА VII

ИСТРАЖИВАЧКИ ДЕО

У оквиру писања докторске дисертације, а у циљу свестранијег и јаснијег разумевања проблематике која се односи на сам предмет рада, спровели смо истраживање у вези са условном осудом. На тај начин настојали смо да дођемо до сазнања о ставовима грађана по питању условне осуде, њене примене и ефикасности у сузбијању криминалитета.

1. Предмет и циљ истраживања

Предмет истраживања било је испитивање ставова грађана у вези са условном осудом и условном осудом са заштитним надзором. Циљ овог истраживања је било долажење до података и информација о ставовима грађана у вези са условном осудом. Другим речима, путем овог истраживања настојало се доћи до ставова грађана по питању условне осуде и условне осуде са заштитним надзором, као мера криминалне политике.

Задаци истраживања су били следећи:

- Утврдити свест грађана о прописаности условне осуде и посебно условне осуде са заштитним надзором у нашем кривичном законодавству.
- Утврдити ставове грађана по питању ефикасности условне осуде и условне осуде са заштитним надзором по питању постизања сврхе кажњавања.
- Утврдити ставове грађана по питању условне осуде и условне осуде са заштитним надзором у односу на краткотрајне казне затвора.
- Утврдити ставове грађана по питању висине утврђене казне која се може заменити условном осудом.
- Утврдити ставове грађана по питању оправданости изрицања условне осуде и код новчане казне.

- Утврдити ставове грађана по питању ефикасности условне осуде и условне осуде са заштитним надзором по питању смањења поврата и ресоцијализације осуђеника.

- Утврдити ставове грађана о постојању аргумената за и против изрицања условне осуде.

2. Методологија истраживања

Истраживање је спроведено у четири града у Србији (Новом Саду, Суботици, Шапцу и Крагујевцу) у марту месецу 2016. године. Подаци су прикупљени испитивањем, применом анкете. Као инструмент за прикупљање података коришћен је упитник. Испитаници су одговарали техником папир и оловка.

Први део упитника односи се на општа питања о анкетираним, њиховом узрасту, полу и висини стручне спреме.

Други део упитника чинила су питања којима се настојало доћи до сазнања о упознаности испитаника са кривичним санкцијама у Србији, односно о прописаности условне осуде и условне осуде са заштитним надзором у нашем КЗ-у.

Трећи део упитника имао је за циљ долажење до сазнања о ставовима испитаника о ширини примене условне осуде, њене ефикасности као мере у сузбијању криминалитета, као и њене делотворности у односу на краткотрајне казне затвора.

У последњем делу упитника испитаници су могли изнети своје ставове и аргументе по питању условне осуде и условне осуде са заштитним надзором и оправданости њиховог изрицања.

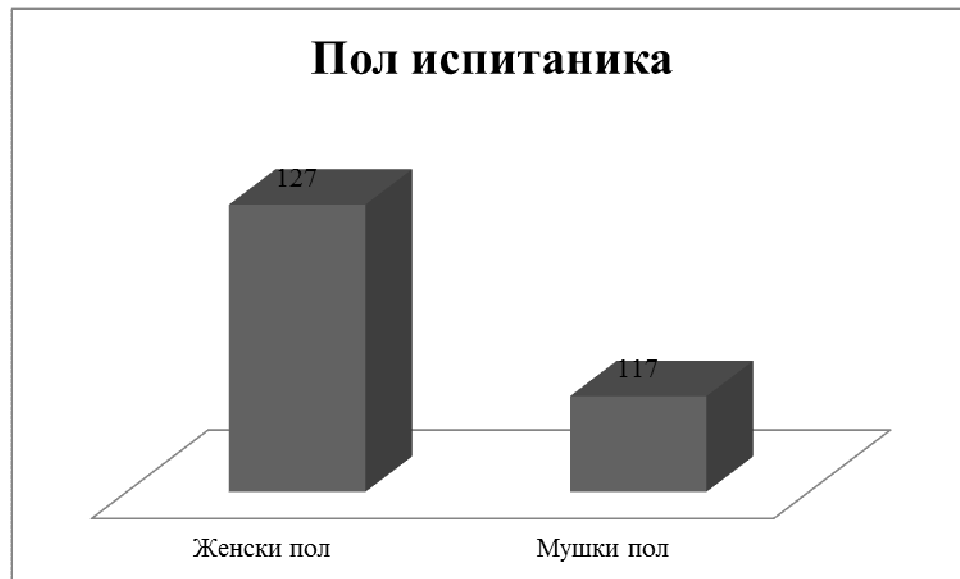
3. Опис узорка

Истраживање је спроведено на узорку од 243 испитаника у четири града у Србији. Дакле место испитивања представљају Нови Сад, Крагујевац, Суботица и Шабац.

3.1. Пол испитаника

Од укупно 243 испитаника, 127 испитаника је женског пола, док је 117 мушког пола. Као што можемо видети, када је реч о полу испитаника, нешто већи је број жена, али није направљена превелика разлика, о чему се и водило рачуна приликом испитивања. Дакле, приликом спровођења анкетирања водило се рачуна о уједначености пола испитаника.

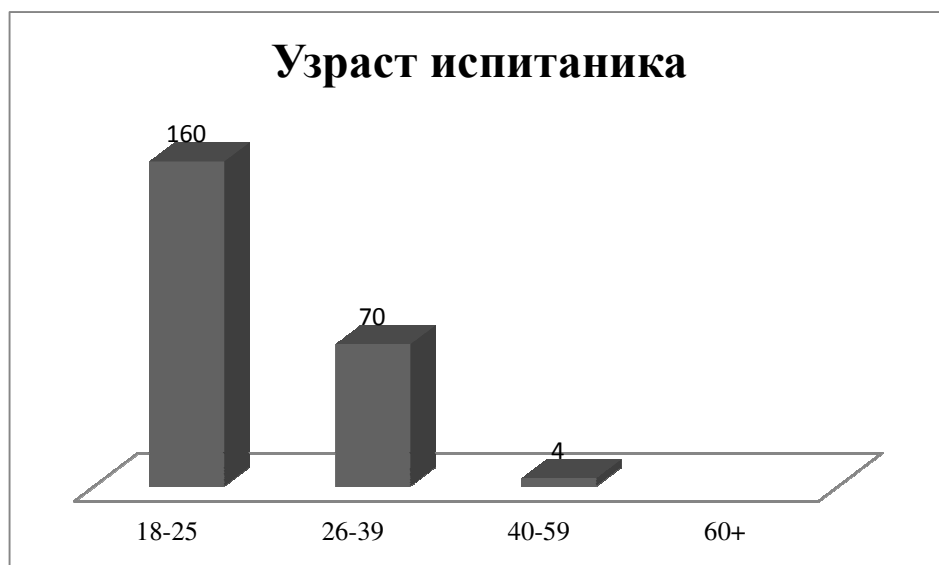
Графикон 1. Пол испитаника

3.2. Узраст испитаника

Када је реч о узрасту испитаника, највећи број је оних који су узрста од 18 до 25 година и то 160 испитаника, након тога, имамо 70 испитаника који су узрста од 26 до 39 година и 2 испитаника узрста од 40 до 59 година. Ниједан испитаник није био узрста изнад 60 година. Дакле, као што можемо видети, највећим делом су анкетирана лица млађег узрста, разлог овоме је што су они највећим делом и били спремни да учествују у анкетирању.

Графикон 2. Узраст испитаника

3.3. Образовање испитаника

Када је реч о стручној спреми испитаника, највећи број лица је са средњом стручном спремом и то њих 160, након тога 60 испитаника је са факултетом, док је 10 испитаника било са вишом школом, односно 4 испитаника са мастером. Нико од испитаника није био са завршеним магистарским студијама или докторатом.

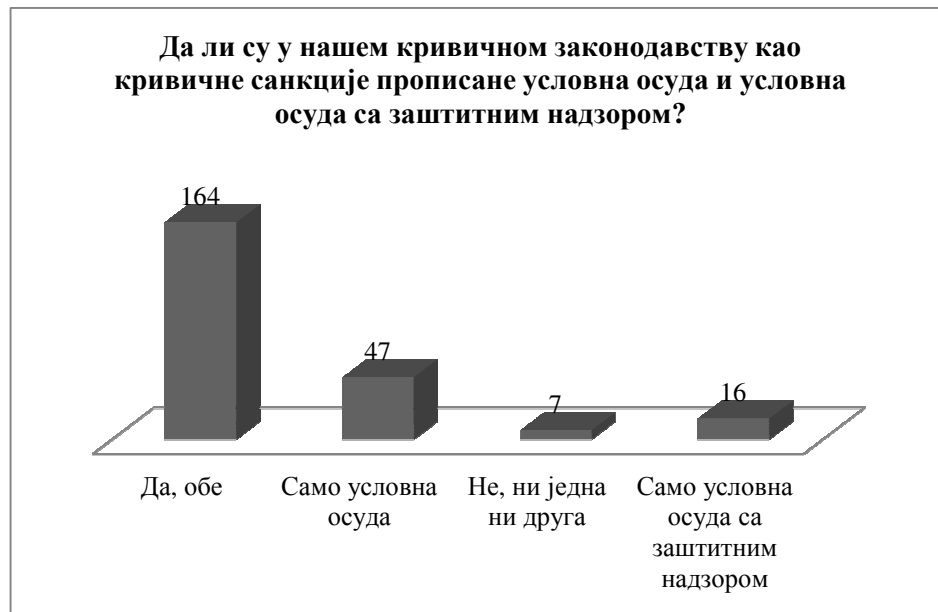
Графикон 3. образовање испитаника

3.4. Прописаност условне осуде у кривичном законодавству

Као једно од питања у упитнику је било и „да ли су у нашем кривичном законодавству као кривичне санкције прописане условна осуда и условна осуда са заштитним надзором“? Овим питањем настојали смо доћи до сазнања о свести испитаника о могућностима примене ове кривичне санкције, стим што је нагласак више био на условној осуди са заштитним надзором, јер је реч о посебном модалитету условне осуде који код нас и нема адекватну практичну примену. На постављено питање, 164 испитаника је одговорило да су у нашем кривичном законодавству прописане и условна осуда и условна осуда са заштитним надзором. Њих 47 је одговорило да је прописана само условна осуда, 16 да је прописана условна осуда са заштитним надзором, док је 7 испитаника сматрало да у нашем кривичном законодавству нису прописане ни условна осуда ни условна осуда са заштитним надзором.

Графикон 4. Да ли су у нашем кривичном законодавству као кривичне санкције прописане условна осуда и условна осуда са заштитним надзором?

3.5. Постизање сврхе кажњавања условном осудом и условном осудом са заштитним надзором

Следеће питање на које су испитаници одговарали односило се на могућност постизања сврхе кажњавања изрицањем условне осуде и условне осуде са заштитним надзором. На овај начин настојали смо доћи до сазнања о ставовима испитаника по питању ефикасности условне осуде као мере криминалне политике. Испитаници су имали могућност да се одлуче за један од понуђених одговора. Први понуђени одговор је био позитиван (да), други је био негативан (не) и трећи понуђени одговор је био нисам сигуран/а. Циљано смо оставили и могућност да испитаници могу да одговоре и са „нисам сигуран“ јер на тај начин имамо потпуну афирмацију слободне воље у изјашњавању. Односно, да смо понудили само опције „да“ и „не“ испитаници би били присиљени да се одлуче за једну од понуђених опција, па смо то настојали да избегнемо.

На постављено питање 130 испитаника је одговорило са „да“, 53 испитаника је одговорило негативно, док је 51 испитаник одговорио са „нисам сигуран“.

Графикон 5. Сматрате ли да се условном осудом и условном осудом са заштитним надзором може постићи сврха кажњавања?

3.6. Условна осуда и краткотрајне казне затвора

Следеће питање на које су испитаници одговарали односило се на однос условне осуде и краткотрајних казни затвора. Наиме, јасно је да је један од основних циљева условне осуде да се смањи примена краткотрајних казни затвора онда када је то могуће и када се очекује да ће се и изрицањем условне осуде постићи сврха кажњавања, односно да осуђени у будуће више неће вршити кривична дела. Управо из тог разлога хтели смо да видимо какав је став испитаника по том питању, односно да ли код њих постоји свест о штетности краткотрајних казни затвора и о условној осуди као једне од алтернативе казни затвора.

На постављено питање 186 испитаника је одговорило са „да“ односно 130 испитаника сматра да је условна осуда блажа кривична санкција од краткотрајне казне затвора, 53 испитаника је одговорило са „не“ сматрајући да условна осуда није блажа санкција од краткотрајне казне затвора и 20 испитаника је остало неопредељено и одговорило је са „нисам сигуран/а“

Графикон 6. Сматрате ли да је условна осуда блажа кривична санкција од краткотрајне казне затвора?

3.7. Условна осуда са заштитним надзором и краткотрајне казне затвора

Слично као и у претходном питању, хтели смо да дођемо до сазнања о ставовима грађана по питању условне осуде са заштитним надзором и краткотрајне казне затвора. Наиме, хтели смо да видимо да ли грађани имају сазнања и свест о томе која је од ових кривичних санкција тежа, односно да ли имају свест о томе да је условна осуда са заштитним надзором алтернатива краткотрајним казнама затвора.

На постављено питање, 178 испитаника је одговорило са „да“, односно 178 испитаника сматра да је условна осуда са заштитним надзором блажа кривична санкција од краткотрајне казне затвора, на супрот томе, 30 испитаника је одговорило са „не“, сматрајући да условна осуда није блажа кривична санкција од краткотрајне казне затвора, док је 26 испитаника било неопредељено и одговорило је са „нисам сигуран/а“.

**Графикон 7. Сматрате ли да је условна осуда са заштитним надзором
блажа кривична санкција од краткотрајне казне затвора?**

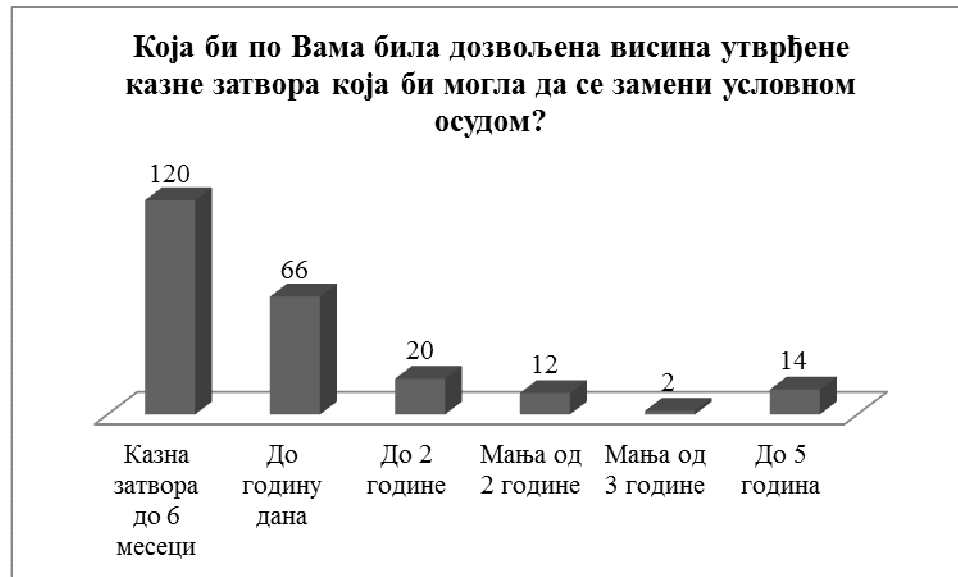

3.8. Висина утврђене казне која може да се замени условном осудом

Следеће питање на које су испитаници одговарали односило се на висину утврђене казне која се може заменити условном осудом. Ово представља централно питање када је реч о условној осуди и основни елемент ограничења њене примене, поред запређене казне затвора од десет година и више и осуђиваности за умишљајно кривично дело ако од правоснажности пресуде није прошло пет година.

Испитаницима је била дата могућност да се одлуче за једно од 6 постављених могућности. Највећи број испитаника и то њих 120 је сматрало да се казна затвора до 6 месеци једино може заменити условном осудом. 66 испитаника је мишљења да се условном осудом може заменити казна затвора до годину дана. Потом, 20 испитаника сматра да се условном осудом може заменити казна затвора до 2 године, 12 испитаника сматра да се условном осудом може заменити казна затвора мања од две године, док 2 испитаника сматра да се условном осудом може заменити казна затвора мања од 3 године и најзад, 14 испитаника сматра да се условном осудом може заменити казна затвора до 5 година.

Графикон 8. Која би по Вама била дозвољена висина утврђене казне затвора која би могла да се замени условном осудом?

3.9. Условна осуда и новчана казна

Испитаници су се изјашњавали и по питању оправданости изрицања условне осуде код новчане казне. Наиме, у Србији је све до 2006. године и почетка примене новог КЗ-а било могуће изрећи и условну осуду код новчане казне. Ово питање је у правној теорији доста разматрано и постоје подељења мишљења. Управо из тог разлога хтели смо да видимо какав је став испитаника и по том питању. И овде је испитаницима поред одговора „да“ и „не“ дата могућност да одговоре са „не знам“ и „нисам сигуран“ како би се избегла нужност да се испитаник изјасни са „да“ или „не“.

Према томе, од укупно 234 испитаника 96 се изјаснило са „да“ сматрајући да условну осуду треба изрећи и код новчане казне. Насупрот томе, 102 испитаника су одговорила са „не“, сматрајући да нема простора примени условне осуде код новчане казне, док је 8 испитаника одговорило са не знам, односно 28 са нисам сигуран.

Графикон 9. Да ли сматрате оправданим изрицање условне осуде код новчане казне?

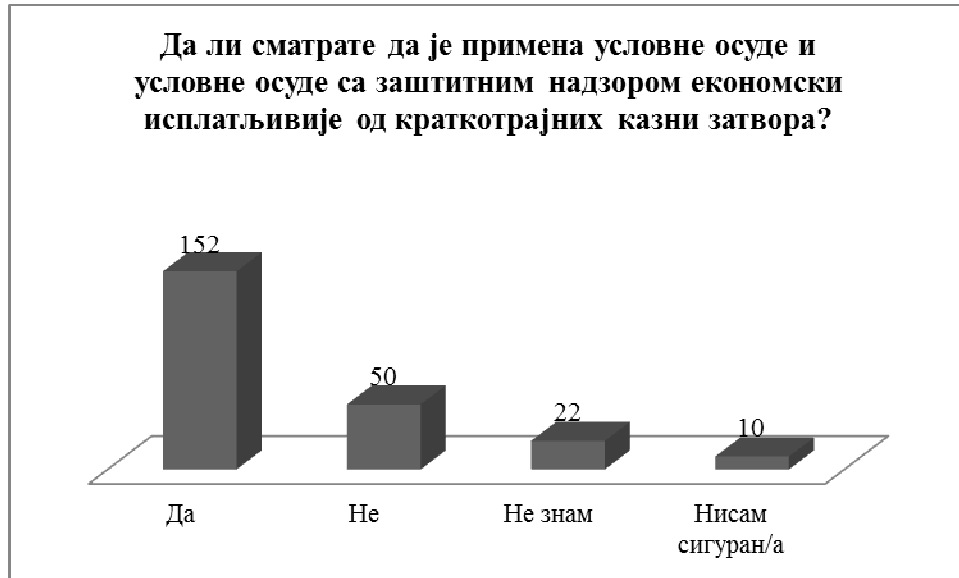

3.10. Условна осуда економски исплативија од краткотрајних казни затвора

Испитаници су имали прилику да се изјасне и по питању економске исплативости условне осуде и условне осуде са заштитним надзором у односу на краткотрајне казне затвора. Циљ овог питања је био да се утврди став грађана по питању економске исплативости условне осуде и условне осуде са заштитним надзором у односу на краткотрајне казне затвора.

Од 234 испитаника, њих 152 је сматрало да су условна осуда и условна осуда са заштитним надзором економски исплативије кривичне санкције од краткотрајних казни затвора. Насупрот томе, 50 испитаника је сматрало да условна осуда и условна осуда са заштитним надзором нису исплативије кривичне санкције од краткотрајних казни затвора. 22 испитаника је одговорило са „не знам“, а 10 са „нисам сигуран/а“ и тиме остали неопредељени по конкретном питању.

Графикон 10. Да ли сматрате да је примена условне осуде и условне осуде са заштитним надзором економски исплатљивије од краткотрајних казни затвора?

3.11. Условна осуда и ресоцијализација

Следеће питање о којем су се изјашњавали испитаници односило се на могућност ресоцијализације осуђених на условну осуду и условну осуду са заштитним надзором у односу на осуђене на краткотрајне казне затвора. Циљ овог питања је био да се дође до сазнања о перцепцији испитаника о условној осуди и њеног васпитног и преваспитног карактера.

Наиме, већина лаика сматра да је условна осуда одређени вид праштања казне која нема никаквих васпитних и преваспитних ефеката. Такође, желели смо још једном да упоредимо ставове испитаника по питању условне осуде и краткотрајне казне затвора у контексту могућности ресоцијализације осуђеника.

Према томе, од укупно 234 испитаника, 64 је одговорило са „да“ сматрајући да условна осуда и условна осуда са заштитним надзором пружају већу могућност ресоцијализације осуђеника од краткотрајне казне затвора. Насупрот томе, 42 испитаника сматра да је мања могућност ресоцијализације код осуђених на условну осуду и условну осуду са заштитним надзором, него ли код осуђених на

краткотрајну казну затвора. 108 испитаника је става да је делимично могућа већа ресоцијализација код лица којима је изречена условна осуда или условна осуда са заштитним надзором него ли код осуђених на краткотрајну казну затвора, док је 20 испитаника остало неопредељено и одговорило са не знам. Као што можемо видети, највећи број испитаника сматра да је код условне осуде и условне осуде са заштитним надзором делимично могуће постићи веће ефекте ресоцијализације него код код краткотрајних казни затвора.

Графикон 11. Да ли сматрате да условна осуда и условна осуда са заштитним надзором пружају већу могућност да дође до ресоцијализације учиниоца кривичног дела него казна краткотрајног затвора?

3.12. Условна осуда и поврат

Испитаници су се такође изјашњавали по питању условне осуде и поврата. У том смислу, циљ овог питања је био да се сагледа став испитаника по питању делотворности изрицања условне осуде и условне осуде са заштитним надзором у контексту смањења поврата.

Од укупно 234 испитаника, 24 сматра да се условном осудом и условном осудом са заштитним надзором може смањити поврат, 68 испитаника сматра да се не може смањити поврат. 132 испитаника сматра да се условном осудом и условном осудом са заштитним надзором поврат може делимично смањити, док је 6 испитаника одговорило са „не знам“ и на тај начин не изјаснивши се на конкретно питање.

Графикон 12. Да ли сматрате да се применом условне осуде и условне осуде са заштитним надзором може смањити поврат?

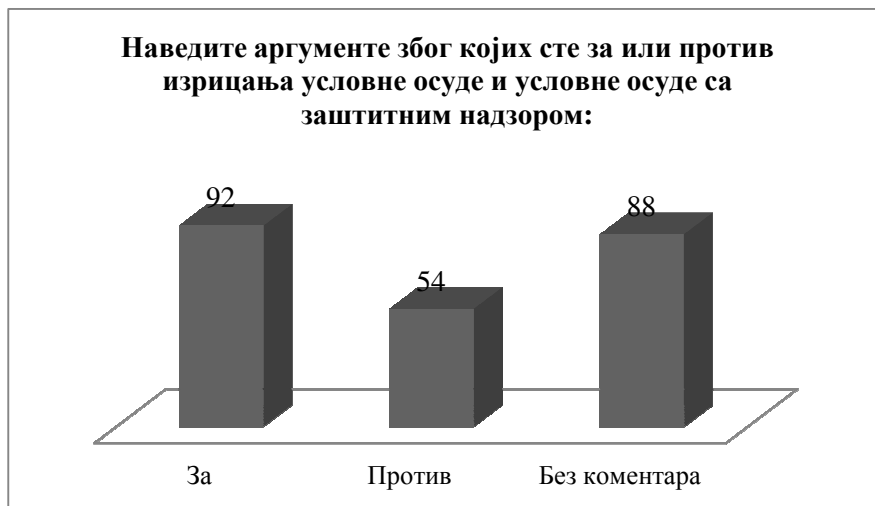
3.13. Аргументи за и против изрицања условне осуде и условне осуде са заштитним надзором

Циљ последњег питања упитника био је да испитаници наведу аргументе забор којих су за примену условне осуде и условне осуде са заштитним надзором. Односно, циљ је био да се сагледа какав је генералан став испитаника по питању условне осуде, да ли је сматрају позитивном и добром криминално-политичком мером, или је пак сматрају неадекватном мером за сузбијање и заштиту друштва од криминалитета. У том смислу добијене коментаре можемо поделити у две групе, на

оне који условну осуду сматрају адекватном кривичном санкцијом, као и оне које за условну осуду мисле да не представља ефикасно средство у превенцији и смањењу криминалитета.

Од 234 испитаника, њих 88 се није изјаснило по овом питању, док су остали испитаници изнели своје ставове и мишљења по питању примене условне осуде и условне осуде са заштитним надзором. 92 испитаника сматра условну осуду и условну осуду са заштитним надзором ефикасном мером криминалне политике, те је изнело аргументе у корист њене примене, док је 54 испитаника изнело аргументе против примене условне осуде и условне осуде са заштитним надзором.

Графикон 13. Наведите аргументе због којих сте за или против изрицања условне осуде и условне осуде са заштитним надзором:

У наставку ћемо издвојити најзанчајније и најадекватније ставове испитаника, како оних који су изнели аргументе за већу примену условне осуде и условне осуде са заштитним надзором, тако и оних који су изнели аргументе против условне осуде и условне осуде са заштитним надзором.

Као најчешће аргументе које су испитаници износили у корист примене условне осуде и условне осуде са заштитним надзором се односе на следеће:

- Условна осуда је економски исплативија за државу;

- Условном осудом се могу постићи већи ефекти ресоцијализације јер осуђеник не бива искључен из друштва и не ограничава му се слобода са једне стране, док са друге стране не долази у контакт са већим криминалцима и не постоји бојазан од његове веће криминалне „заражености“;
- Адекватнија је за лакша кривична дела;
- Хуманија је кривична санкција од казне затвора;
- Условна осуда увек треба да се изриче примарним учиниоцим посебно ако су извршили неко лакше кривично дело;
- Казна затвора по правило негативно утиче на осуђеника, те стога неопходно је што више примењивати условну осуду.

Насупрот томе, као аргументе против изрицања условне осуде и условне осуде са заштитним надзором испитаници су износили:

- Условна осуда нема адекватан утицај на осуђеника, те стога, постоји и већа шанса за повратом;
- Условна осуда је превише блага кривична санкција;
- Условна осуда није делотворна кривична санкција;
- Условна осуда представља вид опраштања казне те стога на учиниоца не делује на прави начин;
- Код условне осуде не долази до ресоцијализације осуђеника.

4. Резултати и дискусија

Као што смо и видели, када је реч о полу анкетираних лица имамо доста изједначену заступљеност. У том смислу имамо 124 испитаника женског рода или 53% од укупног броја, насупрот 110 испитаника мушког рода или 47% од укупног броја анкетираних.

Посматрано према старосној доби испитаника, највише анкетираних је узраста од 18 до 25 година и то њих 160, дпотом 70 испитаника старосне доби од 26 до 39 година и 4 испитаника старосне доби од 40 до 59 година. Дакле, можемо приметити да су млађа лица у већој мери била спремна да учествују у анкетирању.

Када је реч о стручној спреми испитаника, највећи број лица је са средњом стручном спремом и то њих 160, након тога 60 испитаника је са факултетом, док је 10 испитаника било са вишом школом, односно 4 испитаника са мастером. Нико од испитаника није био са завршеним магистарским студијама или докторатом.

На питање о прописаности условне осуде и условне осуде са заштитним надзором у нашем КЗ-у испитаници су одговорили на следећи начин. 164 испитаника је одговорило да су у нашем кривичном законодавству прописане и условна осуда и условна осуда са заштитним надзором. Њих 47 је одговорило да је прописана само условна осуда, 16 да је прописана условна осуда са заштитним надзором, док је 7 испитаника сматрало да у нашем кривичном законодавству нису прописане ни условна осуда ни условна осуда са заштитним надзором. Дакле, можемо приметити да су испитаници углавном упознати са чињеницом да су у нашем КЗ-у прописане и условна осуда и условна осуда са заштитним надзором. Такође, разлог због којег је 47 испитаника одговорило да је у нашем КЗ-у прописана само условна осуда, не и условна осуда са заштитним надзором се свакако крије о неадекватној примени поменуто кривичне санкције. Наиме, условна осуда са заштитним надзором иако је у нашем кривичном законодавству константно прописана неких 40 так година, услови за њено извршење дуго времена нису ни постојали, те стога судови нису ни изрицали ову кривичну санкцију. Свакако у овој чињеници треба тражити разлог због којег је одређени, немали број испитаника одговорио да ова кривична санкција и није прописана у нашем КЗ-у.

Следеће питање на које су испитаници одговарали односило се на могућност постизања сврхе кажњавања изрицањем условне осуде и условне осуде са заштитним надзором. На постављено питање 130 испитаника је одговорило са „да“, 53 испитаника је одговорило негативно, док је 51 испитаник одговорио са „нисам сигуран“. Као што можемо и видети, највећи број испитаника сматра да се са условном осудом и условном осудом са заштитним надзором може постићи сврха кажњавања. Међутим, није мали број ни оних који су одговорили негативно, као и оних који су неопредељени када је реч о овом питању. Испитаници који су сматрали да се условном осудом не може постићи сврха кажњавања, условну осуду сматрају превише благом кривичном санкцијом, односно условну осуду виде као

вид праштања казне. Наиме, овакво становиште смо могли наћи и у старијој литератури, односно овакво становиште и поимање условне осуде је присутно готово од њеног увођења у Србији. Управо из тог разлога и данас код одређеног броја људи преовладава становиште да је условна осуда превише блага кривична санкција, да представља вид праштања казне и да је често средство за различите злоупотребе.

Следеће питање на које су испитаници одговарали односило се на однос условне осуде и краткотрајних казни затвора. На постављено питање, 186 испитаника је одговорило са „да“ односно 186 испитаника сматра да је условна осуда блажа кривична санкција од краткотрајне казне затвора, 28 испитаника је одговорило са „не“ сматрајући да условна осуда није блажа санкција од краткотрајне казне затвора и 20 испитаника је остало неопредељено и одговорило је са „нисам сигуран/а“. Као што можемо видети, највећи број испитаника сматра да је условна осуда блажа кривична санкција, што је и логично. Занемарљив број имамо оних који сматра другачије, као и оних који су остали неопредељени када је реч о овом питању.

Слична ситуација је и код условне осуде са заштитним надзором, највећи број испитаника сматра да је условна осуда са заштитним надзором блажа кривична санкција и то њих 178, 30 испитаника сматра другачије, док је 26 испитаника остало неопредељено.

Следеће питање на које су испитаници одговарали односило се на висину утврђене казне која се може заменити условном осудом. Испитаницима је била дата могућност да се одлуче за једно од 6 постављених могућности. Највећи број испитаника и то њих 120 је сматрало да се казна затвора до 6 месеци једино може заменити условном осудом. 66 испитаника је мишљења да се условном осудом може заменити казна затвора до годину дана. Потом, 20 испитаника сматра да се условном осудом може заменити казна затвора до 2 године, 12 испитаника сматра да се условном осудом може заменити казна затвора мања од две године, док 2 испитаника сматра да се условном осудом може заменити казна затвора мања од 3 године и најзад, 14 испитаника сматра да се условном осудом може заменити казна затвора до 5 година.

Резултати добијени код овог питања су веома занимљиви. Наиме, највећи број испитаника сматра да се само утврђена казна затвора до 6 месеци може заменити условном осудом. Разлог овоме свакако треба тражити у чињеници која подразумева да је код нас јавно мњење увек става да се приликом изрицања кривичних санкција треба што више примењивати репресија и да је увек присутно становиште да се учинилац кривичног дела што је могуће више казни. Управо из тог разлога највећи број испитаника сматра да би се условном осудом требале заменити само утврђене казне затвора до 6 месеци. Такође, 66 испитаника сматра да би условну осуду требало изрећи само када је утврђена казна затвора до годину дана. Разлози за овакво становиште су исти као и код оних који су границу за изрицање условне осуде поставили на утврђену казну затвора до 6 месеци.

Занимљив податак је да је мали број испитаника и то само њих 12 који сматрају да би условну осуду требало изрећи онда када је утврђена казна затвора до 2 године. Овај податак нам потврђује да грађани у Србији нису упознати довољно са условима за изрицање условне осуде.

Такође, испитаници су се изјашњавали и по питању оправданости изрицања условне осуде код новчане казне. На постављено питање, 96 испитаника се изјаснило са „да“ сматрајући да условну осуду треба изрећи и код новчане казне. Насупрот томе, 102 испитаника су одговорила са „не“, сматрајући да нема простора примени условне осуде код новчане казне, док је 8 испитаника одговорило са не знам, односно 28 са нисам сигуран. Као што можемо приметити, код овог питања испитаници су били доста подељени. Занемарљиво је већи број оних који су против изрицања условне осуде и код новчане казне. Ово питање је доста спорно и у кривичноправној литератури, те стога и не чуде резултати који су по овом питању доста уједначени.

По питању исплативости изрицања условне осуде у односу на краткотрајне казне затвора, највећи број испитаника сматра да су условна осуда и условна осуда са заштитним надзором економски исплативије од краткотрајне казне затвора. Ови резултати су разумљиви, јер је јасно да условна осуда не изискује никакве трошкове за државу, док условна осуда са заштитним надзором ипак повлачи мање трошкове за државу него ли краткотрајне казне затвора. Као што можемо видети,

највећи број испитаника је тога и свестан. Разлог због којег је 50 испитаника сматрало да условна осуда и условна осуда са заштитним надзором нису економски исплативије кривичне санкције по државу, донекле можемо тражити можда у незнању на који се начин извршава условна осуда са заштитним надзором, па је можда та чињеница довела до конфузије одређени број испитаника, а самим тим и до оваквих одговора.

Следеће питање о којем су се изјашњавали испитаници односило се на могућност ресоцијализације осуђених на условну осуду и условну осуду са заштитним надзором у односу на осуђене на краткотрајне казне затвора.

На постављено питање од укупно 234 испитаника, 64 је одговорило са „да“ сматрајући да условна осуда и условна осуда са заштитним надзором пружају већу могућност ресоцијализације осуђеника од краткотрајне казне затвора. Насупрот томе, 42 испитаника сматра да је мања могућност ресоцијализације код осуђених на условну осуду и условну осуду са заштитним надзором, него ли код осуђених на краткотрајну казну затвора. 108 испитаника је става да је делимично могућа већа ресоцијализација код лица којима је изречена условна осуда или условна осуда са заштитним надзором него ли код осуђених на краткотрајну казну затвора, док је 20 испитаника остало неопредељено и одговорило са не знам. Дакле, највећи број испитаника, њих 108 сматра да је могућност ресоцијализације код условне осуде и условне осуде са заштитним надзором делимично могућа. Овакво становиште код испитаника нам говори о постојању скептичности по питању делотворности условне осуде и условне осуде са заштитним надзором. Потом 64 испитаника сматра да је ресоцијализација код условне осуде и условне осуде са заштитним надзором пре могућа, него ли код краткотрајних казни затвора, док је код 42 испитаника присутно другачије становиште. Уважавајући претходно изнето можемо приметити да је код највећег броја испитаника присутна одређена резервисаност по питању ресоцијализације код условне осуде.

И по питању смањења поврата је доста слична ситуација. И овде имамо највећи број оних који сматрају да се поврат делимично може смањити применом условне осуде и условне осуде са заштитним надзором, док чак 68 испитаника сматра да се условном осудом поврат не може смањити. Разлоге оваквих резултата

можемо тражити у томе што велики број испитаника сматра да се поврат код осуђеника једино може смањити применом репресије, јер условну осуду не сматрају санкцијом која ће на учиниоца деловати тако да убудуће више не врши кривична дела.

У последњем питању испитаници су имали могућност да изнесу аргументе за и против примене условне осуде.

Аргументи за примену условне осуде углавном су се заснивали на критици краткотрајне казне затвора и на чињеници да је условна осуда економски исплативија за државу, да је хуманија и да се постижу бољи ефекти ресоцијализације код примарних извршилаца. Разлог за изношење ових аргумената свакако можемо тражити у томе што је казна затвора у последње време како у општој, тако и у стручној јавности доста критикована, као и у афирмацији алтернативних кривичних санкција. Управо су из тог разлога код одређеног броја испитаника били присутни напред поменути аргументи. Насупрот томе, испитаници су аргументе против условне осуде и условне осуде са заштитним надзором углавном базирали на њеној неделотворности, неефикасности и томе што је реч о једној од најблажих кривичних санкција. Испитаници су ове аргументе базирали на чињеници по којој се за било које кривично дело треба одговорити што је могуће репресивније, јер је то једини начин да се друштво на адекватан начин заштити од криминалитета.

5. Место условне осуде и условне осуде са заштитним надзором у систему изречених кривичних санкција

5.1. Условна осуда у систему изречених кривичних санкција

У наредном делу рада анализираћемо број изречених условних осуда у односу на остале кривичне санкције. Тачније, на основу доступних података видећемо колики је удео условне осуде у односу на остале изречене кривичне санкције, као и за која кривична дела се условна осуда најчешће изриче. На основу ових података

сагледаћемо условну осуду као кривичну санкцију у њеној практичној примени и указати на оправданост таквог третмана условне осуде у систему изречених кривичних санкција.

Посматрани период је од 2010. до 2014. године, а за условну осуду са заштитним надзором у периоду од 2010. до 2015. године, а подаци су преузети са Статистичког годишњака Републичког завода за статистику, као и од стране Управе за извршење кривичних санкција.

Табела 1. Број изречених условних осуда у односу на остале кривиче санкције

	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Казна затвора	5908	8157	10212	11204	13026
Преко 5 година	254	277	322	332	286
Преко 2 до 5 година	927	1333	1572	1658	1624
До 2 године	2228	3052	3710	4264	4815
До 6 месеци	2499	3491	4608	4950	6301
Новчана казна	2406	3667	3138	3141	3119
Условна осуда	12833	18113	17169	17152	18307
Судска опомена	174	181	225	190	341
Васпитне мере	55	82	103	96	91
Рад у јавном интересу и одузимање возачке дозволе	74	368	370	357	389
Проглашено кривим а ослобођено од казне	231	243	105	101	103

Извор: Републички завод за статистику, преузето са:

<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2015/pdf/G20152016.pdf> (10.05.2016.)

На основу података из табеле 1 можемо видети да је 2010. године укупно изречено 21681 кривична санкција од којих је највише изречених условних осуда и

то 12833. 2011. године изречено је укупно 30807 кривичних санкција од којих је 18113 изречено условних осуда. Такође, 2012. године је изречено укупно 31322 кривичне санкције од којих је највише изречених условних осуда и то 17169. 2013. године је изречено укупно 32241 кривична санкције, од којих је 17152 условне осуде. 2014. године је изречено 35376 кривичних санкција, од којих је 18037 условних осуда. Дакле, као што можемо видети, у посматраном периоду од 2010. до 2014. године у укупној структури изречених кривичних санкција, највише је условних осуда. Сходно томе, можемо закључити да је условна осуда најчешће изрицана кривична санкција, и да у структури изречених кривичних санкција условна осуда заузима водеће место. У том смислу, посматрано процентуално, 2010. године је условна осуда у односу на остале кривичне санкције износила 59,19% од укупно изречених кривичних санкција. 2011. године је условна осуда у односу на остале кривичне санкције износила 58,8% укупно изречених кривичних санкција, 2012 је била на 54,81% у односу на укупно изречене кривичне санкције, 2013. је условна осуда у односу на остале укупно изречене кривичне санкције износила 53,2%, док је 2014. године условна осуда у односу на остале кривичне санкције имала удела у 50,99%.

Као што можемо видети, у посматраном периоду бележи се константан пад укупно изречених условних осуда у односу на остале кривичне санкције. Према томе, у 2010. године било је највише изречених условних осуда, и то 59,19% у односу на остале кривичне санкције, док је 2014. године најмањи број изречених условних осуда у посматраном периоду и он у односу на остале изречене кривичне санкције износи 50,99%.

Разлоге константног пада броја изречених условних осуда у односу на остале кривичне санкције свакако можемо тражити и повећању криминалитета, посебно тежих облика, те је самим тим и могућност изрицања условних осуда била искључена.

Табела 2. Број изречених условних осуда у односу на кривична дела за 2010. годину

	Живота и тела	Слобода и права човека и грађанина	Чести и угледа	Имовине	Привреде	Опште сигурности људи и имовине	Безбедности јавног саобраћаја	Уставног уређења и безбедности РС	Јавног реда и мира	Службене дужности
Условних осуда	1003	165	9	1971	400	112	1962	3	673	291

Извор: Републички завод за статистику, преузето са:

<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2011/pdf/G20112004.pdf> (10.05.2016)

Као што и можемо видети, на основу података из табеле, највећи број изречених условних осуда у 2010. години је за кривична дела из области безбедности јавног саобраћаја и то 1962, потом за кривична дела против имовине и то 1971, затим против живота и тела и то 1003 и јавног реда и мира са 673, док је најмањи број изречених условних осуда за кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије и то 3.

Табела 3. Број изречених условних осуда у односу на кривична дела за 2011. годину

	Живота и тела	Слобода и права човека и грађанина	Чести и угледа	Имовине	привреде	Опште сигурности људи и имовине	Безбедности јавног саобраћаја	Уставног уређења и безбедности РС	Јавног реда и мира	Службене дужности
Условних осуда	1385	334	11	2845	682	166	2281	4	1057	455

Извор: Републички завод за статистику, преузето са:

<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2012/pdf/G20122007.pdf> (10.05.2016.)

На основу података из табеле 3 можемо видети да је највећи број условних осуда у 2011. години изречено за кривична дела против имовине и то 2845, потом за кривична дела против безбедности јавног саобраћаја и то 2281, као и за кривична дела против живота и тела и то 1385, док је најмањи број изречених условних осуда за кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије и то 4.

Табела 4. Број изречених условних осуда у односу на кривична дела за 2012. годину

	Живота и тела	Слобода и права човека и грађанина	Чести и угледа	Имовине	Привреде	Опште сигурности људи и имовине	Безбедности јавног саобраћаја	Уставног уређења и безбедности РС	Јавног реда и мира	Службене дужности
Условних осуда	1264	401	7	3554	644	164	2058	31	1024	551

Извор: Републички завод за статистику, преузето са:

<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2013/pdf/G20132010.pdf> (10.05.2016.)

На основу података из табеле 4 можемо видети да је највећи број условних осуда у 2012. години изречено за кривична дела против имовине и то 3554, потом за кривична дела против безбедности јавног саобраћаја и то 2058, као и за кривична дела против живота и тела и то 1264, док је најмањи број изречених условних осуда за кривична дела против части и угледа и то 7.

Табела 5. Број изречених условних осуда у односу на кривична дела за 2013. годину

	Живота и тела	Слобода и права човека и грађанина	Чести и угледа	Имовине	Привреде	Опште сигурности људи и имовине	Безбедности јавног саобраћаја	Уставног уређења и безбедности РС	Јавног реда и мира	Службене дужности
Условних осуда	1271	457	-	4454	722	164	2082	5	938	422

Извор: Републички завод за статистику, преузето са:

<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2014/pdf/G20142013.pdf> (10.05.2016)

На основу података из табеле 5 можемо видети да је највећи број условних осуда у 2013. години изречено за кривична дела против имовине и то 4454, потом за кривична дела против безбедности јавног саобраћаја и то 2082, као и за кривична дела против живота и тела и то 1271, док је најмањи број изречених условних осуда за кривична дела против уставног уређења и безбедности Републике Србије и то 5, док за кривична дела против части и угледа није изречена ни једна условна осуда.

Табела 6. Број изречених условних осуда у односу на кривична дела за 2014. годину

	Живота и тела	Слобода и права човека и грађанина	Чести и угледа	Имовине	Привреде	Опште сигурности људи и имовине	Безбедности јавног саобраћаја	Уставног уређења и безбедности РС	Јавног реда и мира	Службене дужности
Условних осуда	1407	625	4	5106	891	174	1967	7	1020	361

Извор. Републички завод за статистику, преузето са:

<http://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/G2015/pdf/G20152016.pdf> (10.05.2016.)

На основу података из табеле 6 можемо видети да је највећи број условних осуда у 2014. години изречено за кривична дела против имовине и то 5106, потом за кривична дела против безбедности јавног саобраћаја и то 1967, као и за кривична дела против живота и тела и то 1407, док је најмањи број изречених условних осуда за кривична дела против части и угледа и то 4.

На основу анализираних података можемо приметити да се условне осуде највише изричу за кривична дела против имовине, као и за кривична дела против безбедности јавног саобраћаја и против живота и тела. Такође, јасно је да су ово и најбројнија кривична дела у односу на укупну структуру извршених кривичних дела, те је стога и разумљив велики број изречених условних осуда за ова кривична дела.

5.2. Условна осуда са заштитним надзором у систему изречених кривичних санкција

Табела 7. Број изречених условних осуда са заштитним надзором у периоду од 2010. до 2015. године према полу и узрасту осуђеника

Година	Изречено	Мушкарци	Жене	До 21. год.	Од 21. до 30. год.	Преко 30 год.

2010.	3	3	-	-	3	1
2011.	20	18	2	1	8	11
2012.	23	22	1	1	10	12
2013.	29	26	3	2	19	8
2014.	27	26	1	5	13	9
2015.	21	20	1	1	9	11

Извор: Управа за извршење кривичних санкција-одељење за ванзаводске санкције и мере

Као што можемо видети у табели 6 најмањи број изречених условних осуда са заштитним надзором било је у 2010. години и то свега 3. Разлог овоме свакако треба тражити у недовољној афирмацији условне осуде са заштитним надзором у том периоду, као и не постојању адекватних услова за примену исте. Пре свега нису постојали материјални и технички услови за примену ове кривичне санкције. Након тога, од 2011. године можемо пратити раст броја изречених условних осуда са заштитним надзором. Па тако 2011. године изречено је 20 условних осуда са заштитним надзором, 2012. године 23, 2013. године 29, 2014. године 27, а 2015. године 21 условна осуда са заштитним надзором. Међутим, иако се у последњих 4 године бележи раст броја изречених условних осуда са заштитним надзором, сматрамо да је и даље тај број много мањи него што би он реално требао да буде. Науме, у Републици Србији су најзад створени адекватни услови за примену ове кривичне санкције која се у упоредном законодавству показала веома ефикасном, те је самим тим и примену (изрицање) ове кривичне санкције неопходно повећати.

Анализирајући даље податке из табеле 6 видимо да се много чешће изричу условне осуде са заштитним надзором мушкарцима него ли женама. У том смислу, 2010. године од укупно 3 изречене условне осуде са заштитним надзором, све 3 су изречене мушкарцима. 2011. године од укупно 20 изречених условних осуда са заштитним надзором 18 је изречено мушкарцима, а 2 женама. 2012. године од 23 изречене, 22 је изречено мушкарцима, а једна женама. 2013. године од 29 изречених условних осуда са заштитним надзором, 26 је изречено мушкарцима, а 3 женама. 2014. године од 27 изречених, 26 је мушкарцима а 1 женама, и најзад, 2015.

године од укупно изречене 21 условне осуде са заштитним надзором, 20 је мушкарцима, а 1 женама. Много већи број изречених условних осуда са заштитним надзором мушкарцима него женама, лежи у чињеници по којој су мушкарци ти који много чешће врше кривична дела, те је самим тим и разумљиво да им се и више изричу кривичне санкција а самим тим и условна осуда са заштитним надзором.

Даљом анализом табеле 6 можемо приметити да је 2010. године од укупно 3 изречене условне осуде са заштитним надзором, 3 изречено и лицима у узрасту од 21. до 30. године. 2011. године од укупно изречених 20 условних осуда са заштитним надзором 1 је изречена лицима до 21. године живота, 8 лицима у узрасту од 21. до 30. године живота, док је 11 изречено лицима старијим од 30 година. 2012. године од укупно изречене 23 условне осуде са заштитним надзором, 1 је изречена лицима до 21. године живота, 10 лицима у узрасту од 21. до 30. године живота, док је 12 изречено лицима преко 30 година. 2013. године од укупно изречених 29 условних осуда са заштитним надзором, 2 су изречене лицима до 21. године живота, 19 лицима у узрасту од 21. до 30. године живота, док је 8 изречено лицима преко 30 година. 2014. године од укупно изречених 27 условних осуда са заштитним надзором, 5 је изречено лицима до 21. године живота, 13 лицима у узрасту од 21. до 30. године живота, док је 9 изречено лицима преко 30 година. 2015. године од укупно изречене 21 условне осуде са заштитним надзором, 1 је изречено лицима до 21. године живота, 9 лицима у узрасту од 21. до 30. године живота, док је 11 изречено лицима преко 30 година.

Анализирајући узраст лица којима се изриче условна осуда са заштитним надзором, можемо приметити да је најчешће реч о лицима од 21. до 30. године живота, уз мање осцилације 2012. и 2015. године, када је тај број нешто мало већи био на страни лица која су старија од 30. година. У том смислу, донекле је и разумљиво да се условна осуда са заштитним надзором најчешће изриче лицима узраста од 21. до 30. године живота, јер је управо то период када долази до извршења неког кривичног дела за које се може изрећи условна осуда, односно управо је то период у коме долази први пут до извршења неког „лакшег“ кривичног дела за које се може изрећи условна осуда са заштитним надзором.

Табела 8. Број изречених условних осуда са заштитним надзором у 2010. години у односу на поједина кривична дела

Год.	Насиље у породици	Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога
2010.	1	2

Извор: Управа за извршење кривичних санкција-одељење за ванзаводске санкције и мере

Као што можемо видети у табели 7 у 2010. години од укупно изречене 3 условне осуде са заштитним надзором, 1 је изречена за кривично дело насиља у породици, док су 2 изречене за кривично дело неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога. Међутим, број изречених условних осуда са заштитним надзором у 2010. години је јако мали, те самим тим није могуће правити неку детаљнију анализу.

Табела 9. Број изречених условних осуда са заштитним надзором у 2011. години у односу на поједина кривична дела

Год.	Насиље у породици	Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога	Недавање издржавања	Неовлашћено коришћење туђег возила
2011.	9	8	2	1

Извор: Управа за извршење кривичних санкција-одељење за ванзаводске санкције и мере

Као што можемо видети у табели 8 у 2011. години од укупно изречених 20 условних осуда са заштитним надзором, 9 је изречено за кривично дело насиља у породици, 8 за кривично дело неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога, 2 за кривично дело недавања издржавања и 1 за кривично дело

неовлашћено коришћење туђег возила. За разлику од претходне табеле, сада имамо донекле репрезентативнији број изречених условних осуда са заштитним надзором, те самим тим можемо закључити да се условна осуда највише изрицала за кривична дела насиља у породици и неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога.

Табела 10. Број изречених условних осуда са заштитним надзором у 2012. години у односу на поједина кривична дела

Год.	Насиље у породици	Неовлашћена производња и стављање у промет опојних дрога	Недавање издржавања	Крађа	Тешка телесна повреда	Лака телесна повреда	Угрожавање сигурности
2012.	11	6	2	1	1	1	1

Извор: Управа за извршење кривичних санкција-одељење за ванзаводске санкције и мере

Као што можемо видети у табели 9 у 2012. години од укупно изречене 23 условне осуде са заштитним надзором, 11 је изречено за кривично дело насиља у породици, 6 за кривично дело неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога, 2 за кривично дело недавања издржавања, као и по једна условна осуда са заштитним надзором за кривична дела крађе, тешке телесне повреде, лаке телесне повреде и кривичног дела угрожавања сигурности. Дакле, као и у претходној табели, највећи број изречених условних осуда са заштитним надзором је за кривична дела насиља у породици и неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога.

Табела 11. Број изречених условних осуда са заштитним надзором у 2013. години у односу на поједина кривична дела

Год.	Насиље у породици	Неовл. произв. и стављање у промет опојних дрога	Тешка телесна повреда	Лака телесна повреда	Угрожавање сигурности	Фалсиф. и злоупотреба платних картица	Омогућавање уживања опојних дрога	Насилничко понашање
2013.	7	9	1	1	3	3	2	3

Извор: Управа за извршење кривичних санкција-одељење за ванзаводске санкције и мере

Као што можемо видети у табели 10 у 2013. години од укупно изречених 29 условних осуда са заштитним надзором, 7 је изречено за кривично дело насиља у породици, 9 за кривично дело неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога, 3 за кривично дело угрожавања сигурности, 3 за кривично дело фалсификовања и злоупотребе платних картица као и за кривично дело насилничког понашања, 2 за кривично дело омогућавања уживања опојних дрога и по једна за кривична дела лаке и тешке телесне повреде.

Табела 12. Број изречених условних осуда са заштитним надзором у 2014. години у односу на поједина кривична дела

Год.	Насиље у породици и	Неовл. произв. и стављање у промет опојних дрога	Крађа	Лака телесна повреда	Учествовање у тучи	Омогућавање уживања опојних дрога	Напад на службено лице у вршењу службене дужности
2014.	10	9	1	1	2	3	1

Извор: Управа за извршење кривичних санкција-одељење за ванзаводске санкције и мере

Анализирајући табелу 11 можемо приметити да је у 2014. години од укупно изречених 27 условних осуда са заштитним надзором, 10 је изречено за кривично дело насиља у породици, 9 за кривично дело неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога, 3 за кривично дело омогућавања уживања опојних дрога, 2 за кривично дело учествовања у тучи и по једна за кривична дела лаке телесне повреде, крађе и напада на службено лице у вршењу службене дужности.

Табела 13. Број изречених условних осуда са заштитним надзором у 2015. години у односу на поједина кривична дела

Год.	Насиље у породици	Неовл. производ. и стављање у промет опојних дрога	Тешка телесна повреда	Одузимање туђе ствари	Напад на службено лице у вршењу службене дужности
2015.	14	4	1	1	1

Извор: Управа за извршење кривичних санкција-одељење за ванзаводске санкције и мере

Као што можемо видети у табели 12 у 2015. години од укупно изречене 21 условне осуде са заштитним надзором, 14 је изречено за кривично дело насиља у породици, 4 за кривично дело неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога, као и по једна условна осуда са заштитним надзором за кривична дела тешке телесне повреде, одузимања туђе ствари и напада на службено лице у вршењу службене дужности.

Анализирајући претходне табеле које се односе на број изречених условних осуда са заштитним надзором у односу на конкретна кривична дела, закључујемо да се условна осуда са заштитним надзором највише изриче за кривична дела насиља у породици, као и за кривична дела неовлашћене производње и стављања у промет опојних дрога. Ово је донекле и разумљиво, имајући у виду специфичност кривичног дела насиља у породици код којих се често током поступка брачни супружници, односно остали чланови породице и измире, као и често кајање самог учиниоца кривичног дела насиља у породици. Код кривичног дела неовлашћене

производње и стављања у промет опојних дрога условном осудом са заштитним надзором се настоји на учиниоца деловати тако, да се одређеним видом третмана на слободи, покуша одвратити од даљег конзумирања, производње и стављања у промет опојних дрога.

Табела 14. Однос броја изречених и броја опозваних условних осуда у 2010. години

Год.	Изречено	Опозвано	Успешно извршених	Неодазивање
2010.	3	-	2	1

Извор: Управа за извршење кривичних санкција-одељење за ванзаводске санкције и мере

На основу података из табеле 13 у 2010. години је од укупно 3 изречене условне осуде, 2 су успешно извршене док је код једног осуђеника дошло до неодазивања.

Табела 15. Однос броја изречених и броја опозваних условних осуда у 2011. години

Год.	Изречено	Опозвано	Успешно извршених	Неодазивање	Није започето
2011.	20	1	12	1	6

Извор: Управа за извршење кривичних санкција-одељење за ванзаводске санкције и мере

Према подацима из табеле 14 можемо закључити да је у 2011. години од укупно изречених 20 условних осуда са заштитним надзором, 12 успешно извршено, 1 је опозвана, код 6 није ни започето са извршењем, док је код једне

дошло до неоазивања осуђеника.³²⁰ Дакле, као што можемо видети, велики је број условних осуда са заштитним надзором које нису успешно извршене и које су у крајњем случају опозване.

Табела 16. Однос броја изречених и броја опозваних условних осуда у 2012. години

Год.	Изречено	Опозвано	Успешно извршених	Неоазивање	Није започето	Преминуо	Извршава се
2012.	23	2	15	1	3	1	2

Извор: Управа за извршење кривичних санкција-одељење за ванзаводске санкције и мере

Према подацима из табеле 15 можемо закључити да је у 2012. години од укупно изречене 23 условне осуде са заштитним надзором, 15 успешно извршено, 2 су опозване, код 3 није ни започето са извршењем, код једне је дошло до неоазивања осуђеника, један осуђеник је преминуо, док се 2 условне осуде са заштитним надзором и даље извршавају. У 2012. години је ситуација са неуспешно извршеним условним осудама са заштитним надзором нешто боља и сада их је 6.

Табела 17. Однос броја изречених и броја опозваних условних осуда у 2013. години

Год.	Изречено	Опозвано	Успешно	Неоазивање	Није	Преминуо	Извршава
------	----------	----------	---------	------------	------	----------	----------

³²⁰ Управа за извршење кривичних санкција односно одељење за ванзаводске санкције и мере у својој интерној евиденцији наводи који број условних осуда са заштитним надзором је опозван, код колико није ни започето са извршењем, а код колико је дошло до неоазивања. Међутим, и неоазивање, као и оне условне осуде са заштитним надзором чије извршење није започето, можемо сматрати неуспешно извршеним, што свакако у крајњем случају има за последицу опозивање условне осуде са заштитним надзором.

			извршених		започето		се
2013.	29	3	11	4	4	1	6

Извор: Управа за извршење кривичних санкција-одељење за ванзаводске санкције и мере

Према подацима из табеле 16 можемо закључити да је у 2013. години од укупно изречених 29 условних осуда са заштитним надзором, 11 успешно извршено, 3 су опозване, код 4 није ни започето са извршењем, код 4 је дошло до неодржавања осуђеника, један осуђеник је преминуо, док се 6 условних осуда са заштитним надзором и даље извршава.

Табела 18. Однос броја изречених и броја опозваних условних осуда у 2014. години

Год.	Изречено	Опозвано	Успешно извршених	Неодржавање	Извршава се	Прекид
2014.	27	1	4	8	12	2

Извор: Управа за извршење кривичних санкција-одељење за ванзаводске санкције и мере

Према подацима из табеле 17 можемо закључити да је у 2014. години од укупно изречених 27 условних осуда са заштитним надзором, 4 успешно извршено, једна је опозвана, код 8 је дошло до неодржавања осуђеника, код две је дошло до прекида, док се 12 условних осуда са заштитним надзором и даље извршава. Велики број условних осуда са заштитним надзором које се још увек извршавају је разумљив, јер су исте изречене у току 2014. године, те самим тим и даље траје рок проверавања.

Табела 19. Однос броја изречених и броја опозваних условних осуда у 2015. години

Год.	Изречено	Успешно извршених	Неодазивање	Извршава се
2015.	21	1	3	17

Извор: Управа за извршење кривичних санкција-одељење за ванзаводске санкције и мере

Као што можемо видети из табеле 18 у 2015. години од укупно 21 изречене условне осуде са заштитним надзором једна је успешно извршена, код 3 је дошло до неодазивања, док се 17 и даље извршава.

Анализирајући податке из претходник табела можемо видети да се велики број условних осуда са заштитним надзором успешно изврши.

Ово додатно потврђује чињеницу да је условна осуда са заштитним надзором веома ефикасна кривична санкција, која се нажалост у Републици Србији и даље не користи у довољној мери.

Међутим, и поред тога примећујемо и одређени број условних осуда са заштитним надзором које резултирају неуспехом, а посебно је велики броја изречених условних осуда са заштитним надзором код којих долази до неодазивања, односно чије извршење није ни започето.

Напред изнето нас стога, ипак позива на опрез када је реч о извршењу условних осуда са заштитним надзором и намеће обавезу додатног рада и залагања када је реч о овој кривичној санкцији и њеној адекватној примени у пракси. Посебно је важно радити на едукацији повереника задужених за извршење ове кривичне санкције, од њихове стручности, преданост послу и уложеном труду, у великој мери зависи и успешност извршења условне осуде са заштитним надзором.

ЗАКЉУЧАК

Скромне могућности казне затвора по питању васпитања и преваспитања осуђеника, све више намећу обавезу проналажења неке друге кривичне санкције. Друштво већ дужи период трага за кривичном санкцијом која ће постићи добре ефекте генералне и специјалне превенције. Казна затвора, иако је кривична санкција која је прописана за највећи број кривичних дела у посебном делу КЗ-а, ипак не постиже добре резултате. Наиме, може се рећи да казна затвора постиже жељене ефекте када је реч о генералној превенцији - да се евентуални извршиоци кривичних дела упозоре да ће ако изврше кривично дело завршити у затвору, међутим њени домети када је реч о васпитању и преваспитању учиниоца, односно када је реч о специјалној превенцији су веома скромни.

Сходно томе, у савременој политици сузбијања криминалитета све више се настоји подићи ниво хуманости, а смањити ниво репресивности према учиниоцима кривичних дела. У данашње време се све више примењују кривичне санкције којима се не ограничава слобода учиниоцу кривичног дела, односно, настоји се што је могуће више смањити примена казне затвора, посебно оних краткотрајних, када се сврха кажњавања може постићи и изрицањем неке од алтернативних кривичних санкција. Управо је и условна осуда једна таква кривична санкција. Како је предмет овог истраживања представљала анализа условне осуде, као посебне кривичне санкције, оправданост њеног изрицања и њена улога у превенцији криминалитета, дошли смо до следећих закључака.

Условна осуда као опомићућа кривична санкција настала је са циљем да замени краткотрајне казне затвора. Она представља одраз индивидуализације кривичних санкција као и даљег развоја идеје специјалне превенције.

Суштина условне осуде је у проверавању учиниоца кривичног дела, односно у условном одлагању извршења казне затвора и наметању одређених обавеза. Кроз одлагање извршења казне учиниоцу се даје могућност да кроз добро владање и

испуњење обавеза покаже да је изрицање ове одлуке било оправдано и да се сврха кажњавања постигла и упозорењем о могућем извршењу изречене казне.

Посебно важан елемент ове кривичне санкције представљају обавезе које се намећу учиниоцу, а које он мора да испуни за време које утврди суд у оквиру времена проверавања. Суштина ових обавеза је јачање друштвене одговорности код учиниоца и стварање свести о нужности поштовања правних норми и прописаних правила понашања.

Када је реч о настанка условне осуде, она је настала на основу праксе енглеских судова у XIX веку. Након тога, ова кривична санкција је била у константној експанзији и релативно брзо је нашла место у великом броју законодавстава различитих држава. У том смислу, за разлику од осталих европских држава (Португалије, Луксембурга, Норвешке, Бугарске...) у Србији је условна осуда релативно касно озакоњена. Прве активности у вези са увођењем условне осуде у Србији предузете су од стране др Миленка Веснића који је у то време био министар правде. Он је 31. јула 1906. године својим рефератом министарском савету указао на чињеницу да је велики присталица условне осуде и на неопходност њеног увођења као супститута краткотрајним казнама затвора. Државни савет је пројекат о условној осуди одбио уз образложење да је за овакво једно законско решење, имајући у обзир наше друштвено уређење, потребно сачекати још коју годину. Неколико година касније, Пројектом казненог закона за Краљевину Србију од 1910. године покушано је по други пут озакоњење условне осуде, које се ипак није десило услед почетка балканских, а касније и Првог светског рата. У том смислу, условна осуда је код нас озакоњена први пут Кривичним закоником Краљевине Југославије из 1929. године и тада је прихваћен француско-белгијски систем условне осуде, који се у основи задржао и до данас. Наравно, каснијим законским прописима је и код нас прописана могућност изрицања условне осуде са заштитним надзором, те се у некој мери ипак одступило од класичног француско-белгијског система условне осуде, већ је прихваћен ткз. мешовити систем.

Условна осуда је кривична санкција коју познају готова сва савремена кривична законодавства. Реч је о санкцији која представља веома ефикасно средство за сузбијање лакшег, односно багателног криминалитета.

У Србији условна осуда је најчешће изрицана кривична санкција, и у односу на остале кривичне санкције њен удео је око 50%. Дакле, реч је о кривичној санкцији која има највећу примену код нас. Сходно томе, наша главна хипотеза којом се истиче да је условна осуда најчешће изрицана кривична санкција у Србији је и потврђена.

Условна осуда изриче се како би се избегла примена казне, ако је реч о лакшим кривичним делима и ако се код учиниоца спознају таква својства (недостатак криминогених фактора) да се може очекивати да ће на њега условна осуда деловати тако да убудуће не врши кривична дела.

Овако постављеном посебном сврхом условне осуде, јасно се долази до закључка да ова кривична санкција има више изражен специјално превентивни карактер. Суд приликом изрицања ове санкције мора посебно да води рачуна о личности учиниоца, о његовим својствима и евентуалној криминалној „заражености“, односно присуству криминогених фактора, јер поред тога што је основна сврха ове кривичне санкције да се не примени казна, то је могуће само онда када се може очекивати да ће и претња примене казне на учиниоца деловати довољно, да убудуће не врши кривична дела. Сврху условне осуде не треба схватити у смислу избегавања примене казне, већ се њеном применом очекује да ће упозорење уз претњу казном довољно утицати на учиниоца да не врши кривична дела.

Када је реч о условној осуди са заштитним надзором, можемо закључити да она не представља посебну кривичну санкцију, већ је реч о модалитету условне осуде. Њеним прописивањем у наше кривично законодавство створени су услови за широм применом условне осуде. Условна осуда са заштитним надзором има за циљ појачан утицај на учиниоца током времена проверавања. Заштитним надзором настоји се надоместити основна замерка француско-белгијском систему условне осуде, а то је одсуство било какве помоћи осуђеном током трајања времена проверавања. Условном осудом са заштитним надзором постиже се одређени вид

третмана на слободи. Основни циљ и сврха условне осуде са заштитним надзором је да се према учиниоцу лакшег кривичног дела код којег се са сигурношћу не може очекивати да неће наставити са вршењем кривичних дела, не примени краткотрајна казна затвора, већ да му се пружи одређена помоћ и надзор на слободи, како би кориговао своје понашање и вратио се у потпуности животу који је у складу са кривичноправним нормама.

Међутим, иако условна осуда са заштитним надзором представља веома ефикасно средство у борби против криминалитета, тј. иако је реч о веома ефикасној кривичној санкцији, она у Србији још увек нема адекватну примену, а шта нам потврђују и статистички подаци који су напред изнети. Сходно томе, и наша друга посебна хипотеза је потврђена.

Основни разлог недовољне примене ове кривичне санкције је првобитно био у томе што нису постојали адекватни технички, материјални, ни персонални услови за њеном применом. Међутим, данас је ситуација другачија, много тога је урађено по питању адекватног извршења условне осуде са заштитним надзором, али њена примена још увек није на жељеном нивоу. Разлог овоме се свакако може тражити у недостатку свести о ефикасности ове кривичне санкције, недовољном поверењу судија у ову кривичну санкцију и слично.

Оно шта још увек представља спорно питања када је реч о условној осуди са заштитним надзором јесте начин, успостављање и организација повереника за извршење ванзаводских санкција. Да ли повереничка служба треба да буде самостална државни орган, посебна јединица унутар Министарства правде, односно Управе за извршење кривичних санкција, или пак недржавни орган? Јасно је да су било какве промене по овом питању тренутно немогуће и да изискују велике трошкове за државу. Такође, отворено питање свакако представља и образовање повереника за извршење ванзаводских санкција. За сада посао повереника не обављају посебно образована лица за ту струку, већ лица која су радила или још увек раде у различитим казнено-поправним заводима.

Доношењем Закона о одговорности правних лица за кривична дела 2008. године и Република Србија је створила законску могућност за утврђивање одговорности правних лица за кривична дела као и услова за изрицање кривичних

санкција правним лицима. Сходно томе, одговорном правном лицу за кривично дело може се изрећи и условна осуда.

Приликом изрицања условне осуде, суд правном лицу утврђује новчану казну до пет милиона динара и истовремено одређује да се она неће извршити ако осуђено правно лице за време које одреди суд, а које не може бити краће од једне ни дуже од три године (време проверавања) не буде одговорно за кривично дело. Приликом одлучивања да ли ће изрећи условну осуду суд ће посебно узети у обзир степен одговорности правног лица за учињено кривично дело, мере које је правно лице предузело ради откривања или спречавања кривичног дела и мере које је након извршења кривичног дела предузело према одговорном лицу.

Дакле, као што можемо видети, приликом одлучивања о изрицању условне осуде суд поред степена одговорности, посебно цени понашање правног лица након извршеног кривичног дела. То понашање се рефлектује кроз предузимање или непредузимање мера којима се кривично дело открива или спречава, као и какав је став и мере правно лице предузело према одговорном лицу.

Из напред изнете формулације чини се да законодавац у довољној мери није појаснио, које су то мере, које правно лице треба да предузме након извршеног кривичног дела. Овде ће свакако судска пракса морати да изгради став које су то мере које правно лице треба да преузме ради откривања и спречавања кривичног дела, као и које су то мере које треба да се предузму према одговорном лицу.

Чини се да би, када је реч о мерама које се односе на откривање и спречавање кривичног дела биле адекватне оне радње које се односе на сарадњу правног лица за полицијским и тужилачким органима приликом предистражног и истражног поступка, омогућавање прибављања доказа и слично. Такође, релевантан податак приликом одлучивања о изрицању условне осуде за суд треба да буде и раније пословање правног лица, односно податак који говори да ли је правно лице и раније законито пословало и да ли је и раније било случајева кршења законских прописа, и какав је став правног лица био према одговорним лицима у случају кршења одређених норми које прописују законито пословање.

Анализирајући наше кривично законодавство, а самим тим и условну осуду, сматрамо да постоје добра законска решења, која су у складу са савременим

теоријским поставкама и која не одступају од модела прихваћених у европским законодавствима, међутим, сматрамо да би требало размислити и о могућности изрицања условне осуде и за новчану казну.

Наиме, ако се условна осуда не би могла изрећи код новчане казне, имали би ситуацију да се учиниоцима тежих кривичних дела изриче условна осуда, а онима који су извршили лакша кривична дела не изриче. Овакав приступ би се свакако косио са основним принципима сразмерности санкције учињеном кривичном делу. Напред изнето можемо увидети кроз следећи пример:

Лице које буде осуђено на условну осуду, у случају доброг владања током времена проверавања, утврђену казну затвора не извршава. Насупрот томе, лице које је осуђено на новчану казну нема ту могућност, већ се његова казна нужно мора извршити. У случају да се новчана казна не може ни принудно извршити, долази до њене замене казном затвора.

Услед тога долазимо у ситуацију по којој је лице које је извршило лакше кривично дело морало да извршава казну затвора због немогућности плаћања новчане казне, а лице које је извршило теже кривично дело за које је била утврђена казна затвора, па замењена условном осудом, након доброг владања током времена проверавања, ипак не мора у затвор. У оваквим ситуацијама, долази до нерзмерности државне реакције и репресије на конкретно кривично дело. Тако онај ко је извршио лакше кривично дело, бива принуђено да извршава казну затвора, док онај ко је извршио теже кривично дело, ипак на крају избегне извршење казне затвора.

Сходно томе, сматрамо да би ипак требало прописати могућност изрицања условне осуде и код новчане казне. Свакако да би њену примену требало свести на најмању могућу меру и изрицати је само онда када суд дође до уверења да се учинилац налази у тешкој економској ситуацији, а да је на основу тежине кривичног дела, као и других околности које се односе на учиниоца, оправдано изрећи новчану казну, па је заменити условном осудом.

У овим ситуацијама би за учиниоца изречена безусловна новчана казна била много тежа санкција него ли условна осуда. Управо из тог разлога, сматрамо да би било оправдано прописати могућност изрицања условне осуде и код новчане казне,

али да судови ову могућност користе само изузетно, када се учинилац налази у веома тешкој економској ситуацији. За лица која немају могућност плаћања новчане казне осуда на новчану казну по правилу представља осуду на затвор, јер ће новчана казна услед немогућности извршења бити замењена затвором.

Умајући у виду напред изнето, нужно је водити рачуна и о принципима правичности, услед чега не би требало допустити да мањи кривац трпи више од већег кривца, што би се нужно десило, посебно у оним ситуацијама када долази до замене новчане казне казном лишења слободe, без кривице учиниоца кривичног дела.

Могућност изрицања условне осуде и код новчане казне је у целости у складу и са сврхом условне осуде, будући да се иста састоји у томе „да се према учиниоцу лакшег кривичног дела не примени казна...“. Како је новчана казна прописана за лакша кривична дела и представља казну у систему кривичних санкција, и сама сврха условне осуде је у потпуности у складу са могућношћу изрицања условне осуде код новчане казне.

ЛИТЕРАТУРА:

Домаћа литература - књиге, уџбеници, монографије и научни чланци

1. Атанацковић, Д., (1988) *Пенологија*, Научна књига, Београд.
2. Аћимовић, М., (1937) *Кривично право - општи део*, Градска штампарија, Суботица.
3. Бабић, М., (1997) Алтернативе казни затвора у циљу ефикасне борбе против криминалитета, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, 35 (2-3), стр. 131-146.
4. Бабић, М., Марковић, И., (2008) *Кривично право – општи дио*, Правни факултет Бања Лука, Бања Лука.
5. Баленовић, М., Бошковић - Матић, М., (2014) *Алтернативне санкције : приручник за учеснике обуке за судије и јавне тужиоце*, у: Јачање система алтернативних санкција у Србији – приручник, *GIZ-Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit GmbH*, Београд.
6. Батрићевић, А., (2013) Стандарди савета Европе у области пробације, *Зборник института за криминолошка и социолошка истраживања*, 32 (2), стр. 49-72.
7. Бејатовић, С., (1986) Место и значај условне осуде и судске опомене у систему кривичних санкција, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, 24 (1-2), стр. 173-197.
8. Бејатовић, С., (1986) Новчана казна и условна осуда, *Гласник Адвокатске коморе Војводине*, 58 (1), стр. 1-10.
9. Бејатовић, С., (1986) Правна природа условне осуде у југословенском кривичном праву, *Право теорија и пракса*, 3 (6), стр. 53-66.
10. Бејатовић, С., (1986). *Условна осуда*, НИО Пословна политика, Београд.
11. Бејатовић, С., (2016) *Кривично процесно право*, ЈП Службени гласник, Београд.

12. Бингулац, Н., Комненић, М., (2015) Имплементација алтернативних санкција у кривични систем Републике Србије са освртом на земље у окружењу, *Култура полиса*, 12 (28), стр. 185-197.
13. Бјелајац, Ж., (2015) *Политика сузбијања криминалитета*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад.
14. Бјелајац, Ж., Драгојловић, Ј., (2016). Улога и значај ванкривичних субјеката у савременој политици сузбијања криминалитета, *Политичка ревија*, 47 (1), стр. 39-54.
15. Благић, Д., (2002) Условна осуда са заштитним надзором, *Зборник радова Правног факултета у Приштини*, Приштина, стр. 161-175.
16. Бошковић, М., (2006) *Криминологија*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад.
17. Бошковић, М., Марковић, М., (2015) *Криминологија са елементима виктимологије*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад.
18. Бошковић, М., Скакавац, Т., (2013) Мере упозорења у законодавству Републике Српске и Републике Србије, *Правна ријеч*, 10 (37), стр. 353-371.
19. Бркић, С., (2013) *Кривично процесно право II*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад.
20. Бркић, С., (2014) *Кривично процесно право I*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад.
21. Васиљевић, Т., (1935) *Условна осуда-историјат установе и системско излагање с обзиром на југословенско и инострано законодавство*, докторска расправа, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд.
22. Васиљевић, Т., Грубач, М., (2010) *Коментар Законика о кривичном поступку – једанаесто измењено и допуњено издање*, Службени гласник, Београд.
23. Вековић, В., (2012). Мере упозорења: кривичноправни, криминалополитички, процесни и извршни аспект, *Зборник радова Правног факултета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици*, стр. 43-56.

24. Вуковић, И., (2001) Облици условне осуде у законодавству Енглеске и Велса, Малте и Шведске, *Страни правни живот*, 45 (1), стр. 117-132.
25. Драгојловић Ј., (2014) Проблем реинтеграције бивших затвореника у друштвену заједницу, *Култура полиса*, 11 (25), стр. 433-444.
26. Драгојловић, Ј., Кушић, И., Савић, З., (2013). Улога радне и образовне активности у функцији ресоцијализације, *Безбједност полиција грађани*, 9 (3-4), стр. 271-282.
27. Ђорђевић, М., (1958) Опозивање условне осуде због извршења новог кривичног дела, *Југословенска адвокатура*, бр. 3/1958.
28. Ђорђевић, М., (1990) Условна осуда и измене кривичног законодавства, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, 28 (3), стр. 17-25.
29. Живановић, Т., (1937) Основи кривичног права Краљевине Југославије, књига II, Београд.
30. Златарић, Б., (1954) Стављање на кушњу уз надзор и помоћ као једна хумана и рационална кривичноправна санкција, *Архив за правне и друштвене науке*, бр. 2/1954.
31. Игњатовић, Ђ., (2006) *Право извршења кривичних санкција*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд.
32. Игњатовић, Ђ., (2007) *Криминологија*, Досије, Београд.
33. Игњатовић, Ђ., (2010) *Право извршења кривичних санкција, четврто измењено и допуњено издање*, Правни факултет Универзитета у Београду, Едиција *Crimen*, Београд.
34. Икановић, В., (2012) Еволуција условне осуде у кривичном законодавству Републике Српске, *Зборник института за криминолошка и социолошка истраживања*, 31 (1), стр. 49-68.
35. Илић, З., (2010) Заштитни надзор условно осуђених лица – алтернатива која обећава у: Весна Жунић-Павловић *et. al.* (уредници) *Превенција и третман поремећаја понашања*, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију Универзитета у Београду, Београд, стр. 217-238.
36. Илић, З., Маљковић, М., (2013) Пробација - третман у заједници, осврт на организационе и нормативне претпоставке Републици Србији у Лепосава

- Крон et. al. (уредници) *Криминал, државна реакција и хармонизација са европским стандардима*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд, стр. 285-296.
37. Илић, З., Маљковић, М., (2015) Повереничка служба и заштитни надзор условно осуђених лица у Србији – стање, дилеме и изазови у: *Супростављање савременим облицима криминалитета – анализа стања, европски стандарди и мера за унапређење*, Криминалистичко-полицијска академија и Фондација Хајнс-зајдел, Београд, стр. 123-135.
38. Илић, П. Г., et. al. (2012). *Коментар Законика о кривичном поступку*, Службени гласник, Београд.
39. Јовановић, Љ., (1978) *Кривично право – општи део*, Савремена администрација, Београд.
40. Јовашевић, Д., (2012) Корпоративно кривично право у Републици Србији, *Правна ријеч*, 9 (33), стр. 241-262.
41. Јовашевић, Д., (2012) *Корпоративно кривично право*, Свен, Ниш.
42. Јовашевић, Д., Симовић, М., (2014) Систем кривичних санкција за правна лица у Републици Србији, *Безбједност полиција грађани*, 10 (1-2), стр. 5-27.
43. Јовашевић, Д., Стевановић, З., (2007) *Правни аспекти извршења кривичних санкција*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд.
44. Јока, Д., Јовановић, О., (2009) *Алтернативне санкције и рад повереника у Републици Србији*, Истраживања у специјалној педагогији, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Београд, стр. 273-285.
45. Јоксић, И., (2007) Проблеми у примени условне осуде, *Избор судске праксе*, 15 (9), стр. 26-28.
46. Јоксић, И., (2010) Судска опомена у кривичном праву, *Безбедност* 52 (1), стр. 94-108.
47. Јоксић, И., (2012) Условна осуда као најчешће изрицана кривична санкција у: Маријана Дукић-Мијатовић (уредник) *Савремене тенденције развоја правних система држава у региону – зборник радова IX традиционалног међународног научног скупа „Правнички дани Проф. др Славко Царић“*, Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад.

48. Константиновић-Вилић, С., Костић, М., (2011) *Пенологија*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш.
49. Константиновић-Вилић, С., Костић, М., (2011) *Систем извршења кривичних санкција и пенални третман у Србији*, Правни факултет Универзитета у Нишу, Ниш, стр. 121.
50. Краус, Б., (1957) Опозивање условне осуде, *Правни живот*, 6 (8-9), Београд.
51. Кулаш, Ј., (1963) Разматрање о условној осуди, *Полиција*, бр. 6/1938.
52. Лазаревић, Д., (1974) *Краткотрајне казне затвора*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд.
53. Лазаревић, Ј., (2007) Условна осуда, *Билтен судске праксе Врховног суда Србије*, бр. 3/2007., Интермекс, Београд.
54. Лазаревић, Љ., (1969) *Казне и мере безбедности у савременом кривичном праву*, Завод за издавање уџбеника Социјалистичке Републике Србије, Београд.
55. Лазаревић, Љ., (1984). Предстојеће измене у југословенском кривичном законодавству, *Правни живот*, 33 (6-7), стр. 527-537.
56. Лазаревић, Љ., (2006) *Коментар Кривичног законика Републике Србије*, Савремена администрација, Београд.
57. Лазаревић, Љ., (2006) Критички осврт на нека решења у Кривичном закону Србије, *Правни живот*, 55 (9), стр. 3-22.
58. Лемајић, Ј., (1924) *Мала збирка кривичних закона за Војводину*, Нови Сад.
59. Малочић, М., (2005) Условна осуда – сужавање примене у: Станко Бејатовић (уредник) *Нове тенденције у савременој науци кривичног права и наше кривично законодавство*, XLII редовно годишње саветовање, Удружење за кривично право и криминологију Србије и Црне Горе, Златибор, стр. 115-123.
60. Марковић, Б., (1906) *Условна осуда у Државном савету*, Београд.
61. Марковић, Б., (1909) *Средства за замену кратковремене казне лишења слободe, с нарочитим освртом на условну осуду*, Књижара Геце Кона, Београд.

62. Марковић, И., (2011) Условна осуда-упоредноправни приступ, *Правна ријеч*, Бања Лука, 8 (19) стр. 303-319.
63. Марковић, М. (2014) *Пробација у систему извршења кривичних санкција Црне Горе*, Институт за правне студије, Подгорица.
64. Марковић, П., (2005) Условна осуда, *Правни живот* 54 (9), стр. 405-411.
65. Матијашевић-Обрадовић, Ј., (2016) *Кривично процесно право – општи део*, Правни факултет за привреду и правосуђе, Нови Сад.
66. Миладиновић, В., (1980) Правна природа условне осуде, *Зборник радова правног факултета у Нишу*, св. 20, стр. 381-393.
67. Миладиновић, В., (1984) Условна осуда у систему кривичних санкција, *Правни живот* бр. 33 (12), стр. 1159-1174.
68. Милошевић, М., (2012) *Одговорност правних лица за кривична дела – докторска дисертација*, Правни факултет у Београду, Београд.
69. Милутиновић, М., (1981). *Пенологија*, Савремена администрација, Београд.
70. Мрвић, Петровић, Н., (2010). Алтернативне кривичне санкције у државама балканског региона у Владимир Чоловић (уредник) *Право земаља у региону – Зборник радова*, Институт за упоредно право, Београд, стр. 56-73.
71. Мрвић-Петровић, Н., (2006) Алтернативне санкције и ново законодавство Републике Србије, *Темид*, 9 (1), стр. 55-59.
72. Мрвић-Петровић, Н., (2009) *Кривично право – општи део*, ЈП Службени гласник и Правни факултет Универзитета Унион, Београд.
73. Мрвић-Петровић, Н., (2010) *Алтернативне кривичне санкције и поступци*, Војноиздавачки завод, Београд.
74. Нинчић, А., (1881) *О условној осуди*, Право.
75. Павловић, З., (2015) *Кривично процесно право II*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад.
76. Пековић, Н., (2006) Алтернативне кривичне санкције – практични проблеми, *Билтен судске праксе Врховног суда Србије*, бр. 2/2006, стр. 36-51.
77. Радовановић, М., (1975) *Кривично право СФРЈ – општи део*, Београд.
78. Радоман, М., (2009) *Пенологија и казнено извршно право*, Правни факултет Универзитета у Новом Саду, Нови Сад.

79. Радуловић, Д., (2009) Појам и правна природа условне осуде – криминалнополитичко оправдање и заступљеност у пракси, *Правна ријеч*, 6 (19), стр. 179-192
80. Радуловић, Д., (2010) Условна осуда – неки теоријски проблеми, *Правни живот* 59 (9), стр. 807-821.
81. Ратковић, В., (2008) *Казна затвора и њене алтернативе*, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд.
82. Соковић, С., (2008) *Извршење кривичних санкција*, ЈП Службени гласник, Београд.
83. Соколовић, Р., Јовашевић, Д., (2014) *Кривично право – општи и посебни део*, Академија за националну безбедност и ЈП Службени гласник, Београд.
84. Срзентић, Н., Стајић, А., Лазаревић, Љ., (1981) *Кривично право Социјалистичке Федеративне Републике Југославије – општи део*, Савремена администрација, Београд.
85. Срзентић, Н., Стајић, А., Лазаревић, Љ., (1994) *Кривично право – општи део*, Београд.
86. Стевановић, З., Играчки, Ј., (2013) Алтернативне санкције и пробацијски систем у Србији, *Правна ријеч*, 10 (37), стр. 339-352.
87. Стевановић, З., Играчки, Ј., (2013) *Систем пробације у Европи - искуства која треба користити*, у: Нова решења у казненом законодавству Србије и њихова практична примена, Педесето редовно годишње саветовање Удружења за кривичноправну теорију и праксу, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу и Intermex, Београд, стр. 534-543.
88. Стојановић, З., (1977) Нека питања у вези са условном осудом у КЗ СФРЈ, *Југословенска ревија за криминологију и кривично право*, 15 (2), стр. 222-225.
89. Стојановић, З., (1977) Однос условне осуде и казне у Кривичном закону СФРЈ и питање самосталности условне осуде, *Зборник радова правног факултета у Новом Саду*, 11/1977, стр. 265-272.
90. Стојановић, З., (1977) Условна осуда у новом Кривичном закону СФРЈ, *Гласник адвокатске коморе* 26 (1), стр. 22-38

91. Стојановић, З., (1979) Условна осуда са заштитним надзором са аспекта предстојеће примене, *Правни живот*, 28 (10).
92. Стојановић, З., (1982) Заштитни надзор у КЗ СР Србије са освртом на решење у КЗ Република и Покрајина, *Правни живот* 31 (5-6).
93. Стојановић, З., (2007) *Кривично право-општи део*, Правна књига, Београд.
94. Стојановић, З., (2009) Поједностављене форме поступања у кривичним стварима и алтернативне кривичне санкције у Зоран Стојановић *et. al.* (уредник) *Алтернативне кривичне санкције и поједностављене форме поступања*, Српско удружење за кривичноправну теорију и праксу : Удружење јавних тужилаца и заменика јавних тужилаца Србије, стр. 15-38;
95. Стојановић, З., (2012) *Коментар Кривичног законика*, ЈП Службени гласник, Београд.
96. Стојановић, З., Shine, R., (2007) *Коментар Закона о одговорности правних лица за кривична дјела*, Министарство правде Републике Црне Горе, Подгорица.
97. Таховић, Ј., (1962) *Коментар Кривичног законика-друго издање*, Савремена администрација, Београд
98. Томић, М., (2006) Новчана казна и условна осуда : (нова решења и досадашња искуства) у Станко Бејатовић (уредник) *Нова решења у кривичном законодавству и досадашња искуства у њиховој примени – Зборник радова XLIII редовно годишње саветовање на Златибору*, Удружење за кривично право и криминологију Србије и Црне Горе и Интермекс, Београд, стр. 111-128.
99. Трепо, Л., (1901) *О условној осуди*, Бранич.
100. Цетеновић, Љ., (2010) Условна осуда, *Билтен Врховног касационог суда*, бр. 2/2011, стр. 141-170.
101. Цетинић, М., (2003) Условна осуда у кривичним законодавствима неких земаља Европе, *Ревизија за криминологију и кривично право*, 41 (1), стр. 109-124.

102. Цотич, Д., Михајловски, А., Симић-Јекић, З., Томић-Малић, М., (1975) *Условна осуда, судска опомена, ослобађање од казне*, Институт за криминолошка и социолошка истраживања, Београд.
103. Чејовић, Б., (1985) *Кривично право у судској пракси – прва књига, општи део*, Југословенски завод за продуктивност рада, Београд.
104. Чејовић, Б., (2006) *Кривично право*, Досије, Београд,
105. Чејовић, Б., Кулић, М., (2014) *Кривично право*, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Нови Сад.
106. Чукић, З., (2008) Условна осуда, *Судска пракса, југословенски – стручноинформативни часопис*, 28 (1), стр. 63-644.
107. Шкулић, М., (2015) *Кривично процесно право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд.

Страна литература - књиге, уџбеници, монографије и научни чланци

1. Ваčić, F., (1976) *Uvjetna osuda i uvjetna osuda sa zaštitnim nadzorom u Prijedlogu Krivičnog zakona SFRJ, Naša zakonitost*, 30 (6), str. 38-47.
2. Ваčić, F., (1989) *Legislativni pristupi urteđenju institucije ublažavanja kazne, s nekoliko napomena o sudskoj politici kažnjavanja, Naša zakonitost*, 43 (5), str. 594-600;
3. Ваčić, F., Pavlović, Š., (2004) *Komentar Kaznenog zakona*, Organizator, Zagreb.
4. Bennett, S.J. (2014) *The Legal aid, sentencing and punishment of offenders act 2012 (LASPO): One year on - final report*, Bar Council, London
5. Bottoms, A. E. (1981) *The Suspended Sentence in England, British Journal of Criminology*, 21 (1), p.1-26.
6. Bumči, K., Tomašić, T., (2006) *Rad za opće dobro i uvjetna osuda sa zaštitnim nadzorom te njihova primjena u praksi, Hrvatski ljetopis za kazneno право i praksu*, 13 (1), str. 237-261.
7. Cavadino, M., Dignan, J. and Mair, G. (2013) *The Penal System*, Sage, Washinton DC

8. Cvitanović, L. i Glavić, I. (2011) Prvi pogled na uvjetnu osudu u novom Kaznenom zakonu, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu* 18 (2), str. 755-778.
9. Cvitanović, L., Glavić, I., (2011) Kritički o pojedinim aspektima problematike uvjetne osude i nužnost njezine revitalizacije u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 18 (1), str. 83-111.
10. Doležal, D., (2006) Voditelj zaštitnog nadzora uz uvjetnu osudu i rad za opće dobro na slobodi, *Kriminologija i socijalna integracija*, 15 (2), str. 37-50.
11. Dragić, Z., (1983) Uvjetna osuda u praktičnoj primjeni, *Naša zakonitost*, 37 (10), str. 5-19.
12. Frank, S., (1951) *Teorija kaznenog prava po krivičnom zakoniku od 1951. godine – opšti deo*, Zagreb.
13. Frank, S., (1955) *Teorija kaznenog prava – opšti deo*, Zagreb.
14. Gandini, L. and Zinna, S. (2015) *Probation in Italy*, Confederation of European Probation
15. Glavić, I., Cvitanović, L., (2010) Nužnost revitalizacije uvjetne osude u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu, *Hrvatska pravna revija*, 10 (5), str. 75-90.
16. Grozdanić, V. Škorić, M. (2009). *Uvod u kazneno pravo, Opći dio*, Organizator, Zagreb.
17. Grozdanić, V., (1994) Sistem sankcija u Nacrtu novog hrvatskog Kaznenog zakonika, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 1 (1), str. 34-46.
18. Gualazzi, A., Mancuso, C. and Mangiaracina, A. (2012) Back door sentencing in Italy: common reasons and main consequences for the recall of prisoners, *European Journal of Probation*, 4 (1), pp. 73–84.
19. Harding, J. and Davies, K. (2011) Step by steppe - progressing probation in Russia, *Probation Journal*, 58 (4), pp. 355-363.
20. Horvatić, Ž., (1978) Uslovna osuda sa zaštitnim nadzorom u novom jugoslovenskom krivičnom pravu, *Naša zakonitost*, Zagreb, 32 (16), str. 29-39.
21. Horvatić, Ž., (2004) Problem odnosa u zakonu propisane i sudskim presudama primijenjene kaznenopravne represije prema počiniteljima kaznenih djela, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 11 (2), str. 381-434.

22. Horvatić, Ž., (2011) *Kazneno pravo*, Zagreb, str. 223;
23. Krstulović, A., Šćepanović, M., (2006) Utjecaj izmjena Kaznenog zakona na mogućnost i učestalost primjene uvjetne osude (i njihov daljnji utjecaj na primjenu instituta kaznenog materijalnog i procesnog prava), *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 13 (2), str. 617-655.
24. Kurtović, A., (2000) Zakonska rješenja u svjetlu primjene mjera upozorenja, sigurnosnih mjera i oduzimanja imovinske koristi, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 6 (2), str. 329-359.
25. Legal aid, sentencing and punishment of offenders act 2012, enacted by the Queen's most Excellent Majesty, by and with the advice and consent of the Lords Spiritual and Temporal, and Commons, in this present Parliament assembled.
26. Levy-Bruhl, H., *Problemes de la sociologie criminelle*, obj. y: *Traite de Sociologie* у редакцији Gurviticha, G., t. V. 2. Presses universitaires, Paris.
27. Milivojević, L., Tomašković, R., (2011). Sustav probacije u Republici Hrvatskoj i alternative kazni zatvora, *Policajska sigurnost*, 20 (1), str. 47-58.
28. Mutz, J. (2015) *Probation in Germany*, Confederation of European Probation
29. Novak, S. *Probation in Slovenia*, Confederation of European Probation
30. Novoselec, P., (1989) *Sistem sankcija, alternative kazni zatvora i ljudska prava čovjeka i savremena kretanja u kriminalnoj politici*, Institut za kriminološka i sociološka istraživanja, Beograd.
31. Novoselec, P., (2004) *Opći dio Kaznenog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
32. Novoselec, P., (2004) Sudska praksa (dužina vremena proveravanja kod uvjetne osude), *Hrvatski ljetopis za pravnu teoriju i praksu*, 11 (2), str. 1127.1133.
33. Novoselec, P., (2007) *Opći dio Kaznenog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
34. Pelissier, B. and Perrier, Y. (2015) *Probation in France*, Confederation of European Probation
35. Perrin T., (1904) *De la remise conditionelle des peines*, Etude de droit compare historique et critique, Geneve.

36. Robinson, P. and Dubber, M. (2007) The American model penal code: a brief overview, *New criminal law review*, vol. 10
37. Salhany, R. (2008) *Criminal Trial Handbook*, Carswell, Toronto
38. Šargorodski, M., D. (1958) *Nakazanie po sovetkomu ugovnomu pravu*, Moskva.
39. Šilović, J., (1910) *Studije o reformi hrvatskog kaznenog zakona i uvjetna osuda*, Zagreb.
- Šilović, J., (1932). *Uslovna osuda, kazna i zakon o štampi*, Pravosuđe, Zagreb.
40. Tkačevski, J., M., (1958) *Uslovnoe osuždenie – Primena nakazania po sovetkomu ugovnomu pravu*, Moskva.
41. Uzelac, S., (2002) *Zaštitni nadzor – metodika socijalno-pedagoškog rada*, Globus i ERF, Zagreb.
42. Veljanovska, S. (2013) Služba probacije kao deo kazneno-popravnog sistema u Republici Makedoniji, *Singidunum Journal of Applied Sciences*, 10 (2), pp. 19-23.
43. Young Keagle, H (2015) *Manual on New Jersey Sentencing Law*, New Jersey Superior Court

Законски прописи - домаћи

1. Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера, *Сл. гласник РС*, бр. 55/14.
2. Закон о извршењу кривичних санкција, *Сл. гласник РС*, бр. 55/14.
3. Закон о изменама кривичног законика, *Сл. лист ФНРЈ*, бр. 30/59.
4. Закон о одговорности правних лица за кривична дела, *Сл. гласник РС*, бр. 97/08.
5. Закон о потврди и изменама Закона о врстама казни, *Сл. лист ДФРЈ*, бр. 48/45.
6. Законик о кривичном поступку, *Сл. гласник РС*, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13 и 55/14
7. Законик о кривичном поступку, *Сл. лист СРЈ*, бр. 70/01 и 68/2002 и "Сл. гласник РС", бр. 58/04, 85/05, 115/05, 85/05 - др. закон, 49/07, 20/09 - др. закон и 72/09

8. Кривични закон Савезне Републике Југославије, *Сл. лист СРЈ*, бр. 35/92-651,37/93-816, 24/94-273, 61/01
9. Кривични закон Социјалистичке Републике Србије, *Сл. гласник СРС*, бр. 26/77
10. Кривични закон Социјалистичке Федеративне Републике Југославије, *Сл. лист СФРЈ*, бр. 44/76
11. Кривични законик Краљевине Југославије, *Службене Новине* бр. 33- XVI
12. Кривични законик Народне Федеративне Републике Југославије - општи део, *Сл. лист НФРЈ*, бр. 106/47.
13. Кривични законик Народне Федеративне Републике Југославије, *Сл. лист ФНРЈ* бр. 13/51.
14. Кривични законик, *Сл. гласник РС*, бр. 85/05, 88/05 – испр., 107/05 – испр., 72/09 и 111/09 и 121/12, 104/13, 108/14
15. Правилник о извршењу условне осуде са заштитним надзором, *Сл. гласник РС*, бр. 20/08.

Законски прописи – страни

1. Code pénal Français, Journal officiel de la République française 2014-1353 du 13 novembre 2014. avec le dernier amendement Décret n° 2015-174 du 13 février 2015 portant amélioration des échanges d'information dans le cadre de la lutte contre le terrorisme.
2. Codice penale Italiano, Gazzetta ufficiale della Repubblica Italiana, testo consolidato del codice penale con le modifiche apportate dalla D.L. 18 febbraio 2015, n. 7.
3. Das Strafgesetzbuch der Bundesrepublik Deutschland, in der Fassung der Bekanntmachung vom 13.11.1998 (BGBl. I S. 3322), zuletzt geändert durch Gesetz vom 21.01.2015 (BGBl. I S. 10) m.W.v. 27.01.2015.
4. England Criminal Justice Act 2003, enacted by the Queen's most Excellent Majesty, by and with the advice and consent of the Lords Spiritual and Temporal, and Commons, in this present Parliament assembled.

5. Kazenski zakonik Republike Slovenije (KZ-1), Uradni list Republike Slovenije 55/08 z dne 04.06.2008, popravek 02.07.2008., s Zakon o spremembi (KZ-1A) Uradni list Republike Slovenije, št. 39/09 z dne 26. 5. 2009., s Zakon o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (KZ-1B) Uradni list Republike Slovenije, št. 91/11 z dne 14.11.2011.
6. Kazneni zakon Republike Hrvatske, *Narodne novine*, broj 125/11, 144/12, 56/15 i 61/15.
7. Krivični zakon Bosne i Hercegovine, *Službeni glasnik* Bosne i Hercegovine, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10 i 47/14.
8. Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, *Službene novine* Federacije Bosne i Hercegovine br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10, 42/11, 59/14 i 76/14
9. Krivični zakonik Crne Gore, *Sl. list* RCG, br. 70/03, 13/04, 47/06 i "*Sl. list* CG", br. 40/08, 25/10, 32/11, 64/11 - drugi zakon, 40/13, 56/13, 14/15 42/15 i 58/15 - drugi zakon.
10. Кривичен законик на Македонија, *Службен весник* на Република Македонија бр. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09, 51/11, 135/11, 185/2011, 42/2012, 166/2012, 55/13, 82/13, 14/14, 27/14, 28/14, 115/14, 132/14, 160/14, 199/14, исп. 41/14.
11. Кривични закон Брчко дистрикта Босне и Херцеговине, *Службени гласник* Брчко дистрикта БиХ, бр. 10/03, 45/04, 6/05, 21/10 и 9/13.
12. Кривични закон Републике Српске, *Службени гласник* Републике Српске, бр. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12 и 67/13.
13. Уголовный кодекс Российской Федерации от 13.06.1996 N 63-ФЗ, ред. от 31.12.2014, с изм. и доп., вступ. в силу с 23.01.2015.

Интернет извори:

1. Ђокић, И., Условна осуда, (22. 01. 2016.) преузето са: http://www.harmonius.org/sr/publikacije/clanci/ivan-djokic/Uslovna_osuda.pdf

2. Миладиновић, В., Опозивање условне осуде, (23.02.2016.) преузето са: <http://www.prafak.ni.ac.rs/files/zbornik/sadrzaj/zbornici/z19/13z19.pdf>
3. Миладиновић, В., Условна осуда у новом кривичном законодавству, (26. 03. 2016.) преузето са: <http://www.prafak.ni.ac.rs/files/zbornik/sadrzaj/zbornici/z18/12z18.pdf>,
4. Citizens Watch NGO, Development of probation service, преузето са: www.citwatch.org/en/projects/3/ (28.04.2016.)
5. McCurley, J. Suspended Imposition of Sentence vs. Suspended Execution of Sentence in California, преузето са: www.nolo.com/legal-encyclopedia/suspended-imposition-sentence-vs-suspended-execution-sentence-california.html, (20.03.2016.)
6. Sentencing in UK law, преузето са: www.richinstyle.com/masterclass/smallerwhite/sentencing.html, (19.03.2016.)
7. U.S. Legal, Suspended Sentence Law, преузето са <http://definitions.uslegal.com/s/suspended-sentence/>, (20.03.2016.)
8. U.S. Sentencing Commission, Federal Sentencing, преузето са: www.ussc.gov/guidelines/2015-guidelines-manual/archive/2011-4a12, (20.03.2016.)
9. United States Criminal procedure, Suspended sentences, преузето са: <http://criminal.findlaw.com/criminal-procedure/suspended-sentences.html>, (20.03.2016.)

Судска пракса:

1. Пресуда Окружног суда у Ужицу, Кж 527-07 од 24.10.2007.
2. Пресуда Врховног суда Србије, Кж 595/08 од 03. 04. 2008.
3. Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, Кж1. 1008/11 од 11.04.2011.
4. Пресуда Апелационог суда у Крагујевцу, Кж 3144/12 од 11. 07. 2012.
5. Пресуда Вишег суда у Чачку, Кж 44/14 нд 24. 03. 2014.
6. Пресуда Врховног касационог суда, Кзз 1220/14 од 18. 12. 2014.
7. Решење Вишег суда у Ваљевоу, Кж1. 358/14 од 15. 10. 2014.

8. Решење Апелационог суда у Крагујевцу, Кж 883/13, од 18.04.2013.
9. Решење Апелационог суда у Крагујевцу, Кж 2232/13 од 17. 05. 2013.
10. Решење Окружног суда у Суботици, Кж 527-07 од 31.01.2008.

СПИСАК ТАБЕЛА И ГРАФИКОНА:

Списак табела приказаних у докторској дисертацији:

Број табеле:	Назив тебеле	Број стране
Табела 1.	Број изречених условних осуда у односу на остале кривиче санкције	212.
Табела 2.	Број изречених условних осуда у односу на кривична дела за 2010. Годину	214.
Табела 3.	Број изречених условних осуда у односу на кривична дела за 2011. годину	214.
Табела 4.	Број изречених условних осуда у односу на кривична дела за 2012. годину	215.
Табела 5.	Број изречених условних осуда у односу на кривична дела за 2013. годину	215.
Табела 6.	Број изречених условних осуда у односу на кривична дела за 2014. годину	216.
Табела 7.	Број изречених условних осуда са заштитним надзором у периоду од 2010. до 2015. године према полу и узрасту осуђеника	217.
Табела 8.	Број изречених условних осуда са заштитним надзором у 2010. години у односу на поједина кривична дела	219.
Табела 9.	Број изречених условних осуда са заштитним надзором у 2011. години у односу на поједина кривична дела	220.
Табела 10.	Број изречених условних осуда са заштитним надзором у 2012. години у односу на поједина кривична дела	220.
Табела 11.	Број изречених условних осуда са заштитним надзором у 2013. години у односу на поједина кривична дела	221.
Табела 12.	Број изречених условних осуда са заштитним надзором у 2014. години у односу на поједина кривична дела	222.
Табела 13.	Број изречених условних осуда са заштитним надзором у 2015. години у односу на поједина кривична дела	222.
Табела 14.	Однос броја изречених и броја опозваних условних осуда у	223.

	2010. години	
Табела 15.	Однос броја изречених и броја опозваних условних осуда у 2011. години	224.
Табела 16.	Однос броја изречених и броја опозваних условних осуда у 2012. години	224.
Табела 17.	Однос броја изречених и броја опозваних условних осуда у 2013. години	225.
Табела 18.	Однос броја изречених и броја опозваних условних осуда у 2014. години	226.
Табела 19.	Однос броја изречених и броја опозваних условних осуда у 2015. години	226.

Списак графикана приказаних у докторској дисертацији:

Број графикана	Назив графикана	Број стране
Графикон 1.	Пол испитаника.	193.
Графикон 2.	Узраст испитаника.	194.
Графикон 3.	Образовање испитаника.	195.
Графикон 4.	Да ли су у нашем кривичном законодавству као кривичне санкције прописане условна осуда и условна осуда са заштитним надзором?	196.
Графикон 5.	Сматрате ли да се условном осудом и условном осудом са заштитним надзором може постићи сврха кажњавања?	197.
Графикон 6.	Сматрате ли да је условна осуда блажа кривична санкција од краткотрајне казне затвора?	198.
Графикон 7.	Сматрате ли да је условна осуда са заштитним надзором блажа кривична санкција од краткотрајне казне затвора?	199.
Графикон 8.	Која би по Вама била дозвољена висина утврђене казне затвора која би могла да се замени условном осудом?	200.
Графикон 9.	Да ли сматрате оправданим изрицање условне осуде код новчане казне?	201.
Графикон 10.	Да ли сматрате да је примена условне осуде и условне	202.

	осуде са заштитним надзором економски исплатљивије од краткотрајних казни затвора?	
Графикон 11.	Да ли сматрате да условна осуда и условна осуда са заштитним надзором пружају већу могућност да дође до ресоцијализације учиниоца кривичног дела него казна краткотрајног затвора?	203.
Графикон 12.	Да ли сматрате да се применом условне осуде и условне осуде са заштитним надзором може смањити поврат?	204.
Графикон 13.	Наведите аргументе због којих сте за или против изрицања условне осуде и условне осуде са заштитним надзором:	205.

ПРИЛОЗИ:

АНКЕТНИ ЛИСТ

Пред Вама је анкета која представља део истраживања које се спроводи у циљу прикупљања одређених података/мишљења. Добијени резултати ће бити коришћени искључиво у научне сврхе, поводом истраживања које се спроводи у оквиру писања докторске дисертације под називом „Условна осуда у кривичном законодавству Републике Србије“.

Молимо Вас да издвојите пет минута Вашег времена и савесно попуните анкетни лист.

Анкета је анонимна.

Пре него што почнете да попуњавате упитник молимо Вас да пажљиво прочитате упутство.

Упутство: Пред собом имате листу питања на коју треба да одговорите тако што ћете поље испред понуђених одговора, са по Вама најпрецизнијим одговором, заокружити или читко написати одговор на линију у зависности од врсте анкетног питања.

Унапред се захваљујемо на сарадњи!

1. Пол

мушки женски

2. Старост

18 – 25 26 – 39 40 – 59 60+

3. Ваша стручна спрема је

Средња школа мастер
 виша школа магистратура
 факултет докторат

4. Да ли су у нашем кривичном законодавству као кривичне санкције прописане условна осуда и условна осуда са заштитним надзором?

да, обе не, ни једна ни друга
 само условна осуда само условна осуда са заштитним надзором

5. Сматрате ли да се условном осудом и условном осудом са заштитним надзором може постићи сврха кажњавања?

да не нисам сигуран/а

6. Сматрате ли да је условна осуда блажа кривична санкција од краткотрајне казне затвора?

да не нисам сигуран/а

7. Сматрате ли да је условна осуда са заштитним надзором блажа кривична санкција од краткотрајне казне затвора?

да не нисам сигуран/а

8. Која би по Вама била дозвољена висина утврђене казне затвора која би могла да се замени условном осудом?

казна затвора до 6 месеци мања од две године
 до годину дана мања од три године
 до две године до 5 година

9. Да ли сматрате оправданим изрицање условне осуде код новчане казне?

да не знам
 не нисам сигуран/а

10. Да ли сматрате да је примена условне осуде и условне осуде са заштитним надзором економски исплатљивије од краткотрајних казни затвора?

да не знам
 не нисам сигуран/а

11. Да ли сматрате да условна осуда и условна осуда са заштитним надзором пружају већу могућност да дође до ресоцијализације учиниоца кривичног дела него казна краткотрајног затвора?

да, у великој мери делимично
 не не знам

12. Да ли сматрате да се применом условне осуде и условне осуде са заштитним надзором може смањити поврат?

да, у великој мери делимично
 не не знам

13. Наведите аргументе због којих сте за или против изрицања условне осуде и условне осуде са заштитним надзором:

Хвала на сарадњи!